

ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA”
DIN IAȘI

(SERIE NOUĂ)

SECȚIUNEA III

(Științe sociale)

b. Științe filozofice, economice și juridice

TOMUL VIII, ANUL 1962

COMITETUL DE REDACȚIE

Conf. D. BERLESCU, Prof. I. DAVIDSOHN, Prof. GH. GHEORGHIEV,
Prof. A. HAIMOVICI, Prof. G. ISTRATE, Conf. E. JEANRENAUD. Prof.
P. JITARIU, Prof. V. NECULCE, Prof. E. PAPAFIL, Prof. N. I. POPA,
Prof. M. SAVUL. Prof. I. ȘANDRU, Conf. N. ȚĂTOMIR, Prof. T. VESCAN

Acad. O. MAYER }
Prof. I. CREANGĂ } *Redactori responsabili*

T. GALAN *Secretar de redacție*
V. DUMISTRĂCEL *Tehnoredactor*

ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA“ — IAȘI

TOMUL VIII, s. III, b

1962

S U M A R

	Pag.
V. NEGULCE și M. SĂRMĂȘANU — Realizări și perspective în dezvoltarea economică și culturală a regiunii Iași	I—XII
M. SĂRMĂȘANU — Aspecte din lupta presei conduse de P.C.R., împotriva idealismului, pentru răspîndirea materialismului dialectic și istoric	1— 22
V. PAVELCU — Problema conștiinței individuale, a nivelurilor și oscilațiilor ei	23— 40
C. BOTEZ, C. DIMITRIU și S. TEODORESCU — Contribuții la cunoașterea procesului de muncă, sub aspect psihologic, la fabrica „Țesătura“ Iași (cu deosebire la sectorul năvedire)	41— 58
A. COSMOVICI și S. GĂINA — Despre eficiența educativă a muncii productive organizate de școală	59— 72
CORNELIA DIMITRIU — Probleme de educație igienico-sanitară	73— 82
C. BOTEZ și C. NICOLICIOIU — Unele probleme ale întăririi economico-organizatorice a gospodăriilor agricole colective din regiunea Iași	83— 96
I. BENDITER — Natura și poziția Consiliului de Stat al R.P.R. în sistemul organelor statului nostru democrat-popular	97—104
R. SANIELEVICI — Bazele legislației civile a U.R.S.S. și a republicilor uni-nale și domeniul de reglementare a dreptului civil	105—112
OTTO BIHARI — Dezvoltarea organelor locale ale puterii de stat în Repu-blica Populară Ungară	113—131
N. ȚĂTOMIR — Organizația internațională a muncii. Aspecte noi ale pro-blemei îmbunătățirii mecanismului ei	133—143
I. IAVORSCHI — Contractele de muncă încheiate cu absolvenții instituțiilor de învățămînt superior	145—153
PAUL I. DEMETRESCU — Contractele pentru folosirea în film a unor opere de creație	155—161
B. BRAUNSTEIN — Nou cod penal al R.S.F.S.R. — expresie a dezvoltării și perfecționării legislației penale sovietice	163—170
GR. GR. THEODORU și A. CIOPRAGA — Considerații cu privire la apre-cierea probelor în procesul penal R.P.R.	171—185
OCTAVIAN LOGHIN — Infracțiunea de serviciu și contravenția disciplinară	187—194
RECENZII	195—207

УЧЕНЫЕ ЗАПИСКИ ЯССКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ „АЛ. И. КУЗЫ“

Том VIII, отд. III 6

1962 г.

СОДЕРЖАНИЕ

Стр.

В. НЕКУЛЧЕ и М. СЭРМЭШАНУ — Успехи и перспективы в экономическом и культурном развитии Ясской области	1—XII
М. СЭРМЭШАНУ — Некоторые аспекты борьбы румынской руководимой Р К П против идеализма и за распространение диалектического и исторического материализма	1— 22
В. ПАВЕЛКУ — Вопрос об индивидуальном сознании, его уровнях и колебаниях	23— 40
К. БОТЕЗ и К. ДИМИТРИУ и С. ТЕОДОРЕСКУ — Некоторые психологические аспекты производственного труда на Ясской текстильной фабрике „Tesătura“	41— 58
А. КОСМОВИЧ и С. ГЭИНА — О воспитательной эффективности организованного школой производительного труда	59— 72
К. ДИМИТРИУ — К вопросу гигиенического и санитарного воспитания студентов	73— 82
К. БОТЕЗ и К. НИКОЛИЧОЮ — Некоторые вопросы улучшения организационной работы для экономического подъёма коллективных сельских хозяйств Ясской области	83— 96
И. БЕНДИТЕР — Природа и место государственного совета РНР в системе органов народно-демократического государства	97—104
Р. САНИЕЛЕВИЧ — Основы гражданского права СССР и союзных республик и предмет гражданского права	105—112
ОТТО БИХАРИ — Развитие местных органов государственной власти в Венгерской Народной Республике	113—131
НИКОЛАЕ ЦАКОМИР — Международная организация труда	133—143
И. ЯВОРСКИЙ — Трудовые договоры заключенные с выпускниками высших учебных заведений	145—153
ПАУЛ И. ДЕМЕТРЕСКУ — Договоры по использованию творческого произведения в кинофильме	155—161
Б. БРАУНШТАЙН — Новый уголовный кодекс РСФСР, выраженные развития и усовершенствования советского уголовного законодательства	163—170
ГР. ГР. ТЕОДОРУ и А. ЧОПРАГА — К вопросу о оценке доказательств в уголовном процессе РНР	171—185
ОКТАВИАН ЛОГИН — Должностные (служебные) преступления и дисциплинарные правонарушения	187—194
РЕЦЕНЗИИ	195—207

ANNALES SCIENTIFIQUES DE L'UNIVERSITÉ

„AL. I. CUZA“ — JASSY

TOME VIII-c, s III, b

1962

S O M M A I R E

	<u>Pages</u>
V. NECULCE et M. SĂRMĂȘANU — Réalisations et perspectives du développement économique et culturel de la région de Jassy	I—XII
M. SĂRMĂȘANU — Aspects de la lutte menée par la presse, sous la direction du P.C.R., contre l'idéalisme et pour la diffusion du matérialisme dialectique et historique	1— 22
V. PAVELCU — Le problème de la conscience individuelle, de ses niveaux et oscillations	23— 40
C. BOTEZ, C. DIMITRIU et S. TEODORESCU — Contributions à la connaissance du processus du travail au point de vue psychologique à la fabrique „Tesătura“ de Jassy (spécialement dans le secteur de remettage)	41— 58
A. COSMOVICI et S. GĂINA — Sur l'efficacité du travail productif organisé par l'école	59— 72
CORNELIA DIMITRIU — Problèmes d'éducation hygiénique sanitaire	73— 82
C. BOTEZ et C. NICOLICIOIU — Quelques problèmes concernant le renforcement de l'économie et de l'organisation des exploitations agricoles collectives	83— 96
I. BENDITER — La nature et la position du Conseil d'État de la République Populaire Roumaine dans le système des organes de l'état démocratique-populaire	97—104
R. SANIELEVICI — Les bases de la législation civile de l'U.R.S.S. et des républiques unionales et le domaine de réglementation du droit civil	105—112
OTTO BIHARI — Le développement des organes locaux du pouvoir d'état dans la République Populaire Hongroise	113—131
N. TĂTOMIR — Organisation internationale du travail. Aspects nouveaux du problème de l'amélioration de son mécanisme	133—143
I. IAVORSCHI — Les contrats de travail, conclus avec les diplômés des institutions d'enseignement supérieur	145—153
PAUL I. DEMETRESCU — Les contrats pour l'emploi dans un film des oeuvres de création	155—161
B. BRAUNSTEIN — Le nouveau code pénal de la R.S.F.S.R., expression du développement et du perfectionnement de la législation pénale soviétique	163—170
GR. GR. THEODORU et A. CIOPRAGA — Considérations sur l'appréciation des preuves dans la procédure pénale roumaine	171—185
OCTAVIAN LOGHIN — L'infraction de service et la contravention disciplinaire	187—194
COMPTES-RENDUS	195—207

REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE ÎN DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ȘI CULTURALĂ A REGIUNII IAȘI

Conducerea eficientă a economiei și culturii socialiste presupune cunoașterea temeinică a cerințelor legilor obiective de dezvoltare a societății. Orice directivă elaborată de partid se întemeiază pe studiul concret și multilateral al nevoilor și posibilităților reale pe care le are fiecare regiune în parte și economia națională în ansamblu. Asigurarea dezvoltării armonioase a întregii țări constituie una din sarcinile de seamă ale statului democrat-popular. Comitetul Central al Partidului și Guvernul nostru urmăresc îndeaproape îndeplinirea obiectivelor trasate de Congresul al III-lea al partidului. Între 20 și 22 septembrie 1961, orașul și regiunea Iași au avut marea cinste de a primi vizita tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej și a altor conducători de partid și de stat. Înălții oaspeți, împreună cu reprezentanții organelor locale de partid și de stat, au examinat sub toate aspectele profilul economic al regiunii, amplasarea și construirea de noi obiective industriale și lărgirea celor existente, problemele legate de continua dezvoltare a agriculturii, sistematizarea orașului și dezvoltarea bazei materiale a învățămîntului și culturii etc.

Cu prilejul vizitării atelierelor de reparat material rulant, a șantierului fabricii de ulei, a fabricii de antibiotice, a fabricii de mobilă, a gospodăriilor agricole de stat Războieni și Cotnari, a gospodăriei agricole colective Pribești din raionul Vaslui, a Universității „Al. I. Cuza” ș.a., conducătorii de partid și de stat s-au interesat de gradul de înzestrare a secțiilor productive și a laboratoarelor cu mașini și instalații moderne, de nivelul mecanizării proceselor de producție, de calitatea produselor, de îndeplinirea sarcinilor de plan, de condițiile de muncă și de trai ale oamenilor muncii. Întîlnirile cu oamenii muncii au constituit momente entuziaste de manifestare a atașamentului nemărginit față de cauza socialismului și comunismului, a încrederii depline în politica partidului pe care întregul popor o consideră expresia propriilor sale năzuințe și aspirații către o viață din ce în ce mai fericită. Muncitorii, țărani și intelectuali au vorbit cu adîncă recunoștință despre grija partidului și guvernului pentru continua ridicare a nivelului de viață și au asigurat pe înălții oaspeți că vor depune toate eforturile pentru îndeplinirea programului economic adoptat de Congresul al III-lea al P.M.R.

În fața activului de partid și de stat din regiunea Iași, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a făcut o amplă expunere asupra succesorilor obținute de oa-

menii muncii din regiunea noastră, schițând totodată direcțiile dezvoltării regiunii Iași precum și perspectivele reconstrucției orașului de reședință.

În vremea stăpînirii capitaliștilor și moșierilor, România era o țară cu o industrie slab dezvoltată, silită să importe aproape întreg utilajul industrial. Locul ocupat de ea în sistemul mondial al economiei capitaliste este ilustrat și de faptul că în anul 1938 — anul cu cea mai favorabilă conjunctură — producția de oțel pe cap de locuitor era de 18,2 kg, în timp ce în Germania se ridica la 330 kg, în Cehoslovacia la 159 kg, în Franța la 150 kg, în Italia la 51 kg, în Polonia la 43 kg. Producția de energie electrică pe cap de locuitor, în același an, era de 72,4 Kw/h față de circa 504 Kw/h în Franța, 364 Kw/h în Italia, 285 Kw/h în Cehoslovacia. Această stare de înapoiere economică a fost recunoscută pînă și de economiștii burghezi, care arătau în 1939 că deși România are „condiții prielnice dezvoltării, a rămas... în cercul statelor a căror structură economică este determinată în bună parte de caracterul agricol al producției și de exportul de materii prime și importul de produse fabricate. Industria... nu constituie decît o bază locală, parțială pentru nevoile consumului de produse industriale”¹⁾.

În cadrul slabei dezvoltări a economiei naționale existau contraste mari între diferitele regiuni. Forțele de producție erau anarhic repartizate pe întinsul țării. Aproape întreaga industrie se afla concentrată în jurul surselor de bogății naturale: Hunedoara, Reșița, Timișoara, Valea Prahovei, Brașov și București. Ca urmare, între regiunile economice se mențineau deosebiri sensibile în ceea ce privește gradul de ocupare a forței de muncă, nivelul productivității muncii sociale, al prețurilor, al salariilor, al nivelului material și cultural al populației. În 1938 întreprinderile industriale de pe teritoriul actualelor regiuni: Suceava, Iași, Dobrogea, Argeș, Oltenia, Crișana, Mureș-Autonomă Maghiară, Maramureș, unde locuia jumătate din populația întregii țări, lărau sub 20% din volumul producției industriale globale. Consecințele acțiunii legilor inerente economiei capitaliste se făceau simțite cu deosebită putere în interiorul regiunilor. Potrivit statisticilor întocmite de autoritățile burgheze, în orașele regiunii Iași se găseau circa 100 de întreprinderi din care cele mai multe abia depășeau nivelul unor ateliere obișnuite. Din cei 5400 de salariați ai lor, majoritatea covârșitoare erau concentrați în Iași. În fostele județe Vaslui și Fălciu se găseau în total doar 163 de muncitori industriali.

Cotropirea hitleristă și războiul criminal antisovietic, în care a fost împinsă și țara noastră, au adîncit pauperizarea muncitorilor, au ruinat zeci de mii de gospodării țărănești mici și mijlocii, aducînd economia regiunii într-o stare de totală dezorganizare. După război, burghezia a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a adînci haosul și a sabota măsurile de restabilire a vieții economice. În aceste condiții deosebit de grele, Partidul Comunist din România, prin organizațiile sale, a mobilizat masele muncitoare de la orașe și sate în vederea lichidării grabnice a înapoierii economice și dezastrului, moștenire lăsată de regimul burghezo-moșieresc, pentru refacerea țării pe temelii noi. Într-un interval de timp scurt, prin eforturi de un eroism necunoscut în istoria sa, poporul nostru, eliberat de jugul dependenței economice și politice față de imperilaism, a reușit să vindece rănile războiului, pășind apoi cu încredere pe calea deschisă de Marele Octombrie.

¹⁾ „Probleme ale păcii și socialismului”, nr. 5/1961, p. 8.

Prin înfăptuirea politicii leniniste de industrializare socialistă și de transformarea socialistă a agriculturii în condițiile dictaturii proletariului, a fost lichidată pentru totdeauna exploatarea omului de către om și creată baza economică a socialismului — măreață victorie a clasei muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, obținută sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român.

Țara noastră, în urma prefacerilor profunde petrecute în viața economică și socială, oferă astăzi o imagine radical diferită de cea din trecut. În anii puterii populare producția industrială a crescut de 5 ori în raport cu nivelul antebelic: producția industriei constructoare de mașini este de 10 ori mai mare, cea a industriei chimice de 11 ori, a producției de energie electrică de 7 ori. Volumul producției industriale a anului 1938 s-a realizat în 1960 numai în 11 săptămâni.

Dezvoltarea industrială este imens ușurată de ajutorul internaționalist al U.R.S.S. și de colaborarea frățească în cadrul sistemului socialist mondial. Din U.R.S.S., în afara creditelor avantajoase și a documentației tehnice, am primit instalațiile pentru termocentralele de la Borzești și Comănești, laminorul de la Roman, fabrica de antibiotice etc. Cu participarea țărilor socialiste s-au construit și se construiesc o serie de mari obiective industriale.

Realizările obținute în procesul industrializării socialiste au permis crearea unei largi baze tehnice în agricultură. Astfel, la sfârșitul anului 1960, S.M.T. și G.A.S. dispuneau de 65.290 de tractoare convenționale, adică de peste 16 ori mai multe decât se aflau în România burghezo-moșierească. Elocvent pentru saltul săvârșit în agricultură este și creșterea numărului cadrelor tehnice agricole. În timp ce în 1938 existau numai 1897 agronomi și medici veterinari, în 1961 numărul specialiștilor cu studii superioare a ajuns la cifra de 16.400, iar al celor cu pregătire medie la 17.900. Puternicul sprijin acordat țăranimii de către statul democrat-popular prin mijloacele mecanizate ale S.M.T.-urilor, prin cadre de ingineri și tehnicieni, prin credite materiale de construcție, semințe etc. a determinat schimbări profunde în viața satului. Convinsă de avantajele mării producții agricole socialiste, țărănimea muncitoare a ales prin liber consimțământ calea cooperăției în producție. Transformarea socialistă a agriculturii a înfirmat teoria profund neștiințifică și reacționară potrivit căreia proprietatea colectivă ar fi contrară naturii omenеști, că țărănimea ar fi refractară socialismului.

Rezultatele gospodăriilor agricole colective, concretizate în producțiile mari, superioare gospodăriilor individuale dovedesc cu prisosință că forma de organizare socialistă a agriculturii alcătuiește singurul cadru în care priciperea, spiritul de inițiativă și hărnicia le pot aduce țăranilor muncitori bunăstarea și fericirea.

Succesele înregistrate pe frontul construcției socialismului nu mai pot fi tăgăduite nici chiar de adversarii regimului democrat-popular. „General-Anzeiger“, unul din organele de presă monopoliste din R.F. Germană, în numărul său din 26 noiembrie 1960, declară următoarele: „România are o industrie grea considerabilă, o agricultură bună și cîteva combinate chimice ce impun tot respectul. Volumul construcțiilor noi, inclusiv cel al construcțiilor de locuințe este fără precedent... România nu mai poate fi caracterizată ca o țară înapoiată, balcanică, nu mai este o semi-colonie“²⁾.

²⁾ Citat după „Problemele economice“, nr. 4/1961, p. 33

Socialismul a pus capăt stării de înapoiere economică și culturală, a descătușat energia creatoare a maselor populare din toate colțurile patriei. Noua crînduire este incompatibilă cu dezvoltarea inegală și anarhică, caracteristică modului de producție capitalist. În anii puterii populare a fost consecvent promovată politica de ridicare a nivelului economic al regiunilor ținute sistematic în trecut în stare de înapoiere, la nivelul regiunilor celor mai înaintate, precum și de dezvoltare a tuturor regiunilor pe o treaptă superioară. Pe locurile unde altă dată „nu se întîmpla nimic” au apărut: combinatul textil de la Fălticeni, combinatul chimic și termocentrala de la Borzești, hidrocentrala „V. I. Lenin” de la Bicăz, fabrica de antibiotice de la Iași, laminorul de la Roman, fabrica de rulmenți de la Birlad etc.

Cu sprijinul statului socialist, în regiunile rămase în urmă, ritmul industrializării socialiste a ajuns să fie superior celui înregistrat pe țară. Astfel, dacă în perioada 1950—1958, producția globală a industriei socialiste a crescut cu 185%, în regiunea Iași ea a crescut cu 279%, în regiunea Dobrogea cu 272%, în regiunea Oltenia cu 245%. De o atenție deosebită din partea partidului și guvernului s-a bucurat regiunea Iași. Ca urmare, aici au fost luate și modernizate întreprinderile existente și s-au creat noi întreprinderi cu un înalt nivel de tehnicitate. S-a schimbat structura industriei regionale. Dacă în 1938 ponderea cea mai mare în producția globală industrială revenea industriei ușoare și alimentare, în 1959, în primul plan trec industria constructoare de mașini și industria chimică, a căror greutate specifică se ridică la 49%. A început și continuă acțiunea de repartitie judicioasă a forțelor de producție în interiorul regiunii. Raioanele Birlad, Vaslui, Pașcani ș.a. sînt antrenate într-o măsură mereu crescîndă către valorificarea pe scară largă a resurselor lor naturale.

Organele locale de partid și de stat acordă toată atenția dezvoltării continue a bazei tehnice a agriculturii. Pe întinsul regiunii lucrează peste 2600 de tractoare, mai mult de jumătate din parcul vechii Romîni. An de an se obțin recolte din ce în ce mai bogate, fapt ce contribuie la creșterea veniturilor în natură și în bani, precum și la sporirea rezervelor statului de produse agricole.

Probleme complexe ridică asigurarea spațiului locativ al populației orășenești în continuă creștere. Orașul Iași are de lichidat una din cele mai grele moșteniri urbanistice lăsată de regimul burghezo-moșieresc. Fondul locativ util al vechiului oraș era alcătuit din cîteva edificii destinate instituțiilor administrative și culturale și un număr restrîns de case, care au aparținut reprezentanților claselor arute. Restul se reducea la o aglomerare de bojdeuci insalubre. Războiul a distrus o bună parte și din acest fond sărăcăcios. Într-o situație asemănătoare s-au aflat și celelalte orașe ale regiunii.

Reconstrucția și modernizarea orașelor nu poate fi realizată dintr-odată, ci numai treptat, pe măsura creșterii forței economice a statului, a resurselor economiei naționale. Un prim început în această direcție s-a făcut. Din 1958 și pînă în 1961, primul semestru, a fost dată în folosință o suprafață locativă de 190.000 m². Se construiesc cartiere noi, cu clădiri moderne, bine amenajate, care asigură oamenilor muncii condiții corespunzătoare de locuit.

Orașele Iași, Birlad, Huși, Vaslui și Pașcani au fost racordate la sistemul energetic național. S-a îmbunătățit aprovizionarea cu apă pentru consumul populației și întreprinderilor.

Se dezvoltă continuu baza materială a învățămîntului, științei și culturii. În Iași au intrat în funcțiune noi instituții științifice și asezăminte culturale-artistice ca: Institutul de chimie „P. Poni”, Opera de Stat, Filarmonica, Teatrul de vară, Casa de cultură a sindicatelor, Casa de cultură a tineretului etc. Statul democrat-popular sprijină școala socialistă, investind sume uriașe în construcții de noi spații de învățămînt și dotarea laboratoarelor cu instalații și aparatură modernă, în ridicarea de cantine igienice și cămine confortabile, acordă burse și indemnizații de merit studenților sîrguincioși și cu rezultate bune la învățătură. Datorită grijii și atenției deosebite, învățămîntul de toate gradele a luat o mare amploare. De unde în 1938 în Iași se aflau două instituții de învățămînt superior, Universitatea și Politehnica, astăzi sînt 6. Numărul cadrelor didactice s-a triplat, iar cel al studenților a crescut de 2,5 ori față de cel din 1938.

Realizările mărețe obținute de cei ce muncesc în fabrici, pe ogoare și în laboratoare, sub conducerea încercatului partid al clasei muncitoare, constituie o cheazășie sigură a înfăptuirii înainte de termen a planului șesenal în cursul căruia patria noastră va deveni o țară industrială înaintată, cu o agri cultură intensivă, mecanizată și de înaltă productivitate, cu o cultură înfloritoare.

Parte integrantă a programului general de dezvoltare a economiei naționale, schița reconstrucției economice și culturale a regiunii Iași, rod al unui studiu de peste doi ani, însufletește lupta oamenilor muncii și concentrează eforturile lor în direcția intensificării ritmului creșterii forțelor de producție în industrie și agricultură, a avîntului științei și culturii.

În vederea sporirii potențialului economic, un accent deosebit se va pune pe construirea de noi întreprinderi industriale și pe reprofilarea celor existente, pe stimularea culturii intensive a tuturor ramurilor agriculturii și în special a cerealelor, pomiculturii, viticulturii, creșterii animalelor, pentru care există în regiune condiții favorabile și însemnate rezerve nevalorificate.

Politica economică a partidului urmărește dezvoltarea cu prioritate a industriei grele cu pivotul ei industria constructoare de mașini. În industria regiunii Iași se vor crea ramuri noi ca siderurgia, construcția de utilaj chimic etc. Pe lîngă un număr de 9 întreprinderi noi de interes republican stabilite a fi construite prin planul de șase ani, se prevede amplasarea a încă 17 uzine și fabrici.

Obiectivul industrial cel mai important care urmează să se construiască la Iași va fi o uzină metalurgică cu trei secții: de țevi sudate, cu o producție de 125.000 tone pe an, profile îndoite de tablă, cu o producție de 60.000 tone pe an, luminor de benzi la rece, cu o producție de 60.000 tone pe an. Uzina se va construi astfel încît pînă în 1980 capacitatea ei să poată fi mărită de 2—3 ori. Încetată cu mașini și instalații de înaltă tehnicitate, în cea mai mare parte automatizată, această unitate economică va aproviziona cu produsele ei toate întreprinderile din țară.

Potrivit Directivelor Congresului al III-lea al partidului, se prevede, pe lîngă construirea de noi obiective industriale, modernizarea, reprofilarea și lărgirea capacității de producție a uzinelor și fabricilor existente în vederea sporirii producției lor. În cursul șesenalului producția fabricii de rulmenți din Birlad, de exemplu, va fi dublată.

Atelierele de reparat material rulant din Iași vor prelua sarcinile de producție ale atelierelor „Grivița Roșie” din București. Cu începere din 1965, ele vor trece la producția de utilaje pentru industria chimică, a celulozei și hirtiei, cu o capacitate finală de 34.000 tone anual.

Industriei chimice, ramură de mare viitor, i se creează toate condițiile pentru a înregistra un avânt corespunzător. Fabrica de antibiotice își va înmulți sortimentele și va pune un accent deosebit pe producția de biostimulatori, folosiți în sectorul zootehnic.

Ritmul rapid de dezvoltare a industriei și necesitatea reconstrucției orașelor impun sporirea materialelor de construcții. În regiunea Iași, în vederea aprovizionării șantierelor sînt prevăzute a fi ridicate o fabrică de materiale de construcții ceramice și alta de elemente de construcție din ciment.

În politica de industrializare partidul nostru a urmărit și urmărește cu perseverență crearea și dezvoltarea unei baze energetice puternice. Energia electrică constituie condiția principală a mecanizării, automatizării, a creșterii productivității muncii, a ușurării muncii omului. Pentru a satisface nevoile de energie electrică și termică ale unităților industriale existente, ale celor ce urmează a fi amplasate precum și ale rețelei de termoficare urbană este prevăzută a fi construită în următorii ani o centrală electrică de termoficare cu o putere instalată de 36—50 MW.

Congresul al III-lea al partidului a trasat sarcina creșterii considerabile a producției bunurilor de consum. În perioada 1960—1965, industria ușoară și alimentară — ramuri chemate să realizeze valorificarea superioară a resurselor naturale și a celor importate, vor livra populației cantități sporite de zahăr, ulei, țesături etc. La Vaslui urmează a fi construită o fabrică de mobilă cu o capacitate de 10.000 garnituri anual, precum și o fabrică de confecții. Fabrica de mobilă din Iași va fi completată cu o secție nouă de mobilă curbată, iar „Țesătura” cu o secție nouă la filatura de bumbac. Schița de plan prevede construirea unei fabrici de tricotaje de bumbac cu o capacitate de producție de 13 milioane bucăți anual. De asemenea este prevăzută să fie construită către sfîrșitul șesenalului, o întreprindere de încălțăminte de cauciuc care urmează să livreze 4 milioane perechi încălțăminte și 2100 tone talpă. În 1962 va intra în funcțiune fabrica de extracție și rafinare a uleiului cu o capacitate de prelucrare de 120.000 tone semințe de floarea-soarelui anual. În regiune se vor mai construi trei fabrici de produse lactate, un abator cu secție de preparate din carne, o fabrică de pîine, o fabrică de paste făinoase și biscuiți și altele. Prin amplasarea fabricilor și uzinelor în jurul centralei electrice și de termoficare se creează o adevărată zonă industrială. Iașul nu va fi numai un oraș de școli și instituții de învățămînt superior, de monumente istorice, ci și un puternic centru industrial. Pentru dezvoltarea industriei regiunii, în perioada 1960—1965, statul democrat-popular alocă un fond de 2—2,3 miliarde lei. Prin realizarea acestor obiective producția industrială va crește de 3 ori, cu un ritm mediu anual de 20%, ceea ce înseamnă că va depăși cu 7 procente ritmul mediu al creșterii producției industriei globale pe țară.

Construirea noilor obiective industriale și dezvoltarea celor existente determină creșterea numerică a rîndurilor clasei muncitoare. Numai în cîțiva ani, numărul salariaților din industrie va crește cu cca. 20.000, ajungînd la 41.000.

Socialismul cheamă la o viață nouă nu numai orașul, ci și satul. Statormicirea definitivă a relațiilor de producție socialiste în agricultură, o dată cu încheierea colectivizării, deschide perspectiva folosirii cu maximum de eficiență economică a pământului și a mașinilor agricole.

Experiența a demonstrat cu prisosință că numai în unitățile agricole socialiste puternice și multilateral dezvoltate se creează condițiile optime aplicării metodelor agrotehnice avansate și utilizării mijloacelor mecanizate. Realizarea unei productivități a muncii sporite necesită unirea gospodăriilor agricole colective mici în mari unități agricole socialiste. Numai marea producție agricolă socialistă permite asigurarea unui belsug de produse agroalimentare și face posibilă înfăptuirea unor acțiuni care implică mari eforturi materiale și bănești, cum ar fi de exemplu efectuarea lucrărilor de îmbunătățiri funciare, îndiguiri, irigații etc.

Încă la Conferința națională a P.C.R. din 1945, partidul nostru, fiind seama de starea agriculturii, a stabilit printre obiectivele sale de perspectivă realizarea unor mari lucrări de irigații, asanări, în vederea sporirii terenurilor cultivabile. Asemenea lucrări s-au extins mai ales după crearea sectorului socialist în industrie și agricultură. Țăranii muncitori uniți în unități agricole socialiste au depus eforturi susținute în scopul prevenirii și combaterii eroziunii solului. În regiunea Iași au fost efectuate lucrări de stăvili-re a eroziunii pe o suprafață de 150.000 ha, iar pe o suprafață egală s-au luat măsuri de prevenire prin orientarea arăturilor pe curba de nivel. Există gospodării de stat ca acelea de la Bucium, Copou, Cotnari, gospodării agricole colective ca cele de la Tirzii, Andrieseni, Bogdănești care au acumulat o bogată experiență în aplicarea unei agrotehnici diferențiate, folosind sistemul benzilor înierbate, amenajarea teraselor prin desfundare, în vederea plantării viței de vie etc. Această experiență ar putea fi extinsă și la alte unități aflate în condiții similare.

Regiunea Iași, ocupând zona centrală a dealurilor Moldovei, are multe terenuri amenințate de a deveni neproductive. În expunerea făcută asupra situației economice a regiunii, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că „pentru creșterea producției agricole, pe lângă ridicarea continuă a productivității pe terenurile bune, una din sarcinile cele mai importante ale organelor de partid și de stat din regiune este organizarea unei largi acțiuni de combatere a eroziunii solului. Valorificarea rațională a acestor terenuri erodate constituie o foarte mare rezervă pentru creșterea producției agricole a regiunii Iași”³⁾. Schița de plan prevede să se execute până în 1965 lucrări de combatere a eroziunii pe o suprafață de 250.000 ha. Pe lângă aceasta, vor mai fi efectuate lucrări de recuperare a terenurilor supuse inundațiilor, esalonate pe mai mulți ani. În prima etapă este prevăzută amenajarea complexă a Bahluiului și a afluenților săi, ceea ce va asigura apărarea de inundație a circa 4.500 ha teren agricol. În etapele următoare vor fi puse în aplicare planurile de amenajare a râurilor Prut, Birlad și Jijia. Prin executarea îmbunătățirilor funciare se va reda agriculturii o suprafață de aproximativ 20.000 ha. Amenajarea râurilor regiunii înlesnește apărarea de inundații a orașelor Birlad și Iași, crearea unor iazuri piscicole și irigarea a circa 6.000 ha. Pentru realizarea acestor sarcini de mare amploare este ne-

³⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, Pentru dezvoltarea economică și social-culturală a regiunii și orașului Iași.

cesară mobilizarea țăranilor muncitori, direct interesați în sporirea producției agricole, la executarea lucrărilor de stăvilire a eroziunii și a inundațiilor.

Aceiunea de recuperare a terenurilor agricole în condițiile încheierii colectivizării, a formării de mari gospodării agricole colective, tratarea terenurilor slab productive cu îngrășăminte, folosind în primul rând gunoiul de grajd, cultivarea pe scară largă a soiurilor de cereale din cele mai bune și mai corespunzătoare condițiilor pedo-climatice ale fiecărei zone, ansamblul complex de măsuri agrotehnice — toate acestea sînt menite să asigure sporirea producției agricole la hectar.

În sesenal cultura cerealelor va avea loc pe mari întinderi. Griul și porumbul, dată fiind importanța lor economică în aprovizionarea populației și a industriei, cu și în creșterea animalelor, vor ocupa peste 70% din suprafața arabilă a regiunii. Producția totală ce urmează a fi realizată se ridică la 272.000 tone grâu și 600.000 tone porumb. Atingerea acestor indici de plan presupune mobilizarea tuturor rezervelor și a forțelor în direcția executării la timp a însămînțărilor, a îngrijirii sistematice a culturilor și a recoltării fără pierderi.

Regiunea Iași, cu dealurile ei însoțite, dispune de condiții pedo-climatice favorabile dezvoltării pomiculturii și viței de vie. În fața ei se deschide perspectiva de a deveni o puternică bază viticolă și pomicolă.

În ultimii ani unitățile agricole socialiste au luat măsuri pentru extinderea suprafețelor cu vii. Totuși structura actuală a fondului viticol nu mai poate fi considerată satisfăcătoare deoarece ponderea cea mai mare o deține vița hibridă care dă o recoltă mică, iar strugurii ei sînt de calitate inferioară. Din această cauză veniturile pe unitatea de suprafață sînt inferioare celor obținute de la vița altoită. „Pentru remedierea acestei situații se prevede ca pînă în 1965 suprafața plantată cu vii altoite și indigene să crească la 13.000 ha prin plantarea terenurilor impropriei altor culturi⁴⁾. Din Directivele adoptate de Congresul al III-lea al partidului rezultă că trebuie să se pună accentul pe îmbunătățirea calitativă a viticulturii. Este necesar ca executarea plantărilor cu viță nobilă, să înceapă cu completarea golurilor din viile existente. Pe măsură ce soiurile superioare de viță vor intra pe rod, vor fi defrișate viile ocupate cu viță hibridă, în primul rînd cele de la ses. Terenurile curățate vor fi folosite pentru culturi adecvate. Gospodăriilor agricole de stat și celor colective le revine sarcina de a ridica ponderea viței nobile de la 20% la 50%, de a spori sistematic producția strugurilor de masă. De o atenție deosebită trebuie să se bucure bazinele viticole Cotnari și Huși.

Concomitent cu viticultura se va dezvolta și pomicultura. Nevoile consumului intern și ale exportului de fructe impun luarea tuturor măsurilor menite să asigure creșterea producției pomicole. Înainte de toate trebuie îmbunătățit raportul dintre speciile de pomi fructiferi. Cele mai valoroase soiuri de meri, peri, cireși, vișini, cași, piersici care dau producții mari la hectar și de calitate superioară vor ocupa la viitoarele plantații greutatea specifică cea mai mare. Pînă în 1965 suprafața livezilor trebuie să atingă 20.000 ha. „Noile plantații se vor amplasa în primul rînd în bazinele pomicole și viticole, pe baza lucrărilor de zonare a producției agricole și a raionării soiurilor, și numai pe terenuri de pantă, erodate, pe terenurile nisipoase

⁴⁾ Ibidem.

care nu pot fi valorificate în mod economic prin alte culturi⁵⁾). Partidul a condamnat tendința dăunătoare de a ocupa cu vii și livezi terenuri bune pentru cultura grâului, porumbului, a sfeclei de zahăr sau a florii-soarelui.

În procesul general de dezvoltare continuă a agriculturii socialiste, de consolidare economică și organizatorică a gospodăriilor colective, o mare importanță are avântul sectorului zootehnic. De nivelul creșterii animalelor depinde satisfacerea nevoilor mereu crescînde ale oamenilor muncii, cu cele mai nutritive produse alimentare (lapte, carne, grăsimi, ouă) precum și sporirea resurselor de materii prime de proveniență animală (lînă, piei, blănuri) necesare industriei ușoare. De aceea se cere mai multă preocupare din partea unităților agricole socialiste pentru propășirea acestei ramuri principale a agriculturii.

Gospodăriile agricole de stat și gospodăriile agricole colective și-au dovedit capacitatea de a organiza ferme mari, de a aplica cu pricepere metodele zootehnice înaintate. În regiunea Iași s-au obținut realizări încurajatoare, dar n-au fost folosite la maximum condițiile prielnice pe care le oferă organizarea socialistă a agriculturii. Ca urmare, planul stabilit de creștere a efectivului de animale n-a putut fi îndeplinit la toate speciile. Dacă la taurine densitatea este apropiată de media pe țară, la oi și îndeosebi la porci și păsări, regiunea este rămasă în urmă. Lichidarea acestei lacune va putea fi realizată într-o perioadă scurtă prin păstrarea și îngrijirea rațională a întregului efectiv de animale tinere, apte pentru reproducție și prin organizarea redistribuirii între unitățile agricole a efectivelor de animale matcă în vederea completării necesarului ficărei gospodării socialiste.

O acțiune de cea mai mare importanță pentru creșterea producției de lapte, lînă, carne este organizarea pe scară largă a selecției animalelor și încrucișarea raselor locale cu rase mai productive. Eforturi maxime trebuie concentrate în special în direcția sporirii numărului de vaci, porci, păsări. Este necesar să fie stimulată în ferme creșterea speciilor rentabile de mare prolificitate și precocitate. În practica ameliorării raselor de animale trebuie dezrădăcinată tendința dăunătoare manifestată la unele gospodării agricole colective ca cele din Suletea, Cîrja și Peicani care au trecut la sacrificarea tineretului femel și a animalelor adulte din rasa sură de stepă pe motiv că ar fi „slab productivă”. Plenara C.C. al P.M.R. din 30.VI—I.VII.1951 a subliniat necesitatea menținerii și folosirii în producție a raselor autohtone și a trasut sarcina organizării ameliorării lor treptate în scopul sporirii valorii lor, a producției pe cap de animal furajat.

Dezvoltarea șeptelului și sporirea producției animaliere sînt condiționate în măsură hotărîtoare de existența unei baze furajere satisfăcătoare sub raport cantitativ și calitativ. Regiunea Iași dispune de largi posibilități de sporire a producției de cereale furajere și în special de porumb siloz și boabe, mazăre, trifoi, borcrag, dovleci etc. De o mare valoare nutritivă este și masa verde. Gospodăriilor socialiste le revine sarcina de a îngriji pășunile și de a executa lucrări de îmbunătățire, astfel ca producția de iarbă la hectar să atingă cel puțin 10.000 kg.

Aplicarea Directivelor partidului privitoare la creșterea animalelor trebuie să asigure obținerea unui randament corespunzător posibilităților reale

⁵⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, 1959-1961, p. 140.

și efortului făcut de statul socialist. Atenția principală în domeniul creșterii animalelor trebuie îndreptată în direcția sporirii producției pe cap de animal. Ridicarea sistematică a productivității animalelor concomitent cu dezvoltarea efectivului de animale constituie esențialul.

În vederea realizării unui avânt al forțelor de producție în toate ramurile agriculturii, statul socialist sprijină din plin dezvoltarea bazei lor tehnice prin înzestrarea G.A.S. și S.M.T. cu tractoare și mașini agricole. În 1965 în regiune vor reveni la un tractor 95 ha teren mecanizabil în G.A.C. și 60 ha în G.A.S. față de 256 ha cât era media pe regiune în 1960. În aceste condiții se va crea posibilitatea efectuării unui volum mai mare de lucrări agricole cu mijloace mecanizate, ceea ce va determina creșterea producției pe unitatea de suprafață.

Sarcinile complexe ce revin agriculturii socialiste presupun o grijă sporită din partea organelor locale față de calificarea cadrelor. „Condiția esențială a îndeplinirii cu succes a tuturor măsurilor privind dezvoltarea agriculturii în regiunea Iași este asigurarea cadrelor, formarea unui număr suficient de specialiști cu pregătire medie și superioară, ridicarea nivelului de cunoștințe agrozootehnice al tuturor lucrătorilor din agricultură⁶⁾. Cadrele formate în învățământul nostru profesional, mediu și superior s-au dovedit a fi bine pregătite din punct de vedere teoretic, capabile să aplice în practică cuceririle științei și tehnicii înaintate, să organizeze și să conducă cu pricepere marile unități agricole socialiste. Pentru a asigura unitățile agricole socialiste cu tehnicieni și specialiști dornici să lucreze efectiv pe teren este necesar ca ei să fie educați încă de pe băncile școlii să-și pună cunoștințele și talentul organizatoric în slujba ridicării nivelului agriculturii socialiste. Cadrelor didactice din învățământul tehnic de profil agricol, ca și tuturor profesorilor, le revine datoria de mare răspundere de a dezvolta la elevi și studenți dragostea de profesiunea aleasă și hotărârea de a-și dăruia toate forțele cauzei socialismului.

Organelor locale de partid și de stat le revine sarcina de a se preocupa de intensificarea propagandei agricole, de organizarea în timpul iernii a cursurilor agrozootehnice pentru ridicarea nivelului de cunoștințe tehnice al masei de colectivisti, de pregătirea prin cursuri de scurtă durată a cadrelor de președinți, brigadieri și socotitori.

Un capitol însemnat al schiței de reconstrucție a regiunii și orașului Iași este consacrat măsurilor social-culturale.

Puterea economică sporită a statului nostru democrat-popular permite ca paralel cu avântul forțelor de producție din industrie și agricultură să se îmbunătățească continuu și nivelul de viață material și cultural al oamenilor muncii. Directivele Congresului al III-lea al partidului prevăd investirea a circa 20 miliarde lei din care 65% sînt destinate lărgirii spațiului locativ. În sesenal în regiunea Iași urmează a fi construite 11—16.000 de apartamente noi. Cea mai mare parte a fondurilor alocate vor fi concentrate în direcția reconstruirii și sistematizării orașului Iași. Noile locuințe vor putea adăposti 1/3 din actuala populație a orașului. În locul căsuțelor mărunte, risipite haotic, au și început să se ridice blocuri moderne, orînduite în cartiere a căror arhitectonică îmbină armonios frumosul cu utilul.

⁶⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, Pentru dezvoltarea economică și social-culturală a regiunii și orașului Iași.

Nevoia satisfacerii rapide a cerințelor de spațiu de locuit și a modernizării orașelor cere accelerarea ritmului construcțiilor, folosirea panourilor mari, a elementelor din beton prefabricat, aplicarea metodelor industriale avansate care să asigure reducerea duratei de execuție și a costului edificiilor. Întreaga activitate în acest sector trebuie orientată astfel încât să se desfășoare după lozincă „a construi cât mai mult, mai repede, mai bine și mai ieftin“.

În cadrul investițiilor destinate ridicării orașelor regiunii un loc important îl ocupă acțiunile edilitare. Schița de plan prevede sporirea debitelor de apă prin dublarea aducțiunii de la Prut și captarea de noi surse pentru orașele Birlad, Vaslui și Huși. O atenție deosebită se va acorda și electrificării. Lumina electrică va pătrunde încă în circa 350 de sate.

„Ceea ce va caracteriza dezvoltarea sectorului social-cultural între 1960—1965 este lărgirea și îmbunătățirea în continuare a învățământului de toate gradele și întărirea bazei sale materiale“⁷⁾.

Prin generalizarea învățământului de 8 ani și trecerea la școala de cultură generală cu durata de 12 ani cresc într-o mare măsură nevoile de spațiu de învățământ. În vederea acoperirii lor urmează a fi construite în următorii 3—4 ani peste 1800 săli noi de clasă și internate cu o capacitate de peste 1000 de locuri.

Cadrele didactice și studenții ieșeni au primit cu nespusă bucurie și deplină satisfacție hotărârea conducerii partidului privitoare la construirea unei politehnici, dotată cu laboratoare și instalații moderne în care vor putea studia un număr de 5500 tineri, adică de două ori mai mulți decât acum. Noul institut amplasat în zona industrială va avea posibilitatea să realizeze o mai strânsă legătură cu practica, să ajute efectiv unitățile industriale și să urmărească direct eficiența învățământului politehnic și a cercetării științifice.

O dată cu construirea politehnicii, centrul universitar Iași va dispune de o largă bază materială utilă desfășurării procesului de învățământ și activității creatoare a cadrelor universitare. Pe măsură ce noul edificiu va intra în funcțiune, spațiul eliberat va fi transferat Universității și altor instituții de învățământ superior. Creșterea cifrei de școlarizare, concomitent cu lărgirea spațiului de învățământ ridică problema cazării unui număr sporit de studenți. Pînă în 1965 se prevede construirea de cămine noi cu o capacitate de 7000 de locuri.

Mărețele obiective mobilizează cadrele didactice și studenții centrului universitar ieșean în scopul participării lor, alături de toți oamenii muncii, la acțiunea de ridicare economică și culturală a regiunii. Oamenii de știință ieșeni își aduc aportul lor la pregătirea viitorilor constructori ai comunismului, la descoperirea de rezerve de producție și resurse de bogății naturale.

Numeroase cadre ale Universității sînt angrenate în acțiunea de îndeplinire a sarcinilor trasate de cel de-al III-lea congres al partidului. Fizicienii și chimiștii ajută fabrica de rulmenți din Birlad și fabrica de antibiotice din Iași prin soluții eficiente în determinarea calității produselor. Fiziologii cercetează căile de ameliorare a raselor de animale și a speciilor de plante agricole. Istoricii și lingviștii își aduc contribuția la elaborarea lucrărilor de mare amploare privind istoria patriei, a limbii și literaturii române.

⁷⁾ Ibidem.

Chezășia dezvoltării rodnice a științei stă în legătura sa indisolubilă cu activitatea constructivă a oamenilor muncii, cu practica dezvoltării economiei socialiste. „Avem un popor minunat care năzuiește să-și însușească în tot mai mare măsură comorile științei, ale culturii. Să consacram toate forțele, toată energia noastră înfăptuirii acestei năzuințe, căci nu există țel mai nobil decît a ajuta poporul tău să se ridice pe culmile civilizației, ale bunăstării materiale și spirituale“. Cuvintele pline de căldură adresate de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu prilejul vizitării Un'versității, au găsit un larg ecou în rindurile tuturor cadrelor didactice.

Colectivul de profesori, muncitori și funcționari ai Universității participă cu entuziasm la înfăptuirea sarcinilor revoluției culturale, la formarea noii intelectualități devotate poporului muncitor, la sporirea continuă a prestigiului celei mai vechi instituții de învățămînt superior din țară.

Statul socialist acordă o mare atenție culturalizării maselor, răspîndirii cunoștințelor științifice în rindurile oamenilor muncii de la orașe și sate. Acest lucru se reflectă în instituțiile ce cresc an de an în sectorul cultural, al sănătății și educației fizice. În regiunea Iași se vor construi în șesenal 10 cinematografe noi cu o capacitate de 5 600 locuri, două case raionale de cultură, iar la sate vor fi instalate 300—350 cinematografe cu bandă îngustă.

În domeniul ocrotirii sănătății oamenilor muncii, rețeaua sanitară este prevăzută a fi îmbogățită cu un spital de pediatrie și cu cîte o policlinică la Iași, Bîrlad, Pașcani și Murgeni.

Dezvoltarea continuă a bazei materiale, a culturii și sănătății va înlesni într-o măsură tot mai mare ridicarea bunăstării tuturor oamenilor muncii — țel principal al politicii partidului.

Muncitorii, țărani muncitori și intelectualii din regiunea Iași sînt hotărîți să răspundă grijii părintești a partidului prin eforturi susținute spre a da viață mărețului program de dezvoltare economică și social-culturală a regiunii.

V. NECULCE
M. SĂRMAȘANU

ASPECTE DIN LUPTA PRESEI CONDUSE DE P.C.R., IMPOTRIVA IDEALISMULUI, PENTRU RĂSPINDIREA MATERIALISMULUI DIALECTIC ȘI ISTORIC (1930—1940)

DE

M. SĂRMĂȘANU

Adâncirea crizei generale a capitalismului între anii 1930—1940 a avut drept principală consecință înrăutățirea considerabilă a condițiilor de trai ale oamenilor muncii, fapt ce a determinat intensificarea mișcării greviste din toate țările capitaliste.

Încercînd să stăvilească valul revoluționar al maselor populare, burghezia de pretutindeni, pentru a-și păstra și prelungi dominația politică, părăsește metodele „democratice” de guvernare și se îndreaptă deschis spre fascism. Introducerea cenzurii, a stării de asediu declarată la intervale tot mai scurte și adesea prelungită, limitarea drepturilor și libertăților cetățenești pînă la completa lor lichidare, prigoana mărită împotriva comuniștilor și a oamenilor cu vederi largi democratice și progresiste reprezintă numai cîteva din numeroasele forme de manifestare a politicii de fascizare.

În Germania, virsurile reacțiunii imperialiste, cu sprijinul nemijlocit al monopolurilor americane și engleze, instaurează dictatura fascistă, instrument odios menit a juca rolul unei forțe de șoc contra mișcării muncitorești revoluționare și de eliberare națională. Desfășurarea evenimentelor internaționale petrecute după instalarea la putere a hitleriștilor arăta limpede că imperialismul pregătea un nou război mondial, urmărind să lichideze orînduirea socialistă din U.R.S.S., ale cărei succese remarcabile pe tărîm economic și cultural atrăgeau privirile milioanelor de oameni ai muncii din țările capitaliste, să înăbușe lupta de eliberare a popoarelor.

Politica internă și externă promovată de cercurile monopoliste s-a lovit de rezistența dirză a proletariatului, hegemonul luptei maselor populare pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, a culturii, civilizației și păcii în lume. Eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din România (1933), insurecția armată din Austria (1934), demonstrațiile cu caracter de masă ale muncitorilor francezi (1934), ajutorul acordat de proletariatul internațional și solidaritatea sa cu poporul spaniol care-și apăra republica

(1936—1939) au dovedit cu prisosință hotărîrea clasei muncitoare condusă de partidele comuniste de a bara calea fascismului și de a împiedica organizarea războiului antisovietic.

Reacțiunea a simțit nevoia pregătirii ideologice prealabile a maselor cu scopul de a le înșela asupra planurilor întocmite într-ascuns. Pe cele mai diferite căi ea a încurajat și stimulat apologia arbitrarului și violenței, cultul morții, tot ceea ce ar fi putut contribui la transformarea omului într-o bestie. Și dacă acțiunea întreprinsă de cercurile guvernante, subvenționate de uniunile monopoliste, n-a găsit sprijin decât în rindurile elementelor de clasate, aceasta se datorește în primul rînd luptei neobosite dusă de partidele comuniste în rîndul maselor populare pentru demascarea scopurilor imperialiștilor.

În condițiile epocii noastre, de adevărat triumf al marxism-leninismului, cînd în lumea capitalistă anticomunismul se inspiră tot mai mult din ideologia mistică, fascistă, combaterea rădăcinilor sale devine o necesitate pentru educarea oamenilor muncii în spiritul intransigenței față de orice încercare a propagandei burgheze de a le întuneca conștiința. În raportul prezentat la Congresul al II-lea al P.M.R., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că una din sarcinile activiștilor pe tărîmul muncii ideologice este „să dezvăluie caracterul antiștiințific, retrograd al teoriilor elaborate în trecut de ideologii claselor exploataatoare, în domeniul sociologiei, economiei politice, istoriei, teoriei literaturii și artei”¹⁾.

Filozofia idealistă, alături de alte forme ale ideologiei burgheze, a fost folosită din plin în vederea răsturnării tuturor valorilor culturale acumulate de-a lungul istoriei omenirii. Ideile pogresiste, sub semnul cărora s-au desfășurat revoluțiile burgheze, și instituțiile democratice, create pe temeiul lor, au fost tratate de elementele profasciste și fasciste cu dispreț și privite ca un corp străin. În Franța se afirma că „democrația s-a născut în pădurile Germaniei” și ca atare n-are nimic comun cu spiritul poporului francez. La rîndul lor, filozofii reacționari germani susțineau dimpotrivă, că patria revoluțiilor „este Franța ușuratică și schimbăcioasă, germanii fiind un popor serios și de ordine”. Fasciștii din țările balcanice, ca să nu rămînă mai prejos, acuzau Occidentul de pacostea ideilor liberale, dizolvante. Nu fără temei observa publicistul progresist I. Cristea că „Ideile revoluționare.. sînt ca niște copii bastarzi: nimeni nu le acceptă paternitatea”²⁾.

Doctrinarii reacțiunii imperialiste au încercat cele mai variate formule narcotizante, de întunecare a conștiinței maselor. Curente filozofice raționaliste, de natură idealistă, sînt împinse tot mai mult pe planul al doilea. Fascismul avea nevoie de doctrine care să justifice acțiunile sale teroriste și agresive. Tocmai de aceea se fac sondări în ideologia medievală, cu scopul de a reînvia obscurantismul caracteristic unor relații sociale măturate fără cruțare de istorie.

O reclamă deșantată a însoțit curente filozofice iraționaliste, printre care existențialismul tragic, intuiționismul, pragmatismul, etc., care nescotese însemnătatea rațiunii în activitatea omului, în procesul cunoașterii

1) Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, 1955—1959, p. 142.

2) „Bluze albastre” din 5 iunie 1932.

fenomenelor din natură și societate și deplasează centrul de greutate spre credință, extaz, intuiție, voință, instinct etc. În concepția iraționaliştilor, fenomenele naturale și sociale se produc haotic, dezordonat. Ceea ce stabilește rațiunea și știința cu privire la legi și caracterul lor obiectiv este lipsit de certitudine. Negarea legității în natură dar mai ales în societate, conține în sine indemnul la pasivitate, recomandarea sugerată maselor de a renunța să descifreze sensul dezvoltării societății și de a nu se împotrivi „destinului implacabil”.

Filozofii iraționaliști, presimțind parcă sfârșitul inevitabil al capitalismului, au depus mult zel în străduința de a încredința lumea că civilizația este amenințată de prăbușire. Recurgând la sofisme, ei au identificat cu totul nejustificat declinul și descompunerea culturii burgheze, rezultat al crizei generale a capitalismului, cu dispariția civilizației în genere.

Partidele comuniste, sprijinindu-se pe cunoașterea legilor obiective de dezvoltare a societății, au dat o ripostă zdrobitoare teoriilor lui Nietzsche, Spengler, Keyserling ș.a., intens vehiculate, arătând că ceea ce se descompune este cultura decadentă. Adevărata cultură cu conținutul ei democrație și progresist și-a găsit în socialism singurul cadru larg de prosperare.

În condițiile îndepărtării continuu a social-democrației de marxism a ieșit în evidență cu toată vigoarea faptul că unicul stegar demn și apărător ferm al ideilor consecvent revoluționare este partidul marxist-leninist.

Partidul comunist din România, prin organele sale de presă ilegale și legale, a explicat maselor sensul campaniei împotriva ideologiei democratice, a filozofiei marxist-leniniste, demascând intenția burgheziei și a doctrinarilor partidelor ei, de a lovi în marxism-leninism — arma ideologică încercată, indispensabilă luptei revoluționare. Un rol deosebit de mare l-au avut în această acțiune o serie de ziare și reviste ca: Știința, Lupta de clasă, Cazarma, Tinărul leninist, Brazda și încă multe altele apărute ilegal, Bluze albastre, Era nouă, Umanitatea, Critica, Manifest etc., reviste legale, scoase prin grija și sub îndrumarea partidului. Presa comunistă a făcut cunoscută maselor nu numai linia politică a partidului în problemele economice și politice de bază ale României, ci și conținutul învățaturii marxist-leniniste. Este un merit al ei de a fi apărut cu curaj împotriva forțelor întunericului adevărul științific despre legile naturii și ale societății, de a fi pus în lumină superioritatea materialismului dialectic și istoric și umanismul său profund. Educarea perseverentă a oamenilor muncii în spiritul acestei învățături, făcută cu răbdare de către partid, a contribuit la formarea conștiinței lor socialiste, ceea ce s-a reflectat în creșterea combativității mișcării greviste și a înlesnit orientarea a numeroși intelectuali care au găsit calea de ieșire de sub influența nefastă a ideologiei burgheze încă înainte de Eliberare.

Încercând să micșoreze influența crescândă a ideilor lui Marx, Engels și Lenin asupra maselor populare, de a le împiedica pe acestea să cunoască resorturile vieții sociale, legile obiective de dezvoltare a societății, filozofii burgheziei imperialiste au denaturat marxismul și l-au înfățișat nu ca fiind rezultatul firesc al unei îndelungate evoluții istorice a culturii universale, ci drept o doctrină dogmatică.

O asemenea calomnie a fost respinsă de comuniștii din țara noastră, care au demonstrat că marxism-leninismul reprezintă o călăuză în acțiune,

că este o concepție cuprinzătoare „plină de sensurile întrebărilor universale puse de omenire”. Filozofia marxist-leninistă se dezvoltă continuu, îmbogățindu-se cu concluzii noi, desprinse din generalizarea experienței mișcării muncitorești și a rezultatelor celor mai noi ale cercetărilor științifice.

Materialismul dialectic și istoric pornește nu de la scheme abstracte, apriorice, ci de la condițiile concrete, de la cunoașterea cerințelor practicii. Tocmai acest fapt îi imprimă un caracter creator. Hotărârile și rezoluțiile C.C. al P.C.R., articolele și studiile publicate în presa ilegală și legală sînt o mărturie eloquentă a luptei partidului nostru pentru dezvoltarea crea-tore a marxism-leninismului, pentru rezolvarea problemelor complexe legate de tactica mișcării muncitorești-revoluționare, de întărirea unității sale organizatorice, de făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare, a fron-tului de luptă antifascist, de dezvoltarea științei, literaturii și artei realist-socialiste.

În sprijinul ideologiei burgheze dominante, statul burghezo-moșieresc a mobilizat întregul său aparat de reprimare și de propagandă. Asupra acestui lneru Partidul Comunist din România atrăsese atenția încă cu cîțiva ani înainte. „În lupta îndirjită pentru călirea ideologiei sale, proletariatul se izbește de puterile dezlanțuite în interesul clasei stăpînitoare: întru apărarea privilegiilor acestora sînt mobilizate deopotrivă știința ca și arta, clerica-lismul ca și forța brută”³⁾.

Paralel cu metodele teroriste folosite cu precădere în perioada fasci-zării țării și a dictaturii regale se intensifică acțiunea de sistematică pre-lucrare ideologică a maselor. Toate verigile aparatului propagandistic de stat au fost angajate în acțiunea de întărire a spiritului religios șubrezit de progresele civilizației. Presa, radioul, literatura de senzație relatau cu lux de amănunte despre pretinsele revelații de la Maglavit.

Pentru a facilita răspîndirea credinței în spirite și a crea un climat propice plămuiturilor de minuni, masele populare mai instruite erau supuse unui adevărat asediu ideologic. Statul a sprijinit o sumedenie de gazete și reviste avînd un profund caracter mistic, a organizat cicluri de conferințe publice pe teme religioase.

Cu asemenea mijloace, s-a încercat să se atenueze rezistența ateistă izvorîită dintr-un simț practic, realist, mai ales în rîndurile unei părți a ță-rănimii și micii burghezii lovite de criza economică din anii 1929—1933.

Doctrinarii reacțiunii clericale și exponenții partidelor de extremă dreaptă, ignorînd cu rea credință înapoierea culturală a păturilor de jos, au răspîndit teoria falsă potrivit căreia religiozitatea ar fi un simț înnăscut, că ea ar fi în firea omului.

Presa progresistă, în numeroase articole pe teme ateiste, s-a străduit să spulbere aberațiile clericale și să dea o explicație științifică apariției cre-dinței în forțe supranaturale, precum și cauzelor menținerii ei în societatea capitalistă. Într-o suită de articole, revista „Cuvîntul liber”⁴⁾, urmărind istoria religiei, dezvăluie totodată și rădăcinile ei sociale. Religia, se sublinia în *Regresul spiritualității*, este un fenomen istoric. Apărută pe o anumită

3) „Cultura proletară”, din 15 septembrie 1926.

4) „Cuvîntul liber”, revistă antifascistă în care au publicat și comuniști.

treaptă a evoluției vieții sociale, ca un reflex al neputinței oamenilor în fața forțelor stihinice ale naturii și a celor generate de relațiile de producție întemeiate pe proprietatea privată, ea va fi părăsită după dispariția claselor sociale. Proprietatea colectivă a întregului popor va crea acea siguranță a zilei de mâine care exclude nevoia unui imaginar reazem spiritual.

Critica religiei nu s-a mărginit la considerații teoretice. Ea a scos la iveală legătura dintre orînduirea capitalistă și religie care „trăiește din idei perimate și se reazemă pe elementele neevoluate din societate”, pe ignoranța celor ținuți sistematic departe de cultura științifică. Pretutindeni biserica este „principalul pivot al reacțiunii”, iar morala clădită pe dogmele ei „aduce imense servicii clasei dominante”⁵⁾. Normele eticii religioase consfințesc proprietatea privată și supunerea credincioșilor față de guvernanți.

Exponenții misticismului au denaturat adesea imaginea despre realitățile sociale, prezentînd ortodoxismul drept cea mai mare bogăție a spiritului național al poporului român. Ei au trecut conștient sub tăcere fondul ateist al creației populare, precum și faptul că în ea sînt sintetizate aspirațiile spre o viață demnă și liberă de exploatare.

O dovadă elocventă a netemeinicieii considerațiilor apologetilor misticismului cu privire la specificul național al poporului nostru o constituie însăși criza care măcina temelile bisericii, silită să recurgă la organizarea de pelerinaje la „locurile sfinte” spre a-și putea menține dominația asupra credincioșilor.

Cu toate măsurile luate, ideile materialist-dialectice, privitoare la probleme principale ale concepției despre lume ca: originea pămîntului, a omului, raportul dintre creier și gândire etc., dezvoltate în presa legală de partid continuă să fie frămîntate de păfuri tot mai largi de muncitori și intelectuali. Acest fapt a început să îngrijoreze pe filozofii burghezi. C. Rădulescu-Motru pleda în lucrările sale pentru reabilitarea spiritualității creștine. Discipolii lui, camuflîndu-și cu abilitate dorința de a reface vechile latifundii atinse prin reformele agrare din 1864 și 1921, revendicau în cor cu fasciștii reactualizarea tradiției voevodale, reîntoarcerea la un nou ev mediu.

Orientarea aceasta retrogradă își are explicația sa. Noua orînduire socialistă construită de poporul sovietic oferea maselor de oameni ai muncii o imagine vie a viitorului țării noastre. În teama lor de o iminentă prăbușire a rînduielilor sociale existente, filozofii reacțiunii nu găseau un „sprijin moral decît într-un trecut cultural anihilant, în spiritualitatea creștină”⁶⁾. Revista „Bluza albastră” sublinia că asemenea teoreticieni „trebuie cît mai repede izolați pentru că prezintă un spectacol sinistru și contagios”⁷⁾.

Între anii 1930 și 1940 s-au înregistrat importante descoperiri științifice privitoare la structura materiei, la proprietățile particulelor elementare, în jurul cărora s-au purtat vii dispute între filozofii marxiști și cei idealști.

5) „Cuvîntul liber” din 14 decembrie 1935.

6) „Bluza albastră” din 5 iunie 1932.

7) „Bluza albastră” din 5 iunie 1932.

Intervențiile competente ale oamenilor de știință sovietici în rezolvarea problemelor filozofice ale științelor naturii au fost făcute cunoscute opiniei publice prin articole și studii scrise de comuniști și publiciști cu vederi progresiste. În revistele „Era nouă” și „Însemnări ieșene” se fac referiri directe la lucrările oamenilor de știință sovietici, care au luat parte activă la combaterea interpretării în spirit idealist a datelor științelor naturii. Astfel, părți din ce în ce mai largi au avut posibilitatea să facă cunoștință cu importante teze ale materialismului dialectic.

Un rol important în formarea concepției ateiste a acestor părți l-au avut și articolele scrise de oameni de știință din țară de pe pozițiile materialismului spontan. Adevărata știință promova materialismul împotriva idealismului.

În aceste condiții burghezia avea de ales: ori stimulează cercetarea științifică și invențiile tehnice, ori sprijină misticismul religios. Poziția ei de clasă reacționară o va determina să frneze avântul științei, să falsifice datele științifice, să formuleze concluzii filozofice în așa fel ca ele să creeze iluzia inexistenței opoziției dintre știință și religie, procedeu curent folosit în secolul nostru, spre a substitui adevărului științific credința în forțe supranaturale.

Tentativelor de conciliere a științei cu religia li s-a opus demonstrarea incompatibilității lor. Dogmele religiei și propozițiile științei se exclud reciproc și au consecințe diametral opuse asupra educației omului. Știința, apelând la rațiune, deșteaptă curiozitatea, spiritul critic, optimismul, în timp ce religia, impunând credința, „crede și nu cerceta”, taie avântul celor ce se încumetă să cunoască tainele lumii, cultivă pasivitatea și resemnarea.

Argumentul invocat uneori în favoarea armonizării științei cu religia, după care prima nu poate răspunde la toate întrebările ce se pun omului modern și că în cea de-a doua s-ar găsi soluțiile problemelor vitale, a fost respins de presa comunistă ca fiind lipsit de orice temei. Este drept că știința n-a reușit să descopere decât „foarte puțin în raport cu oceanul necunoscutului”⁸⁾, dar de aici nu se poate conchide că ea nu va putea răspunde tuturor întrebărilor raționale. Progresul înregistrat în domeniul stăpînirii naturii de către om, care pătrunde în adîncul pămîntului, vindecă și previne bolile, justifică pe deplin încrederea în capacitatea lui de cunoaștere.

Misticismul s-a impletit organic cu altă tendință puternică în ideologia dominantă. Este vorba de naționalismul burghez ridicat la rangul de politică de stat în timpul dictaturii fasciste. Terenul pentru răspîndirea teoriilor rasiste, antisemite, a fost pregătit timp îndelungat. C. Radulescu-Motru și Nichifor Crainic, lansînd lozincă „rominismului” n-au făcut decât să dea o expresie teoretică practicii politicienilor burgheziei. Pentru a induce în eroare opinia publică, „corifeii rominismului” s-au dat drept adversari ai cosmopolitismului secolului al XIX-lea, dar atacurile lor vizau fondul de idei liberal-democratice pentru care au militat revoluționarii de la 1848. Ei au lansat teoria falsă potrivit căreia satul este sinteza neamului, „sanctuarul” unde s-a refugiat spiritul poporului român. Satul a fost proslăvit

8) „Cuvîntul liber” din 28 decembrie 1935.

din considerente politice bine cunoscute. Întreaga apologie dezgustător de lingusitoare, care trădează teama de revoluție, nu era altceva decât o momeală întinsă învățătorilor și preoților pentru a le câștiga adeziunea și prin ei și pe a țăranilor. Fără discuție, interesele burgheziei nu se limitau la dobândirea unui anumit număr de voturi pe care-l putea obține și prin fraudă. Noul naționalism îi servea drept mijloc de diversivune ideologică îndreptat atât împotriva alianței dintre muncitori și țărani, care se consolidă în focul luptei de clasă, cât și pentru a așeza poporul român împotriva minorităților naționale.

Exaltarea etnicului, a sentimentelor naționale, a constituit, așadar, doar perdeaua de fum folosită de publicațiile burgheze pentru a ascunde preocuparea lor de a amplifica prejudecățile naționaliste și obscurantiste, de a crea atmosfera prielnică instaurării fascismului și pregătirii războiului antisovietic.

Ținând seama de primejdia legată de transformarea României într-un avanpost al imperialismului și de isteria războinică întreținută de propaganda burgheză, Plenara a V-a a C.C. al P.C.R. din august 1936 atrăgea atenția organizațiilor de partid că „în condițiile ofensivei fascismului, cu propaganda lui demagogică și otrăvitoare, și ale luptei noastre pentru unitatea politică a clasei muncitoare, munca ideologică de partid și agitația noastră de masă au o însemnătate extraordinară de mare. În fața partidului nostru stă ca o sarcină urgentă crearea unei literaturi politice de masă care să dezbata în fața maselor largi populare, în lumina marxism-leninismului și a directivelor fundamentale ale Internaționalei Comuniste și ale partidului nostru, toate problemele actuale, zilnice interne și externe”⁹⁾. Pentru traducerea în viață a acestei sarcini s-a hotărât scoaterea regulată a „Scintei”, „Luptei de clasă” și ridicarea nivelului lor teoretic prin concentrarea și utilizarea rațională a cadrelor de propagandă.

Credincios învățaturii marxist-leniniste, P.C.R. a plecat totdeauna de la principiul că „nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare” și a luptat pentru o politică bazată pe egalitatea deplină în drepturi a tuturor oamenilor muncii. Dezvăluind substratul politicii de discriminare națională pe considerente etnice, partidul a cerut maselor populare să facă front comun împotriva fascismului, pentru pace și socialism.

Îndrumați de partid, publiciștii comuniști au demască până la rădăcină formele sub care era camuflată tendința de a strecura ideologia fascistă în cultura românească și au arătat în același timp că ofensiva ideologică a celor mai reacționare virfuri ale capitalului monopolist, parazită, este generată de «accentuarea exasperată a contradicției dintre muncă și capital, a antagonismului diferitelor grupuri financiare și puteri imperia- liste în lupta lor pentru izvoarele de materii prime și pentru teritorii străine, — contradicția dintre câteva națiuni „civilizate” și puternice și micile națiuni slabe și popoarele coloniale».

Pentru a înșela masele asupra scopurilor urmărite și a le atrage în acțiunile criminale planuite de stăpînii lor, ideologii grupați în jurul „Gîndirii”, revista de profil profascist, au declarat că vor să purifice cultura

9) Documente din istoria P.C.R., 1934—1937, p. 459—460.

reminească de spiritul străin, să restaureze „armonia” interioară a neamului cu tradițiile sale strămoșești. Demascînd caracterul demagogic al gîndirismului, comuniștii aratau că «departe de a fi — cum vrea să se înfățișeze — o revenire antiburgheză, anticapitalistă la adîncul omenesc și la specificul național „desfigurat de democrație”, o reluare a spiritualității ortodoxe și „ruminești”, — ideologia gîndiristă nu este altceva decît forma pe care realitățile din țara noastră au determinat fascismul internațional (....) s-o adopte spre a se putea face accesibil maselor...». În filozofia gîndiristă, articolul „Gîndirismul și fetișismul mărfii” vedea interesul reacțiunii burghezo-moșierești de a restabili rînduiele feudale pe fundalul imperialismului și de a imprima un caracter „autohton” fascismului din România. Tocmai de aceea articolul conchidea pe bună dreptate că «„Gîndirea” este fascistă prin esență, ortodoxă și ruminească prin accident și localizare»¹⁰⁾.

Partidul comunist din România a desfășurat o intensă acțiune de răspîndire a filozofiei marxist-leniniste și de apărare a purității ei împotriva atacurilor furibunde dezlanțuite de burghezie și unelele ei din afară și dinlăuntrul mișcării muncitorești. Totodată a cerut organelor de presă conduse de el sau aflate sub influența membrilor săi, să dea riposta cuvenită tuturor defăimărilor marxism-leninismului. Răspunzînd chemărilor conducerii partidului, redacția revistei „Era nouă” declara: „Ne luăm sarcina să tratăm în mod științific — pe baza largă a materialismului dialectic — toate problemele ideologice ale vremii noastre”¹¹⁾. Cel care urmărește articolele și studiile publicate poate constata cu ușurință că, în ciuda greutăților legate de tratarea materialist-dialectică a diverselor aspecte ale mișcării ideologice, revista a fost prezentă la diversele discuții pe teme filozofice.

În presa condusă de partid s-a făcut o amplă analiză a procesului de descompunere a filozofiei și culturii burgheze. Competiția în crearea de „sisteme” reprezintă prin ea însăși unul din simptomele „anarhiei și decaderii spirituale moderne”. Surrogatele metafizice ca: personalismul energetic, misticismul, trăirismul și alte curențe n-au adus nimic progresist în cultura românească. Prin tematica și conținutul lor ultraretrograd, ele erau foarte mult înrudite, încît nu se deosebeau unele de altele decît prin termenii, cu care orice filozofant își intitula revelațiile de mult consemnate în istoria culturii.

Diversele teorii cărora propaganda burgheză le-a făcut o reclama zgometoasă, prezentîndu-le drept creații dezinteresate ale spiritului liber, erau variante ale unor sisteme idealiste perimate, produse ale unor combinații eclectice de texte parafrazate sau plagiate din maculatura de cea mai proastă calitate a Occidentului. Semnificativă în acest sens este concepția lui C. Radulescu-Motru, socotită înainte de război corifeul filozofiei românești. Originalitatea „sistemului” său consta, așa cum foarte just constata acad. Ath. Joja, în adăugarea la personalism a adjectivului „energetic” prin care

10) „Azi”, din 2 aprilie 1939.

11) „Era nouă” nr. 1/1936, p. 3.

se imprimă concepției o notă voluntarist-naționalistă¹²). C. Rădulescu-Motru, secundat de Dimitrie Gusti, apologeti ai imperialismului, au susținut că numai persoanele și națiunile dotate de la natură cu o uriașă energie, cu o voință supremă, așa-numitele „elite” și vocații naționale au dreptul de a conduce state și de a stăpîni popoare.

Atît primul cît și cel de-al doilea, răspîndind idei proprii filozofiei reacționare germane, și-au dat pe fața neputința de a soluționa problemele sociale, precum și sărăcia de idei. «Nu este nimic mai ușor, scria Lenin, decît să lipești eticheta „energetic” sau „biologic-social” unor fenomene ca crizele, revoluțiile, luptele de clasă etc.; nu există însă o ocupație mai sterilă, mai scolastică, mai moartă decît această ocupație»¹³). Sterilitatea gîndirii filozofice burgheze a fost recunoscută pînă și de unul din reprezentanții ei, Traian Herseni, care în 1935 anunța că „sociologia se găsește într-un impas teoretic”. Analizînd cauzele împotmolirii școlii monografice, din care făcea parte și Herseni, Ștefan Voicu demonstra că ele rezidă în idealismul subiectiv-voluntarist, baza teoretică a sociologiei de catedră și că unica ieșire din criză este abordarea antagonismelor sociale, studiul contradicțiilor, al raporturilor de clasă de pe pozițiile materialismului istoric.

Prin presa legală, partidul a demonstrat că pentru a salva filozofia de la pieire, ea trebuie pusă pe bazele certe ale cunoașterii umane și „nu pe cele vecine cu imaginația și în afara controlului științei”. Fundamentele unei concepții științifice despre lume se află nu în sferele abstracte și inegurate ale gîndirii, ci în ultimă instanță în condițiile vieții materiale a societății, în practica social istorică a omnirii. Dincolo de această realitate totul devine mitologie și construcție arbitrară.

Nu s-ar putea spune că filozofii regimului burghezo-moșieresc n-ar fi fost partizanii unității dintre filozofie și știință. Unii dintre ei au avut îndrăzneala să susțină fațarnic teza potrivit căreia „metafizica” (filozofia idealistă) se află în strînsă legătură cu științele exacte¹⁴). Dar făceau imediat rezerva că „metafizica” este superioară științei. I. Petrovici pretindea că știința, punînd accentul pe înțelegerea sensibilă a realității, nu dă o imagine relativă asupra ei, în timp ce filozofia idealistă ar realiza o cunoaștere mult mai apropiată de adevărul absolut, întrucît pleacă de la substratul suprasensibil al lucrurilor. Acest sofism se întemeiază pe o denaturare grosolană a scopului științei. Pe nesimțite este strecurată ideea că rolul științei se reduce la descrierea fenomenelor, la inventarierea observațiilor nesigure și cel mult la clasificarea lor, dar că adevărul despre esența ultimă n-îl poate oferi numai metafizica. Pretenția că filozofia se situează deasupra științelor particulare e întîlnită și la Rădulescu-Motru, care scria că metafizica „ne dă cunoștința cea mai completă și cea mai puțin relativă despre lume”¹⁵). Întreaga pledoarie făcută în favoarea metafizicii avea drept scop abaterea oamenilor de știință spre idealism și fideism, sustragerea lor de la studiul fenomenelor naturale și sociale.

12) „Lupta de clasă”, nr. 10, 1953, p. 106—107.

13) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 14, p. 322.

14) *Din istoria filozofiei din România*, Ed. Academici R.P.R. 1955, vol. I, p. 217.

15) *Elemente de metafizică*, București 1928, p. 3.

Clasicii marxism-leninismului au formulat limpede ideea că știința nu se oprește la suprafața obiectelor, ci dezvăluie legile lor profunde. Marx arăta că „orice știință ar fi de prisos, dacă forma de manifestare și esența lucrurilor ar coincide nemijlocit”¹⁶⁾.

Pentru știință nu există vreo lume transcendențială; de aceea dacă uneori se referă la ea o face numai pentru a-i demonstra inexistența. Domeniile de cercetare ale ramurilor științei alcătuiesc lumea materială unică și unitară. Tezele marxist-leniniste au fost subliniate cu pregnanță în articolele publicate de comuniști în lupta lor atît împotriva empirismului cît și a speculațiilor de natură scolastică.

Filozofii burgheziei au intuit faptul că o concepție despre lume, în epoca noastră, nu se poate bucura de credit, dacă nu-și aliază științele naturii. Dar cuceririle științei la care ei se refereau uneori au fost folosite numai pentru a da construcțiilor idealiste un lustru științific.

Reacțiunea filozofică a căutat să semeze confuzie în conștiința naturaliştilor, care spontan se apropiiau de o înțelegere materialistă și dialectică a noilor descoperiri științifice. C. Radulescu-Motru, punind pe seama filozofiei marxiste exagerările materialist-vulgare referitoare la conștiința își asigura cititorii că secolul nostru a părăsit atitudinea de „negare a spiritualității adusă de școala materialismului istoric”. Argumentul invocat în sprijinul tezei sale, că „materia se spiritualizează cu cît cercetarea științifică se adîncește mai mult asupra ei”¹⁷⁾ reactualiza teza cunoscută „dispare materia”, teză infirmată de datele științei moderne. El se întemeiază pe un sofism frecvent întîlnit în filozofia burgheză: noțiunea de materie este luată drept materie ca realitate obiectivă.

Obiectul științelor fizico-matematice în plasmuirile aparatorului personalismului l-ar constitui abstracțiunile de genul ecuațiilor matematice care doar reamintesc constituția și schimbările obiectelor din natură. În această viziune ansamblul de formule și teoreme folosite în diversele ramuri ale științei „apar ca niște creațiuni ex nihilo, sau ca un rezultat al inspirației divine”¹⁸⁾. Între concret și abstract se ridică, astfel, o graniță absolută.

În lucrarea *Contribuțiuni la critica economiei politice*, Marx sublinia că „abstracțiile cele mai generale, în genere, iau naștere numai o dată cu dezvoltarea cea mai bogată și mai concretă, unde un singur lucru pare comun mai multora, comun tuturor”¹⁹⁾.

Noțiunile științifice sînt rezultate ale abstractizării. Ele sînt o oglindire a caracterelor esențiale ale lucrurilor din realitatea obiectivă. Formînd o anumită noțiune, oamenii mintal fac abstracție de caracterele neesențiale și reproduc în noțiuni numai pe cele specifice obiectului. De aceea noțiunile exprimă cunoștințe despre esența lucrurilor.

Apărînd teza marxistă referitoare la natura obiectivă a tuturor cunoștințelor, inclusiv a celor mai abstracte, studiul *Criza științei*, publicat în „Era nouă” arăta că folosirea metodei deductive la formularea teoremelor

16) K. Marx, *Capitalul*, vol. III, partea a II-a, p. 770.

17) «Revista fundațiilor regale», 1 oct. 1934, p. 331.

18) „Era nouă”, nr. 2, 1936, p. 31.

19) K. Marx, *Contribuțiuni la critica economiei politice*, E.S.P.L.A., 1951, p. 230.

nu poate servi ca argument în favoarea originii apriorice a noțiunilor matematice. Deducerea unei noțiuni din alta creează numai iluzia unei dezvoltări absolut independente a științei de aplicațiile tehnicii. În realitate nu numai științele constituite, dar și postulatele lor fundamentale, axiomele, au la bază relații obiective. Observațiile făcute de om în procesul muncii, a repetării de miliarde de ori a acelorași operații, s-au întipărit în conștiința sa sub forma de figuri logice, au dobândit un caracter axiomatic.

Intemeietorii marxism-leninismului au vorbit adesea de transformarea materialului în ideal, în sensul reflectării, a însușirii logice a concretului cu diversele lui laturi și aspecte, dar ei nu numai că n-au ignorat realitatea obiectivă, ci, dimpotrivă, au subliniat cu tărie primordialitatea ei față de conștiință.

În tezele sale privitoare la pretinsa spiritualizare a materiei, C. Rădulescu-Motru n-aducea nimic nou. El nu făcea decât să parafrazeze teoriile lui Mach și Oswald supuse criticii nimicitoare încă de către Lenin. Considerațiile lui Rădulescu-Motru au avut un oarecare ecou în rîndurile unor publiciști burghezi care socoteau că matematicile, spre deosebire de alte științe, nu pornesc de la experiență și că n-au contact cu percepția universului sensibil. „Matematicile nu observă natura obiectivă, ci natura spiritului nostru în latura lui pur formală”²⁰). Această interpretare a fost respinsă de intelectualii marxști.

În articolul *Despre concepția idealistă a matematicilor*, C. Prisnea remarcă pe bună dreptate înrudirea dintre speculațiile filozofice din cultura românească și concepțiile lui Abel Rey, după care elementele fizice, obiectele materiale, ar fi dispărut și n-ar fi rămas decât „relațiile formale reprezentate de diferențiale”. Combatînd raționamentele absurde ale filozofilor idealști, C. Prisnea sublinia că matematica nu reprezintă un simplu eșafodaj de silogisme, ci își are originea în nevoile vieții practice ale oamenilor. În sprijinul acestei idei sînt folosite concluziile unor savanți de seamă ca: Hermite, Picard, Labérenne și Kolman, dintre care unii se aflau ferm pe pozițiile materialismului dialectic (Labérenne și Kolman). Întreg articolul este străbătut de spiritul viu al criticii leniniste făcute idealismului „fizic”. Atrăgînd atenția că în știință nu este admisibilă identificarea obiectului cu subiectul, C. Prisnea citează: «Fără îndoială, imaginea nu poate egala modelul, dar una e imaginea și alta e simbolul, semnul convențional. Imaginea presupune necesarmente și inevitabil realitatea obiectivă a ceea ce „reflectă” ea»²¹). Deși nu specifică lucrarea din care a dat textul, probabil din motive de conspirativitate, recunoaștem totuși în el un pasaj din *Materialism și empiriocriticism* (articolul a fost publicat în timpul dictaturii regale, în noiembrie 1938).

Pe măsură ce se intensifică lupta dintre materialism și idealism în legătura cu marile descoperiri ale fizicii moderne, atacurile împotriva ideilor materialist-dialectice se întesesc, devin tot mai rafinate. Anton Dumitriu, popularizatorul neopozitivismului în țara noastră, răspîndea teza falsă că undele și corpusculele studiate de fizică „nu sînt decât imagini aproxima-

20) „Adevărul literar și artistic”, din 3 iulie, 1938.

21) „Însemnări ieșene”, nr. 11, 1938, p. 307.

tive²²⁾ pe care ni le oferă intuiția. Materiei i se refuza caracterul obiectiv pe temeiul că nu poate fi definită după regulile logicii formale.

Înlocuirea analizei esenței obiectului prin jonglarea cu definițiile reprezintă un procedeu la care recurge cei care-și procura armele din arsenalul sofisticii. La timpul său Lenin a arătat că materia nu poate fi definită prin genul proxim și diferența specifică, ci printr-o reflectare multilaterală a aspectelor esențiale ale realității existentă independent de voința și conștiința omului.

Critica idealismului filozofic a cuprins un cadru larg de probleme printre care și acele legate de interpretarea caracterului formelor fundamentale de existență a materiei în mișcare, spațiul și timpul. Respingind explicațiile kantiene răspândite în filozofia rommească mai ales de I. Petrovici, marxștii au apărut ideea că departe de a infirma, teoria relativității confirmă obiectivitatea spațiului și a timpului. „Einstein, introducând în locul spațiului și timpului rigid, conținutul spațiu-timp, a realizat o sinteză superioară între aceste două forme ale realității care a permis o nouă unificare și înțelegerea mai adâncă a acestor realități²³⁾. Fenomene necunoscute și descoperite acum ca: deplasarea spre roșu, „curbura spațiului“ au căpătat o explicație materialistă. De aceea „teoriile einsteiniene... nu trebuie confundate cu concluziile idealiste sau cu relativismul filozofic kantian, cu care n-au absolut nimic comun²⁴⁾).

Aceste precizări sumare, dar esențiale, au avut o uriașă importanță în orientarea oamenilor de știință spre cercetarea proprietăților obiective ale spațiului și timpului. Însemnătatea lor este cu atât mai mare cu cât în perioada fascizării țării tendința spre mistificarea realității a devenit dominantă în filozofia burgheză. Denaturarea categoriilor filozofice de spațiu și timp mergea pînă la anihilarea totală a conținutului lor obiectiv, așa cum se petrec lucrurile în cărțile lui Lucian Blaga.

Sînt meritorii, în această perioadă de ascutită luptă ideologică, străduințele unor fizicieni de a-ți apărut, deși nu totdeauna suficient de consecvent, pozițiile materialiste și dialectice în știință. În articolul *Simultaneitate și ulterioritate*, Teofil Vescan, profesor la Cluj, referindu-se la interpretarea kantiană a legăturii dintre cauzalitate și timp demonstrează că succesiunea (cauzelor și efectelor) nu este singurul atribut al timpului. Teoria relativității a dat o explicație științifică și unei alte caracteristici și anume simultaneității relațiilor dintre fenomene. În lumina acestei teorii care a pus în evidență „un aspect cu totul dialectic al realității și al evoluției²⁵⁾ succesiunea și simultaneitatea apar ca fiind indisolubil legate între ele: ceea ce este succesiv în raport cu un anumit grup de observatori este simultan în raport cu altul, „fiindcă simultaneitățile și duratele timpurilor nu sînt aceleași pentru diferitele sisteme de referință²⁶⁾).

Deși în articol se fac referiri la fizica lui Mach, autorul nu s-a lăsat antrenat de concepția filozofică, idealistă a învățatului austriac. Dimpotri-

22) *Din istoria filozofiei în România*, vol. II, Ed. Acad. R.P.R., p. 378.

23) „Era nouă”, nr. 2, 1936, p. 33—34.

24) *Ibidem*, p. 34.

25) *Gazeta matematică* nr. 2 din 1939, p. 63.

26) *Idem*.

vă, sprijinindu-se pe lucrările savanților sovietici ca V. Ambarțumian, D. Ivanenko, și alții subliniază mereu ideea că noțiunea de timp reflectă un conținut obiectiv. Curgerea timpului „este legată de materie prin mișcarea acesteia ca un „ceva“ foarte natural, lipsit de misticism»²⁷⁾. Reluând o idee formulată în *Structura gândirii științifice*²⁸⁾ unde recomanda părăsirea speculațiilor idealiste pe tema celei de a patra dimensiuni, T. Vescau remarcă meritul lui Minkowski de a fi arătat că «timpul joacă rolul unei coordonate echivalente celor trei, într-o lume de „reprezentare“ a proprietăților fizice cu patru dimensiuni»²⁹⁾. Spațiul real în care trăim noi înșine rămâne spațiul tridimensional. În concluziile sale, autorul sublinia că „noțiunile de spațiu, timp, schimbare și materie nu pot fi concepute separat“, ci în strânsă legătură cu proprietățile „materiei, substratul unic al realității“³⁰⁾.

Presă marxistă, condusă de partid, a luat parte activă la discuția în jurul cauzalității iscată în legătură cu relația de nedeterminare stabilită de Heisenberg. Fizicianul german, pornind de la presupunerea că intervenția cercetătorului în analiza structurii atomului ar tulbura imaginea fenomenelor observate, a emis ideea că nu se poate determina cu precizie simultan și poziția și viteza electronului. Pe această bază filozofii idealiști au tras concluzia că în lume ar domni întâmplarea, hazardul, „au proclamat un indeterminism în domeniul material, pentru a deduce de aici falsele lor prejudecăți spiritualiste“³¹⁾.

„O dată ce această relațiune a lui Heisenberg — seria C. Rădulescu-Motru — este pusă în evidență, aplicarea ei se poate extinde de la cazul special al cunoașterii electronului din lumea microfiziicii la toate cazurile în care se găsesc în relațiune cu subiectul și obiectul“³²⁾. De la nedeterminarea care caracterizează, chipurile, raporturile individului cu lumea macrocorpurilor nu mai rămâne nici un pas până la negarea legilor obiective și absolutizarea hazardului în natură și societate. Astfel, C. Rădulescu-Motru, se ralia îndeterminismului, poziție idealist-subiectiviste, de care s-au cramponat savanții necunoscători ai dialecticii materialiste și dominați de concepții filozofice idealiste.

Teoriile indeterministe au fost ușor acceptate și însușite de fideiști, considerându-le argumente „științifice“ împotriva ideii marxiste despre cauzalitatea obiectivă. Relația de nedeterminare, în concepția lor, ar proba aserțiunile despre existența unui „C“ transcendent, inaccesibil omului chiar și atunci când el ar fi înarmat cu aparate de mare precizie.

Concluzia lui C. Rădulescu-Motru conține o eroare evidentă: se extinde în mod cu totul nejustificat un principiu aplicabil la o formă specială, strict determinată de mișcare — mișcarea cuantelor — la mișcarea materiei în general, inclusiv a celei sociale, dând prin aceasta și un pretext arbitrarului în viața politică.

Din faptul că poziția și impulsul microparticulei nu pot fi determinate

27) Idem p. 58.

28) Societatea de miine din martie-aprilie 1935.

29) Gazeta matematică nr. 2 din 1939, p. 63.

30) Idem nr. 3 din 1939, p. 126.

31) „Era nouă“ nr. 2, 1936, p. 40.

32) „Revista fundațiilor regale“, 1 octombrie 1934, p. 313.

simultan cu o precizie „absolută”, așa cum se petrec lucrurile la nivelul corpurilor mijlocii, nu se poate conchide că raportul cauzal ar lipsi. În microcosm el se dovedește a fi incomparabil mai complex decât în lumea cu care omul vine în contact zilnic. „Însă o cauză mai adâncă, o legalitate (o legitate M.S.) mai riguroasă, mai corespunzătoare fenomenelor, nu înseamnă indeterminism”³³). Descoperirile fizicii moderne au pus în evidență acțiunea unor legi necunoscute pînă acum, legile statistice, a căror interpretare implică în mod obligator cunoașterea dialecticii materialiste. Nu este vorba, prin urmare, de negarea cauzalității și a determinismului, ni se spune în *Simultaneitate și ulterioritate*, ci de „o nouă formulare a lor, în conformitate cu cerințele actuale ale științei, de introducere a unui determinism statistic în locul celui rigid”³⁴). Împotriva relativismului idealist a fost subliniat determinismul materialist ca principiu fundamental al „concepției științifice asupra realității, a universului material în continuă prefacere”³⁵). Ideea că noțiunile, inclusiv cea de cauzalitate, sînt supuse dezvoltării, se perfecționează datorită progresului cunoașterii și-a croit drum cu destul de mare greutate în cultura românească.

Concluziile indeterminate formulate de unii fizicieni au servit filozofilor idealiști drept motiv pentru a înfățișa criza în domeniul științei drept o dovadă a incapacității omului de a pătrunde tainele lumii materiale. Blaga îi caută cauzele în așa-numita cunoaștere „luciferică” care ar provoca un dezechilibru în interiorul obiectului. Subiectul, propunându-și să dezlege o problemă, despică, scindează obiectul în două aspecte: unul care arată, „fanicul”, și altul care se ascunde, „cripticul”, reduce apoi fanicul la un simplu semn al cripticului și, astfel, apare un nou mister. Marele anonim (misterul misterelor), personaj mitic, înzestrat cu toate atributele antropomorfe descrise de biblie, prin cenzura transcendentă de care face uz ori de cîte ori omul încearcă să depășească limitele extaticului, creează o prăpastie de netrecut în procesul de cunoaștere. De aceea misterul este inaccesibil rațiunii enstatice (logice). Cunoașterea în această viziune nu dezvăluie adevărul, ci-l problematizează.

Articolul *Misticismul în filozofia românească* dezvăluie poziția agnostică și fondul profund reacționar al explicațiilor date de Blaga crizei științei și demonstrează totala lor incompatibilitate cu datele științifice de care se servește filozoful idealist. Blaga — se arată în articol — „urmărește să potențeze misterul fără perspective de a-l dezghioa”, el „nu mai apelează la știință... nici la controlul experienței, ci la un salto-mortale în intuiția mistică”³⁶).

Blaga a reactualizat antinomiile kantiene, într-o formă mistică cu scopul vădit de a obține concesii din partea științei și a consolida pe această cale situația precară a religiei. Antinomia „transfigurată”, termen care-i aparține, indică prezența misterului inaccesibil rațiunii și intuitibil în limitele extralogicului. Ea nu semnalează existența unei contradicții reale.

33) „Era nouă”, nr. 2, 1936, p. 41.

34) *Gazeta matematică* nr. 3 din 1939, p. 119.

35) *Gazeta matematică* nr. 2 din 1939, p. 58.

36) „Era nouă”, nr. 3, 1936, p. 64.

ei a unora imaginare, care-și găsească soluționarea în sfera credinței prin încălcarea regulilor logicii. Prin aceasta Blaga se situa pe o poziție mai retogradă chiar decât Kant care cel puțin a făcut efortul de a rezolva dificultățile procesului de cunoaștere.

Articolul citat sublinia că substratul tuturor aberațiilor lui Blaga era „slujirea clericalismului”, escamotarea contradicțiilor vieții sociale subînțelese ca fiind insolubile și deci veșnice. Adevăratul lor sens, așa cum se sublinia în „Gîndirea” și *fetishișmul mărfa*, îl constituie indemnul de a se renunța la analiza raporturilor sociale: „Nu cerceta, exploatare, legile monopolismului în descompunere”³⁷⁾. Marxiștii, demascînd esența reacționară a teoriei despre antinomii „transfigurate”, au stăruit asupra caracterului obiectiv, mobil al contradicțiilor. „Dialectica nu cunoaște asemenea contradicții de netrecut, ci stabilește sinteze care fac posibilă tranziția de la o formă la altă formă, de la un concept la alt concept asupra realului”³⁸⁾. Știința „trebuie să studieze procesele și viața în fluxul și devenirea lor”³⁹⁾.

Pentru scoaterea științei din impasul în care a ajuns datorită metafizicii și infiltrațiilor idealismului este necesară depășirea logicii formale și abordarea dialectică a fenomenelor naturale și sociale. Numai astfel pot fi înțelese just noile descoperiri în domeniul fizicii moderne și al altor ramuri ale științei. Gîndirea științifică se dezvoltă dialectic și nu metafizic: ea dă continuu la iveală contradicții și tot continuu le rezolvă, iar cu fiecare descoperire urcă „o nouă spirală” pe drumul anevoios al cunoașterii. Evoluția istorică a teoriilor privitoare la natura luminii, la structura substanței etc., confirmă întru totul adevărul tezelor marxist-leniniste.

Analizînd rădăcinile gnoseologice ale idealismului „fizic”, publicațiile marxiste au insistat în mod deosebit asupra celor sociale. Pentru evitarea crizei nu e suficientă însușirea materialismului dialectic, ci mai este necesară și sfărîmarea tiparelor în care au încrămășat relațiile de producție capitaliste, crearea unei orînduiri sociale care să permită progresul nestîmjenit al științei. Documentele celui de-al V-lea congres al P.C.R., privitoare la caracterul și perspectivele revoluției din țara noastră au ajutat reprezentanților frontului ideologic marxist să găsească calea concretă spre extirparea rădăcinilor de clasă ale idealismului.

Intr-o epocă în care „criza” științei era înfățișată de filozofii burgheziei imperialiste ca o prăbușire a materialismului și ateismului și folosită în scopul creării unei stări de spirit deprimante, sceptice, de neîncredere în valorile științei, favorabilă răspîndirii credințelor religioase, partidul prin publicațiile sale atrăgea atenția că nu e vorba de un declin al științei, ci de o „criză” de creștere a ei. „Numai ignoranții și lacheii claselor posedante și ai privilegiilor actualei ordini sociale pot crede într-un faliment al științei omenestii, după ce aceasta și-a dovedit eficiența și neacondus... spre cunoașterea atîtor mistere naturale”⁴⁰⁾. Precizările făcute în

37) „Azi” din 2 aprilie 1939.

38) „Era nouă”, nr. 3, 1936, p. 65.

39) „Era nouă”, nr. 1, 1936, p. 120.

40) „Era nouă”, nr. 3, 1936, p. 33.

legătură cu caracterul crizei în domeniul științei, precum și soluțiile sugerate au întărit încrederea, optimismul, acel sentiment de securitate interioară față de soarta rezultatelor muncii, deosebit de necesar omului de știință în activitatea sa de cercetare.

Stipendiații regimului burghezo-moșieresc s-au năpustit nu numai asupra concluziilor materialiste ale fizicii moderne, ci și asupra celor ale biologiei și în special asupra darvinismului creator. Ei s-au folosit de teoria luptei pentru existență pentru a da o justificare iluzorie politicii bazate pe legea junglei promovată de guvernele reacțiunii. În loc de a explica racilele sociale prin contradicțiile antagoniste, le-au pus pe seama așa-numitei discordanțe dintre „exigențele animalității” și caracterul limitat și epuizabil al bunurilor materiale. Totodată și-au manifestat deschis ostilitatea față de evoluționism, de ideea de dezvoltare și progres. Falsificind cele mai elementare date ale științelor naturii, Nae Ionescu contesta obiectivitatea evoluției pe temeiul că ea nu se vede nicăieri. Atunci când declara că nu înțelege ce înseamnă evoluție și că acest termen nu-i este tocmai simpatic își dădea de fapt pe față nu numai ignoranța (evoluția ține de domeniul esenței și ca atare nu poate fi indicată cu ajutorul microscopului), dar și dușmânia față de știință și concluziile ei, care confirmă la fiecare pas justetea tezelor materialismului dialectic.

Filozofii burgheziei românești resping teoria evoluției pentru a putea strecura în biologie finalismul. Treccrea de la o specie inferioară la alta superioară, afirma un alt adversar al darvinismului, Al. Mironescu, se datorește unei acțiuni imanente al cărei scop imuabil își are sediul în organism. Rezultatele științelor naturii îl obligă să admită posibilitatea transmiterii caracterelor rasei și speciei, dar face o rezervă care anulează imediat această recunoaștere: „calitățile somatice, individuale rămân, practic, vorbind, intransmisibile”⁴¹⁾.

Publicațiile marxiste îndrumate de partid au participat activ la combaterea ideilor confuze strecurate de obscuranțiști în științele naturii. Ele au subliniat că evoluția are loc în procesul neîntrerupt al interacțiunii între mediu și organism. Totodată au demascat sensul reacționar al concepțiilor antievoluționiste. Atacurile îndreptate împotriva unuia din cele mai importante premise naturalist-științifice ale materialismului marxist avea un substrat de clasă bine conturat. În condițiile secolului nostru, când teoria darvinistă a speciilor a devenit un bun al științei, când proletariatul și-a însușit conținutul ei pozitiv materialist, iar ideea de evoluție, în general, anunța iminenta dispariție a burghezicii de pe scena istoriei, apărarea fixismului era menită să creeze iluzia că orinduirea capitalistă este veșnică și de nedintit.

În fața ofensivei idealismului și misticismului care invaluiău toate sferele activității ideologice, împotriva filozofilor oficiali ai regimului burghezo-moșieresc, care foloseau datele științelor naturii spre a-și susține concepțiile idealiste, denaturând fără jenă concluziile științifice, s-a ridicat frontul unit al materialismului oamenilor de știință. Emil Racoviță, C. I. Parhon, Gr. Antipa, I. Athanasie și alți pasionați cercetători ai adevărului

41) „Revista fundațiilor regale”, 1 septembrie 1931, p. 639

obiectiv și savanți devotați cauzei poporului, s-au situat ferm pe pozițiile darvinismului științific în explicarea materialistă a diverselor aspecte ale evoluției organismelor, a vieții ca formă superioară de mișcare a materiei. „Numai gândirea reacționară de astăzi — se arată în studiul *Criza științei* — mai poate să reflecte la vreo stabilitate în domeniul vieții, stabilitate infirmată de fapte și experiențe și întreținută numai de sofistica... claselor menite să dispară”⁴²⁾.

Filozofia reacționară românească, produs al descompunerii regimului burghezo-moșieresc, a atacat baza teoretică a științelor — materialismul dialectic — nu numai direct dar și pe căi ocolite, prin punerea în umbră a oricărei teorii științifice care, într-un fel sau altul, confirmă justetea învățaturii lui Marx, Engels și Lenin.

Atacurile împotriva marxismului s-au desfășurat sub semnul denigrării științei și a rațiunii veșnic iscoditoare, a proclamării iraționalismului, a proslăvirii acțiunii lipsite de cugetare, și a înlocuirii științei prin religie. Indemnul către religie — un narcotic mai eficient pentru mase decât filozofia idealistă cu sistemele ei ermetice și cu o terminologie abseconă ca și interdicția impusă rațiunii de a renunța la înlăturarea credinței, indicau orientarea vădită a culturii claselor dominante spre misticism.

Filozofii idealiști preziceau lumii un viitor sumbru. Misticul Lucian Blaga proorocea instaurarea unui „con dogmatic”, a unei epoci în care funcția normală a rațiunii, ghidul popoarelor de-a lungul timpului pe drumul sinuos al cunoașterii, va fi anulată; gândirea va ceda locul extazului paradisiac, iar revelația va trece înaintea metodelor de investigație științifică.

Oamenii de cultură cu vederi marxiste au relevat legătura dintre fideism și impasul în care intrase regimul burghezo-moșieresc. „Misticismul... reflectă în genere o stare morbidă a vieții sociale”. El este expresia „unei societăți muribunde... a unei culturi intrate în descompunere”⁴³⁾.

Filozofia mistică își asumase o misiune greu de îndeplinit și anume de a apăra ceea ce nu poate fi apărat: privilegiile claselor dominante. Ea a încercat să prepare un soi de opiu pentru intelectualii dezorientați cu ajutorul cărui să întunece conștiința spiritelor slabe, să le sugereze ideea zădărniciii oricărei încercări de a schimba „ordinea” existentă, că unica posibilitate de a scăpa de chinuitoarele întrebări ale rațiunii este evadarea într-o lume transcendentă, iluzorie.

Iraționalismul a atins apogeul în trăirism — variantă a existențialismului. Rațiunea încurcă planurile canibalice de înjosire a omului; ea implică analiza critică și explicarea cauzală a fenomenelor naturii și a evenimentelor politice. De aceea credința le apare „gândiriștilor” și „trăiriștilor” mai avantajoasă; aceasta n-are nevoie de probe și argumente pentru a admite miracolul, revelația, existența suprasensibilă. Rostul filozofiei, în concepția iraționaliștilor, nu mai era de a dezvălui ceea ce este ascuns, ci de a ascunde ceea ce este dezvăluit, de a deforma cunoștințele științifice și de a accepta nonsensul și dogma. Nae Ionescu, agent al fascismului german, prefera adesea să-și presare elucubrațiile cu formula lui Tertulian „cred, pentru

42) „Era nouă”, nr. 3, 1936, p. 29.

43) „Era nouă”, nr. 3, 1936, p. 62.

că este absurd". Gîndirea logică a fost găsită ca fiind incomodă și inutilă și de aceea „trăiriștii“ au ridicat în slavă inconștientul, trăirea afectivă, instinctul. Colaboratorul revistei „Gîndirea“, N. Roșu, s-a ridicat deschis împotriva gîndirii, a rațiunii. El a defăimat pe Descartes și Spinoza pentru faptul de a fi făcut elogiul rațiunii creatoare, pe Rousseau pentru pregătirea ideologică a revoluției franceze. „Burghezia își reneagă propriile ei cuceriri...“⁴⁴). Disprețul manifest față de raționalism oglindea faptul că însăși orînduirea burgheză este lipsită de orice temei rațional. Măcinată de antagonisme sociale, profunde, aceasta se îndreaptă vertiginos spre prăbușire.

Iraționalismul este expresia sentimentului de neliniște și groază pe care-l încearcă clasele sortite pieririi în momentele de cotitură a istoriei. „Burghezia nu mai are încredere în realitatea exterioară cu contradicțiile și frămîntările ei, cu instabilitatea și nesiguranța ei“⁴⁵). Cercetarea legilor naturii, fără să mai vorbim de legile sociale, nu-i deschide nici o perspectivă. Folosirea științei și tehnicii în producția capitalistă adîncesc prăpastia dintre burghezie și proletariat, iar conflictul dintre aceste clase nu poate avea altă rezolvare decît lichidarea pe cale revoluționară a societății capitaliste și instaurarea socialismului. Gîndul la acest deznodămint inevitabil îi silește pe filozofii reacțiunii să recurgă la mistificarea adevărului obiectiv, să nu recunoască altă realitate decît cea a suferinței, a tragicului. De aici apelul repetat la credință în vederea „mîntuirii“, la supunere necondiționată față de dictator.

Luînd ca bază „experiența“ suferinței, propaganda fascistă a glorificat „jertfa de sine“, a preamărit războiul ca mijloc de creare a unui „imperiu romînesc“, a sprijinit organizarea progromurilor etc. Toate acestea serveau unui scop precis: creșterea bandelor de asasini ale gărzii de fier. „Experiența“ criminală din timpul războiului antisovietic a fost plătită de poporul român cu tributul greu al pierderii independenței naționale, al înfuedării țării intereselor fascismului german.

În filozofia iraționalistă, experiența a pierdut definitiv semnificația de luptă pentru stăpînirea naturii, devenind o formulă de camuflare a acțiunilor bestiale. Se confirmă încă o dată justetea aprecierii făcută de Lenin cînd scria că „filozofia profesorală de toate nuanțele își îmbracă reacționarismul ei în fel de fel de declamații asupra experienței“⁴⁶).

P.C.R. a manifestat o grijă deosebită pentru educarea și organizarea intelectualității înaintate în vederea participării ei active la lupta antifascistă. În hotărîrea C.C. al partidului din ianuarie 1936 se atrăgea atenția că fascismul reprezintă pentru intelectuali un pericol tot atît de mare ca și pentru muncitorime, deoarece el amenință „libertatea de profesie și de cugetare“⁴⁷).

Călăuzit de indicațiile lui Lenin privitoare la necesitatea realizării alianței între filozofia marxistă și științele naturii, P.C.R. a concentrat

44) „Era nouă“, nr. 1, 1936, p. 117.

45) „Era nouă“, nr. 1, 1936, p. 118.

46) *Materialism și empiriocriticism*, în *Opere*, vol. 14, p. 140.

47) *Doc. ist. P.C.R., 1934—1937*, p. 339.

pe oamenii de știință, litere și arte cu vederi progresiste și democratice în jurul revistelor secase prin grija sa. Ca urmare a influenței filozofiei marxist-leniniste asupra culturii românești mulți dintre ei chiar fără să fi făcut parte din P.C.R. s-au străduit să dea o interpretare materialistă fenomenelor naturale și evenimentelor istorice, au contribuit la popularizarea metodei științifice marxiste de cercetare. Revista „Insemnări ieșene” a publicat în 1938 un studiu consacrat concepției materialiste a istoriei, în care, cu excepția unor interpolări din filozofia idealistă, se realizează o expunere relativ bună a principiilor materialismului istoric. Studiul sublinia că poporul este făuritorul istoriei. Fără a neglija rolul oamenilor mari pe care îi reclamea nevoile sociale, el demonstra că evenimentele istorice nu pot fi explicate prin însușirile personalităților, ci prin modul de producție a bunurilor materiale: „fiecare schimbare a modului de producție a determinat schimbarea ordinii sociale și a întregii ideologii”⁴⁸). Materialismul istoric „a stabilit că toate elementele vieții depind unele de altele și își au izvorul în substratul economic”. El „a lărgit orizontul cercetărilor și conceptul de istorie”⁴⁹).

Intr-o vreme cînd marxismul era prezentat în cel mai fericit caz ca o doctrină economică care ar explica unilateral fenomenele sociale, în studiul citat se consemna: „Marxiștii nu neagă faptul că formele politice, juridice și ideologice influențează fenomenele economice, dar subliniază că pentru ei fenomenele economice exercită o influență decisivă”⁵⁰).

Sublinierea rolului hotărîtor al modului de producție în dezvoltarea societății de către presa progresistă a avut o importanță deosebită în combaterea teoriilor idealiste care prezentau „haosul din viața materială a Europei” (capitaliste) drept consecința unei crize spirituale. Publiciștii comuniști, urmărind cauzele crizei economice din anii 1929—1933, au demonstrat că ele rezidă în modul de producție, în contradicțiile sale ireconciliabile.

Filozofii reacțiunii burghezo-moșierești, în ura lor față de marxism, pentru a-l discredita în ochii maselor, i-au imputat că neagă orice aspirație spre un ideal în viața spirituală. Revista „Bluze albastre”, deamscînd ignoranța și lipsa de bună credință a ideologilor burghezi a respins categoric încercările lor filistine de a înfățișa materialismul ca îndopare, beție, goană după bani, desfătarea ochilor etc., trăsături care caracterizează pe membrii claselor dominante.

Zarva făcută în jurul „valorilor etice” a unei civilizații „idealiste” clădite pe ele se dovede a fi în realitate o diversivune menită să camufleze disprețul reacțiunii față de adevăratele valori umane, precum și politica ei de jaf, exploatare și înrobire a maselor de oameni ai muncii. După cum au remarcat publiciștii marxiști, ridicînd profitul la rangul de valoare supremă, burghezia, de fapt, promova o civilizație „materialistă”. Ori, civilizația construită pe bază de calcule egoiste „nu poate fi socotită ca un început de civilizație, ci numai ca o criză a civilizației burgheze, ca un sfîrșit de

48) „Insemnări ieșene”, nr. 7, 1938, p. 114.

49) Ibidem, p. 110.

50) Ibidem, p. 117.

civilizație. Structura socială, care a produs-o și care îi constituie fundamentul, fiind într-o radicală transformare, ea va dispărea o dată cu aceasta⁵¹⁾. Toate forțele sociale devotate cauzei proletare „luptă pentru o nouă civilizație, pentru un nou umanism“⁵¹⁾.

Materialismul filozofic marxist a formulat pentru prima oară un tel nobil, pe deplin realizabil: transformarea revoluționară a lumii „Dacă filozofia de până acum și-a pierdut timpul, cum observa Marx, cu explicarea și comentarea universului, a sosit vremea ca omul să transforme acest univers“⁵²⁾.

Filozofia marxistă este solicitată să călăuzească proletariatul în îndeplinirea misiunii sale istorice, dărîmarea orînduirii burgheze și construirea societății comuniste. Apărut în focul luptei de clasă a exploataților împotriva exploataților, mărețul ideal, transformarea din temelii și sub toate aspectele a rînduielilor sociale, expresie a revendicărilor fundamentale și a năzuințelor tuturor celor asupriți și dezmoșteniți spre o societate demnă de omul care o făurește, corespunde în întregime tendinței firești, legice a istoriei omenirii. Intemeietorii marxism-leninismului nu s-au mărginit numai să indice scopul final al mișcării comuniste, ci au indicat și căile concrete de atingere a lui. Prin instaurarea socialismului în urma revoluției proletare, arătau ei, se creează condițiile necesare formării unui om nou, dezvoltat multilateral, în care se îmbină armonios bogăția spirituală, puritatea morală și perfecțiunea fizică.

Referirile repetate ale comuniștilor la tezele clasicilor marxism-leninismului reflectă lupta lor neobosită nu numai de a demasca substratul propagandei calomnioase făcute de exponenții intereselor burgheze, ci și de a formula idealul maselor de oameni ai muncii.

Dînd expresie năzuințelor și aspirațiilor oamenilor muncii, Ilie Cristea arăta că: „Pentru proletariat, idealul este societatea fără clase, fără stat, deci fără exploatare și fără constrîngere“⁵³⁾. Comunismul, visul de aur al omenirii, poate fi realizat numai după instaurarea dictaturii proletariatului, instrument al voinței neînduplecate a clasei muncitoare de a transforma din temelii raporturile sociale și de a deschide larg căile spre stăpînirea forțelor naturii în folosul societății, a omului.

Cel de-al patrulea deceniu al secolului al XX-lea, se caracterizează, în istoria țării noastre, printr-un adînc proces de descompunere a filozofiei burgheze românești și printr-o afirmare tot mai viguroasă a gândirii marxiste, care a reușit să înfrunte cu succes atacurile vehemente mai mult sau mai puțin fățișe și s-a străduit să apere puritatea învățăturii lui Marx, Engels și Lenin.

P.C.R. s-a dovedit și în această vreme a fi purtătorul legitim al tradițiilor înaintate materialiste din cultura noastră. Conducerea de către partid a frontului ideologic a asigurat publicațiilor marxiste o ținută științifică, combativă, militantă, o permanentă legătură cu realitățile sociale și culturale ale țării noastre, cu aspirațiile și năzuințele poporului român spre libertate, lumină și o viață lipsită de exploatare.

51) Țara de mîine, Cluj, nr. 9—10 din septembrie-octombrie 1937, p. 238—259.

52) „Bluze albastre“, nr. 2, 19 iunie 1932.

53) Societatea de mîine, Cluj, din octombrie-noembrie 1933, p. 188

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ БОРЬБЫ РУМЫНСКОЙ РУКОВОДИМОЙ Р. К. П. ПРОТИВ ИДЕАЛИЗМА И ЗА РАСПРОСТРАНЕНИЕ ДИАЛЕКТИЧЕСКОГО И ИСТОРИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛИЗМА

Краткое содержание

Автор изучает в данной статье процесс разложения буржуазной идеологии, проявления мистицизма и рационализма в идеалистической философии, и деятельность передовых журналов, которые — под руководством РКП или под влиянием её членов — боролись против идеалистических течений в философии и стремились к формированию у трудящихся диалектически-материалистического мировоззрения. Представители румынской философии, К. Радулеску-Мотру, И. Петровичи и др. отказавшись от рационализма XVIII го и XIX го вв., открыто примкнули к самым реакционным философским течениям, выдавая их за последнее слово науки и стремясь одновременно дискредитировать материализм и науку. Пуская в ход грубые софизмы, они пытались мистифицировать смысл таких категорий диалектического материализма как: материя, движения пространство, время, причинность, эволюция и др. Эти нападки получили в передовой печати резкий отпор со стороны коммунистов, которые доказали, что научные абстракции отражают существующие независимо от субъекта предметы и явления, а также и отношения между ними.

Многочисленные статьи показывают, что марксистская публицистика правильно поняла огромное значение марксистско-ленинской философии в борьбе пролетариата за социалистическое преобразование общества.

ASPECTES DE LA LUTTE MENEЕ PAR LA PRESSE, SOUS LA DIRECTION DU P.C.R., CONTRE L'IDÉALISME ET POUR LA DIFFUSION DU MATÉRIALISME DIALECTIQUE ET HISTORIQUE

Résumé

L'auteur étudie dans cet article le processus de décomposition de l'idéologie bourgeoise, l'évolution de la philosophie idéaliste vers le mysticisme et l'irrationalisme, et l'activité des revues qui, sous la direction du P.C.R. ou sous l'influence de ses membres, ont lutté contre les courants philosophiques idéalistes, en leur opposant la conception scientifique, matérialiste-dialectique, diffusée dans la masse des travailleurs. Les représentants de la philosophie roumaine, C. Rădulescu-Motru, I. Petrovici et d'autres — après avoir abandonné le rationalisme du XVIII-e et du XIX-e siècles — ont embrassé ouvertement les conceptions philosophiques les plus réactionnaires qu'ils présentaient comme le dernier mot de la science. Ils ont eu en même temps mené une campagne de calomnies contre le matérialisme et la science. Ce que ces philosophes voulaient surtout mystifier par leurs sophis-

mes vulgaires, c'était la signification des catégories du matérialisme dialectique, telles que : matière, mouvement, espace, temps, causalité, évolution etc. Les publicistes communistes, animés par des idéals démocratiques d'avant-garde, ont riposté à ces attaques, en démontrant que toutes les abstractions de la science reflètent des objets et des phénomènes, ainsi que les relations entre eux, et dont l'existence est extérieure à l'homme.

Les publicistes marxistes ont compris — et de nombreux articles en sont le témoignage — que le rôle de la philosophie marxiste-léniniste était de diriger le prolétariat dans sa lutte pour la transformation socialiste de la société.

PROBLEMA CONȘTIINȚEI INDIVIDUALE, A NIVELURILOR ȘI OSCILAȚIILOR EI

DE

V. PAVELCU

Conștiința reprezintă una din cele mai complexe și dificile probleme de psihologie, iar implicațiile ei filozofice se situează în centrul unei concepții despre lume. Modul de rezolvare a acestei probleme constituie, în același timp, „piatră de încercare” pentru un filozof, bază în construcția concepției despre lume a acestuia, precum și „busolă în caracterizarea orientării filozofice a unui cercetător” [16, p. 3 și 5].

Se înțelege de ce istoricul conștiinței este deosebit de dramatic și plin de contradicții. În comparație cu celelalte științe, dezvoltarea psihologiei reflectă, poate în cea mai mare măsură, lupta ideologică dintre materialism și idealism. Prin opoziție cu o știință a „sufletului” și a „conștiinței” (ca principiu suprem al realității), se dezvoltă o psihologie „fără suflet” și, mai târziu, „fără conștiință”. Psihologii, pe care nu i-a satisfăcut soluția izgonirii conștiinței sau a reducerii ei la forme inferioare de mișcare a materiei, au introdus pe scena — ce risca să rămână goală — a vieții psihice un personaj misterios, plin de capacități creatoare și imprevizibile — inconștientul. Conștiința devine, în cel mai bun caz, un figurant pasiv și fără importanță, în spatele noului protagonist.

Noua tendință obscurantistă a stîrnit proteste chiar printre psihologii burghezi (mai apropiați de filozofia materialistă). „Acești paladini înversunați ai inconștientului — spune, de exemplu, un E. Rignano, referindu-se la un număr de contemporani ai săi, psihologi și filozofi, ca Hartmann, Myers, Lipps, Jastrow, Windelband, Dwelshauvers, Freud, „împreună cu tovarășii lor” — ajung puțin câte puțin să atribuie inconștientului întreaga noastră activitate psihică” și astfel să „introducă prin fereastră conceptul mistic al sufletului” (18, p. 511).

Un alt psiholog, de mare anvergură, Pierre Janet, observă că „s-a făcut un abuz ridicol cu această noțiune de acte subconștiente, ea servind pentru a se imagina funcții misterioase și geniale dedesubtul conștiinței. Am avut

ocazia de a protesta — încheie P. Janet — de numeroase ori împotriva acestei exagerări [9, II, p. 275].

Filozofia materialist-dialectică ne permite astăzi să dăm un răspuns clar și consecvent în problema naturii conștiinței și a inconștientului. Față de caracterul primordial al materiei, conștiința are un caracter secund, derivat, reprezentînd o funcție a creierului, a scoarței cerebrale. Conștiința nu este totuși materială, ci reprezintă o realitate ideală, cu o formă subiectivă și conținut obiectiv. Prin forma ei specifică, ea se deosebește de celelalte forme, inferioare, de reflectare a realității. Conștiința este inseparabilă de creier, dar nu este identică cu scoarța cerebrală. Determinarea ei este dublă: fiziologică și socială [16, p. 14].

Investigația psihologică a conștiinței, studiul vieții psihice ridică numeroase probleme cu caracter special. Înțelegerea psihologică deplină a conștiinței nu este posibilă fără a se admite existența unor stări subconștiente sau inconștiente. Aceste stări, însă, nu pot fi considerate drept surse sau cauze dinamice și explicative ale celor conștiente. „Inconștientul — după cum se spune în monumentală lucrare sovietică *Știința psihologică în U.R.S.S.* — nu este negat, dar el ocupă un rol subaltern în înțelegerea comportării oamenilor“ [17, v. I, p. 5]. Înțelesul de stare inconștientă se va preciza din analiza mai atentă a noțiunii de conștiință.

1. Definiția conștiinței

Se știe că au existat gînditori — ca Hamilton — care au tăgăduit posibilitatea definirii conștiinței: „Conștiința — spune Hamilton — nu poate fi definită; noi înșine putem ști foarte bine ce este conștiința, fără a putea însă, fără confuzii, comunica altora o definiție asupra ceea ce sesizăm, în mod clar, noi înșine. Motivul este simplu: conștiința se află la rădăcina oricărei cunoștințe“ [cf. 11, I, p. 127]. Fiind, deci, un dat fundamental, ce nu poate fi redus la elemente de comparație mai simple și nici sprijinite pe o „diferență specifică“, conștiința rămîne o realitate trăită, dar nedefinibilă; ea nu poate constitui obiectul unei noțiuni.

Se înțelege că o asemenea concluzie nu poate deriva decît dintr-o concepție a conștiinței ca realitate pur subiectivă, izolată de lumea externă și incomunicabilă. Acest aspect este pus și mai bine în evidență în vocabularul psihologic al lui Piéron; conștiința — se afirmă acolo — „nu este susceptibilă de definiție, în măsura în care — după cum a remarcat Hamilton — desemnează aspectul subiectiv și incomunicabil al activității psihice, din care nimeni, afară de subiect, nu poate cunoaște decît manifestările comportării“ [15, p. 59]. Aspectul subiectiv, așadar, nu este accesibil decît subiectului. Subiectivitatea, fiind proprietatea conștiinței și însușirea oricărui fenomen psihic, nu poate fi cunoscută decît de subiectul care trăiește fenomenul respectiv; știința, care înseamnă obiectivitate și generalizare, nu se poate extinde asupra vieții psihice; psihologia ca știință nu este posibilă; contradicția subiectiv-obiectiv nu poate fi înlăturată. Înțelegerea pe care o are subiectul despre sine n-ar avea nimic comun cu înțelegerea altora despre subiectul respectiv. Este limpede că o asemenea concluzie, în contradicție cu realitatea, rezultă din ignorarea totală a naturii sociale a con-

științei, din substituirea pur formală a „sufletului” prin „conștiință”; o simplă schimbare de formă a vechii „științe a sufletului”.

Unii psihologi au extins sfera noțiunii de conștiință asupra întregii vieți psihice a omului și asupra întregului regn animal. Adaptarea, de exemplu, servește unora drept indiciu al activității vitale în general, cit și al celei psihice în special. În cazul acesta, reflexul condiționat, capacitatea individuală de a folosi experiența trecută, memoria (la nivelul ei inferior) ar fi semne de conștiință. Asemenea lărgire a sensului lasă la o parte specificul activității psihice umane. De aici nu este decât un pas spre neglijarea totală a deosebirilor, spre generalizarea metafizică, prin care conștiința ar fi atributul întregii realități obiective. În forma lui de panpsihism — antiteza dialectică a mecanicismului — idealismul tinde să-și afirme astfel existența.

Materialismul dialectic susține că întreaga materie posedă proprietatea reflectării, numai că formele de reflectare diferă de la o formă la alta a mișcării materiei. „Psihicul — după cum precizează foarte just P. F. Protasenia — s-a dezvoltat din formele inferioare de reflectare biologică, atunci când aceasta a început să aibă un caracter semnalizator” [16, p. 11].

Activitatea conștiinței are, desigur, caracterul de semnalizare, dar forma umană a acesteia — după cum a arătat atât de pregnant I. P. Pavlov — prezintă o nouă calitate, *verbală*, necunoscută animalelor. Este nevoie, deci, de restrângerea noțiunii de conștiință.

În studiul nostru, de acum 20 de ani, *Conștiință și inconștient*, am examinat o serie de păreri mai importante ale psihologilor, cu privire la funcția conștiinței, oprindu-ne îndeosebi asupra funcțiilor de relație, sinteză, autoreglare și adaptare. Nu mai revenim asupra lor. Pentru a stabili continuitatea dintre poziția noastră actuală și cea din trecut, subliniem numai definiția noastră veche a conștiinței, ca funcție de înțelegere (apropiat de sensul filozofic al reflectării) și de supraveghere (identică cu înțelesul de reglare). Analiza făcută nu a fost străină de modul dialectic de a aborda problema. „Din analiza conștiinței — spuneam atunci — se schițează două momente fundamentale ale conștiinței diferențiate: gândirea și acțiunea, înțelegerea și realizarea, inteligența și voința. Conflictul determină o alegere; alegerea mijloacelor este o problemă de inteligență; hotărîrea între scopuri este o problemă de voință; soluția este lichidarea conflictului, împlinirea actului de conștiință” [12, p. 42].

Dacă ne referim la o definiție mai nouă — reprezentativă pentru un anumit punct de vedere — a psihologului sovietic, A. Spirkin, formulată în lucrarea recentă a acestuia, vom găsi completări și precizări valoroase. „Conștiința — spune el — este o funcție a creierului, proprie numai omului și a cărei esență constă într-o reflectare orientată a însușirilor obiective și a relațiilor dintre obiectele lumii externe în construirea mintală prealabilă a acțiunilor și prevederea rezultatelor lor, în reglarea și autocontrolul just al relațiilor reciproce ale omului cu natura și realitatea socială” [21, p. 8].

Desprindem, analitic, din această definiție indicii conștiinței: 1) funcția creierului, 2) funcția de reflectare, 3) gândirea cu însușirile ei esențiale; de interiorizare mintală, anticipare și relație 4) justa reglare a acțiunilor.

nilor, legată de funcția autocontrolului, adică ceea ce caracterizează indeosebi acțiunea voluntară. Subliniem, că — în caracterizarea lui A. Spirkin — nu este vorba de reflectare în general, ci de o reflectare pe planul mintal; și nu de o reglare cu caracter general, ci numai de una justă, controlată, voluntară. Observăm că definiția reproducă cuprinde aceleași elemente esențiale enunțate în caracterizarea noastră din trecut.

Definiția lui A. Spirkin o considerăm justă și completă, mai ales dacă nu căutăm definiția unei conștiințe în general ci numai caracterizarea nivelului superior al acesteia. Prin adaosul însușirii de „construire mintală a acțiunilor“, definiția conștiinței se îngustează, ridicându-se la nivelul conștiinței reflexive, de sine.

Psihologii sovietici (Galperin, mai ales) au scos în relief faptul că gândirea străbate trei faze: operațiile cu obiectele, operațiile practice însoțite de cuvânt și operațiile mintale. O poziție apropiată aflăm la Pierre Janet „Judecata — spune psihologul francez — a existat mai întâi pe planul motor, înainte de a fi pe planul verbal, apoi pe planul mintal [9, II, p. 551]. Dacă ontogenetic operația mintală este ulterioară celei practice, la omul adult operația mintală adesea precede acțiunea. Definiția lui A. Spirkin, deci, introducând „diferența specifică“ a operației mintale, devine aplicabilă mai ales la omul adult, normal și civilizat.

Se naște, în acest caz, o primă întrebare: cum putem caracteriza stările psihice ale unui copil, până la apariția gândirii propriu-zise, adică a acelor operații mintale care să-i permită „anticiparea“, pe planul de gândire, a fenomenelor lumii externe? În ce categorie se încadrează acțiunile infantile, anterioare formării actelor voluntare propriu-zise și conștiente de sine, adică de scop și de mijloace? Toată perioada infantilă până la apariția limbajului și a gândirii, anterioară acțiunilor voluntare, poate fi oare exclusă din clasa fenomenelor conștiente, fiind socotită ca etapa actelor și proceselor inconștiente?

A doua întrebare, similară, privește natura stărilor morbide. Cum să caracterizăm manifestările nevrotice și psihotice ale omului: iluziile, halucinațiile, delirurile, acțiunile impulsive, somnambulismul, automatismele, stări sau procese care nu implică nici prevedere, nici reglare sau autoreglare „justă“ și conștientă de sine a acțiunilor? Trebuie oare și aceste manifestări să le excludem din cadrul conștiinței și să le înglobăm în clasa manifestărilor inconștiente? Dacă o stare, devenind morbidă, încetează de a fi conștientă, avem oare dreptul să vorbim despre tulburările conștiinței sau conștiință morbidă?

În al treilea rând, chiar stările noastre psihice normale de cunoaștere nu se mențin totdeauna la același nivel de gândire reflexivă, logică, și nici conduita noastră nu are în mod constant aceeași tensiune voluntară, de autoreglare superioară. Uneori, trăim stări de reverie, cînd succesiunea imaginilor nu reflectă adecvat realitatea și nici nu este dirijată de un scop conștient. În stările crepusculare, de ațipire, succesiunea imaginilor încetează de a mai fi logică. Nu se poate, desigur, vorbi atunci despre un proces de gândire; cu atât mai puțin, cînd ne aflăm într-o fază onirică, de vis adevărat. Sintem oare îndreptățiți a atribui visului sau reveriei caracterul de inconștient, să le considerăm ca fiind total lipsite de conștiință?

Răspunsul la aceste întrebări va rezulta din diferențierea înțelesurilor de psihic, conștiință și conștiință de sine. Trebuie s-o spunem de la început, că aceste trei noțiuni corespund celor trei trepte de dezvoltare, calitativ diferite și de diferențiere crescândă, ale psihicului. Psihicul este o însușire comună lumii animale și omului; conștiința aparține numai omului în calitate de om, iar conștiința de sine — stadiului superior de dezvoltare a omului. Am putea spune că forma de conștiință a psihicului reproduce treapta psihică preumană, dar pe o bază superioară, precum și conștiința de sine reprezintă o restructurare calitativă a datelor „spontane” și primare ale conștiinței. Este vorba, deci, despre „o evoluție — după cum spune V. I. Lenin — care repetă oarecum treptele deja străbătute, dar în alt mod, pe o bază superioară („negația negației”), o evoluție care are loc, pentru a spune altfel, în spirală, și nu în linie dreaptă” [2, p. 22—23].

Vom încerca mai întâi să caracterizăm psihicul prin funcția lui nouă și deosebită față de biologic. „Viața — spune Fr. Engels — este modul de existență a corpurilor albuminoide al cărui moment esențial este *schimbul continuu de substanțe cu natura exterioară inconjurătoare*” [1, p. 310]. Forma biologică de mișcare a materiei este reprezentată mai ales prin asimilație și dezasimilație. *Schimbul*, despre care vorbește Fr. Engels, este o funcție care se manifestă pe planuri diferite ca nivel.

O analiză din domeniul fiziologic ne va permite să înțelegem mai bine cele de mai sus. Funcția de respirație la animale, de exemplu, este definită prin absorbirea oxigenului și eliminarea acidului carbonic. Această funcție se îndeplinește, însă, în mod diferit, prin organe diferite, în raport cu modul de viață a animalului, potrivit nivelului de dezvoltare a acestuia; ea poate fi de tip cutanat (să se efectueze prin suprafața corpului — respirația celulară sau tisulară); ea se mai poate îndeplini prin tubul digestiv, prin bronchi sau prin plămîni. În toate aceste cazuri, ea rămîne, prin definiție, și în mod constant, fidelă funcției sale de *schimb de gaze*.

Servindu-ne de schema de mai sus, să căutăm *însușirile generale* ce-ar fi comune variatelor forme de *psihism*, de la cele inferioare pînă la om, inclusiv.

Noi credem că ele sînt două: *reflectarea* și *reglarea*. Orice activitate psihică se definește prin reflectare, iar reflectarea trebuie asociată cu reglarea, realizată, prin mecanismul aferenței inverse, pe baza informației, primite de la organele eferente.

Nu orice reflectare, însă, este de natură *psihică*. Reflectarea psihică implică *semnalizarea*; aceasta, la rîndul ei, presupune existența și folosirea *experienței trecute*, care asigură și *anticiparea*, adică adaptarea la noile condiții, prin formarea legăturilor temporare (a reflexelor condiționate) și totodată a mecanismelor de *autoreglare*, premisă animală a viitoare conștiințe de sine. Autoreglarea este un act secundar, un răspuns al individului la propriile sale acțiuni, act pe care se va clădi mai târziu conștiința.

Dacă funcția psihică se definește prin caracterele de mai sus, forma ei superioară, conștiința *umană*, nu se poate caracteriza decît printr-un mod *specific* și calitativ diferit, prin care se realizează atît reflectarea lumii — externe și interne — cît și reglarea activității umane.

Dar care sînt însușirile specifice conștiinței umane?

În această privință, studiul lui Fr. Engels *Rolul muncii în procesul transformării maimuței în om*, din *Dialectica naturii*, ne oferă toate coordonatele necesare orientării; munca, construirea uneltelor, limbajul, ca mijloc de comunicare socială, sînt factorii care explică transformarea, morfologică și funcțională, fiziologică și psihică, a ființei preumane, formarea unui creier uman, a unei conștiințe umane. Ținînd seama de corelația necesară a acestor factori, putem susține, fără a îngusta sau deforma gîndirea clasicilor marxism-leninismului, că psihicul uman se diferențiază de cel animal mai ales prin limbaj. Psihismul uman este un psihism *verbalizat* și prin această însușire omul se ridică la un alt nivel al psihismului, acel al conștiinței. Datorită limbajului, omul realizează treapta superioară, mijlocită, relațională, abstractă, conceptuală, cogitațională și prin această *reflectare* dobîndește un grad superior de *obiectivitate*, precum și unul mai personal, mai independent și mai original, de reglare. Limba poate fi considerată drept linia de frontieră între lumea animală și cea umană, drept criteriu de identificare a conștiinței umane: capacitatea de verbalizare a impresiilor reflectate și a acțiunilor săvîrșite ridică pe om la un nivel superior de socializare, obiectivare și intelectualizare. „Apariția conștiinței — spune S. L. Rubinstein — ca mod specific uman de reflectare a realității, este legat indisolubil de limbă: limba este condiția necesară a apariției conștiinței”. „Legătura dintre conștiință și limbă este indestructibilă și necesară. Fără limbă nu există conștiință. Limba constituie forma socială a conștiinței omului ca individ social” [19, p. 324].

S-a diferențiat în felul acesta nivelul general al psihismului de psihismul specific uman. Rămîn, însă, în manifestările conștiente, deosebiri considerabile: între copil și adult, normal și anormal, precum și între diferitele comportări ale aceluiași adult normal.

Aceste deosebiri nu se pot explica fără diferențierea dintre conștiință și conștiința de sine. Unii autori susțin că, la om, conștiința implică și conștiința de sine. Ele nu sînt, totuși, identice și nici nu pot fi puse pe aceeași treaptă de dezvoltare. Conștiința de obiect ne apare înaintea conștiinței de acțiune a subiectului față de obiectul respectiv [v. Ananiev, 3]. Conștiința de sine este diferențiată de conștiința de obiect; ea implică organizarea unei unități personale, asigurată pîntr-o memorie — de nivel superior — a trăirilor proprii și ancorată într-un sistem, relativ stabil, de relații sociale. Conștiința reflectă poziția socială a individului, dar numai conștiința de sine implică o *înțelegere* superioară a raporturilor subiectului cu lumea socială din afară.

„Conștiința de sine — spune A. Spirkin — este conștientizarea de către om a acțiunilor, gîndurilor, sentimentelor sale, a aspectului său moral, a intereselor, poziției sale în sistemul producției sociale, adică conștientizarea sa ca persoană desprinsă din mediul înconjurător, natural și social, și integrată într-un anumit sistem de relații, construit istoric, cu acest mediu” [21, p. 11].

Nu trebuie să uităm, totuși, că un act de conștiință de sine nu este o oglindire pasivă a trăirilor sau acțiunilor noastre în conștiință, o „autoreflexare a psihicului în psihic” — după expresia lui S. L. Rubinstein, a

unui „eu“ metafizic, echivalent al „sufletului“ de altă dată, într-o realitate spirituală. Actul de conștientizare este *mijlocit*; el se efectuează „prin intermediul acțiunilor pe care le săvârșesc oamenii și date în mod obiectiv, prin intermediul conduitei lor“ [19, p. 322—323]. Conștiința de sine este o cunoaștere de sine bazată pe acțiunile noastre, aprecierile altora, poziția noastră socială etc.

Se vede cât de impregnată de social este conștiința individuală. Caracterul ei social face dificilă distincția dintre conștiința socială și individuală. G. M. Gak stabilește în această privință următoarele criterii distinctive: 1) determinarea conștiinței sociale exclusiv prin existența socială, 2) obiectivitatea conștiinței sociale, ea fiind egală numai cu materialitatea ei, 3) volumul considerabil sporit al conștiinței sociale în comparație cu acel al conștiinței individuale [7, p. 42].

Din cele de mai sus rezultă că numai apariția conștiinței de sine face posibilă conștiința de conștiință, aceasta din urmă ca obiect de reflectare. Am putea afirma că *noțiunea de conștiință este produs al gândirii în cadrul conștiinței de sine*.

Acum putem înțelege și mai bine deosebirea făcută de unii psihologi între conștiința „spontană“ și una „reflexivă“. În primul caz, „faptul conștient nu este considerat ca deosebit de faptul că el este conștient“, iar în cazul al doilea apare „opозиția netă între cel care cunoaște și ceea ce este cunoscut“ [11, p. 128]. Abia în acest, al doilea, caz, devine justă etimologia cuvîntului conștiință („cum — scire“).

Dar nivelul conștiinței de sine („eu“, ca obiect intern, ideal) este indisolubil legat de ridicarea nivelului pînă la conștiința de obiect extern, ca atare, independent de noi, cu însușirile sale proprii, diferite de ale noastre. Conștiința umană superioară este o conștiință logică, științifică, etică și estetică, la un nivel de înțelegere, rezultat din integrarea obiectului în sisteme obiective de relații și reguli logice, gramaticale, științifice, etice, estetice etc. A fi conștient de un obiect înseamnă a înțelege „ce este“, „cum apare“, „la ce servește“ etc. etc. Nivelul de înțelegere, precum și nivelul de reglare a conduitei, caracterizează nivelul conștiinței la un moment dat la o anumită persoană.

Rezultă de aici și deosebiri dintre conștiință, cunoștință, și înțelegere. „Conștiința se manifestă prin cunoștință“ — spune P. F. Protasenia. Cunoștința este forma de reflectare și adaptare: ea se poate efectua la diferite niveluri de înțelegere. Operația de a face focul sau a construi o piramidă reprezintă din partea omului necivilizat o aplicare de cunoștințe, dar nivelul acestor cunoștințe este departe de înțelegerea lor rezultată din încadrarea lor în sistemul de legi chimice, în primul caz, și mecanice, în al doilea.

Analiza efectuată ne permite să înlăturăm contradicțiile semnalate la început. În primul rînd, sîntem consecvenți cu ideea leninistă cu privire la calea dialectică a cunoașterii: conștiința nu este numai cunoaștere abstractă, ci și intuire vie, senzorială sau reprezentativă. În felul acesta, nu putem contesta nici copilului, în primele lui etape de cunoaștere (care nu sînt strict logice), însușirea de conștiință. Fiecare fază sau stadiu de dezvoltare a copilului își are, deci, conștiința lui.

Se înțelege că și în fazele de regresie sau de tulburare psihică, adică în stările când nici gândirea logică nu există, nici dirijarea voluntară a acțiunilor nu mai este posibilă, individul posedă, totuși, o conștiință, un anumit fel de conștiință.

Deci, chiar manifestările lipsite de însușirea logică, de reflectare „justă“, precum și acțiunile involuntare, pot fi conștiente, cu condiția ca mecanismele de reflectare și de reglare să continue să se efectueze, chiar cu mijloace, cu organe sau structuri, inferioare. Conștiința, deci, este o formă a psihismului, un atribut al personalității: caracterul, nivelul ei, variază cu treapta pe care se desfășoară activitatea personalității.

Atita timp cît reacțiile omului se desfășoară pe planul verbal ele sînt fapte conștiente.

Dar un vis, o halucinație, numeroase acțiuni automate ale copilului sau adultului se pot efectua fără a fi însoțite de limbaj. Le putem oare numi inconștiente? Mai este nevoie de precizări.

2. Niveluri de conștiință

A. Spirkin nu înlătură existența mai multor niveluri de conștiință. „Senzațiile, percepțiile, reprezentările și gândirea — spune el — reprezentînd niveluri diferite de conștiință, nu epuizează esența acesteia“ [21, p. 9]. Fiecare nivel psihic uman are, deci, felul lui de conștiință.

Pentru a înțelege mai bine mișcările conștiinței pe linia verticală, unii psihologi propun ca, în locul înțelesului absolut al conștiinței, să se introducă un înțeles *relativ*; aceeași manifestare, același mod de reflectare sau de reglare este apreciat ca fiind conștient sau nu, în comparație cu o altă manifestare, de alt nivel, inferior sau superior, un alt mod de reflectare sau de reglare a personalității. E. Rignano, de exemplu, susține că „nu se poate vorbi de „conștiință“ unei stări în sine, ci numai de „conștiință“ pe care o stare psihică actuală o are despre starea psihică trecută“ [18, p. 498—499]. La fel, Pierre Janet afirmă că „un act este inconștient relativ la cutare operație, de ordin mai înalt“ [9, II, p. 607]. Atita timp cît o stare psihică este privită izolat, „nu vom putea niciodată spune — scrie E. Rignano — dacă ea este conștientă sau inconștientă“ [18, p. 508]. O stare psihică — după părerea lui Rignano — poate fi conștientă în raport cu starea A și inconștientă față de B. În felul acesta, se evită contradicția flagrantă a înțelesurilor de „conștiință inconștientă“, „gîndire sau sentiment inconștient“ [v. Spearman, I, p. 380—381].

Noi credem că acest criteriu este mai ales valabil în cadrul nivelurilor conștiinței de sine, unde este vorba de a identifica o stare trecută ca fiind trecută (localizînd-o și în spațiu) și ca aparținînd nouă (localizare interioară). „Memoria — spune H. Delacroix — este o memorie de sine“ [6, p. 113]. Adăugăm, însă, la această precizare, că „memoria de sine“ este o formă superioară, intelectualizată și obiectivată a memoriei.

Deosebirea dintre nivelurile de conștiință ne ajută să înțelegem mai bine caracterul așa-ziselor acte „inconștiente“. Astfel, gândirea spontană, concretă, în imagini, este un proces conștient față de reflectarea pur senzorială, dar nu este conștientă față de gândirea logică, normativă. Ea este

insă *susceptibilă* de a deveni conștientă, adică să constituie *obiect* de conștiință logică, abstractă, discursivă, relațională.

De exemplu, putem gândi — și în genere gândim — în mod logic, chiar dacă nu cunoaștem legile logice; reflectăm legile logice fără a ne da seama de ele, așa după cum putem serie și vorbi gramatical fără a fi conștiinți de regulile gramaticale. Înainte de a le învăța, copilul, în genere, le aplică mai mult sau mai puțin corect. Mirarea personajului lui Molière cu privire la folosirea prozei fără conștiința sensului abstract respectiv, adică fără „conștiința de proză” este perfect justificată.

Cunoașterea, deci, a legilor logice, morale, estetice, juridice, gramaticale, ridică conștiința la un nivel superior, atins prin oarecare efort, urmărind un scop, făcând teoria științei, artei, moralei etc.

Folosirea empirică, practică a anumitor norme este, la rândul ei, un procedeu conștient și superior unor înlănțuiri spontane, formate pe baza unor asociații întimplătoare. Un copil mic învață să lege corect, „așa cum se cuvine” cuvintele între ele, reglînd astfel în mod conștient și voluntar limbajul său, chiar dacă nu știe *de ce* trebuie să se exprime așa și nu altfel. La fel se întîmplă și în domeniul gândirii și acțiunii. Abia în faza adolescenței se ajunge la o *conștiință* — *diferențiată* — *de conștiință*, la *înțelesurile de înțeles*, gândire, imagine, ca *realități ideale*, separate de obiectul lor respectiv — ideal sau material — și ca aparținînd altor sisteme superioare, ideale, relaționale și normative, ale conștiinței. Este deosebit de bine exprimată ideea aceasta de Hashacih: „Omul a început să gîndească de la începutul existenței sale, dar de-abia după mult timp el și-a dat seama că gîndește. Gîndirea a început să devină obiect de cercetare, relativ recent” [8, p. 94]. „Vreme îndelungată — spune Pierre Janet — omul a gîndit fără a ști că și alții gîndesc și că el însuși gîndea” [9, II, p. 550]. De la gîndirea spontană, deci, ne ridicăm la gîndirea logică, la gîndirea despre gîndire, la conștiința de gîndire ca atare.

Același lucru îl putem spune și despre sentimente. „Este posibilă existența unui sentiment de care să nu fii conștient” — spune Rubinstein [19, p. 327] și anume ale acelor sentimente ale căror cauze sau obiecte nu sînt conștiente. Literatura este bogată în descrieri de sentimente trăite, dar neconștientizate. Într-unul din primele romane (sec. III e.n.), *Daphnis și Chloe*, autorul descrie manifestările tinerilor, care în mod vădit erau îndrăgostiți, fără ca acești tineri să-și dea seama de ceea ce simt, adică fără a putea identifica pe plan verbal și conceptual trăirile și manifestările lor. „Biata fată nu știa singură ce simte — scrie autorul — ea cea crescută la țară și care n-auzise pe nimeni vorbind de dragoste” (Longos, *Daphnis și Chloe*, trad. Cult. Naț. 1922, p. 24). Cu drept cuvînt afirmă un scriitor, că lumea n-ar ști ce este iubirea, dacă n-ar auzi vorbindu-se despre acest sentiment. Cuvîntul este un mijloc de obiectivare a stărilor psihice.

În trecut, am încercat să deosebim forme și niveluri de conștiință a stărilor afective: conștiente, preconștiente, subconștiente, semiconștiente și paraconștiente [13].

Nu trebuie să uităm că, și în cazul sentimentelor, procesul de conștientizare este în același timp și un proces de *transformare* a sentimentelor. Conștiința nu este un epifenomen, care nu schimbă nimic — prin prezența

sau absența lui — în natura fenomenului reflectat. Sistemul de relații intelectuale, în care se încadrează fenomenul conștientizat, îi conferă acestuia o nouă semnificație, pe care n-o avusese înainte și, prin aceasta, un conținut calitativ nou.

În concluzie, reținem următoarele: conștiința umană este o funcție de reflectare, pe planul verbal, a fenomenelor și obiectelor lumii externe și interne: ea este, în același timp, o funcție de reglare, pe bază de alegere — și ea pe planul verbal — a activității, a răspunsurilor persoanei față de aceste obiecte, fenomene sau situații. Numai în funcție de reglarea justă se precizează și se fixează formele juste de reflectare, care, la rândul lor, determină elaborarea răspunsului respectiv.

Dezvoltarea psihică, ajunsă la stadiul verbal și uman, străbate mai departe numeroase stadii: *individul* se transformă în *persoană*: se creează structuri variate în desfășurarea personalității spre forme de înțelegere din ce în ce mai adecvate de reflectare a lumii și de reglare din ce în ce mai perfecte a comportării: nivelurile de reflectare își au corelatul lor în nivelurile de reglare [v. Rubinștein, 19, p. 321]. Fiecare din aceste forme își subordonează, la nivelul ei, formele inferioare și și exercită asupra lor funcția de control. Am putea spune, în acest caz, că fiecare formă superioară reprezintă o fază conștientă față de cele inferioare, subalterne și rămase uneori inconștiente prin structura lor prea diferită față de nivelul superior. „Nu toate actele — spune Pierre Janet — s-au transformat simultan în acte de stadiu superior: fie că ele prezintă o transformare mai dificilă, fie că atenția le neglijează: un anumit număr rămâne la un stadiu inferior și, atunci când nu pot fi legate de o personalitate, ele iau forma de acte subconștiente“ [9, II, 275]. Astfel, de exemplu, trăirile unui copil de 2—3 ani sînt conștiente față de ale copilului nou născut, dar reprezintă un nivel subconștient (sau inconștient) față de nivelul adolescentului. O stare de somnambulism este conștientă față de o stare onirică, dar inconștientă față de starea aceleiași persoane în stare vigیلă, normală, obișnuită. Așa se explică de ce nu ne putem aduce aminte de trăirile din primii ani ai vieții și de ce somnambulul își poate aminti în stare hipnotică întâmplările din starea hipnotică anterioară, dar le uită total (amnezie posthipnotică) readus fiind în stare vigیلă.

Socotim necesar să păstrăm termenul de conștiință numai în sfera vieții umane, fiindcă funcția verbală, și eminentemente socială, însoțește saltul calitativ imens, de la individualitatea biologică la personalitatea psihică, efectuat de lumea umană.

Analiza noastră ne permite în același timp să vorbim de niveluri de conștiință normală, precum și de forme de conștiință morbidă. Conștiința noastră, fiind prin excelență verbală, poate, totuși, cobori, rămînînd în limitele normale, la treapta concretă și neverbală, de imagini, reverii sau visuri, relaxare și automatism, după cum, în stările de înaltă tensiune a personalității, ea se poate ridica pînă la niveluri înalte de gîndire abstractă și creatoare, de sentimente și atitudini de valoare universală, precum și de acțiuni cu caracter de principialitate impersonală, de subiectivitate, rămînînd în același timp, profund originale, socializate, umanizate; la etajele supe-

rioare, contradicțiile se rezolvă în unități superioare de contopire a personalului cu impersonalul, a individului cu socialul, a subiectivului cu obiectivul.

Ridicarea nivelului de reflectare a conștiinței individuale este indisolubil legată de sporirea eficienței acesteia, atât în ceea ce privește stăpânirea lumii din afară, cât și a lumii interne, a subiectului însuși. Sensul adânc al conștiinței constă — spune A. Spirkin — în „activitatea constructiv-creatoare și regulatoare“ [21, p. 9].

Ridicarea conștiinței de sine reprezintă sporirea puterii în procesul de autoreglare, autostăpânire a persoanei în cadrul sistemului de norme și valori sociale, spirituale. Ascensiunea conștiinței individuale reflectă progresul conștiinței sociale, care are un rol *activ* în transformarea existenței sociale, în dezvoltarea societății și mai ales un rol „fără precedent în istorie, în perioada revoluției socialiste și a construcției comunismului“ [5, II, p. 263].

3. Dinamica conștiinței; oscilațiile și regresiunile

Activitatea noastră psihică constă într-un neconținut proces de echilibrare cu lumea externă. În acest proces, trebuie să ținem seama atât de natura situației, cât și de natura și experiența subiectului. Înțelegerea unui fenomen se efectuează prin integrarea lui în schemele noastre mintale, elaborate pe baza experienței anterioare, a asimilării experienței sociale, precum și prin adaptarea neconținută a acestor scheme la natura fenomenului care a determinat modificarea de echilibru a conștiinței noastre. Conștiința se află, deci, într-o neconținută schimbare, iar determinarea parametrilor conștiinței, a variabilelor acesteia rămâne încă o problemă din cele mai dificile și mai actuale ale psihologiei conștiinței.

Vom încerca schematic și foarte sumar să descriem câteva din aspectele fundamentale ale oscilațiilor conștiinței.

În primul rând, trebuie să existe un raport cantitativ potrivit între capacitatea de acțiune, nivelul de tensiune a personalității și solicitarea mediului. Atunci când exigențele din afară depășesc posibilitatea de adaptare (reciproc: când posibilitățile subiectului se află dedesubtul valorilor cantitative și calitative ale situației) nu mai avem răspunsul adecvat al persoanei. Nevoia de reglare a acțiunii o constringe să-și limiteze orizontul, suprafața de acțiune, fie prin îngustarea, limitarea intereselor personalității, fie prin abandonarea totală a schemelor obișnuite și folosirea altora, mai primitive, mai simple și mai economicoase: *îngustarea* sau *regresiunea* conștiinței. Aceste două procedee (unul pe plan orizontal, altul — vertical, al conștiinței) ni se par fundamentale în reglarea atât a modului de reflectare, cât și a efortului de adaptare a persoanei. Ele se produc, de regulă, simultan, prin dominarea unuia sau altuia din mecanisme; aceasta se întâmplă oricând sîntem oșosiți sau emoționați. Cercetările experimentale au pus în evidență acest lucru în domeniul atenției, care nu este decât aspectul dinamic al conștiinței: oboseala se reperează asupra cîmpului conștiinței, atât prin îngustarea cîmpului de sesizare, înțelegere, cât și prin substituirea progresivă a mecanismelor rudimentare celor superioare, normale, proces care poate merge progresiv pînă la abandonarea totală a conduitelor superioare,

subiectul coborîndu-se la treapta onirică, a automatismelor mintale, proprii visului.

În problema nivelurilor psihice, H. Wallon observă că „oboseala, ca întotdeauna, suprimă pe cele mai intelectuale [niveluri] în profitul celor mai elementare“ [22, p. 29], că „prin oboseală sînt atinse de preferință elaborările mintale [ibid., p. 27]. Cum procesele psihice superioare apar, în ontogeneză și filogeneză, cel mai târziu, „suprimarea mai întâi a ceea ce a venit mai târziu“ [ibid. p. 25] constituie o regulă în fenomenele de oboseală. Este interesant de amintit, în același timp, că sporirea progresivă a oboselii face ca, în mod treptat, să nu mai poată fi efectuate operațiile complexe, rămînînd, însă, disponibile forțe pentru îndeplinirea unor sarcini mai ușoare. Acest fenomen definește noțiunea de „forță reziduală“ [H. Wallon, *op. cit.*, p. 33].

Mai notăm în treacăt fenomenul lapsusurilor (a coborîrii nivelului de tensiune) în stare de emoție. Conferențiarul emoționat nuși dă seama uneori de lapsusurile sale verbale și pierde din vedere parantezele, care, în genere, agrementează expunerea. Am putea adăuga ceva mai important. În mod normal, conferențiarul își adaptează neconștient (autoreglează) expunerea la atmosfera din sală și vivacitatea de atenție a auditorului. Emoția diminuează, scoate din circuitul reglării conștiinței această informație necesară: reacția auditorului la expunerea conferențiarului: expunerea se desfășoară atunci rigid, conform schemelor deja fixate în procesul de pregătire a conferinței: înțelesul de „altul“ este redus la minimum. Reacția pare paradoxală, tocmai datorită faptului că grija de apreciere, în emoție, în criza de timiditate, devine maximă. Am putea spune, însă, că preocuparea de sine, de aprecierea care te vizează, eclipsază, într-o clipă emotivă, capacitatea de a diferenția reacțiile persoanelor de față, ce compun un auditor. Mecanismul schițat reprezintă numai schema reacțiilor, a stărilor normale sau quasi-normale. În anumite împrejurări, însă, ele pot deveni cronice, adică subiectul se stabilizează pe o treaptă inferioară, fără a se mai putea ridica (decît cu ajutorul celor din afară) la nivelul activității normale. Orice nevroză ne oferă material de documentație cu privire la mecanismul schițat.

Să ne oprim asupra unui fenomen deosebit de interesant și anume, al depersonalizării, al tulburării conștiinței de sine, asociat de obicei cu simptomul tulburării conștiinței de obiect („derealizare“). Acest fenomen este deosebit de interesant, pentru că el reprezintă, după părerea unor psihologi, o fază inițială și totodată comună multor nevroze și psihoze: psihostenia, schizofrenia, sindromul melancolie în melancolia presenilă, psihoze delirante, acute sau subacute, epilepsia și altele.

În ce constă fenomenul depersonalizării? El cuprinde în general atît structura morală, psihică, cît și schema noastră somatică, corporală.

Nota generală este aceea de *înstrăinare* de sine, sentiment de ceva straniu, ciudat, care merge pînă la sentimentul de dedublare sau „moarte“ psihică. Psihiatrii au notat nuanțe ale acestei stări fundamentale de straniu: sentimente de vid, de ireal, autodeprecieri, sentimentul de pierderea voinței, automatisme etc. În sfera sensibilității *somatice* sînt descrise sentimentele de schimbare a densității corpului, de imaterialitate, de modifi-

cări în volum (dilatarea sau îngustarea corpului), de ieșiri în afară de corp (heautoscopie) sau de localizare într-un singur organ al corpului etc.

Sentimentul de straniu față de *sine* este aproape invariabil asociat cu același sentiment de înstrăinare, însă față de lumea *externă* (derealizare). Pierre Janet îl denumește „pierderea funcției realului”. Persoanele și obiectele se transformă în fantome, în imagini de vis: subiectul are impresia că visează, că este pierdut în spațiu. Percepția timpului este și ea dezorganizată: persoana se separă de *sine* la distanțe de secole. Un sentiment descris de numeroși psihologi este sentimentul de „deja văzut”, „iluzia de falsă recunoaștere”: ceea ce vedem pentru prima oară ne apare ca ceva ce fusese trăit deja și văzut într-un trecut îndepărtat. (Este posibil ca acest sentiment să fi servit lui Platon ca unul din punctele de plecare în elaborarea teoriei sale a reminiscenței).

Asemenea stări sînt trăite în general pe un fond de preocupare continuă de *sine*, de introspecție neîncetată, de autoanaliză. Am putea spune că aceste tulburări orientează pe bolnavi spre psihologie. Stări similare pot fi provocate și experimental prin mescalină (schizofrenia experimentală), sau alte substanțe chimice.

Jurnalul intim al lui Amiel abundă în exemple în această privință. (Pare că Goethe și Alfred de Musset ar fi trăit și ei stări de tulburare a conștiinței). „Asist — scrie Amiel — la disoluția mea mintală”; „O imensă parte a vieții mele nu mai există pentru mine nici în amintire, iar restul este pe cale de a se evapora...”; „Pierd din privire individualitatea, persoana mea...”; „Îmi pare că sînt un nou născut care își începe viața la cincizeci de ani”; „Lumea se volatilizează și devine un vis pur, iar eu, meu, la rîndul său, nu mai este decît o umbră” [4, p. 357]. Dar îl părăsim pe Amiel și revenim la marele nostru poet, Eminescu, care, în versuri, a reușit să exprime sentimente, de care, credem, nu era străin în experiența sa personală:

„Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și cînd n-ar fi viața-mi, ca și cînd n-ași fi fost.
Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi țin la el urechea — și rîd de cîte-ascult
Ca de dureri străine? ...Parc-am murit de mult...”

(*Melancolic*)

În aceste versuri găsim toate elementele esențiale ale depersonalizării: înstrăinarea de *sine*, sentimentul de moarte proprie, dedublare. Amiel „își ascultă pașii ca fiind ai unui străin” [4, p. 355].

Terminăm descrierea cu următoarea observație. Stările descrise le socotim ca fiind la limita normalului, fiindcă ele traduc efortul persoanei de a înțelege, de a reflecta fenomenul în mod just și de a-și păstra normal autocontrolul: constatăm efortul de a se menține la treapta normală, familiară, a personalității, la nivelul normal al conștiinței: ele traduc atitudinea *critică* și *justă* a persoanei față de ceva neobișnuit, care se petrece în lumea sa internă.

Agravarea procesului duce spre delir, este o regresie spre o treaptă inferioară, a imaginilor, asemănătoare cu treapta onirică, când imaginile sînt luate drept realități, când spiritul critic este abolit cu desăvîrșire. Ne aflăm atunci în lumea visului, în domeniul *alienației* mintale: eul nu se mai caută, îngrijorat, pe sine: persoana și-a pierdut identitatea și nu mai face eforturi de a se regăsi. În primul caz (al depersonalizării și derealizării) mai există o instanță care controlează și judecă: și acum există un eu, dar acesta nu mai seamănă cu cel de odinioară și nici cu eurile „normale” ale celor din jur; lipsa de asemănare, însă, în alienație, nu este remarcată decît de cei din jur, care-și păstrează instanța superioară a conștiinței.

4. *Mecanismul nervos al oscilațiilor și regresionilor conștiinței*

Scoala sovietică pavlovistă a descris cu destulă precizie mecanismul fiziologic al activității nervoase superioare și a deschis o cale deosebit de fecundă spre cercetări și precizări de amănunt. Cibernetica de azi vine în ajutor eforturilor făcute de fiziologi. Considerăm prea cunoscută opera lui Pavlov, spre a repeta aici premisele care ne servesc în explicația proceselor descrise mai sus. Ideile lui Anohin cu privire la aferența inversă și „acceptorul acțiunii” de asemenea sînt cunoscute și personal ne-am servit de ele în numeroase cazuri. Psihiatri din occident au reținut explicația lui I. P. Pavlov a tulburărilor — descrise aici — prin modificarea raporturilor dintre cele două sisteme de semnalizare, prin legile activității nervoase superioare, stările fazice și altele, fără a încerca o schemă fiziologică explicativă de amănunt. Prof. E. N. K a m e n e v a, într-un studiu recent și deosebit de interesant, asupra schizofreniei, spune, într-o concluzie: „La baza acestei tendințe („de a raporta la propria persoană tot ce se petrece în afară”) se află fără îndoială mecanisme deosebite, chiar dacă în etapa de astăzi a dezvoltării patofiziologiei nu putem încă afirma nimic cert despre esența lor. Ca ipoteză, se poate presupune, că personalitatea („eul”) modificată patologic a bolnavului, dobîndeste, în schizofrenie, un caracter de structură patodinamică, care, în același timp, este un „factor de mare activitate” (Pavlov), ce atrage spre el toate excitațiile, ce cad asupra scoarței hemisferelor cerebrale, chiar și pe cele mai indiferente” [10, p. 62].

Care ar fi calea de descriere a proceselor corticale, prin care s-ar putea traduce mai fidel datele și procesele psihologice? Ne limităm și aici la o schemă generală, sprijinită mai ales pe ideile lui Pavlov, despre cele două sisteme de semnalizare și pe schema lui Anohin a aferenței inverse și a „acceptorului acțiunii”.

În dezvoltarea celui de al doilea sistem de semnalizare se creează progresiv și modurile de joncțiune dintre datele senzoriale, concrete, și schemele conceptuale, abstracte, generalizate și verbale din cel de al doilea sistem: structurile concrete dobîndesc progresiv înțelesuri mai ample, prin integrarea lor în concepte, iar conceptele se adaptează progresiv la structurile senzorio-motorii, reprezentate în primul sistem. *Adaptarea normală mutuală* a acestor două sisteme se face, bineînțeles, printr-o verificare continuă, prin mecanismul continuu al autoreglării, prin aferențe inverse, după modelul „acceptorului acțiunii”.

Ce se întâmplă în cazurile de tulburare a conștiinței? Credem că explicația trebuie căutată în două direcții opuse: în tulburările ce se ivesc în funcționarea analizatorilor, adică în primul sistem, precum și în tulburările ce se ivesc în sistemul al doilea, logico-verbal. Încordările nervoase exagerate și de durată, provocând stări fazice în activitatea nervoasă a celui de al doilea sistem, mai fragil prin definiție, fac ca structurile senzorio-motorii să nu-și găsească făgașul lor normal de integrare, interpretare, înțelegere, în cadrul schemelor devenite relaxate, slabite, în funcția lor de *integrare*. Acceptorul acțiunii ne semnalizează, în acest caz, *nepotrivirea*, declanșând efortul de control și corectare, efort ce nu poate însă duce la succes, din cauza epuizării celulelor nervoase respective.

Același sentiment de nepotrivire se crează atunci când transformările vin din etajele inferioare, somatice, cu repercusiuni asupra datelor senzorio-motorii. Schemele conceptuale nu-și mai găsesc materialul familiar pe care să-l poată identifica, așa cum se face în mod obișnuit; eforturile de corectare nu pot duce nici aici decât la agravarea oboselii și, dovedindu-se sterile, la inhibiția celui de al doilea sistem de semnalizare și exacerbarea activității primului sistem; se explică astfel pierderea simțului critic și instalarea în conștiință a imaginilor cu caracter de realitate, adică instalarea delirului, regresiuinea conștiinței la un nivel inferior al personalității. „La baza delirului, deci, se află — după părerea lui P a v l o v — două fenomene fiziologice — inerția patologică și faza ultraparadoxală” [14, III, 2. p. 265].

Toate aceste ipoteze se vor preciza și corecta prin materialul acumulat în prezent pe baza noilor tehnici de cercetare (electroencefalografia și electroencefaloscopia), precum și prin cercetări biochimice îndreptate spre elucidarea rolului funcțional al formației reticulare, rol deosebit de important în reglarea tonusului cortical și, pe plan psihologic, în viața afectivă.

Nu este fără interes de amintit că, din punct de vedere structural, arhitectonic, scoarța cerebrală conține șapte straturi de celule ce diferă între ele sub raportul numărului, mărimii și al formei lor. Celul cum se reflectă aceste deosebiri anatomice, corelate cu cele fiziologice, în activitatea psihică, rămâne încă o problemă deschisă. Am putea, însă, afirma cu siguranță, că existența acestor straturi reprezintă o premisă materială pentru înțelegerea oscilațiilor de nivel ale conștiinței.

În rezumat, definiția conștiinței presupune diferențierea noțiunilor de psihic, conștiință și conștiință de sine. Prin psihic înțelegem reflectarea și autoreglarea, pe baza procesului de semnalizare. Prin funcția limbajului, în cadrul domeniului psihic, se diferențiază și se ridică nivelul conștiinței, care face posibil apariția conștiinței de sine, cu gândirea, ca acțiune interioară, și voința propriu-zisă, apariția unei lumi interioare, a personalității. Conștiința de sine este forma superioară a conștiinței; prin ea „individul” devine „persoană”; ea implică desprinderea ideală a subiectului din ambianță, precum și diferențierea mintală a obiectului ca atare. Nivelurile de conștiință sînt niveluri de înțelegere a fenomenului și de complexitate a acțiunii. Fiecare act psihic, de pe un anumit nivel de dezvoltare, devine conștientizat printr-un act de nivel superior, căruia i se subordonează, transformindu-se; el rămîne uneori subconștient (sau incon-

știent) față de instanța superioară de înțelegere. Orice act de conștiințizare este în același timp un pas înainte spre dominarea obiectului conștiințizat.

Depersonalizarea și derealizarea ilustrează procesele de îngustare și regresivitate a conștiinței.

Mecanismul nervos al oscilațiilor conștiinței poate fi înțeles prin prisma datelor cunoscute despre tulburarea relațiilor dintre cele două sisteme de semnalizare.

Trebuie însă să recunoaștem că pe planul psihologic rămâne încă mult de făcut în problema determinării nivelurilor de conștiință. Încercările noastre se mișcă încă, în mare măsură, pe un teren de ipoteze. „Studierea dinamicii procesului de reflectare conștientă și a legităților lui (care se manifestă în percepție, memorare, reproducere, gândire etc.) — spune S. L. Rubinstein — constituie un câmp larg pentru cercetările ulterioare” [19, p. 331].

BIBLIOGRAFIE

1. Engels Fr. — *Dialectica naturii*, E.S.P.L.P., 1951.
2. Lenin V. I. — *Karl Marx*, Ed. P.M.R., 1948.
3. Ananiev B. G. — *Cu privire la modul de a pune problema dezvoltării conștiinței de sine a copilului*. „Probleme de psihologia copilului”. Ed. de stat, 1951, p. 297—332.
4. Bopp Léon — *H. F. Amiel*, Alcan, Paris, 1926.
5. Catedra de materialism dialectic și istoric, Universitatea „C. I. Parhon”, București. *Curs de materialism dialectic și istoric*, v. II, Buc., 1961.
6. Delacroix Henri — *Les grandes formes de la vie mentale*, Alcan, Paris, 1934.
7. Гак Г. М. — *Учение об общественном сознании в свете теории познания*. Москва, 1960.
8. Hashacih F. I. — *Materie și conștiință*. Ed. de stat, București, 1953.
9. Janet Pierre — *De l'angoisse à l'extase*, Alcan, Paris, 1926/1928, 2 vol.
10. Каменева Е. Н. — *Шизофрения, клиника и механизм шизофренического бреда*. Москва, 1957.
11. Lalande André — *Vocabulaire technique et critique de la philosophie*, Alcan, Paris, 1926, 2 vol.
12. Pavelcu V. — *Conștiință și inconștient*, Buc., 1942.
13. Pavelcu V. — *Conștiința afectelor*. «Revista de filozofie», nr. 2, 1936.
14. Павлов И. П. — *Полное собрание сочинений*, т. III, 2. Изд. АН, 1951.
15. Piéron Henri — *Vocabulaire de la psychologie*. P.U.F. Paris, 1951.
16. Протасеня П. Ф. — *Происхождение сознания и его особенности*. Изд. Белгосуниверс. им. Ленина, Минск, 1959.
17. *Психологическая наука в СССР*. Изд. АПН. Москва, 1959—1960, 2 т.
18. Rignano E. — *Psychologie du raisonnement*, Alcan, Paris, 1920.
19. Rubinstein S. L. — *Existență și conștiință*. Ed. științifică, București, 1960.
20. Spearman C. — *Psychology down the ages*, Macmillan, London, 1937, 2 vol.
21. Спиркин А. — *Происхождение сознания*. Госполитиздат, Москва, 1960.
22. Wallon H. — *Principes de psychologie appliquée*, Colin, Paris, 1930.

ВОПРОС ОБ ИНДИВИДУАЛЬНОМ СОЗНАНИИ, ЕГО УРОВНЯХ И КОЛЕБАНИЯХ

Краткое содержание

Автор пытается уточнить понятия о психике, сознании и самосознании. Психическое явление определяется отражением и саморегулированием на основе процесса сигнализации.

В пределах психики, дифференцируется и поднимается, благодаря речи, уровень сознания, создавая возможность возникновения самосознания, а значит и интериоризации мышления и личности. Самосознание — это высшая форма сознания, при которой индивид превращается в личность; это сопровождается идеальным выделением субъекта из окружающей его среды, одновременно с дифференциацией объекта как такового.

Уровни сознания — это уровни понимания явлений, а также и сложности действий. Каждый психический акт осознается актом высшего уровня, которому он подчиняется в процессе своего трансформирования; иногда он остается подсознательным или бессознательным, по отношению к высшему уровню. Акт осознания представляет собою одновременно и акт овладения осознанным объектом.

Процессы суживания и регресса сознания сопровождаются часто явлениями обезличивания и обезпредмечивания („утрата функции действительности“).

Нервный механизм колебаний сознания можно себе представить как нарушение функций сигнальных систем и их взаимодействия.

LE PROBLÈME DE LA CONSCIENCE INDIVIDUELLE, DE SES NIVEAUX ET OSCILLATIONS

Résumé

L'étude commence par l'essai de définir les notions : de phénomène psychique, de conscience et de conscience de soi. Un phénomène psychique, ayant comme caractère général la signalisation, peut être défini par les fonctions de réfléchissement et d'autorégulation. Déterminé par le langage, le niveau de la conscience commence à se différencier, à l'intérieur du domaine psychique, ce qui favorise l'apparition de la conscience de soi avec la pensée comme action intérieure, la volonté, le monde intérieur, la personnalité. La conscience de soi est une forme supérieure de la conscience. Elle exprime le passage de l'individu à la personne; elle implique le détachement idéal du sujet de son ambiance, ainsi que la différenciation mentale de l'objet comme tel par rapport au sujet.

Les niveaux de la conscience représentent les degrés de compréhension du phénomène et de complexité de l'action. La prise de conscience d'un

acte psychique s'accomplit par un acte de niveau supérieur qui domine le premier et le transforme; celui-ci reste parfois subconscient ou inconscient par rapport à l'instance supérieure de compréhension. La prise de conscience est en même temps un acte de prise de possession.

La dépersonnalisation et la déréalisation („la perte de la fonction du réel“) accompagnent très souvent les processus de rétrécissement et de régression de la conscience.

Le mécanisme nerveux des oscillations de la conscience peut être expliqué par les troubles des systèmes de signalisation et de leurs rapports.

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA PROCESULUI DE MUNCĂ, SUB ASPECT PSIHOLOGIC, LA FABRICA „ȚESĂTURA” IAȘI

(cu deosebire la sectorul de năvedire)

DE

C. BOTEZ, C. DIMITRIU și S. TEODORESCU

Caracterizînd munca în socialism V. I. Lenin a arătat că „pentru intîia oară după secole de muncă pentru alții, de muncă silnică în folosul exploatatorilor, se ivește posibilitatea *muncii omului pentru el însuși*, posibilitatea unei munci care să se bazeze pe toate cuceririle tehnicii și ale culturii moderne” [1, p. 397].

Orînduirea socialistă influențează în mod direct asupra transformării atitudinii omului față de muncă, față de alții și față de sine. Reflectarea existenței sociale în conștiința individuală în acest sens transformă radical și revoluționar semnificația muncii și a demnității omului.

După cum reiese și din Raportul tov. Gh. Gheorghiu-Dej, la cel de al III-lea Congres al P.M.R. „ca urmare a transformărilor social-economice în țara noastră, a luat naștere și se dezvoltă tot mai mult o morală nouă, socialistă, o nouă atitudine față de muncă, față de bunurile obștești și îndatoririle sociale, noi relații de intrajutorare tovarășească între cei ce muncesc” [2, p. 100].

Documentele Congresului XXI și recent ale Congresului XXII al P.C.U.S. subliniază necesitatea introducerii tehnicii noi, creșterea productivității muncii prin mecanizarea și automatizarea procesului muncii. Mecanizarea și automatizarea nu exclud rolul factorului uman. Dimpotrivă, acest proces sporește exigența față de muncă. În același timp intelectualizarea muncii contribuie la creșterea importanței ce trebuie acordată calităților morale și intelectuale ale muncitorilor, rolului deosebit al omului în procesul de producție.

Studierea problemelor legate de rolul deosebit al omului în procesul muncii constituie preocupări complexe care angajează cercetători din mai multe domenii printre care și din psihologia muncii.

Psihologia muncii este una din cele mai importante ramuri ale psihologiei, care, din ce în ce mai mult, își dovedește eficiența ei în rezolvarea variatelor probleme ale muncii. Alături de alte ramuri ale psihologiei, psihologia muncii are menirea, după cum arată atât de pregnant articolul editorial al revistei «Komunist» nr. 4 din 1956, să realizeze legătura dintre psihologie ca disciplină teoretică și practica în producție.

Obiectul psihologiei muncii constă în studiul mijloacelor și metodelor folosite în producție, în cercetarea condițiilor menite să ajute pe muncitor în realizarea celor mai bune rezultate.

Importanța acordată psihologiei muncii în U.R.S.S. se accentuează din ce în ce mai mult. În rezoluția constatării, care a avut ca obiect problemele psihologiei muncii — 28 febr. — 4 martie 1957 —, din Moscova, se subliniază locul important pe care trebuie să-l ocupe în psihologia muncii stabilirea măsurilor psihologice menite să ușureze munca o dată cu măsurile profilactice în ceea ce privește oboseala și traumatismele. Pe lângă alte hotărâri se prevede organizarea unei secții de psihologia muncii — în cadrul Academiei [19, p. 172—176]. De asemenea cu prilejul comunicărilor la primul congres al societății psihologilor sovietici din 29 iunie — 4 iulie 1959 s-au prezentat numeroase comunicări consacrate variatelor probleme din psihologia muncii. Psihologul sovietic A. A. Smirnov în articolul său, *Sarcinile psihologiei în lumina hotărârilor congresului al XXI-lea al P.C.U.S.* [20], a arătat că această ramură a științei psihologiei — psihologia muncii — se află încă la un nivel nesatisfăcător.

Una din cauzele rămînerii în urmă a aplicațiilor acestei științe în domeniul muncii — după cum arată autorul citat — este fie un fel de inerție manifestată de către conducătorii organizațiilor economice, un fel de teamă a lor de psihologie, ca urmare a decepțiilor create de psihotehnică, fie lipsa de informații cu privire la ajutorul ce-l poate acorda psihologia, producției.

A. A. Smirnov subliniază câteva probleme ale muncii care trebuie să stea în centrul atenției ca: problema formării atitudinii comuniste față de muncă și a calităților morale ale personalității cerute de muncă într-o societate comunistă, problema raționalizării proceselor de muncă, studiul rebuturilor în muncă și a cauzelor ce le provoacă, precum și al cailor de îndepărtare a acestora, problema perfecționării uneltelor de producție. De asemenea acesta vorbește despre problema oboselii și a luptei cu oboseala intelectuală sau psihică, despre studiul muncii monotone, problema inovațiilor, selecția și distribuția cadrelor în concordanță cu exigențele psihologice, care sînt cerute de profesiunea respectivă, problema psihologiei aptitudinilor și altele.

În cadrul acestor probleme se cer studiate în mod deosebit operațiile de producție. „Din toate științele care studiază omul în procesul muncii — arată D. A. Oșanin — psihologia muncii este chemată să cerceteze operațiile de producție, cît timp acestea bineînțeles reprezintă acțiuni savante de om” [17, p. 66].

S. A. Kosilov arată că aprecierea psihico-fiziologică a operațiilor de muncă nu trebuie să se limiteze numai la criteriile economice de timp și energie, ci trebuie să se aibă în vedere și concentrarea proceselor nervoase

legată de desăvârșirea mișcărilor și a stereotipelor dinamice precum și posibilitatea asocierii lor cu funcțiile de control și mișcările analitice. Această subliniere are importanță, ținându-se seama de rolul nou al omului în procesul de producție, în sensul reglării și controlului funcționării mașinilor [13].

Pe același plan este important de semnalat intervenția rectorului Universității din Leningrad la Consfătuirea lucrătorilor științifici din U.R.S.S. (iunie 1961), când prof. A. Alexandrov subliniază importanța ce o are Psihologia industrială, ramură a cărei dezvoltare este imperios cerută de noua etapă a construirii desfășurate a comunismului. Ca urmare, la Universitatea din Leningrad s-a și înființat în octombrie 1959 un laborator de psihologie industrială [14].

La noi în țară, în trecut, diferitele probleme de psihologia muncii au fost tratate în special în revistele de psihologie din perioada 1931—1941. Acest material desigur nu poate fi utilizat din cauza orientării neștiințifice.

Astăzi, în condițiile create de regimul nostru democrat popular cercetările referitoare la problemele de psihologia muncii devin o necesitate imperioasă. Necesitatea intensificării studiului problemelor de psihologia muncii a fost subliniată în unele articole din «Lupta de clasă». Astfel într-unul din articole se menționează: „Temele de psihologia muncii, trebuie să studieze în primul rînd activitatea psihică în ramurile principale ale industriei noastre socialiste, în profesiile de bază, să găsească soluții potrivite și să militeze pentru aplicarea lor în practică” [6, p. 97]. În acest sens e necesară respingerea concepțiilor reacționare ce au stat la baza așa-numitei psihotehnici, să se acorde atenție generalizării datelor cu privire la activitatea psihologică a muncitorilor.

Plecînd de la aceste considerații de ordin teoretic și practic, ne-am propus, ca primă etapă a cercetării noastre, studiul unor aspecte ale muncii la Fabrica „Țesătura” Iași, pentru ca, pe baza constatărilor făcute, să putem purcede la o a doua etapă, mai importantă și mai dificilă, la încercarea de a contribui la sporirea productivității muncii în sectorul studiat.

Etapa a II-a este cu atît mai importantă, cu cît ea va fi și o verificare în practică a ipotezelor elaborate.

Metoda de lucru

Care sînt metodele pe care ne-am sprijinit în cercetarea noastră? Ca primă metodă folosită de noi a fost observația procesului de muncă la ambele sectoare și îndeosebi de la secția năvedire. Din numărul total de lucrătoare de la secția năvedire ne-am fixat la patru lucrătoare: cea mai bună, două mijlocii și una slabă. A doua metodă este analiza psihologică a operațiilor cerute de modelul executat. Aceasta a fost necesar îndeosebi pentru a ne da seama de dificultatea relativă a modelelor executate în secție. Metoda cronometrării ne-a folosit pentru a determina maximum de performanță obținut prin munca cronometrată, în comparație cu randamentul obișnuit, necronometrat. Afară de aceste metode am obținut o serie de informații prin metoda convorbirii cu lucrătoarele, inginerii, maeștrii și normatorii. În fine, o bună parte din materialul documentar l-am obținut

prin cercetarea documentelor din fabrică ce conțin date privind diferite aspecte ale procesului de producție.

Unul din obiectivele importante urmărite de noi a fost analiza calitativă a greșelilor comise la această secție. Menționăm, însă, că specificul muncii de la năvedire nu permite stabilirea analitică a cauzelor greșelilor produse. Produsul muncii trebuie să aibă aici aceeași calitate, iar un defect produs rebutează total modelul, care nu poate intra la războaie în stare defectuoasă.

A. SECȚIA ȚESĂTORIE

1. — *Caracterizarea fabricației în țesătorie.*

Procesul de producție în țesătoriile de bumbac, include, în ordinea de succesiune, următoarele lucrări: 1) Bobinatul firelor, 2) urzitul, 3) înclaiatul, 4) năveditul, 5) țesutul.

Aceste lucrări cuprind următoarele operații:

1) *Bobinatul.* Firele fabricate în filatură, atît pentru urzeală cît și pentru bătătură, sînt livrate la țesătorii pe țevi de lemn sau de carton. Firele pentru bătătură sînt furnizate la războaie în forma în care trebuie prelucrate; în ceea ce privește firele de urzeală, acestea sînt prelucrate la războaie, înfășurate pe suluri speciale, de o lățime corespunzătoare cu lățimea războiului. Mașinile speciale de bobinat deapănă firele de pe țevi pe bobine de urzitor, în vederea obținerii firelor de lungime necesară.

2) *Urzitul.* Pe mașinile de urzit — urzitoare — firele, după bobinarea lor pe bobine, se împreunează în grupe de cîteva sute și sînt înfășurate cu aceeași torsiune pe suluri de urzit.

3) *Înclaiatul.* În momentul trecerii firelor prin ițe și spată, se naște o tensiune suplimentară și prin prezența impurităților, nopurilor și altor defecte se poate produce ruperea firelor. Pentru a preîntîmpina ruperea, suprafața firelor de urzeală se netezește, prin acoperirea lor cu o substanță cleioasă. Îmbibarea firelor cu o substanță cleioasă, lipicioasă, în vederea micșorării numărului ruperilor în procesul țesutului, se numește înclaiat.

Înclaiatul firelor se execută pe unele mașini de mare productivitate. Slihtul pătrunde în spațiul dintre fire, umplut cu aer și acoperă firele. Urzeala, după înclaiat, are o greutate mărită: această greutate a firelor înclaiate, în raport cu celelalte se numește plus de apret.

Ca rezultat al înclaiatului, rezistența firelor crește, dar elasticitatea (de a se întinde și a reveni la lungimea inițială) se micșorează.

În același timp, pe mașina de înclaiat se formează suluri de urzeală pentru războaie, cu un număr determinat de fire corespunzătoare cu felul țesăturii.

4) *Năveditul.* Virful fiecărui fir al urzelii înclaiate, înainte de a se trimite la războaie, este trecut prin ițe și spată, conform cu legătura (modelul) țesăturii respective. Această operație se numește năvedit.

La înlocuirea urzelii terminate la război, cu o altă urzeală de aceeași contextură, năveditul se înlocuiește prin înădirea firelor urzelii noi la firele urzelii terminate.

5) *Țesătorie*. Procesul țesutului constă în aceea, că două grupe de fire (urzeala și bătătura) perpendiculare una pe alta, împletindu-se, formează țesătura.

Ca urmare a acțiunii alternante a diverselor ite, între grupele de fire se formează rostul. Prin rost trece suveica cu fire de bătătură, care se bat de vătală spre capătul țesut al țesăturii.

2. PROBLEMELE PUSE

Prima problemă, cu caracter general, se referă la influența temperaturii, ca element al microclimatului, asupra producției fabricii „Țesătura”. Datele producției globale ne pot da răspunsul și la problema variației producției în funcție de zilele săptămânii, în special începutul și sfârșitul săptămânii de lucru. Alte probleme asupra cărora am insistat mai mult se referă la sectorul năvedire. În acest sector am studiat factorii productivității: factorul normă, dificultatea modelului, succesiunea și frecvența acestuia, influența turei de lucru — ca factori obiectivi —, influența stilului cronometrare, factorul aptitudine și alții, ca factori subiectivi.

Am insistat mai mult asupra secției năvedire, fiindcă aici factorul uman are un rol mai important. Dar, și aici ne-am limitat, în prima noastră etapă, numai la analiza citorva factori ai muncii, urmînd ca examenul nostru să fie completat prin cercetările ulterioare.

3. TEMPERATURA ȘI PRODUCTIVITATEA

Pentru a ilustra influența temperaturii, ca factor integrant al microclimatului, asupra procesului de producție, noi am folosit datele din mai, iunie, iulie 1960 și aprilie, mai, iunie 1961 ale temperaturii maxime zilnice și ale producției zilnice medii (vezi tabloul I și II).

Din reprezentările grafice se desprinde:

1) Faptul că producția din sectorul filatură nu coincide nici ca nivel, nici ca variație cu producția sectorului țesătorie. De aici rezultă că, restul condițiilor fiind egale, factorul uman determină fluctuații mai mari în sectoarele unde factorul mașină comparativ are o pondere mai mică. În numeroase cazuri curba de creștere a producției în sectorul filatură este însoțită de o descreștere a aceleia din sectorul țesătorie. Exemplu: 12, 13, 14, 21, 30, 31 mai, 6 iunie, 9, 10, 13, 14 iunie 1960; 5—6 aprilie, 15, 16, 19, 20 mai, 2, 10, 20 iunie 1961.

În ceea ce privește luna iulie 1960 și mai 1961, curba producției din sectorul țesătorie se menține relativ constantă, puțin deasupra lui 100, iar curba producției filatură prezintă oscilații în jurul aceleiași valori medii.

2) Considerînd, de asemenea, drept constanți restul factorilor producției, am putea atribui, în mare parte, oscilațiile curbei din sectorul țesătorie ca fiind determinate de variațiile de temperatură. Ținînd seamă că aici factorul personal este determinant, este firesc să ne așteptăm ca aici temperatura să joace un rol mai mare, decît în sectorul filatură.

Este adevărat că n-am luat temperatura din interiorul sectoarelor respective, dar, intrucît oscilațiile temperaturii din afară, deși cu întîrziere,

se repercutează asupra temperaturii interioare, socotim că acest element al climatului determină aceleași variații și în interior, adică asupra microclimatului. Aceasta, în ceea ce privește acțiunea directă și imediată a microclimatului.

Ce se desprinde din analiza sumară, dar atentă, a reprezentărilor grafice?

Din comparația lunilor rezultă că cele mai sensibile variații de temperatură se înregistrează în luna mai, ceva mai mici în iunie și iulie 1960. În anul 1961, variațiile cele mai mari au loc în aprilie. În ceea ce privește producția la ambele sectoare se observă aceeași gradație. Astfel (în zilele de 13 și 14 mai) minimum temperaturii maxime este de 8° și maximum (la 30 mai) de 31° , deci o diferență de 23° la interval de 17—18 zile.

În luna iunie, minimum maximei este de 15° (23 iunie) și maximum de 29° (la 28 iunie). Diferența este de 14° la interval de 5 zile.

În luna iulie, minima maximei este de 15° (1 iulie) iar maxima de 34° (la 21 iulie). Diferența este 19° (la interval de 21 zile). Este de menționat însă, că în această lună temperatura se menține în general deasupra 20° .

Ceea ce era de așteptat, brusca sporire a temperaturii este însoțită de scăderea producției. Desigur, nu în mod imediat, ci a doua sau a treia zi. Astfel: o urcare cu 5° din 4 mai determină o scădere a producției, la țesătorie, în zilele de 5 și 6 mai de la 101 la 86. Iar o altă urcare a temperaturii de la 16 mai este urmată de o ușoară scădere a producției care se menține aproape pînă la sfîrșitul lunii.

De asemenea, creșterea temperaturii de la 2 iunie, apoi o nouă urcare la 4 iunie, coboară producția de la 100 la 90, pentru ca aceste curbe să se apropie spre sfîrșitul lunii. Este de remarcă că ridicarea temperaturii, de aci înainte, nu se mai reflectă asupra producției, aceasta menținându-se la un nivel relativ constant pînă la sfîrșitul lunii iulie.

Explicația este firească să o cercetăm în procesul de adaptare a muncii toarelor la temperaturi mai înalte. Aceasta arată că pentru adaptarea la o temperatură ridicată este nevoie de un antrenament special, legat de aceste condiții. Rezultă că pentru fiecare particularitate a condițiilor meteorologice este necesară o adaptare specială, un antrenament special.

Cît timp durează adaptarea la temperaturi ridicate? Unele cercetări arată că adaptarea se poate face în termen de o săptămînă, altele ajung la concluzia că este necesar o lună. În realitate, nu toți oamenii se adaptează la fel de repede și de bine; cert este că aceasta este o problemă a muncii. Aceleași constatări observăm că se desprind și din cercetarea tabloului II din anul 1961.

4. CICLUL SĂPTĂMÎNAL ȘI PRODUCTIVITATEA

Acum facem abstracție de variațiile temperaturii și ne punem întrebarea: în ce măsură se repercutează începutul și sfîrșitul săptămînii asupra producției? În genere, datele psihologiei muncii arată o creștere a producției la începutul săptămînii și descreșterea ei, datorită oboselii acumulate, la sfîrșitul săptămînii. Ușoara diminuare a productivității în ziua

de luni se explică prin necesitatea unei scurte perioade de adaptare și „încălzire”. În anumite condiții, se observă o ușoară creștere a productivității și la sfârșitul săptămânii.

Ce ne spune curba muncii din sectorul țesătorie?

În prima săptămână a lunii mai, după o ușoară urcare de miercuri, urmează a coborîre joi și vineri și o urcare mai sensibilă sîmbătă. Aproape același lucru se întîmplă și săptămîna a doua, cu o mică excepție săptămîna a 3-a, apoi o ușoară urcare în săptămîna a 4-a.

În luna iunie, constatăm o urcare în ziua de vineri (10 iunie) și coborîre sîmbătă (11 iunie). Apoi, o coborîre foarte ușoară sîmbătă (13 iunie și 24 iunie). În luna iulie, diferențele după zile sînt neînsemnate afară de ultima zi, sîmbătă, (30 iunie), cu o scădere de la 106 la 91.

Care sînt concluziile pe care le putem trage din constatările făcute?

Oscilațiile constatate în cursul săptămînii în randamentul muncii sînt mai puțin sensibile față de datele psihologiei industriale occidentale.

Această deosebire ne duce în mod firesc spre explicația că în industria socialistă există o tendință spre o menținere relativ uniformă, la un nivel înalt al curbei muncii. Ea se datorește unor cauze multiple, printre care amintim ca factor determinant dezvoltarea relațiilor de producție socialiste. Acest factor se repercutează asupra motivației muncitorului: atitudinea lui față de muncă, noua semnificație a acesteia — noi izvoare de energie. La toate acestea se adaugă o raționalizare superioară a operațiilor din procesul de muncă, precum și regimul de viață diferit și superior al muncitorului.

Noi trebuie să ținem seama că printre factorii oboselii, afară de efortul fizic și intelectual depus de muncitor în producție, există și factori importanți care țin de condițiile sociale și familiare, de întregul regim de viață, de felul cum muncitorul își petrece timpul liber. Munca ideologică și politică ce se desfășoară în fabrică, întrecerea socialistă, manifestările cultural-educative, antrenarea muncitorilor în problemele de organizare și conducere a întregului proces de muncă, precum și cointeresarea materială, sînt tot alți factori inerenți întregului sistem de muncă socialistă, care explică nu numai ridicarea continuă a productivității, ci și menținerea relativ constantă și la un nivel superior al ritmicității producției. În ceea ce privește oscilațiile diurne sau nocturne ale curbei muncii, ele pot fi micșorate sau chiar înlăturate prin introducerea unor pauze raționale. „Introducerea de intervale scurte de repaus — spune D. Weinberg — sporește în mod sensibil producția; iar atunci cînd momentul pauzei este cunoscut de muncitor, această ameliorare are loc uneori nu numai în perioadele consecutive pauzei, ci și în acelea care o preced: efectului reparator al repausului i se adaugă un efect psihic stimulent” [7, p. 8-13—10]. Introducerea unor pauze mici și frecvente nu este compatibilă totdeauna cu specificul organizării procesului de muncă. În ceea ce privește ramura industriei textile, socotim necesar și posibil introducerea unei pauze de 15' la mijlocul sau în a doua jumătate a zilei de muncă. Această pauză ar permite recuperarea necesară a unui cuantum de energie, cu efecte pozitive asupra cantității și calității muncii.

După ce am cunoscut ansamblul procesului de producție pe fabrică (la ambele sectoare), insistând îndeosebi asupra factorilor temperatură și ciclul săptăminal, ne vom opri mai amănunțit asupra condițiilor productivității la secția năvedire.

B. ANALIZA FACTORILOR PRODUCȚIEI ÎN SECȚIA NĂVEDIRE

În cercetarea noastră ne-am oprit, după cum am afirmat mai sus, asupra procesului de muncă de la năvedire din motivul că această secție este o verigă unde factorul uman este preponderent față de mașină și este deci susceptibil de variație în funcție de factori ce constituie obiectul studiului nostru. La acest prim motiv se poate adăuga și faptul că în acest sector încă nu s-a introdus mecanizarea și automatizarea producției.

Analiza noastră la sectorul năvedire a urmărit următoarele aspecte mai importante:

1. normarea,
2. complexitatea modelului,
3. numărul de modele într-un timp dat (frecvența modelului și succesiunea modelului),
4. microclimatul secției,
5. regimul de muncă,
6. aptitudinea muncitoarelor,
7. cunoașterea rezultatelor muncii de către muncitor,
8. experiența, vîrsta și vechimea în producție,
9. controlul.

1. NORMAREA

Orice experiment, urmărind în mod analitic desprinderea factorilor unui proces, precum și stabilirea relațiilor între aceștia, obligă pe cercetător să creeze o tehnică prin care să poată izola variabilele (independente și dependente) ale procesului respectiv.

Intrucît intervenția noastră în procesul de producție nu a fost posibilă, constatările făcute asupra unor aspecte din procesul analizat, n-au putut duce decît la unele concluzii cu caracter de probabilitate. Aceste relații urmează să fie verificate și definitive prin-o tehnică de laborator.

În stabilirea parametrilor productivității procesului studiat, trebuie să ținem în primul rînd seama de faptul că rezultatele obținute de muncitor sînt determinate, în primul rînd, de factorul normă.

Din această cauză, fluctuațiile, care ar fi fost mult mai evidente în randamentul muncitorului, fără factorul normă devine mai greu de depistat, ele subordonîndu-se obligației realizării normei. Totuși, aceste variabile, cum ar fi de ex.: complexitatea modelului, succesiunea și repetarea acestuia, aptitudinea etc. devin sesizabile în procesul de depășire a normei.

În ce constă normarea în secția năvedit?

Operația de normare ține seama de:

- a) elementele componente ale normei de timp,
- b) unitatea de măsură în normarea muncii,
- c) îndeplinirea normelor în secție.

Ținând seama de ultima operație, se poate spune că o normă reprezintă evantumul mijlociilor de efort cerut unui muncitor. Ridicarea randamentului unui muncitor slab la nivelul normei, precum și depășirea ei, depinde desigur — în afară de alți factori — de procesul continuu al perfecționării (formarea deprinderilor, formarea unei atitudini socialiste față de muncă ș.a.) ca rezultat al activității de autocontrol în munca individuală și mai ales ca urmare a influenței pozitive exercitate de colectiv în totalitatea lui, în general, și al fruntașilor în producție, în special. La cele de mai sus, trebuie adăugat că, în scopul sporirii randamentului muncii, s-au efectuat următoarele modificări: pentru îmbunătățirea microclimatului s-au instalat deasupra fiecărui loc de muncă lumini fluorescente, care au creat condiții superioare de lucru; au fost înlocuite unele piese de lucru din secția năvădit, cu scopul de a îmbunătăți procesul de producție; a fost mărit personalul productiv din secție cu lucrătoare tinere calificate. De menționat că vârsta medie a acestora este de 30 ani. Se înțelege că aceste modificări se vor repercuta în sensul depășirii simțitoare a normelor existente.

2. COMPLEXITATEA MODELULUI

Pentru a ne da seama de influența complexității modelului asupra randamentului muncii, am urmărit rezultatele muncii la aceleași muncitoare și modele diferite. Constatările noastre le-am reprezentat sintetic în histogramă (tabloul III și IV)

Examinarea acestor histogramme ne permite să facem următoarele interpretări:

a) Dificultatea modelului se reflectă, în productivitatea muncii; astfel, se constată influența negativă a complexității modelului asupra productivității în sensul scăderii randamentului muncii. Cu toate că la stabilirea normei se ține seama — în mod implicit — de factorul complexității, prin scăderea relativă a valorilor absolute (numărul de fire), se observă totuși — mai ales la muncitoarele mai slabe — o dificultate mai mare în efectuarea normelor privind modele mai complexe.

b) În al doilea rând, se menține la fiecare model ierarhia aptitudinilor muncitoarelor.

Pe de altă parte, factorul complexitate se reflectă în oscilațiile producției. La modelele ușoare, curbele ne arată oscilații mari. La aceeași persoană deviațiile de la medie variază în funcție de modele, la unele ea fiind relativ mare, iar la altele mică.

În analiza complexității modelului este necesar de ținut seama de diferențierea coloritului firelor, știut fiind că diferențierea culorilor sau nuanțelor apropiate impune un efort nervos mai mare decât diferențierea unor culori contrastante.

Cercetările psihologice au arătat că oboseala are ca efect diminuarea sensibilității epieritice [21, p. 22—28]. În cazul nostru ne interesează îndeosebi sensibilitatea tactilă și vizuală.

Tot aici e necesar a se ține seama de diferența între culoarea fondului și culoarea desenului de la năvedit.

Diferențierea culorilor de la năvedit este în funcție și de mediul înconjurător, de suprafețele vopsite din încăperea în care se lucrează, întrucât culoarea acestora este legată de indicile de reflecție a luminii [4]. Îmbunătățirea vizibilității prin folosirea culorilor are drept rezultat: menținerea nivelului înalt al capacității de muncă, reducerea rebuturilor, îmbunătățirea calității produselor și creșterea productivității muncii.

Gradul de iluminare se repercutează și asupra vitezei cu care muncitorul de la năvedire reușește să diferențieze firele sub raportul cromatic.

În concluzie, deviațiile variază în funcție de persoană și complexitatea modelului, fără a se putea stabili însă o corelație exactă (matematică) între complexitatea modelului și variației.

3. FRECVENȚA ȘI SUCCESIUNEA MODELULUI

Analiza celorlalți factori și anume frecvența aceluiași model și repercusiunea lui asupra creșterii productivității muncii, succesiunea modelelor și efectele acestei succesiuni (fie în sensul negativ al inhibiției retroactive sau proactive, fie în sensul pozitiv) precum și variația acestor factori în funcție de persoană, toate aceste variabile n-au putut fi izolate în condițiile cercetării noastre spre a se putea stabili relații precise și necesare. Izolarea variabilelor amintite necesită intervenția în procesul muncii, ceea ce s-ar repercuta în mod negativ asupra productivității. Rezolvarea acestor probleme necesită experiențe de laborator. Cu toate acestea, analiza noastră ne permite să facem unele observații.

Examinând rezultatele muncitoarei I. M. se constată:

1) Compararea între categoria I (mai ușoară) și III (mai grea) arată productivitatea sporită a categoriei I față de a treia (cu mici excepții).

2) Acolo unde modele de aceeași categorie se succed fără întrerupere se constată o relativă sporire a productivității.

3) Frecvența, succesiunea și complexitatea modelului condiționează într-o măsură mai mică randamentul muncitoarelor slabe.

Cum se explică acțiunea diferențiată a factorilor respectivi după capacitatea muncitoarelor?

După cum arată Ghellerstein [8], exercițiul în munca productivă este o condiție necesară a sporirii randamentului, fără a reprezenta însă o condiție suficientă a acesteia. Se înțelege că, cu cât o muncitoare este mai bună, cu atât ea profită mai mult de pe urma exercițiului și invers.

În ceea ce privește factorul complexitatea modelului, el se repercutează mai puțin asupra randamentului muncitoarelor slabe, deoarece în genere nivelul randamentului lor este scăzut comparativ cu al celor bune, capabile să se ridice la niveluri superioare de performanță; din punct de vedere psihologic acestea se explică prin pauzele creatoare (platourile) care permit o reorganizare internă a activității. Psihologii atrag atenția asupra naturii unor pauze caracterizate ca „repaus operativ”. A. A. Uhtomski definește acest repaus ca o mobilizare pentru acțiune, pregătire care se poate fixa pe trepte de înălțime diferite [3, p. 68].

Concluzia generală, spre care ne duc aceste prime rezultate, concluzie întărită și de conducerea secției de năvedire, este că muncitoarele sînt rela-

tiv indiferente față de complexitatea modelului; cvantumul lor de capacitate productivă nu se diferențiază după model ci tinde să acopere în mod global exigența normei.

Apare întrebarea, dacă nu se poate organiza procesul de producție în așa fel, ca să se evite variația prea mare de modele, prin specializarea muncitorului care să lucreze același model sau un număr limitat de modele. De asemenea, s-ar putea sugera ca modelele mai complexe să fie date muncitoarelor mai bune. În al treilea rând, s-ar putea asigura un randament sporit prin lucrarea aceluiași model un timp mai îndelungat.

Practic, aceste propuneri pot fi luate în considerare numai parțial, aceasta datorită următoarelor motive: piața, ca urmare a creșterii necontenite a nivelului de trai, material și cultural, impune fabricarea de noi și noi modele, factor ce determină o accentuată variabilitate de modele într-un timp scurt. În al doilea rând, exigențele normei — după cum am mai spus — reduce la minimum posibilitatea realizării acestor propuneri.

Toate acestea nu exclud, însă, o recomandatie pe care o socotim utilă. Ținând seama de faptul că stilul muncii la năvedire solicită o adaptare rapidă a muncitoarelor la modelele noi, de complexitate variată, succesele în muncă vor fi superioare la muncitoarele cu un sistem nervos mobil. S-ar impune deci orientarea acestora spre secția năvedire, rămânând ca muncitoarele cu sistem nervos inert să fie repartizate la alte secții.

Problema corelației între mobilitatea sau inerția activității nervoase superioare și performanța muncitoarelor de la năvedire rămâne deschisă. Psihologul sovietic E. A. Klimov nu găsește o corelație sensibilă între mobilitatea proceselor nervoase și activitatea țesăturilor ce lucrează la mai multe războaie [12].

Noi considerăm totuși că specificul muncii de la năvedire îndreptățește ipoteza unei corelații pozitive între mobilitatea sistemului nervos al lucrătoarelor și productivitatea muncii.

Constatarea de mai sus a psihologului sovietic se poate explica prin interesul pe care-l trezește variația din procesul muncii. Aici ne aflăm în fața a doi factori cu caracter opus: repetiția prin exercițiu sporește eficiența muncii, iar variația, prin efortul cerut în transformarea stereotipului dinamic, scade randamentul muncii.

Pe de altă parte, efectele acestor factori sînt opuse, atunci cînd repetiția duce la monotonie și prin aceasta la scăderea randamentului, iar variația, prin trezirea și menținerea interesului, provoacă ridicarea curbei muncii.

Deci, problema nu poate fi rezolvată practic decît prin stabilirea unei dozări optime în corelația dintre repetiție și variație. În legătură cu aceasta, de o importanță deosebită ne apare noțiunea de „forță reziduală” subliniată de H. Wallon [21, p. 33]. Introducerea acestei noțiuni pune într-o lumină deosebită problema succesiunii modelelor. Modelele lucrate la năvedire se deosebesc între ele sub raportul dificultății lor relative. Ordinca în succesiunea acestor modele are o influență deosebită asupra randamentului final. Dacă modelele mai grele se dau la începutul zilei de muncă, succedîndu-se în direcția modelelor mai ușoare, randamentul final trebuie să fie superior aceluia obținut printr-o succesiune inversă, adică de la modele mai ușoare spre cele grele. De aici rezultă, că organizarea corespunzătoare succesiunii

modelelor în lucru poate spori eficacitatea muncii. Atunci cînd în cursul zilei de lucru sînt de efectuat mai multe modele, este recomandabil să se înceapă cu un model de greutate mijlocie, de la care să se treacă la cel mai greu, continuîndu-se cu modele ușoare. Urmează ca în acest sens să se experimenteze rezultatele măsurii semnalate.

4. MICROCLIMATUL

Un alt factor îl reprezintă microclimatul secției, adică: temperatura, iluminatul, presiunea, umiditatea, compoziția aerului. În cazul nostru, toate aceste elemente (afară de luminozitate) variază în funcție de microclimatul sectorului țesătorie, din care face parte secția de năvedire (atît ca structură organizatorică cît și ca amplasare).

În legătură cu factorul temperatură, trebuie să menționăm importanța ventilației. Schimbul de aer face mai suportabile temperaturile ridicate decît imobilitatea relativă a acestuia. „Sporirea aerului în CO_2 și descreșterea lui în oxigen — spune Fred. A. Moss — poate să nu provoace o jenă, atîta timp cît aerul se află în mișcare pentru a permite evaporarea de pe suprafața corpului” [16, p. 75].

Intensitatea luminoasă optimă (iluminare suficientă, care să nu fie totuși excesivă), distribuția judicioasă a luminii (evitîndu-se în special prezența surselor luminoase, chiar atenuate, în cîmpul vizual) exercită un efect favorabil nu numai asupra funcțiilor vizuale ale muncitorului ci și asupra tonusului său psihic [7, p. 848—12].

Umiditatea aerului are și ea o mare importanță, întrucît atît temperaturile înalte cît și cele joase sînt mai greu de suportat dacă aerul este saturat în vapori de apă, și este cu atît mai suportabilă cu cît este mai uscată [10, p. 290—291].

Din toate acestea reiese importanța microclimatului asupra randamentului, asupra eficacității muncii oricărei forme de activitate din munca fabricilor textile și cu atît mai mult asupra sectorului de năvedire.

5. REGIMUL DE MUNCĂ

Observațiile făcute asupra regimului de muncă, în secția năvedire, ne permit să dăm unele sugestii, care, puse în practică, desigur ar influența favorabil asupra productivității.

În genere, se practică, ca mijloc de destindere sau repaus activ, introducerea exercițiilor fizice în pauzele orelor de lucru. În această privință, ni se pare de un interes deosebit distincția pe care o face psihologul K. K. Platonov, cu prilejul analizei activității de zbor, dintre exercițiile de gimnastică și jocurile sportive. Repausul activ — noțiune introdusă de I. M. Seccenov — se realizează în mod diferit în exercițiile de gimnastică și în jocurile sportive. Astfel în repausul aviatorului, jocurile sportive au prioritate față de gimnastică, în regimul repausului activ [18, p. 301].

Cercetările viitoare vor stabili în ce măsură observația lui Platonov este aplicabilă la regimul de muncă și de repaus al muncitorilor de la secția năvedire. Observațiile făcute de noi îndreptătesc ipoteza similară, că jocu-

rile sportive de scurtă durată ar avea un efect de descărcare emoțională, despre care vorbește Platonov, cu efect superior asupra randamentului în comparație cu efectul exercițiilor gimnastice.

6. APTITUDINEA MUNCITOARELOR

În afara factorilor obiectivi, ne-am preocupat de factorii subiectivi ai procesului muncii, oprindu-ne în mod deosebit asupra factorului — aptitudinea muncitoarelor. Corelația dintre productivitatea muncii și aptitudinile muncitoarelor este ilustrată de tabloul III („aceiași sort persoane diferite”). După cum se vede din interpretarea tabloului, se constată că productivitatea descrește în funcție de complexitatea modelului. Se poate vorbi aici de o corelație negativă care se desprinde și din tabloul IV („aceiași persoană — modele diferite”). Această constatare însă trebuie corectată cu rezerva că media productivității pe sorturi este determinată de aptitudinea muncitoarelor. Precizăm: factorul aptitudine rămâne dominant față de complexitatea modelului.

Corelația dintre însușirile psihice ale omului și exigențele muncii trebuie privite ca o unitate dinamică. V. N. Miasîșcev consideră aptitudinea ca o „corelație productivă a complexului de însușiri neuro-psihice ale omului cu condițiile și cerințele realității” [15, p. 19].

În cazul nostru, spre a ne da seama de profilul psihologic al aptitudinii muncitoarelor de la naștere, ar trebui să ne sprijinim pe un studiu prealabil asupra profesiei respective. Cu toate că studiile occidentale consacrate analizei aptitudinilor (lucrarea lui Baumgarten [5] sau Handbuch der Berufe [9]) ne-ar putea servi în unele privințe, schimbările revoluționare social-economice produse fac ca aceste studii să fie la ora actuală depășite. Problema profesiogramelor și a monografiilor profesionale rămân probleme de perspectivă. Asupra acestui domeniu ne atrage atenția și rezoluția constituirii de la Moscova a psihologilor (1957), subliniind, printre condițiile necesare ale dezvoltării psihologiei muncii, cercetarea științifică a profesiunilor [19, p. 173].

7. CUNOAȘTEREA REZULTATELOR MUNCII DE CĂTRE MUNCITORI

Tot dintre factorii subiectivi ne-a preocupat cunoașterea rezultatelor muncii de către muncitori. Muncitorul cunoaște rezultatele muncii sale chiar în cadrul turei (schimbului) în care lucrează, deoarece urmărește îndeplinirea normei, stabilită după dificultate de culoare, model; apoi secția, prin evidența sa, urmărește îndeplinirea normei, iar la sfârșitul schimbului respectiv se înregistrează îndeplinirea acesteia. Rezultatele muncii, în trecerea de la un model la altul, sunt cunoscute de muncitoare, care pot aprecia îndeplinirea (randamentul) în raport cu modelul și culoarea.

Este demn de semnalat factorul de care ne ocupăm prin aceea că el contribuie în mare măsură la sporirea productivității prin dezvoltarea aptitudinilor.

L. B. Itelson într-un studiu recent *Despre particularitățile formării autocontrolului în procesul de instrucție în cadrul muncii* [11] atrage aten-

ția asupra funcției de deosebită importanță a autocontrolului în formarea priceperilor și deprinderilor profesionale.

Prin autocontrol, autorul înțelege „totalitatea componentelor sensoriale, motorii și intelectuale ale activității necesare pentru aprecierea finalității și eficienței planificării, ale realizării și reglării procesului de muncă în curs” [11, p. 7].

Autocontrolul, însă, nu reprezintă o activitate dată, ci trebuie format prin educație. Autocontrolul se poate îndrepta asupra constatării rezultatelor și comparației acestora cu scopul propus, sau asupra controlului de corectare, prin care se efectuează apropierea operației efectuate de cea ideală.

Aceste considerații ne sugerează o serie de măsuri ce se pot lua la secția de care ne ocupăm pe linia formării autocontrolului muncitoarelor prin cunoașterea rezultatelor muncii lor.

8. EXPERIENȚA, VIRSTA ȘI VECHIMEA ÎN PRODUCȚIE

Un alt factor subiectiv este experiența muncitorului, care la rîndul său este condiționată de: a) vîrsta, b) vechimea în producție (la același loc de muncă sau specialitate).

Cifrele de extremă ce caracterizează atît primul factor — vîrsta (tînăr, bătrîn) — cît și cel de-al doilea — vechimea în producție — (celelalte împrejurări rămînînd nemodificate), determină valori minime sau maxime pentru calitatea și randamentul producției. La alte secții folosirea experienței fruntașilor în muncă se poate face pe o scară mai largă decît la secția năvedire, datorită specificului secțiilor.

Factorul vechimea în producție trebuie privit distinct în funcție de vîrstă, intrerupere în cîmpul muncii, schimbarea locului de muncă sau specialității etc. Dat fiind natura acestei faze a procesului de muncă „năvedit” în întreprinderile integrate de bumbac, consecințele observației de mai sus se manifestă printre altele astfel: se urmărește angajarea de lucrători cu precădere tineri, comparativ cu celelalte secții (cu vedere perfectă).

Dacă structura pe grupe de vîrstă a lucrătorilor de la năvedit are o medie avansată, aceasta va influența negativ creșterea calității și randamentul producției. Calitatea și randamentul producției sînt strîns legate de reînnoirea și conservarea forței de muncă.

Factorii exogeni producției influențează în această secție în mai mare măsura randamentul, datorită faptului că la năvedit lucrează numai muncitoare. Activitățile suplimentare casnice, în afară de fabrică, se repercutează în parte asupra producției.

9. CONTROLUL

În psihologia experimentală se cunoaște de multă vreme faptul că performanțele unui subiect supus examinării sînt superioare atunci cînd ele au loc în fața examinatorului, în comparație cu randamentul efectuat spontan în lipsa stimulului pe care-l reprezintă prezența unei alte persoane. Astfel se explică sporirea randamentului în muncă atunci cînd aceasta se efectuează sub un control direct. Dovada o avem în experimentul efectuat de noi la locul de muncă. Munca a 4 dintre muncitoarele din categoria foarte bună,

bună, mijlocie și slabă a fost cronometrată repetat într-un timp de 15 minute, la ore diferite. Comparînd randamentul muncii cronometrate și necronometrate săptămîni la rînd, observăm următoarele (tabloul V): sporul de randament la cronometrare variază între 54%—131%. Ceea ce este interesant de subliniat este faptul că această creștere este invers proporțională cu randamentul mediu al muncitoarei, adică el este cu atît mai mare cu cît muncitoarea este mai slabă.

Al doilea fapt demn de relevat este păstrarea aceleiași ierarhii în randamentul cronometrat ca și în randamentul obișnuit.

De aici rezultă o concluzie deosebit de importantă, că metoda cronometrării poate fi aplicată ca diagnostic, atît al aptitudinii muncitorilor, cît și al atitudinii acestora față de muncă.

Concluzii

1. — Spre a se evita perioadele de scădere a productivității la țesătorie și filatură, se impune asigurarea unui microclimat constant prin introducerea celor mai moderne mijloace.

2. — Grija de a asigura un regim regulat de muncă, cu pauze optime.

3. — Utilizarea unor mijloace științifice pentru diagnosticarea mobilității activității nervoase superioare a muncitoarelor de la secția năvedire, cu scopul de a asigura o concordanță superioară între exigențele procesului de muncă și posibilitățile muncitoarelor.

4. — În studiul problemei oboselii, la năvedit, e necesar a se cerceta capacitatea de diferențiere a culorilor ca factor deosebit de important ce se reflectă în productivitatea muncii.

5. — Este necesar organizarea modului de succesiune a modelelor după dificultatea lor.

6. — Examinarea posibilității de a se introduce în pauze, în locul gimnasticii de producție (sau alternate cu aceasta), a jocurilor sportive.

7. — Formarea capacității de autocontrol pentru perfecționarea priceperilor și deprinderilor respective.

8. — Folosirea metodei cronometrării în orientarea profesională a muncitoarelor.

9. — Se impune intensificarea muncii de educație pentru menținerea unui ritm constant corespunzător legilor psihologiei muncii.

10. — Necesitatea studierii schemei de producție pentru o nouă amplasare a secției de năvedit pentru a se evita influențele negative legate de microclimatul sectorului de țesătorie.

BIBLIOGRAFIE

1. Lenin V. I. — *Opere*, volumul XXVI, Ed. politică, 1959.
2. Gheorghindej Gh. — *Raport la cel de al III-lea Congres al P.M.R.*, Ed. politică, Buc., 1960.
3. Бабаджаниян М. Г., Костин Е. И. и Пушкин В. Н. — *Некоторые вопросы физиологии и психологии труда поездного диспетчера*.
4. Barhad B., Petrescu I. — *Omul în procesul muncii*. Ed. științ., Buc., 1961.

5. Baumgaarten Franziska — *Die Berufseignung sprüfungen*. München u. Berlin, Olenbourg, 1928.
6. Duțescu B. — *Pentru extinderea sferei de cercetare in domeniul psihologiei*, «Lupta de clasă», nr. 3, 1958, p. 95—101.
7. Encyclopédie française, t. VIII, La vie mentale, Paris, 1938.
8. Ghellerstein S. G. — *Voprosi psihologii truda*, «Psihologhiskaia nauka», v. C.C.C.P., II, Izd. Akad. Nauk R.S.F.S.R., 1960, p. 337—362.
9. Handbuch der Berufe — Verl. Quelle u. Meyer, Leipzig, 3 B-de, 1927—1930.
10. Husband Richard Wellington — *Applied Psychology*, Harper a. Brather publ., New York, and London, 1931.
11. Itelson J. B. — *Ob osobennostiah formirovaniia samokontroliia pri proizvodstvennom obucenii*, Vopr. Psih. 2, 1961.
12. Klimov E. A. — *Individualnie osobennosti trudovoi deiatelnosti tkachimnogostanociniu v sviazi s podviiznosiu nertnih professov*, Vopr. psih. 2, 1959, p. 66—77.
13. Kosilov S. A. — *K voprosu o psihofiziologhiceskom analize rabocih dvizhenii*, Vopr. psih. 5, 1959, p. 101—112.
14. Lomov B. F. — *Laboratoria industrialnoi psihologii v leningradskom gosudarstvennom universitate imeni A. A. Jdanov*, Vopr. psih., 3, 1960.
15. Miasicev V. N. — *Sposobnosti i potrebnosti*, Ucinic Zapiski LGU, 19, 1960, p. 1—20.
16. Moss Fred A. — *Applications of Psychology*, Houghton Mifflin Co, 1929.
17. Oșanin D. A. — *O psihologhiceskom izucenii proizvodstvennih operatii*, Vopr. psih. 1, 1959, p. 64—76.
18. Platonov K. K. — *Psihologhia letnogo truda*, Moskva, 1960.
19. Rezoluția sovetskaniiia po voprosam psihologii truda (28 febr. 1958, Moskva), Vopr. psih. 3, 1957, p. 172—176.
20. Smirnov A. A. — *Zudaci psihologii v svete rešenii XXI svezdu KPSS*, Vopr. psih. 5, 1959.

НЕКОТОРЫЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ТРУДА НА ЯССКОЙ ТЕКСТИЛЬНОЙ ФАБРИКЕ „TESÄTURA“

(преимущественно в цехе набирания)

Краткое содержание

Авторы изучали производственный процесс Ясской текстильной фабрики „Tesätura“, пытаясь выделить ряд факторов, влияющих на продуктивность труда.

В первой части данной работы устанавливается взаимосвязь между микроклиматом (фактор температура) и производством прядильного и ткацкого цехов. Кроме того, выявляется значение производственного недельного цикла в связи с производительностью этих цехов.

Во второй части работы особое внимание уделяется анализу производственного процесса в цехе набирания, в частности изучаются факторы, влияющие на производство этого цеха. Исследуется нормирование работы, её сложность, частота и последовательное чередование моделей, микроклимат, режим труда, трудовая способность рабочих, их осведомлённость о результатах своей работы, их опыт, давность на производстве, возраст, а также и значение прямого контроля.

Полученные результаты отражены в таблицах, графиках, гистограммах. На основании всех этих данных, авторы вносят практические предложения, которые смогли бы способствовать улучшению производственного процесса.

CONTRIBUTIONS À LA CONNAISSANCE DU PROCESSUS DU TRAVAIL
AU POINT DE VUE PSYCHOLOGIQUE À LA FABRIQUE „TESĂTURA” DE JASSY
(spécialement dans le secteur de remettage)

Résumé

Les auteurs étudient le processus de la production de la fabrique „Tesătura” de Jassy en tâchant de mettre en évidence certains facteurs qui exercent une influence sur la productivité du travail.

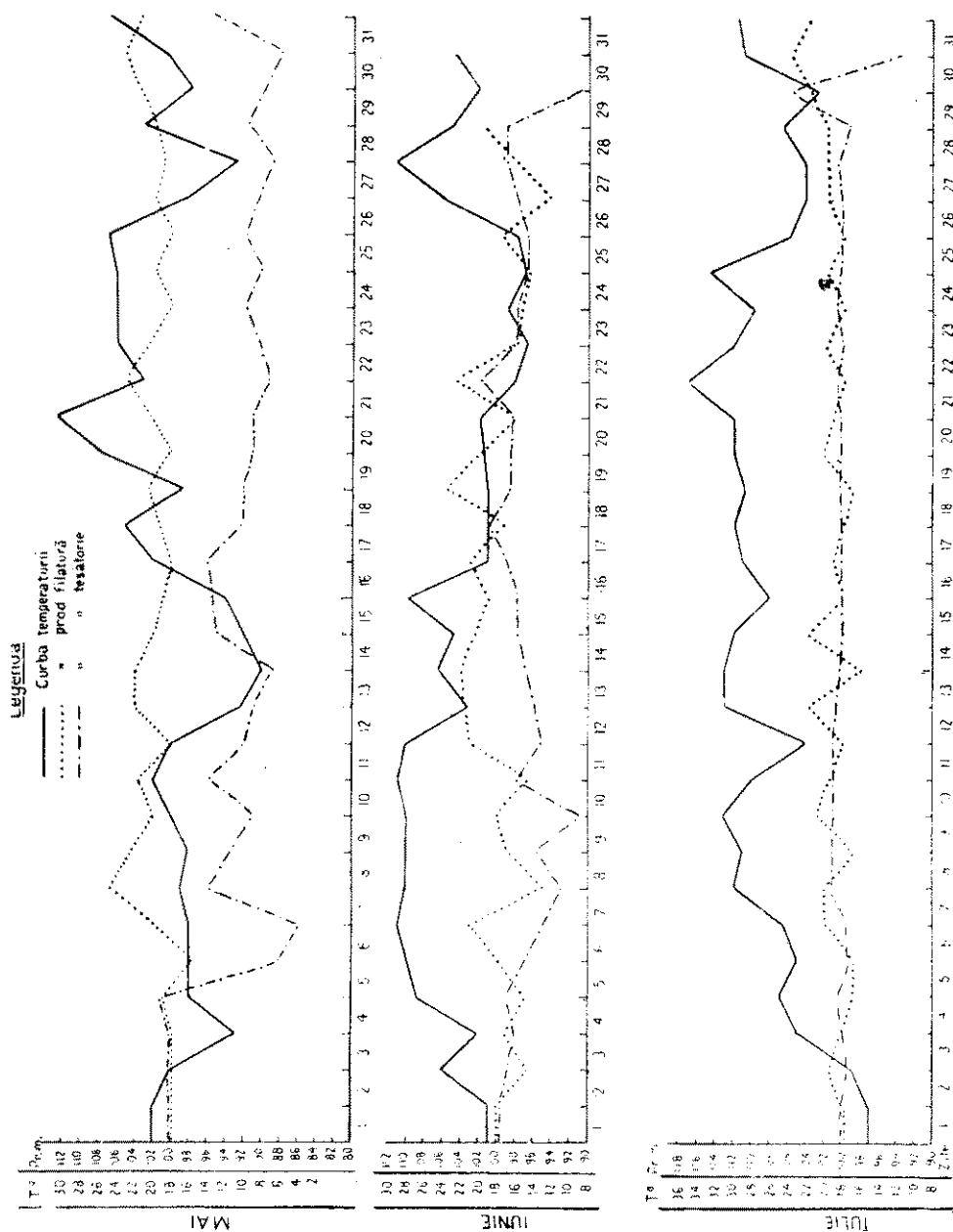
Dans la première partie de l'étude, on établit le rapport entre le microclimat (facteur température) et la production de la section de la filature ainsi que l'importance du cycle hebdomadaire, en ce qui concerne le rendement de ces sections.

La seconde partie du travail qui analyse spécialement le processus de production à la section de remettage se réfère aux facteurs qui influencent la production de cette section. On examine l'établissement des normes, la complexité, la fréquence, la succession du modèle, le microclimat, le régime de travail, l'aptitude et la connaissance des résultats du travail par les ouvriers, l'expérience, l'ancienneté et l'âge de ces derniers, ainsi que l'importance du contrôle direct.

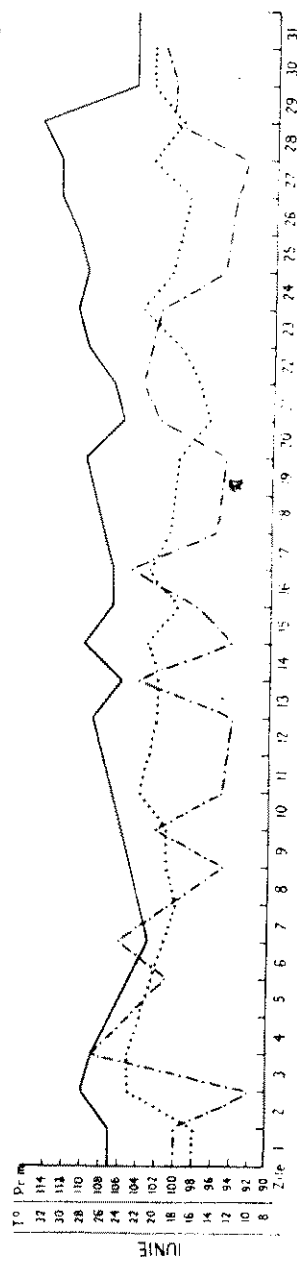
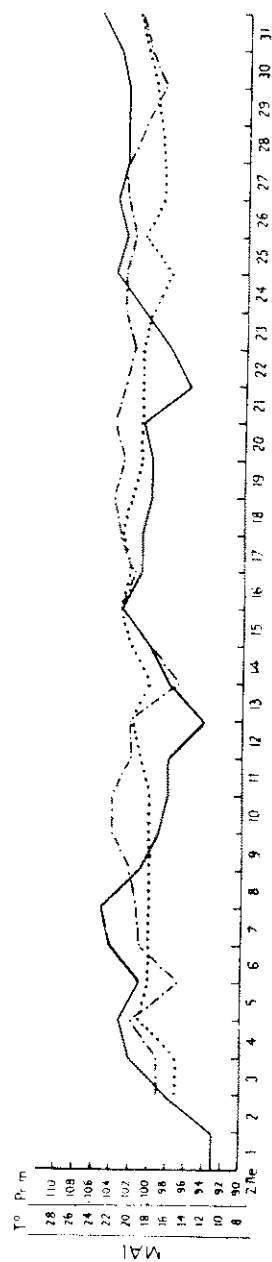
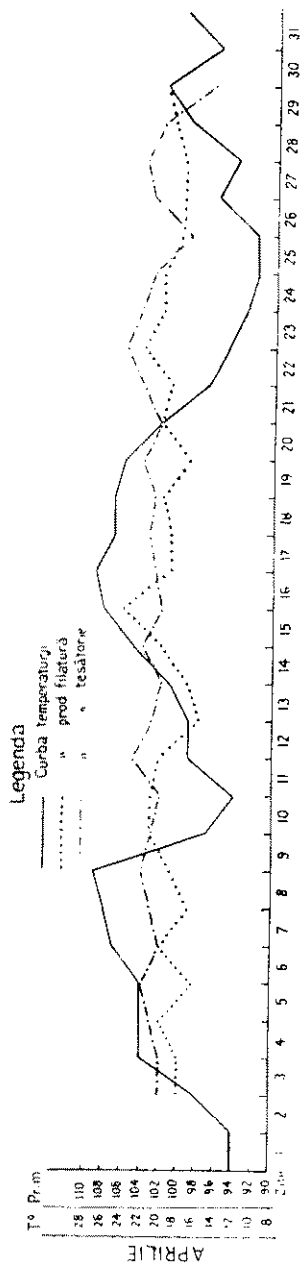
Les résultats obtenus sont transposés sur des graphiques et des histogrammes. En s'appuyant sur ces données on formule certaines propositions pratiques en vue d'améliorer le processus du travail.

TABLOUL I

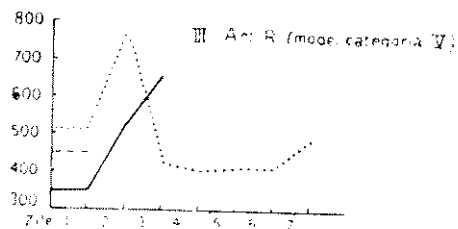
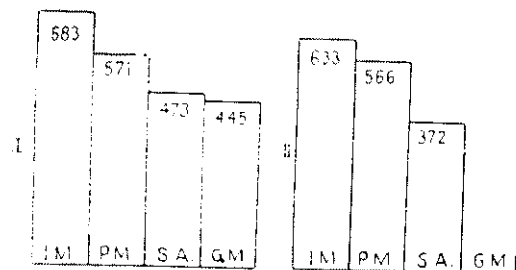
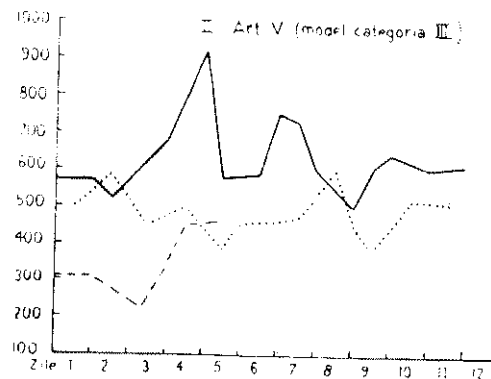
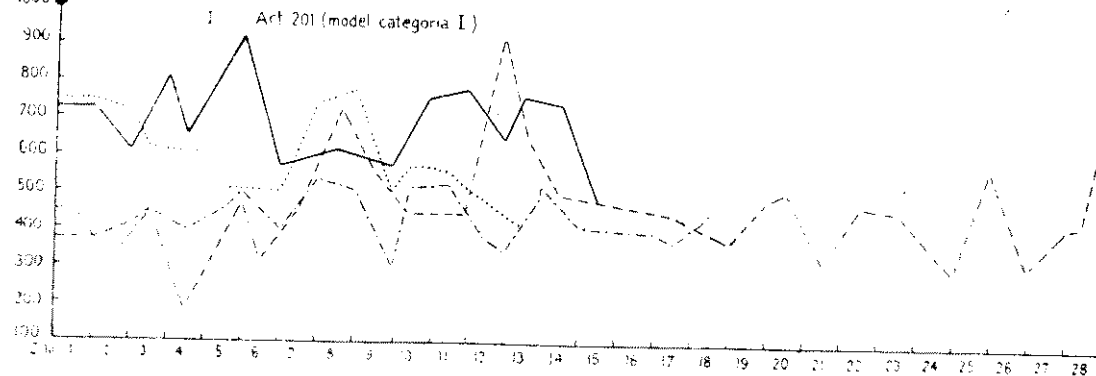
Variația producției în raport cu temperatura — 1960

TABEL 2
Variația producției în raport cu temperatura — 1961

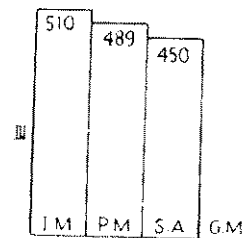

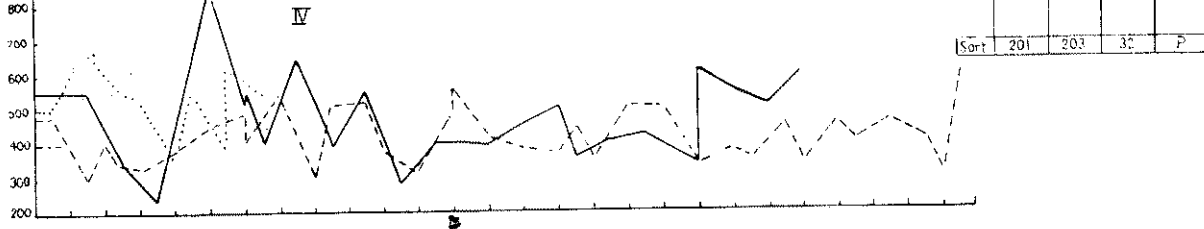
TABEL 3
Variația producției în raport cu complexitatea modelului (aceiași sort persoane diferite)

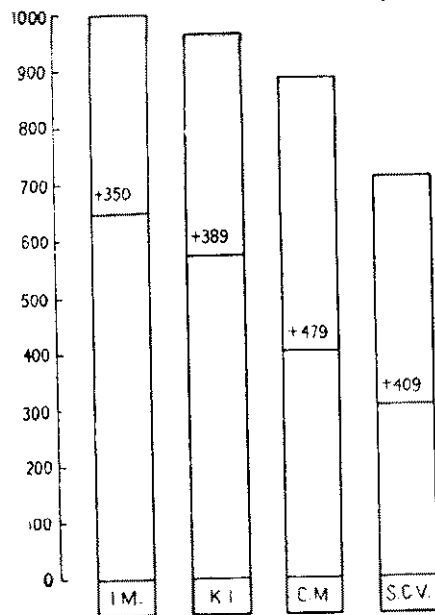
Legenda

.....	Productia muncitorului P
————	" " I.
-----	" " G.
.....	" " S.

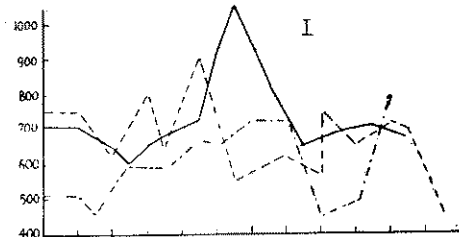
TABEL 5
Randamentul pe oră necronometrat și cronometrat

Numele lucrătorului	Prod necronometrat	Plus prod cronometrat	Prod total	%	Vechimea în prod	Vîrstă
I.M.	650	350	1000	54 %	9 ani	27 ani
K.I.	571	389	960	68 %	8 "	25 "
C.M.	405	479	884	118 %	7 "	24 "
S.C.V.	311	409	720	131 %	12 "	3' "

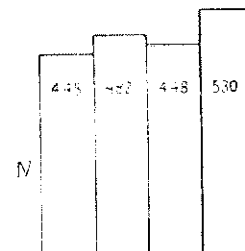
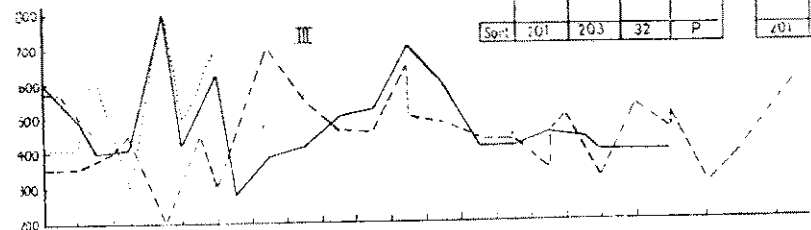
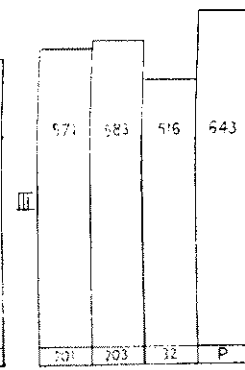
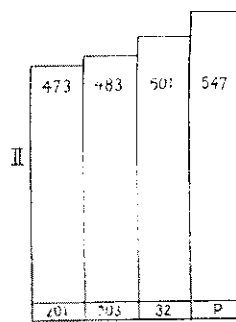
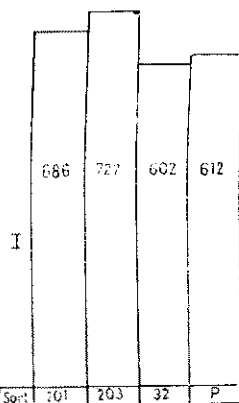
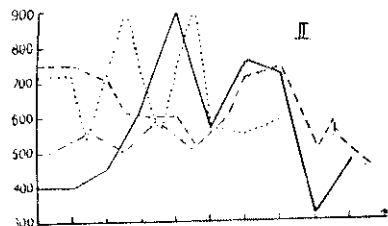
TABEL 4

variația producției în raport cu complexitatea modelului (aceeași persoană modele diferite)

Legenda

— Art 201
 - - - Art 203
 . . . Art 12
 - . - P

DESPRE EFICIENȚA EDUCATIVĂ A MUNCII PRODUCTIVE ORGANIZATE DE ȘCOALĂ

DE

A. COSMOVICI și S. GĂINA

O dată cu memorabilele teze expuse de tovarășul N. S. Hrușciiov în toamna anului 1958, a început o campanie de experimente și cercetări pedagogice, fără precedent în istorie prin amploarea ei, în vederea legării școlii de viață, acordându-se muncii productive un loc de seamă în planurile de învățământ. Mai întâi în U.R.S.S., apoi și în multe țări de democrație populară, s-a demonstrat posibilitatea ca în cadrul școlii medii de 3 sau 4 ani, împreună cu cultura generală și politehnică, adolescenții să poată dobîndi și o calificare profesională.

Așa cum a stabilit seminarul internațional convocat la Moscova, în decembrie 1960, școala potrivită orînduirii socialiste s-a dovedit a fi școala politehnică de cultură generală cu instruire în producție¹⁾.

O dată cucerită această importantă poziție, în domeniul pedagogic se ivește necesitatea consolidării ei prin clarificarea unor numeroase probleme ce se ivesc în practică.

Așa cum se remarcă într-un articol publicat recent în «Lupta de clasă», una dintre ele este cea a condițiilor „în care munca practică a elevilor poate fi pe deplin valorificată din punct de vedere educativ, în vederea formării unor trăsături morale”²⁾.

Problema influenței educative a muncii este esențială. De fapt, motivul principal care determină introducerea practicii elevilor în producție, săptămînal, timp de mai mulți ani și totalizînd un mare număr de ore, îl constituie nu numai calificarea profesională, ci și, îndeosebi, necesitatea educării unei atitudini comuniste față de munca fizică, a atașamentului față

1) Tr. Pop și E. Blidceanu, *Problemele învățămîntului politehnic și ale legării școlii de producție în discuția seminarului internațional de la Moscova*, «Revista de Pedagogie», V/1961.

2) N. Apostolescu, *Cercetarea științifică în domeniul pedagogiei*, «Lupta de clasă», III/1961.

de profesiunile de masă. În adevăr, însușirea unei meserii s-ar putea obține după examenul de maturitate în școli speciale, profesionale cu o durată de 6 luni—1 an. Dar, educarea interesului, a dragostei pentru o profesiune, a unui prețios mănunchi de însușiri morale (conștiința datoriei, spiritul colectivist, disciplina conștientă, dragoste de muncă ș.a.) care formează ethosul muncii și în același timp, sint valoroase trăsături ale caracterului comunist, nu se poate realiza în mod concret și deplin decât printr-o acțiune educativă complexă, de durată și avînd în centrul ei munca efectivă desfășurată de elevi în producție.

Pe drept cuvînt, pedagogii pun accent pe valoarea educativă a muncii și susțin, bazați pe reflexiune teoretică și pe experiență practică, strîns corelate, că „factorul prim și hotărîtor al formării personalității elevului este munca și în primul rînd munca fizică”³⁾ — reprezentată în formă optimă, cu conținut și utilitate socială, prin munca în producție.

Dar, efectul educativ al acestei munci nu apare în mod spontan, de la sine, în orice împrejurări. Nu e suficient să-l pui pe elev să lucreze la strung, pentru a asigura efectul pozitiv al muncii asupra ființei sale morale. Experiența practică dovedește că munca poate să aibă doar un redus efect educativ, ba chiar să nu aibă nici o influență educativă, să fie din acest punct de vedere un proces neutru⁴⁾. Munca productivă are o influență educativă pozitivă și importantă numai în anumite condiții. Cercetarea acestora stă în centrul studiului de față.

1. În societatea socialistă orice muncă bucurîndu-se de respect și prețuire, nu întîlnim decât rare ori printre elevi disprețul față de munca fizică (doar printre copiii extrem de răsfățați, proveniți din familii în care mai dăinuiesc puternice rămășițe ale mentalității burgheze). Însă sint încă destui absolvenți ai școlii medii care tind să aprecieze mai mult o muncă de birou, decât una productivă.

Discutînd cu mai mulți elevi perspectivele ce le oferă încadrarea lor directă în producție, fie în industrie, fie în agricultură, s-a conturat concepția după care, în acest caz, toată pregătirea lor în școala medie ar fi inutilă, deoarece asemenea profesii ar putea fi exercitate fără să fie nevoie de 11 ani de învățatură.

Accastă constatare ne indică *prima* condiție pentru a putea trezi interesul, dragostea pentru profesiunile de masă, pentru a spori valoarea educativă a muncii productive: *elevii trebuie să devină deplin conștienți de complexitatea și valoarea fiecărei munci executate la nivelul producției moderne.*

Pentru a schimba și evita vederi greșite, ca acele menționate mai sus, și, în genere, pentru a promova formarea unei concepții și atitudini juste față de munca productivă, elevii trebuie să înțeleagă și să fie convinși că în *orice* muncă există cîmp liber pentru inițiativă, gîndire, pentru perfecționare, pentru sporirea productivității ș.a.

3) N. I. Boldîrev, *Sistemul educației comuniste și programa muncii educative în școala sovietică*. «Rev. de Ped.» 6/1960.

4) T. N. Anastasieva, I. V. Rusov, *Despre eficacitatea educativă a muncii productive a elevilor* «Sov. Ped.» 9/1959, în «Probleme de pedagogie» I., *Munca elevilor în producție*, Buc., 1959, p. 28.

În adevăr, orice muncă, dacă o desfășurăm în totalitatea elementelor, în deplinătatea posibilităților ei, și dacă ne propunem realizarea unei maxime productivități, pune în fața noastră multiple probleme, cere nu numai eforturi fizice, ci și intelectuale. Astfel, creșterea animalelor nu comportă nici un studiu câtă vreme ne mulțumim cu productivitatea scăzută obținută secole de-a rîndul de strămoșii noștri. Dar dacă vrem să obținem sporuri importante de număr și greutate, dacă e vorba ca, folosind tehnica modernă, o singură persoană să îngrijească de zeci, sute și chiar, în cazul păsărilor, de mii de animale, atunci se înțelege lesne că munca aceasta e plină de dificultăți, cere cunoștințe, priceperi complexe, inventivitate, spirit de inițiativă și mai ales scrupulozitate, interes, devotament, un înalt simț de răspundere: neștiința și nepriceperea, înapoierea teoretico-practică pun frîc rodniciei muncii, o neglijență poate cauza pagube însemnate și, invers, munca perseverentă și bine chibzuită, întemeiată pe folosirea cunoștințelor și capacităților psiho-morale în activitatea practică, duce la mari beneficii.

Cu atît mai ușor este în industrie să intelectualizăm munca depusă de elevi: utilizarea rezervelor interne, economiile, creșterea productivității muncii, introducerea metodelor avansate ș.a., ridică multe probleme care pun la contribuție cunoștințe, pricepere, gîndire și, în genere, angajează întreaga personalitate a muncitorilor. În condițiile producției socialiste și ale construirii comunismului dispar treptat deosebiriile esențiale dintre munca intelectuală și cea fizică, iar elevii trebuie să înțeleagă deplin acest lucru.

Faptul că munca în fabrică sau pe ogoare cere, pe lângă eforturi fizice, și eforturi de gîndire, perseverență, calități morale, deci ridică multe dificultăți în fața elevilor, nu e de natură să-i îndepărteze de ea, ci dimpotrivă. Este un fapt cunoscut (observat și de I. P. Pavlov)⁵⁾, că dificultățile firește în anumite limite, nu diminuează interesul pentru activitate, ci dimpotrivă: noi ne atașăm de un obiect cu atît mai mult, cu cît el este rodul unor strădanii mai mari, mai îndelungi.

Rezultă de aici că elevii nu trebuie să execute în timpul practicii lor în întreprinderi prea multă muncă necalificată; ei trebuie să fie învățați să folosească tehnica nouă și metodele cele mai avansate de muncă; de asemenea, ei să nu efectueze mereu aceleași operații, ci, o dată ce și-au însușit satisfăcător unele, să treacă la altele. Elevii să nu rămînă într-un stadiu în care să se mulțumească numai cu consolidarea cunoștințelor practice, a priceperilor și deprinderilor dobîndite, ci să se introducă mereu ceva nou în experiența lor de muncă, mereu trebuie să li se deschidă noi posibilități de a învăța, de a gîndi, de a folosi cunoștințele în situații noi⁶⁾.

E clar deci că, pentru a-și atinge țelurile, instruirea în producție nu poate să însemne o pregătire meșteșugărească, empirică, ci trebuie să fie „o muncă cu un conținut intelectual, conștientă”⁷⁾.

5) I. P. Pavlov, *Reflexul scopului*, în *Experiența a 20 ani în studiul activității nervoase superioare a animalelor*, Ed. Acad. R.P.R., 1953.

6) V. A. Suhomlinski, *Educarea atitudinii comuniste față de muncă*, E.S.D.P., Buc., 1960, p. 322.

7) P. R. Atutov, *Bazele didactice ale legăturii dintre procesul de învățămînt și*

Este firesc atunci ca, pentru a da un mare randament formativ, instruirea în producție să fie făcută sistematic, îmbrăcând deseori forma încheiată a lecției, ținută la locul de muncă. Bineînțeles, nu e vorba atât de expuneri sistematice ale maestrului, cât — pe linia sensului evoluat al conceptului de lecție care cuprinde și activitățile din laborator — de activitatea sistematică, unitară, desfășurată de către elevi într-un timp determinat, sub conducerea teoretică și practică directă a maestrului, urmărind scopuri instructive și educative. Prin astfel de activități sistematice — în centrul lecției practice stînd demonstrarea, lămurită teoretic, a operațiilor și efectuarea lor conștientă de către elevi, cu maxima activizare a acestora — se promovează învățarea conștientă a meseriei, legarea teoriei de practică, intelectualizarea activității profesionale.

Din cele arătate nu decurge că elevii vor trebui să ajungă la un înalt grad de calificare, ceea ce ar cere practică îndelungată, pentru ca priceperile și deprinderile să ajungă la perfecțiune. Practica arată că în școala medie, în general, elevii nu pot obține o calificare mai mare de categoria a III-a sau a IV-a⁸⁾, fără a risca supraincercarea lor. În schimb, se pot forma acele capacități și acea atitudine, necesare pentru ca, o dată încadrați în producție, ei să-și ridice repede nivelul de calificare, să devină muncitori fruntași, introducînd cu promptitudine noile metode în procesul muncii, manifestînd inițiativă în folosirea rezervelor interne, devenind chiar inovatori.

Sarcina de a pregăti elevii în vederea folosirii tehnicii celei mai noi este în deplină concordanță cu scopurile școlii noastre: școlarii care azi se află în primele clase, mîine, la terminarea școlii, vor fi chemați să contribuie la construirea comunismului și apoi să trăiască în societatea comunistă. În procesul construirii comunismului nu-i suficient să se trimită de la centru mașini noi pe care muncitorii să învețe a le mînuși, ci el presupune ca fiecare om al muncii să obțină, prin mijloace locale, o îmbunătățire a producției, fiecare să fie la curent cu cele mai noi descoperiri în ramura respectivă și să caute să le utilizeze în vederea obținerii unei productivități maxime. Comunismul nu cere muncitorilor o simplă aplicare meșteșugărească a unor metode transmise din tată în fiu, ci solicită o muncă rațională, de mare randament, cere capacitatea de-a îmbina munca fizică cu cea intelectuală, într-o sinteză desăvîrșită, ridicînd munca fizică la un nivel intelectual⁹⁾, cere perspectivă clară, orientare, inițiativă. Școala medie de cultură generală, politehnică, cu instruire în producție, poate și trebuie să pregătească un astfel de muncitor.

Pe de altă parte, de aici nu rezultă că elevii vor trebui feriți de muncă manuală și chiar necalificată, ci numai că, o dată cu școala medie, munca trebuie să fie ridicată treptat la nivelul cerințelor producției moderne.

munca în producție a elevilor (Sov. Ped. 7/1959). În «Probleme de pedagogie», București, 1959, p. 48.

8) N. A. Jidelev, A. E. Stavroski. *Experiența muncii școlilor în ce privește îmbinarea instrucției cu munca în producție*. «Rev. ref. pedag.» nr. 5/1959. (Sov. ped. 6/1958).

9) V. A. Suhomlinski, *Educarea atitudinii comuniste față de muncă*. Ed. S.D.P., 1960, p. 3.

Însă în școala de bază (de 7—8 ani) copiii nu pot utiliza mașinile, trebuind să lucreze mai mult manual. Apoi, se impune ca toți să efectueze încă din primele clase munca de autodeservire (curățenie, ordine, ș.a.), a cărei valoare educativă nu trebuie subapreciată și sporește în măsura în care părinții, profesorii îi acordă importanță cuvenită și se preocupă cu grija de aceste aspecte. Și în aceste cazuri, totuși, ei trebuie să devină conștienți de însemnătatea muncii lor, de valoarea ei socială.

În genere, însă, munca producătoare de valori trebuie să fie folosită din primii ani, să *predomine* cât mai curînd cu putință și să fie ridicată la cel mai înalt nivel posibil în condițiile școlii de cultură generală, ducînd la rezultate pozitive.

2. — Cu aceasta ajungem la cea de a doua condiție importantă a valorii educative a muncii: se cere ca *școlarii să obțină rezultate pozitive în munca lor productivă*.

Acest aspect este fundamental — căci bucuria muncii încununată de succes are însemnate repercusiuni educative, ea contribuind într-o măsură hotărîtoare la trezirea, menținerea și sporirea interesului pentru muncă, a atașamentului pentru o profesiune sau alta. În adevăr, sentimentul puternic de satisfacție se răsfrînge asupra activității pe care o încununează, potrivit legii transferului afectiv — și treptat munca apare într-o lumină tot mai interesantă, devine tot mai atrăgătoare. Cu vremea ca poate ajunge să-l preocupe și să-l pasioneze pe copil, să-l atragă mai mult decît rezultatele materiale obținute.

A. S. Makarenko, formulînd substanțiala și creatoare sa teorie psihopedagogică despre liniile de perspectivă, a subliniat cit de important este ca elevii să întrezărească bucuria unui succes mai apropiat sau mai depărtat, care poate fi obținut printr-un efort perseverent.

În acest sens, e bine ca munca desfășurată de elevi să aibă o valoare socială cât mai importantă — iar esențial este ca ei să-și dea seama de ea — să creeze, pe cît posibil, valori materiale însemnate. Elevii de vîrstă școlară mijlocie pot contribui prin muncă agricolă efectivă, alături de adulți, la realizarea unei recolte bogate — la orașe, pot executa operații simple la piese pe care să le continue elevii mari, sau pot efectua produse simple comandate de o întreprindere. Elevii mari trebuie să ajungă cît mai curînd să producă bunuri reale în cadrul producției întreprinderii unde fac practica, să contribuie efectiv la înfăptuirea și depășirea planului de producție, la asigurarea și ridicarea calității, la realizarea de economii.

Dacă rezultatele sînt remarcabile, desigur considerația pe care elevii o au față de munca lor crește — și o dată cu ea crește interesul, atașamentul pentru muncă, sporește valoarea economică și educativă a muncii productive. Cînd elevii reușesc să obțină realizări importante în munca productivă, apare o mare însuflețire care încheagă colective puternice, cu o mare forță educativă, se creează acea atmosferă, pe care o obținuse Makarenko, de avînt și entuziasm, de colectivism înaintat și care se realizează mai greu în condițiile muncii școlare¹⁰).

10) v. M. Ivanenko, *Munca productivă a elevilor în agricultură* (Nar. obraz. 7/1959) «Probleme de pedagogie», București, 1959.

De mare însemnătate pedagogică este ca întotdeauna elevii să urmărească în activitatea lor practică un scop precis, munca lor să aibă perspective clare și să fie dusă la bun sfârșit — căci numai o muncă terminată, exprimată în realizări concrete, are o valoare socială. Nu trebuie deci îngăduită diluarea sau abandonarea muncii întreprinse, ci trebuie urmărită atingerea țelului, care, evident, trebuie să fie valoros.

Din punct de vedere psihologic și pedagogic — având în vedere particularitățile de vîrstă — se impune luarea în seamă a unei interesante și importante diferențieri pe planul rezultatelor obținute de elevi în muncă. Anume, elevii mai mici — avînd o structură psihică mai intuitiv-concretă, linii de perspectivă mai scurte în planul conduitei lor teoretice și practice — sînt o mai mare satisfacție și-și apreciază mai mult munca, atunci cînd rezultatele acestora consistă în obiecte finite, în lucrări încheiate (d.p., efectuarea unei piese, adunarea recoltei, construcția unei magazii ș.a.), pe cînd elevii mari — a căror conștiință mai dezvoltată se ridică pe treapta generalizărilor mai largi și permite proiectarea unor linii de perspectivă mai lungi, mai cuprinzătoare — sînt capabili să aprecieze rostul muncii și atunci cînd rezultatele ei sînt mai puțin palpabile și mai puțin „imEDIATE”, cînd au un aspect fragmentar sau o funcțiune pregătitoare (d.p., curățarea unui teren pe care urmează să se clădească o școală, adunarea unui material pe care alții îl vor folosi la construcție ș.a.).

Vorbînd în cele premergătoare de rezultatele pozitive directe și imnente ale muncii — consistînd în produse și lucrări — să nu pierdem din vedere că printre rezultatele pozitive legate de muncă trebuie incluse și *recompensele morale sau materiale* (mai bine-zis, morale și materiale) pe care elevii se cuvine să le obțină pentru munca lor productivă. Acest factor este de mare importanță psihologică, pedagogică și economică, avînd calitatea de-a beneficia de toate aprecierile acordate celeilalte categorii de rezultate pozitive.

Experiența lui Makarenko, faptele observate de către numeroși pedagogi în zilele noastre, au dovedit că remunerarea muncii productive a elevilor — inevitabilă din punct de vedere moral și economic — prezintă variate și serioase avantaje, care însă nu se realizează întotdeauna de la sine, în orice condiții, prin însuși faptul retribuirii, ci uneori, în unele împrejurări sau sub unele aspecte, sînt însoțite sau se pot converti în dezavantaje, care restrîng sau anulează valoarea educativă a acestei recompense materiale. Din conținutul acestei probleme complexe — obiect de instructive reflexiuni, observații și experiențe — se pot desprinde, deocamdată, unele linii clare de orientare.

Din diferitele feluri de muncă productivă (autodeservire, muncă de folos obștească, muncă în producție) — avînd în vedere specificul lor social, economic și pedagogic — numai munca în producție poate fi retribuită, pentru motive care nu au nevoie de nici o argumentare. Recompensa materială sub formă de salariu este importantă nu numai pentru că sporește satisfacția muncii, ci îndeosebi fiindcă, datorită ei, munca depusă de elev îi apare însemnată, de valoare socială, de rang egal cu cea efectuată de adult — iar fără conștiința acestei valori, ea și-ar pierde mult din interes, din randament economic, din eficiență educativă.

Totuși, întrucît școlarului îi sînt asigurate toate trebuințele principale (locuință, masă, îmbrăcăminte etc.), trebuie avut în vedere ca plata muncii să nu încurajeze lăcomia sau risipa, ci să devină un mijloc de a forma spiritul gospodăresc și de economie al elevilor. Experiența acumulată în această direcție arată că în scopul acesta se cere ca suma cîștigată de școlar să nu-i fie distribuită în rate prea mici (care-l ispitesc să cheltuiască banii pe fleacuri) și să nu fie prea mare (ceea ce este lesne, întrucît el lucrează de obicei numai patru-cinci zile pe lună) — iar salariul să se îmbine cu premii variate, acordate întregului colectiv de producție¹¹⁾.

Apoi, retribuția are o influență pozitivă numai dacă este strict proporțională cu munca depusă de fiecare elev, ceea ce impune normarea muncii, un control și o evidență exactă a ei, ținîndu-se seama nu numai de cantitatea muncii prestate, ci îndeosebi de calitatea ei.

În fine, munca plătită trebuie să se îmbine neapărat cu cea neplătită, cu munca de folos obștească și cu autodeservirea, activități care aduc prin acest caracter o contribuție deosebit de importantă la educarea generației tinere în spirit comunist — fiindu-ne aminte de cuvintele lui Lenin, care ne învață că munca comunistă, în înțelesul cel mai strict al cuvîntului, înseamnă muncă fără plată în folosul societății, muncă izvorîta din deprinderea de a munci pentru folosul obștesc, din conștiința că munca este necesară pentru binele obștesc, muncă devenită o necesitate a unui organism sănătos¹²⁾.

În genere, pentru a promova atitudinea conștientă a elevilor față de muncă, năzuința de a munci cît mai mult și cît mai bine, e necesar ca stimulul cointeresării materiale să se îmbine, mai bine-zis să se subordoneze stimulenților de ordin *moral*, cărora și în cadrul muncii elevilor în producție le revine rolul principal¹³⁾.

Pentru formarea complexului corespunzător de factori morali — dragostea de muncă, trebuința de a munci, sentimentul de răspundere față de societate, năzuința de a-i fi folositor, dorința de-a dobîndi cunoștințe și priceperi profesionale ș.a. — e nevoie ca recompenselor materiale să li se adauge, cu un coeficient predominant, recompense morale.

Pe linia aceasta, munca elevilor în producție trebuie urmărită cu atenție și perseverență, iar o serie întreagă de factori de răspundere — organizațiile de partid, de stat și sindicale, organizațiile U.T.M. și de pionieri, conducerea întreprinderilor, G.A.C. și G.A.S., profesorii, maeștrii, părinții — au rolul pedagogic de a-și manifesta, în diferite forme și grade, aprecierea față de strădaniile depuse și rezultatele dobîndite de elevi.

3. — Eficiența educativă a muncii productive depinde și de o a treia condiție esențială: *în procesul muncii elevii să se afle (între ei și față de adulți) în raporturi specifice muncii productive și vieții din societatea socialistă*. Adică, să se organizeze o colaborare cît mai strînsă între elevi (cît și între elevi și muncitori). Să se formeze un colectiv de producție unitar, care să aibă un plan de producție, obligații contractate, norme, să lupte pentru

11) A. T. Gordin, A. I. Mill, *Plata muncii elevilor*, în „Probleme de pedagogie”, I. (trad.), Buc., 1959.

12) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 30, E.S.P.L.P., 1956. p. 510

13) A. T. Gordin, M. I. Mill, *op. cit.*, p. 39.

realizarea unei productivități ridicate, pentru calitate ș.a.m.d. Elevii să fie puși în situația de a aduce o contribuție efectivă la opera constructivă a întregului popor.

Colectivul nu se va încheia însă decît dacă sarcinile ce i se vor pune în față presupun diviziunea muncii, colaborarea, decît dacă rezultatele obținute de un elev sînt în funcție și de eforturile tuturor celorlalți, dacă el își va da seama de această interdependență. Cînd școlarul depune numai o muncă cu caracter individual, fără legătură cu eforturile celorlalți (elevi și adulți), efectele educative sînt mult diminuate.

Problema relațiilor de muncă este primordială, întrucît, după cum știm, ceea ce determină în ultimă instanță trăsăturile de caracter ale omului sînt relațiile sociale, între care cele de producție au rolul hotărîtor. Aceste relații își exercită influența lor formativă esențială, îndeosebi și cu eficiență maximă, în timpul activităților concrete, cînd copilul are unele satisfacții, se izbește de unele interdicții și dificultăți, depune eforturi pentru realizări în condiționări obiective, determinîndu-i-se treptat atitudinile față de oameni și față de bunurile materiale și culturale cu care intră în contact nemijlocit.

Însușirea cunoștințelor este o activitate desfășurîndu-se mai mult pe plan mintal și care se bazează îndeosebi pe studiul individual; ca atare, ea oferă posibilități mult mai reduse pentru educarea caracterului — și în special a colectivismului, trăsătură fundamentală a caracterului comunist — decît activitățile practice, între care muncii productive îi revine tot mai mult un loc de frunte.

De aceea, arăta tov. N. S. Hrușciiov: „Cunoașterea din cărți a tezelor comuniste, ruptă de practică, nu valorează nimic. Este necesar în primul rînd ca educația să fie legată în mod organic de viață, de producție, de activitatea practică a maselor“¹⁴⁾.

Munca productivă ne oferă cele mai bune condiții de dezvoltare a spiritului colectivist, dacă ne preocupăm îndeaproape de organizarea ei și urmărim în mod conștient acest scop. Astfel, rezultate foarte bune se obțin cînd elevii sînt împărțiți în grupe între care există o diviziune a muncii, fiecare executînd o parte a procesului de producție¹⁵⁾, fiecare grupă și elev avîndu-și partea corespunzătoare de răspundere în cuprinsul sarcinii comune.

În U.R.S.S., unele școli au obținut rezultate bune, organizînd, cu ajutorul elevilor împărțiți în grupe și brigăzi o producție modernă, cu plan, salarii, contracte etc. Aceste ateliere, destul de mari, au fost denumite chiar fabrici¹⁶⁾. La fel, la sate, unele școli din Uniunea Sovietică, obținînd teren agricol, au constituit adevărate gospodării agricole instructiv-productive, independente, realizînd recolte bogate și rezultate educative îmbucurătoare¹⁷⁾. Cu toate acestea, majoritatea pedagogilor tind să considere mai eficientă

14) N. S. Hrușciiov, *Cu privire la cifrele de control ale dezvoltării economiei naționale a U.R.S.S. pe anii 1959—1965*, Ed. politică, 1959, p. 70.

15) N. A. Tomin, *Organizarea și metodele instrucției prin muncă în atelierele școlare*, „Analele rom.-sov.“ nr. 2/1961.

16) A. I. Zlotnik, *Fabrica școlară — o nouă formă a muncii productive a elevilor* „Rev. ref. pedagog.“ 5/1959 (Политехническое обучение, 4/1959).

17) N. I. Leahov, *Gospodăriile instructiv-experimentale și sarcinile instructiv-educative ale școlii*, „Rev. ref. pedagog.“ 9/1960 (Школа и производство, 5/1960).

organizarea practicii elevilor chiar în cadrul întreprinderilor sau respectiv a gospodăriilor colective. Și e firesc să fie așa, pentru că în acest caz elevii pot beneficia de influența binefăcătoare a colectivului muncitoresc.

Așa cum arată marele V. I. Lenin: „Numai în munca laolaltă cu muncitorii și țărani poți deveni cu adevărat comunist”¹⁸⁾.

În întreprinderi, cele mai bune rezultate s-au obținut în cadrul unor sectoare separate (instructiv-productive), iar în gospodăriile colective, formind brigăzi complexe de elevi. Bineînțeles, însă, că aceste sectoare, respectiv brigăzi de elevi, colaborează în mod multilateral cu brigăzile adulților, luptă pentru realizarea și depășirea planului fabricii (respectiv al gospodăriei colective), participă la ședințele de producție etc. Constituirea unui subcolectiv de elevi subordonat marelui colectiv al muncitorilor oferă importante avantaje: elevii își dau seama clar de realizările lor, colectivul e mai omogen, se pot organiza mai ușor întreceri, se poate înjgheba mai lesne un colectiv unitar¹⁹⁾, elevii capătă deprinderi organizatorice ș.a. Aceste avantaje se pierd atunci când înprăștiem elevii în diferite secții și brigăzi ale muncitorilor. Îndeosebi cînd elevii sînt organizați să lucreze individual pe lînga un muncitor, problema educării colectivismului devine dificilă.

Totuși, unele școli au găsit modalități de a efectua o eficientă muncă educativă și în aceste condiții, mobilizînd elevii la depășirea planului fabricii și găsind numeroase forme de colaborare între elevi și colectivul muncitorilor²⁰⁾.

4. — În adevăr, dacă organizăm munca în producție, nu înseamnă să neglijăm și alte activități care, imbinîndu-se sau alternînd cu munca, au o rodnică și multiplă influență. Tocmai aceasta constituie o a patra condiție care asigură deplina eficiență educativă a muncii.

Munca productivă trebuie să constituie nucleul principal în jurul căruia să se desfășoare o activitate educativă complexă.

Elevii să colaboreze cu tinerii muncitori în variate prilejuri: să participe împreună la munca patriotică, să organizeze serbări, audieri, vizionări, întreceri sportive comune, elevii să aducă la cunoștința muncitorilor noutățile tehnice și științifice²¹⁾, să-i ajute la învățătură pe cei care urmează școala medie serală²²⁾ ș.a.m.d.

Să se inițieze ceremonii tradiționale care însuflețesc pe elevi și înfrumusețează viața lor, ca de ex.: primirea elevilor în uzină într-un cadru festiv, sărbătorirea primului salariu, sărbătorirea primirii elevilor mai mari în sindicat ș.a.

În organizarea tuturor manifestărilor, un rol considerabil îl au organizațiile U.T.M. din școală, întreprindere, G.A.C., G.A.S., impunîndu-se cola-

18) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 31, E.S.I.P., 1956, p. 280.

19) R. P. Atutov și R. A. Medvedev, *Cîteva rezultate ale unei experiențe importante*, «Rev. de ref. pedag.» nr. 2/1959 (Полит. обучение, 10/1958).

20) A. V. Zosimovskii, *Școala și colectivul de producție*, în «Probleme de pedagogie» I. (Editat de M.I.C.), București, 1959.

21) I. A. Kairov, *Conținutul și metodele educației comuniste în școală*, «Analele rom. sov. pedag.», 1/1961.

22) Tr. Beciu și I. Milca, *Colaborarea organizațiilor U.T.M. din școală și întreprindere în educarea atitudinii comuniste a elevilor față de muncă*, «Rev. de pedagogie», 5/1961.

borarea lor în cîmpul intereselor și preocupărilor comune — iar în acest cadru, sfera lor de activitate cuprinde întreaga viață a colectivelor, avînd în centru munca productivă. De aceea, în unele întreprinderi din U.R.S.S., s-a considerat utilă contopirea comitetelor U.T.M., din școală și întreprindere. Această măsură a dus la întărirea colaborării și la sporirea eficienței muncii educative²³⁾.

E de la sine înțeles că toate activitățile trebuie să fie în deplină concordanță cu scopurile, sarcinile și principiile educației comuniste și că munca productivă a elevilor, ea însăși, trebuie să se desfășoare în această perspectivă, sprijinită fiind prin toate metodele de educație morală: convingere, acțiune, apreciere, fiecare cu formele și procedeele ei, aplicate în mod suplu, în funcție de situații, atît de variate, și de școlari, cu particularitățile lor de vîrstă și individuale.

Un rol deosebit îl joacă profesorii și maistrii. Aceștia din urmă trebuie să fie neapărat muncitori fruntași, care își îmbogățesc mereu cunoștințele și știu să utilizeze în activitatea lor experiența înaintată relatată în cărți. Avînd în vedere rolul lor în practica în producție a elevilor, e limpede că maistrii însărcinați cu această funcție trebuie să vădească în acest sens preocupări educative conștiente, ceea ce impune necesitatea unei prealabile pregătiri pedagogice, în limita atribuției lor.

De la sine înțeles că foarte însemnată este colaborarea cu familia, de vreme ce atitudinea ei față de munca depusă de copii are multă greutate în formarea concepțiilor și a conduitei tinerei generații.

Am examinat condițiile principale ale eficienței muncii productive din punct de vedere educativ. Ele au fost formulate, pornind numai de la sarcinile educative ale acestei munci. Dar sarcinile educative sînt în legătură strînsă cu cele instructive. Se vede ușor că cerințele formulate în expunerile premergătoare nu numai că nu intră în contradicție cu cerințele valorificării muncii productive din punct de vedere instructiv, dar, dimpotrivă, ele concordă cu acestea. Astfel, de pildă, instruirea elevilor favorizează și este favorizată de intelectualizarea și sistematizarea muncii, cere efectuarea operațiilor la nivelul producției moderne, se face mai ușor în condițiile secțiilor sau brigăzilor speciale ale elevilor și cîștigă enorm atunci cînd aceștia participă la muncă cu un viu interes etc., adică, tocmai, elemente și factori care promovează și realizarea valorilor educative ale muncii în producție.

O singură dificultate pare a tulbura, într-un anumit punct, acest consens: în învățarea meseriei, sarcinile educative cer să se confecționeze *obiecte utile*, pe cînd instruirea sistematică se face pe *operații* (întîi cele mai simple, apoi cele mai complexe). Din discuțiile purtate de specialiști rezultă, însă, că se pot găsi și forme intermediare (d.p., îndată ce învață cîteva operații, elevul să treacă la confecționarea de obiecte simple).

23) A. V. Zosimovski, *Op. cit.*

În tot cazul, nu trebuie să se uite că aspectul educativ al muncii în producție a elevilor este *esențial*: îndrăgirea muncii și a profesiei, ethosul muncii, cultivarea trăsăturilor de caracter, formarea personalității elevului.

După ce am trasat jaloarele principale ale eficienței educative a muncii, să analizăm în lumina celor arătate principalele sarcini în legătură cu organizarea muncii productive a elevilor în condițiile specifice ale țării noastre.

În patria noastră, calificarea profesională a elevilor din școlile medii este mai puțin urgentă, dat fiind că, deocamdată, marea majoritate a absolvenților sînt absorbiți de învățămîntul superior. Totuși, ea solicită preocupări teoretice serioase, de natură social-economică și pedagogică, imbinată cu măsuri practice, instructiv-educative și organizatorice, pentru ca, așa cum arăta tov. Gh. Gheorghiu-Dej, „elevii școlilor noastre, unind învățătura cu munca productivă, să capete deprinderi practice, dragoste pentru munca fizică și să se orienteze spre diferite profesii potrivit înclinațiilor lor, asigurîndu-se dezvoltarea multilaterală a tineretului școlar”²⁴).

În această direcție s-au obținut o serie de realizări frumoase: sînt cunoscute, d.p., rezultatele dobîndite în regiunea Constanța la școlile din localitățile Beidand și Cogeașlac, unde brigăzi de elevi au cultivat în conformitate cu planul de producție o porțiune de teren, înfăptuind realizări meritorii atît din punct de vedere economic, cît și educativ²⁵); de asemenea, e remarcabil rezultatul liceului „Aurel Vlaicu” din București, ai cărui absolvenți au obținut, pe lîngă diploma de maturitate, și certificatul de calificare în meseria de strungar. Succese asemănătoare au încununat eforturile întreprinse și de alte școli care au organizat munca elevilor în întreprinderi sau în tabere²⁶). Rezultate bune s-au obținut și în munca patriotică la o serie de școli (printre care menționăm și Școala medie „M. Sadoveanu” din Iași). O experiență pozitivă au dobîndit multe școli în domeniul autodeservirii²⁷).

Cele constatate de noi, prin observațiile culese la școlile din Iași, adăugîndu-se la numeroase date furnizate de către experiența profesorilor din țara noastră, confirmă influența educativă multilaterală a muncii productive, acolo unde ea este bine organizată: se obține o sporire a interesului elevilor pentru munca fizică, a simțului de răspundere, o creștere a disciplinei, ba chiar o sporire a sirguinței elevilor la învățatură. Uneori observăm transformări radicale; astfel, am întîlnit două cazuri cînd școlari (eleva E. A. și elevul P. I.) care la început manifestau aversiune pentru munca fizică, cău-

24) Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la cel de al III-lea Congres al P.M.R.*, Ed. Politică, București, 1960.

25) M. Vișan, *O nouă și importantă formă a legăturii dintre învățămînt și producția agricolă*, «Rev. de pedagogie», 4/1959.

26) N. Vlad și T. Popescu, *Din experiența muncii în producție la sfîrșitul anului școlar la Șc. medie 1 din Pitești*, «Rev. de pedagogie», 5/1959; H. Hoja, *Aspecte din munca educativă a școlii medii din Bistrița*, «Rev. de pedagogie», 5/1959.

27) Anye Coman și Ant. Vasilescu, *Autodeservirea — important factor educativ*, «Rev. de pedagogie», 6/1959.

tau să se eschiveze și comiteau acte de indisciplină, treptat și-au modificat cu totul atitudinea, ajungând să muncească cu interes, pricepere și sîrguință.

Și la noi în țară s-a verificat faptul că se obțin mai bune rezultate cînd munca se desfășoară în întreprinderi²⁸⁾. De asemenea, s-a vădit superioritatea muncii elevilor în brigadă față de alte forme de organizare²⁹⁾.

Ne vom îndrepta atenția mai mult asupra lipsurilor, deoarece de remedierea lor atîrnă progresul în sporirea eficacității educative a muncii productive a elevilor.

La noi, deocamdată, preocupările de ordin instructiv au covîrșit aproape total pe cele educative și de aceea în cele mai multe din cazuri se folosesc forme inferioare de organizare a muncii elevilor — neexistînd de obicei preocupări suficiente de a valorifica resursele educative ale muncii în producție și în special de a promova colaborarea între școlari, colectivismul.

De obicei se recurge la instruirea individuală a elevului repartizat pe linga un muncitor. Am arătat că din punct de vedere educativ, această formă este cea mai puțin eficientă, mai ales cînd elevii trebuie să-și însușească o meserie în care muncitorul lucrează la o singură mașină (de pildă, la strung). În acest caz, el este preocupat în primul rînd de realizarea planului, iar elevii mai mult asistă (de obicei la efectuarea uneia și aceleiași operații de sute de ori³⁰⁾). În asemenea condiții, se poate observa cu ușurință cum interesul elevilor pentru meserie scade; ei se refugiază prin colțurile uzinei, căutînd să citească pe furis, ba am întîlnit și cazuri cînd, profitînd de mărima întreprinderii, cîțiva școlari începuseră să joace fotbal, într-un loc mai ferit. În asemenea situații nu ne vom putea aștepta la efecte educative pozitive, deși cu încetul, elevii pot dobîndi o oarecare calificare.

Chiar munca de autodeservire nu este folosită totdeauna în scopul de a suda colectivele de elevi prin răspundere comună și colaborare. De aceea rare ori putem vorbi de realizarea unor colective de producție în școli.

În multe cazuri elevii sînt puși să execute în uzină munci necalificate, de pildă, curățirea unor piese. În acest fel școlarii învață să cunoască mașinile, dar nu se promovează dezvoltarea interesului pentru o meserie productivă.

Apoi, școlile noastre s-au preocupat prea puțin de latura materială a muncii, de realizarea unor beneficii, de evidența orelor prestate de elevi, de plata muncii lor etc.

Adesea maiștrii n-au priceperi pedagogice suficiente: nu știu să dinamizeze elevii, să stimuleze întrecerea dintre ei, și practică, în genere, o instruire meșteșugărească, fără a dezvălui problemele ridicate de profesiunea respectivă, posibilitățile de creștere a producției, metodele înaintate etc.

Deși noi nu dispunem încă de toate condițiile existente în Uniunea Sovietică, de un așa de mare număr de întreprinderi cu un înalt nivel de me-

28) * * * Munca în producție a elevilor din școlile de cultură generală. „Rev. de pedagogie”, 5/1959.

29) I. Roman și C. Velicu, Unele probleme privind munca în producție a tinerilor din școlile profesionale agricole. „Rev. de pedagogie”, 3/1960.

30) Situația nu e cituși de puțin specifică orașului Iași: ea a fost criticată și de profesori de la București și de la Cluj. Vezi, d. p., Fl. Popescu, Din experiența muncii în producție a elevilor de la școala nr. 32 „Filimon Sirbu” din București. „Rev. de pedagogie”, 1/1960.

canizare și automatizare, deși gospodăriile noastre colective n-au încă experiența colhozurilor, există, totuși, de pe acum și la noi posibilități frumose de înlăptuire a educației și instrucției prin muncă.

În lumina celor discutate în prezenta expunere, putem desprinde următoarea concluzie.

Se impune ridicarea nivelului instruirii în producție, astfel încât elevii să ia cunoștință cu metode de muncă moderne, înaintate, să se preocupe de productivitatea muncii, de realizarea unor economii ș.a.m.d. Pentru aceasta e necesar să asigurăm cuvenita pregătire tehnică și pedagogică multora dintre maiștrii ce lucrează în școli. Foarte bune rezultate s-ar obține, dacă s-ar organiza în mod exemplar, pe lângă câteva întreprinderi, munca productivă a elevilor. Vizitind aceste sectoare instructiv-productive model și, eventual, făcând o scurtă practică în cadrul lor, maiștrii și cadrele de conducere ale școlilor ar putea înțelege cu ușurință problemele și sarcinile instructiv-educative ale muncii productive în toată complexitatea lor.

În esență, pentru a putea utiliza din plin toate resursele educative ale muncii productive, trebuie să putem forma cu elevii un *colectiv de muncă de tip socialist*. Prin străduințe coordonate și stăruitoare pe linia încheării unei astfel de forme de viață, muncă și educație, școala noastră va fi la înălțimea cerințelor epocii contemporane și își va spori în măsură largă contribuția ei deosebit de însemnată la desăvârșirea socialismului și la construirea societății comuniste în patria noastră.

О ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОРГАНИЗОВАННОГО ШКОЛОМ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОГО ТРУДА

Краткое содержание

Осуществление задачи первостепенного значения в использовании воспитательной силы труда в процессе всестороннего развития школьника, в образовании привязанности его к производительному труду, в психологической, педагогической и технической его подготовке к различным профессиям возможно только если соблюдаются необходимые условия которые могут обеспечить воспитательную эффективность этого труда.

В статье обсуждаются, с психологической и педагогической точки зрения, условия касающиеся содержания, организованности и результатов производительного труда в школе.

SUR L'EFFICACITÉ ÉDUCATIVE DU TRAVAIL PRODUCTIF
ORGANISÉ PAR L'ÉCOLE

Résumé

Les charges particulièrement importantes d'employer la force éducative du travail dans le développement multiple des écoliers, de former leur attachement pour le travail productif, de les préparer au point de vue psychologique, pédagogique et technique pour les différentes professions de masses, ne peuvent être réalisées que si le travail productif des élèves se développe dans certaines conditions qui lui assurent l'efficacité éducative.

Dans l'étude ci-dessus on discute, sous leur aspect psycho-pédagogique, une série de telles conditions se rapportant au contenu, à l'organisation et aux résultats du travail productif des élèves.

PROBLEME DE EDUCAȚIE IGIENICO-SANITARĂ

DE

CORNELIA DIMITRIU

În societatea noastră socialistă, unde omul este considerat ca cel mai prețios capital, au fost create toate condițiile pentru dezvoltarea normală și multilaterală a tinerei generații.

În momentul de față directivele celui de-al III-lea Congres al P.M.R. pentru desăvârșirea construcției socialismului în patria noastră mobilizează conștiințele tuturor oamenilor muncii. În această perspectivă asigurarea multilaterală și deplină a condițiilor igienice, în care se desfășoară instruirea și educația tinerilor, capătă o deosebită însemnătate. Igiena școlară este strâns legată de diferite ramuri ale pedagogiei, psihologiei, medicinei și tehnicii. Cunoștințele de igienă se dobîndesc de către elevi, în școala medie, la lecțiile de științe naturale, mai ales acelea de anatomie și fiziologie. Ca disciplină deosebită, ea se predă în anumite institute sau secții de învățămînt superior.

Problemele principale ale igienei școlare se grupează în jurul următoarelor aspecte și scopuri: 1) păstrarea și dezvoltarea sănătății, 2) instrucția și educația, 3) educația fizică, 4) regimul de muncă și repaus, 5) măsurile sanitare din instituții, 6) prevenirea bolilor infecțioase și 7) educația igienică.

Simplificînd, această grupare se poate reduce la două mari forme de activitate: 1) măsuri externe referitoare la menținerea, întărirea și dezvoltarea sănătății omului și 2) mijloace de ordin instructiv-educativ (cunoștințe, priceperi și deprinderi adecvate) prin care omul însuși este antrenat în opera igienico-sanitară.

Problemele de igienă sînt legate de activitatea practică sanitară a medicului, privind prevenirea și îndepărtarea agenților nocivi care dăunează sănătății omului. O serie de probleme mai sînt indicate de procesul practic de creare a condițiilor optime pentru întărirea forțelor fizice și morale ale tinerei generații.

Al doilea aspect, deosebit de important, se referă la implicațiile complexe ale științei educației, în opera de traducere a cunoștințelor de igienă

în convingeri și deprinderi, menite să facă parte integrantă din configurația de trăsături de caracter ale omului de tip nou al societății comuniste.

Nu este nevoie de subliniat raporturile strinse de interdependență ale acestor două forme de activitate: măsura igienică de ordin extern exercită și o influență educativă asupra persoanei care beneficiază de această măsură, este suficient de amintit numai că un mediu de o perfectă curățenie ne constringe la respectarea regulilor de curățenie; ambianța estetică a unei grădini contribuie la dezvoltarea gustului estetic, precum și la suscitarea dorinței de a păstra și înfrumuseța peisajul artistic.

Se înțelege că dobândirea cunoștințelor și a deprinderilor de igienă are ca scop transformarea ambianței în sensul menținerii și întăririi forțelor fizice și a sănătății omului.

Modurile de rezolvare a problemelor puse de viața studentului, pe lângă asemanările esențiale, ce privesc mai cu seamă aspectul fiziologic al acestora, prezintă deosebiri legate de particularitățile de vîrstă, caracterul muncii precum și de condițiile deosebite de viață socială, ale studentului. Psihologia tinărului este deosebită de a adolescentului, munca studentului se deosebește cantitativ și calitativ de a elevului; viața lui se desfășoară mai ales în comunitate, mai mult în colectivul de cămine decît în familie. Se înțelege de ce centrul de greutate în activitatea igienico-sanitară cade pe ambianța din cămin, iar sarcina principală revine directorilor educativi ai căminelor.

Educația igienico-sanitară din căminele studențești trebuie să folosească în mod activ toate posibilitățile, în scopul dezvoltării la tineri în mod unitar a calităților lor fizice și psihice. Cunoștințele de igienă, contribuind la crearea celor mai favorabile condiții ale mediului, formînd în același timp priceperile și deprinderile respective, ajută la formarea unor oameni puternici, viguroși și optimiști, forțe de care are nevoie noua noastră societate în faza de desăvîrșire a construcției socialiste.

Privită din acest punct de vedere, munca directorului educativ, de organizare a măsurilor de igienă în cămin, este legată de îndeplinirea unor obiective precise și specifice.

Intrarea tinărului la universitate impune acestuia adoptarea unui nou stil de viață și de muncă. Schimbarea condițiilor materiale — și mai ales morale — cere din partea tinărului un efort adesea destul de mare, de adaptare, o încordare în formarea de noi stereotipe și transformarea celor vechi. Acest efort cere o îndrumare atentă și plină de răbdare din partea cadrelor didactice universitare și a directorului educativ de cămin. Relații sociale vechi — desfacute sau restructurate; sisteme noi de relații — în formare; reacții vechi — inhibitate; porniri neadecvate — înăbușite; dorințe noi — în faza de conturare; încordare și tensiune — în stabilizarea intențiilor și hotărîrilor, care devin însușiri, deprinderi sau trăsături de caracter.

Nu trebuie să uităm că vîrsta studentului este etapa unei gândiri și conduite relativ independente, reglate de normele sociale, însușite și consolidate în convingeri, întemeiate pe discernămint critic și autocritic. Deși tinărul are deja conturată o concepție de viață, el simte necesitatea unui sprijin prietenesc și tovarășesc, oferit la timp din partea colectivului de

colegi sau din partea îndrumătorului de grupă sau de cămin. Asemenea asistență este cu atât mai necesară, cu cât contactul cu familia devine, în genere, mai sporadic. Orientarea tinărului se cere adine ancorată într-o concepție științifică filozofică, în principiile moralei comuniste.

Se înțelege de aici grija deosebită pe care trebuie s-o aibă directorul educativ în constituirea colectivelor din cămin, în crearea nu numai a condițiilor fizice de igienă, dar mai ales în formarea unei atmosfere morale și de lucru sănătoase, stenoase și optimiste. În constituirea grupelor, a colectivelor pe camere, nu sînt de neglijat preferințele personale — dar principiale — ale studenților.

Acțiunea educativă a directorului de cămin trebuie să se sprijine pe cunoașterea temeinică a personalității studentului. În acest scop, trebuie folosit ajutorul atât al cadrelor didactice de la Universitate cît și al U.T.M.-ului, al asociației studenților și al comitetelor de cămine. Măsurile educative luate de directorul de cămin nu au șansele necesare de izbînda fără a fi bazate pe o cunoaștere precisă a individualității fiecărui student, aflat sub îndrumarea și supravegherea directorului.

Psihologia sovietică aprofundează din ce în ce mai mult contradicțiile elevului cu privire la natura acestora și modurile lor de rezolvare.

Astfel, L. I. Bojovici¹⁾ analizează contradicțiile ce apar în viața psihică a elevilor și rolul acestor contradicții în dezvoltarea personalității.

De asemenea I. V. Idașkin²⁾ subliniază unele deviații în dezvoltarea personalității școlarului și căile îndepărtării lor. Psihologul sovietic cercetează cîteva din conflictele mai tipice ale elevului, încercînd totodată să schițeze măsurile educative în vederea lichidării lor, arătînd că „dacă pedagogul va observa la timp apariția conflictului, dezvoltarea normală a personalității va fi asigurată” (p. 38).

Nici o contradicție externă nu poate fi rezolvată fără a se traduce pe planul intern al conștiinței, fără ca regula impusă tinărului să devină, pentru acesta, obiect de conștiință, de reflecție, de adeziune, normă liber consimțită pentru voința lui, scop conștient, mobilizator de energie și imbold la acțiune.

În studiul său despre *Comunism și personalitate*, V. P. Tugarinov³⁾ observă că educatorii nu acordă destulă atenție luptei împotriva rămînerii în urmă a conștiinței față de existență: „Problema educației generației tinere este plină de răspundere, ea obligă pe pedagog să reflecteze asupra fiecărui pas al său” (p. 15). Autorul citează un exemplu dintr-o școală unde profesoara a muștrat foarte sever pe un elev pentru faptul că acesta a scris că nu-i place Maiakovski. Elevul a fost obligat să scrie o altă teză. În finalul lucrării elevul adaugă: „Am făcut astfel pentru că mi-ați poruncit-o”. Educația în spiritul sincerității și al adeziunii personale, libere, a personalității trebuie făcută în alt spirit. O constrîngere

1) Л. И. Божович, Изучение личности школьника и проблемы воспитания. Психологическая наука в СССР, Москва, 1960, стр. 190—228.

2) И. В. Идашкин, О некоторых отклонениях в развитии личности школьника и путях их преодоления. Вопросы психологии, № 1, 1961, стр. 35—43.

3) В. П. Тугаринов, Коммунизм и личность, Вопросы философии, № 6, 1962, стр. 14—23.

exercitată fără schimbarea motivației subiectului nu poate duce la ridicarea nivelului de dezvoltare a omului de tip nou capabil să trăiască și să muncească în societatea comunistă.

Analiza contradicțiilor ivite dezvăluie uneori particularități de vîrstă a tînărului aflat în plin elan de independență și de afirmare a forțelor sale intelectuale, fizice și morale. Regulile privind viața în cămin, în colectiv, aplicarea regulilor de igienă sînt privite uneori de către studentul începător ca o încălcare a independenței sale și sînt respinse în mod fățiș sau ascuns.

O altă sursă de contradicții, inerente mai ales adolescenței și tinereții, o constituie distanța dintre aspirațiile tînărului în eforturile sale de autoeducație, și rezultatele obținute, dintre hotărîre și executare, dintre cuvînt și faptă.

Contradicțiile ivite mai dezvăluie uneori persistența, în conștiința u-nora, a rămășițelor individuale din orînduirea burgheză și, în fine, în numeroase cazuri, sîntem obligați să luptăm — cu perseverență și răbdare — împotriva vechilor deprinderi, pentru a forma deprinderi noi, atunci cînd studentul nu și-a format încă deprinderile necesare de igienă, sau cînd stereotipele deja formate nu mai corespund noilor exigențe.

Regulile de igienă nu se transformă ușor în norme conștiente interne, de acțiune, în atitudini și deprinderi, mai ales din cauză că uneori ele nu se traduc printr-o semnificație necesară adecvată; ele par banale, prea mărunte, secundare și chiar lipsite de valoare sau inacceptabile pentru „demnitatea de student“.

Formarea deprinderilor de igienă ale tînărului trebuie să înceapă adesea prin crearea unei semnificații adecvate normelor și măsurilor, în aparență banale și neînsemnate. Nu trebuie să se piardă nici o ocazie pentru trezirea intereselor respective. Astfel, de exemplu cu prilejul unei vizite făcute în cămin, s-au putut vedea în dulapul unei studente obiecte de tot felul, de natură vestimentară, răvășite și amestecate printre alimente, care și pierduseră de mult calitatea necesară de prospețime. Studenta respectivă — ea și colegele ei — n-au acordat acestei împrejurări decît cel mult semnificația de dezordine, asociată cu aprecierea de „inestetic“. În scurt timp însă de la constatarea acestei „dezordini“ studenta respectivă a fost internată în spital, la secția de boli infecțioase. Legătura probabilă între boală și condițiile neigienice constatate n-a fost greu de presupus. Iată cum situația a dobîndit o nouă semnificație, gravă, vitală și socială, semnificație care a fost relevată și fixată în conștiința tuturor. Din individuală, semnificația a devenit socială, dobîndind o notă nouă, de *răspundere morală*. Atitudinea față de sănătatea proprie devine indisolubil legată de grija față de sănătatea altora.

O latură importantă în organizarea măsurilor igienico-sanitare o reprezintă constituirea unui *regim rațional* de muncă a studentului.

În ordinea de viață a studentului din cămin se încadrează și regimul lui de muncă profesională, ideologică și obștească. În această privință, efortul de îndrumare, supraveghere și control din partea directorului trebuie să fie asociat cu efortul de cunoaștere și însușire a regulilor și a importanței lor din partea studentului. Planurile de muncă individuală și în-

dependența ale studentului reprezintă un punct de plecare a unui proces, adesea lent și laborios, de formare de atitudini, deprinderi și obișnuințe adecvate. Crearea unui regim sănătos de muncă, deprinderea de a elabora și executa un plan individual de muncă independentă sînt condiții indispensabile de igienă a muncii intelectuale, în procesul de constituire a unui caracter echilibrat și puternic.

În literatura sovietică de specialitate se acordă din ce în ce mai multă atenție problemelor de igienă a muncii intelectuale cu scopul de a se evita surmenajul, cu tot cortegiul de manifestări nervoase, de astenie. Sarcinile noi impuse tînărului nu sînt totdeauna bine cumpănite sub raportul dificultăților, după cum nici posibilitățile tînărului nu sînt încă totdeauna just apreciate de către acesta. Justa echilibrare de către student între exigență și posibilitate necesită experiență și antrenament. Discordanțele generează conflicte interne, adesea descurajări, muncă în asalt și eșecuri, uneori dureroase. Iată de ce și în această privință se cere din partea tuturor cadrelor didactice o grijă deosebită nu numai cu privire la instruirea tinerilor și cunoașterea regulilor și legilor muncii intelectuale, ci și o îndrumare atentă, adesea — în cazurile de contradicții acute — asistență prietenească, competentă, care să ajute la rezolvarea justă de pe un plan superior, a contradicțiilor respective.

Regimul judicios de alternare a muncii cu odihna și cu repausul activ trebuie să figureze printre preocupările principale cu privire la măsurile de luat și legate de controlul atent al respectării acestora.

În fine, o ultimă condiție indispensabilă de care trebuie să se țină seamă pentru a obține maximum de eficiență în munca directorului în domeniul educației în general și în acel igienico-sanitar în special, este personalitatea pedagogică a directorului educativ. Personalitatea acestuia trebuie să posedे însușirile generale cerute unui educator, diferențiate aici potrivit cu specificul vârstei studentului și al scopurilor urmărite. Afară de o orientare generală justă și precisă în ceea ce privește ansamblul de probleme de ordin ideologic și politic, precum și de cunoștințe din domeniul educației, directorul educativ trebuie să iubească tineretul aflat sub îndrumarea sa, să aibă tactul, autoritatea și prestigiul necesar, pentru a-și exercita influența cerută. Pentru a izbuti în anevoioasa operă de transformare a personalității studentului, directorul, el însuși, trebuie să fie o personalitate-model: pentru a putea determina în anumit sens comportarea studentului, el trebuie să cunoască *motiv*ele care îl conduc pe acesta în anumite situații; cunoașterea resorturilor psihice va permite directorului să găsească sensul cel mai just de acțiune, iar tactul îi va dicta modul de a interveni în viața studentului. Deosebirile, după cămine, în rezultatele obținute oglindesc în mare măsură deosebirile dintre profilurile psihologice ale directorilor respectivi.

Organizarea de colective sănătoase, individualizarea măsurilor educative, crearea de semnificații adecvate situațiilor, precum și a regimului cel mai eficient de viață, tactul și autoritatea — iată obiective majore în organizarea măsurilor igienico-sanitare, condiții necesare care fac parte din întregul muncii educative a directorului de cămin și — în ultimă instanță — din complexul de sarcini ale educației comuniste în general

Observațiile ce urmează urmăresc indicarea unor măsuri concrete și mai speciale în activitatea igienico-sanitară din căminele studențești.

Care este modul de organizare și stilul de muncă al directorilor educativi în ceea ce privește educația igienico-sanitară? Directorul educativ este ajutat de un colectiv de cadre didactice, după numărul studenților căminiști de la fiecare facultate: fiecare colectiv are sub îndrumarea și supravegherea sa câte un grup de studenți. Scopul urmărit este favorizarea procesului educativ printr-o cunoaștere mai bună a studenților și prin realizarea unei mai mari apropieri între cadrele didactice și studenți. Rezultatele muncii se analizează săptăminal în ședințe de lucru. În acest fel situația din cămine devine bine cunoscută și se efectuează un schimb util de experiență.

Concluziile și sarcinile educative trasate la aceste ședințe sînt preluate concret, în fiecare cămin, la ședințele bilunare ale comitetelor de cămin, la care participă directorul educativ, administratorul și uneori responsabilii de colective.

Subliniem că întreaga activitate de educație comunistă a studenților în cadrul căminelor și cantinelor se desfășoară pe baza unui plan semestrial, discutat și îmbunătățit în colectiv. Printre obiectivele cuprinse în plan este și educația igienico-sanitară a studenților.

Dintre multiplele metode ce pot fi utilizate pentru realizarea acestui din urmă obiectiv am folosit prelucrarea regulamentului de ordine interioară și controlul respectării lui, stimularea colectivelor de studenți pentru obținerea titlului de cameră fruntașă, discuții individuale și în colectiv, agitație vizuală, colaborarea cu policlinica studențească pentru prevenirea și tratarea maladiilor, antrenarea studenților la exerciții de înviorare și munca patriotică, precum și conferințe cu caracter sanitar.

Intrucît aspectul atrăgător al camerei exercită o acțiune educativă asupra ținutei și atitudinii celor ce o locuiesc, atenția conducerii este îndreptată asupra formării la studenți a deprinderii de a menține un interior igienic, ordonat și estetic. Ornarea interioarelor influențează în mod pozitiv comportarea studenților, trezindu-le dorința de a-și înfrumuseța camera cu obiecte personale.

Acțiunea noastră a fost sprijinită de dispozițiile regulamentului de ordine interioară, prin care — în scopul aerisirii și curățirii camerelor — se interzice rămînerea în cămin între orele 8—12 și fumatul în cameră. Acest regulament a fost prelucrat și popularizat prin afișe, discuții colective și stație de radioamplificare.

Se controlează aplicarea măsurilor igienice de menținere a unui microclimat adecvat.

Nu se pierde din vedere îmbunătățirea iluminatului camerelor, fapt care prezintă o importanță deosebită, deoarece o parte însemnată a activității instructive este legată de efortul vizual al studenților: agravarea miopiei se datorește condițiilor nefavorabile ale iluminatului camerelor.

Se impune, desigur, o grijă deosebită față de avutul obștesc. Pentru ca recomandările respective să se transforme în fapt, devenind atitudini și deprinderi, studenții se organizează pe colective, avînd fiecare câte un responsabil de cameră. Zilnic, studentul de serviciu răspunde de curățenia

și ordinea camerei în care locuiește. Tot în fiecare zi, un student, membru în comitetul de cămin, împreună cu administratorul căminului — și uneori cite un cadru didactic — controlează curățenia și ordinea în întregul cămin. Rezultatele controlului sînt traduse în graficul fiecărui cămin. Subliniem rolul educativ al graficului, care oglindește zilnic aspectele pozitive și negative din cămin. În același scop este folosită și gazeta satirică și de perete, în care sînt criticate abaterile unor studenți de la disciplina din cămin. Pentru stimulare, se organizează întreceri între camere și cămine, iar la sfîrșitul perioadei stabilite se înmînează celor merituoși, în cadru festiv, steagul de cameră frunțasă.

Abaterile de la disciplină sînt sancționate prin mustrare verbală individuală sau în fața colectivului de camere, sînt combătute prin stația de raido-amplificare a căminului — și uneori a cantinei — criticate prin gazeta de perete și satirică, iar în situații mai grave pedepsite prin mustrare scrisă.

Asigurarea condițiilor igienico-sanitare cere ca fiecare cămin să fie înzestrat cu dușuri, chiuvete, vestiare la baie, W.C.-uri, camere pentru igiena individuală a studenților. Punctele sanitare trebuie să fie încălzite, iluminate, prevăzute cu ventilație corespunzătoare și zilnic dezinfectate.

Respectarea curățeniei are implicații multiple: pe lîngă repercusiunile ei asupra sănătății individuale și colective și aspectul ei estetic, ea implică și un aspect social-moral — respectarea muncii altora, a muncitorului ce îngrijește de curățenia localului.

Se creează condiții igienico-sanitare în jurul căminelor prin amenajarea terenurilor libere cu spații verzi și terenuri sportive, absolut necesare pentru recreere și sport, antrenîndu-se studenții la amenajarea lor prin muncă patriotică.

Rezultatul acestei activități a contribuit la fortificarea fizică a studenților, formîndu-le totodată și o nouă atitudine față de muncă. O dată cu crearea și menținerea celor mai adecvate condiții sanitare de mediu, în atenția conducerii căminelor a stat și grija pentru formarea și dezvoltarea deprinderilor igienico-sanitare individuale.

Prin discuții individuale și colective se arată studenților importanța curățeniei corpului, ca o condiție generală de bună funcționare a întregului organism.

Trebuie să scoatem în evidență că, prin grija Partidului și Guvernului, s-a construit și s-a dat în folosință studenților din centrul Iași una dintre cele mai moderne cantine, cantina „30 Decembrie”, cu o capacitate de 1 800 locuri. Cantina funcționează în condiții optime de igienă, fiind dotată cu o bucătărie termo-centrală, magazii cu ventilatoare electrice, camere frigider, băi pentru personalul de îngrijire, chiuvete înzestrate cu cele necesare pentru spălarea minilor înainte de masă, garderobe și săli de mese spațioase, deosebit de plăcute.

Se organizează și la cantine munca de educație a studenților prin delegarea zilnică la fiecare cantină a unei persoane din cadrele didactice, care ia masa împreună cu studenții. Sarcina acestora este de a observa comportarea și ținuta studenților în timpul mesei și de a controla calitatea mesei, modul în care este servită, precum și activitatea studenților de serviciu.

Se înțelege că simpla prezență a unui profesor la masa studenților exercită o influență educativă asupra celor din jur.

În ordinea regimului de viață a studenților, efortul se îndreaptă spre formarea convingerii că folosirea corectă și sistematică a odihnii după fiecare zi de muncă este o condiție fiziologică necesară pentru reafacerea organismului și pentru randamentul profesional.

Se cunoaște importanța unui regim rațional de viață în ceea ce privește menținerea unui echilibru dintre exigențele impuse studenților prin obligațiile școlare și posibilitățile acestora de a le îndeplini. Alcătuirea și respectarea bugetului de timp constituie una din condițiile fundamentale ale creșterii randamentului la învățătură, precum și ale menținerii unui echilibru neuro-psihic normal. Orele de odihnă reprezintă un corelat necesar al orelor de muncă.

Regulamentul de ordine interioară al căminelor reglementează orele de odihnă și munca, plecarea și sosirea studenților în cămine, ținându-se o evidență a celor întârziați. În cazurile de nerespectare a orelor stabilite de regulament, se iau măsurile corespunzătoare de la caz la caz.

Pentru ca studenții care vin mai târziu în cămin de la reuniuni, cinematografe, operă, teatru, să nu deranjeze pe colegii lor, deja adormiți, se instalează în dormitoare becuri cu lumină difuză.

O altă sarcină legată de igiena odihnii este combaterea muncii în asalt, care de obicei duce la oboseală, surmenaj, astenie nervoasă. Împreună cu colectivul de cadre didactice, se efectuează munca de lămurire a studenților în vederea întocmirii și respectării planului de muncă individuală al fiecăruia. De la începutul anului se dau sfaturi și se țin conferințe prin care studenții sînt îndrumați să se pregătească din timp pentru seminarii și examene.

În sprijinul acestei acțiuni, în cadrul emisiunii „Cuvîntul profesorului”, se dezvoltă teme axate pe problema muncii independente a studentului, ca, de ex.: „Organizarea muncii pentru pregătirea sesiunii de examene”, „Dragostea de profesie”, „Ce înseamnă a fi om cult?” ș.a.

Nu este neglijată nici problema organizării timpului liber prin activități recreative. Se organizează audiții muzicale, excursii etc. În cadrul „orei căminului” se programează în cămine duminica și în seri din alte zile, audiții muzicale, precedate de un scurt cuvînt despre viața și opera compozitorilor clasici, șezători literare cu teme variate, prezentarea unor programe artistice muzicale. Se alcătuiesc brigăzi artistice de agitație care satirizează manifestările negative constatate în conduita studenților: ele au un efect educativ remarcabil. În același scop, de utilizare rațională și recreativă a timpului liber, se organizează vizitarea de monumente istorice, muzee și case memoriale, vizionarea în colectiv a spectacolelor de teatru, operă și cinematograf.

În activitatea igienico-sanitară din cămin este folosit ajutorul internilor (studenți la I.M.F. din anul IV). Se comunică săptămînal, prin stația de radio-amplificare, sfatul medicului cu următoarele subiecte: „Despre gripă”, „Despre igiena danturii”, „Depistarea și combaterea tuberculozei”, „Igiena personală” etc. De asemenea, internii sprijină munca de convingere dusă de directorii educativi în legătură cu necesitatea vaccinării la timp a

studenților împotriva bolilor contagioase. Tov. interni participă și la controlul curățeniei în cămin, împreună cu administrația și comitetul de cămin. De asemenea, cadrele medicale de la policlinica studențească, prin controlul cel exercită în cămine și cantine, prin sfaturile igienico-medicale, prin conferințele despre combaterea bolilor infecțioase, contribuie la educația sanitară a studenților. Cităm câteva dintre conferințele care atrag în mod deosebit atenția studenților căminști: „Odihna activă și pasivă”, „Odihna în munca intelectuală”, „Importanța somnului pentru odihnă” ș.a.

Stația de radio-amplificare constituie un mijloc prețios de transmitere studenților a numeroaselor sfaturi igienice. Acțiunea de depistare a bolilor de plămîni, cît și acțiunea de vaccinare antipoliomielitică necesită o atenție deosebită. Prin discuții cu studenții, prin stațiile de radio-amplificare se transmit explicațiile necesare și recomandările de a se prezenta la micro-radiografie și a se supune vaccinării antipoliomielitice.

Se reușește astfel ca întreaga masă a studenților să fie convinsă de necesitatea igienei individuale și să se creeze deprinderi de menținere a curățeniei și a ordinii în camerele de locuit, să se respecte programul de muncă și odihnă, creîndu-se astfel o ambianță sănătoasă în cămine.

Este necesar ca în noile cămine ce se vor construi să se prevadă săli anexe pentru bibliotecă, lectură și altele pentru desfășurarea unor activități culturale educative. În felul acesta se vor respecta mai bine condițiile de igienă și nu se vor folosi sălile de mese de la cantină pentru reünuni și alte activități. Se vor introduce desigur și alte îmbunătățiri în construcțiile viitoare.

În concluzie, eforturile muncii educative igienico-sanitare la cămine trebuie să asigure o creștere continuă a conștiinței de răspundere a tineretului studios.

К ВОПРОСУ ГИГИЕНИЧЕСКОГО И САНИТАРНОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ

Краткое содержание

В первой части данной работы рассматриваются вопросы, относящиеся к гигиеническому и санитарному воспитанию учащейся молодежи высших учебных заведений в студенческих общежитиях.

Эти вопросы носят специфический характер благодаря тому, что для наших студентов были созданы в общежитиях новые бытовые условия, которые влияют на развитие их личности. В работе подчеркивается необходимость выработки у студентов сознательного соблюдения гигиенических правил, а так же и сознательного формирования рационального рабочего режима.

В этом отношении главная воспитательная роль принадлежит директору общежития, личность которого выдвигается на первый план.

Во второй части работы выявляется ряд конкретных достижений материального и воспитательного характера в отношении гигиены и здравоохранения учащихся, проживающих в университетских общежитиях.

PROBLÈMES D'ÉDUCATION HYGIENIQUE SANITAIRE

Résumé

Dans la première partie de la présente étude, on expose les problèmes généraux soulevés par l'activité hygiénique et sanitaire dans le cadre de l'enseignement supérieur, spécialement dans les foyers d'étudiants.

La nature spécifique de ces problèmes est due surtout à la vie nouvelle des étudiants et à leur personnalité. On souligne la nécessité de former chez les étudiants la juste signification des mesures hygiéniques et de créer pour eux un régime rationnel de travail.

Les capacités éducatives du directeur du foyer ont une très grande importance.

Dans la deuxième partie de l'étude on signale une série de réalisations concrètes, d'ordre matériel et éducatif dans le domaine hygiénique et sanitaire.

UNELE PROBLEME ALE ÎNTĂRIRII ECONOMICO-ORGANIZATORICE A GOSPODĂRIILOR AGRICOLE COLECTIVE DIN REGIUNEA IASI

DE

CONSTANTIN BOTEZ și CONSTANTIN NICOLICIOIU

Aplicind în mod creator principiile planului cooperatist al lui V. I. Lenin, în funcție de condițiile concret-istorice ale țării noastre, poporul nostru muncitor, sub conducerea permanentă a P.M.R. a obținut succese remarcabile în opera de transformare socialistă a agriculturii.

Transformarea socialistă a agriculturii constituie o lege generală universal valabilă a construcției socialiste. Această măreață operă schimbă din temelii relațiile social-economice la sate asigurând construirea economiei socialiste și în această ramură a economiei naționale. Transformarea socialistă a agriculturii, crearea relațiilor de producție socialiste la sate, dă un puternic impuls dezvoltării forțelor de producție în agricultură.

Politica de transformare socialistă a agriculturii s-a desfășurat intens în toate regiunile țării ca urmare a muncii politice și organizatorice dusă de organele și organizațiile de partid, ca urmare a forței de atracție ce au exercitat-o gospodăriile colective fruntașe asupra țărănimii muncitoare.

Lucrările consfătuirii pe țară a țăranilor colectivisti (decembrie 1961) — care a constituit o tribună a experienței înaintate a gospodăriilor colective — au dat un puternic avânt mișcării țărănimii pentru terminarea colectivizării agriculturii. Pe ansamblul țării, planul de colectivizare a agriculturii s-a încheiat la 17 martie 1962.

În regiunea Iași ca și în celelalte regiuni ale patriei ritmul de colectivizare a agriculturii a fost rapid. Un rol important în politica de transformare socialistă a agriculturii regiunii noastre l-a avut vizita conducătorilor de partid și de stat, din luna septembrie 1961. Indicațiile prețioase cu privire la ridicarea continuă a nivelului agriculturii, rezultate din expunerea făcută de tov. Gh. Gheorghiu-Dej în fața activului de partid, au constituit un sprijin substanțial în desfășurarea colectivizării agriculturii. Ca urmare, întreaga regiune la 14 martie 1962 a sărbătorit unul din cele mai mărețe evenimente: terminarea colectivizării agriculturii.

Iată care este dinamica creșterii înregistrate în sectorul colectivist din regiunea Iași în perioada care s-a scurs de la istorica plenară a C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 — când s-a elaborat politica de transformare socialistă a agriculturii — și pînă la încheierea procesului de colectivizare a agriculturii (vezi tabloul 1).

TABLOUL I

Cuprinzînd dinamica G.A.C. din regiunea Iași în perioada 1949—1961

Anii (la sfîrșitul anului)	Unități	Familii	Suprafața agricolă în ha.	Supraf. medie ce revine la G.A.C. în ha
1949	7	299	1033	147,6
1951	53	2991	9842	185,6
1955	103	5548	24074	233,7
1960	406	86796	245000	603,4
1961	488	131495	343277	702,6
14 martie 1962 *	490	234159	625501	1276,5

Datele sînt extrase din anuarul statistic al regiunii Iași și din dările de seamă ale G.A.C. centralizate pe regiune.

* Data terminării colectivizării regiunii Iași.

Din datele cuprinse în tabloul mai sus menționat rezultă că ritmul de creștere a suprafeței agricole cuprinse în sectorul colectivist a fost mai susținut începînd cu anul 1955, aceasta reflectînd traducerea în viață a sarcinilor puse de Congresul al II-lea al P.M.R. cu privire la intensificarea procesului de transformare socialistă a agriculturii.

Totodată remarcăm că s-a desfășurat concomitent munca pentru terminarea colectivizării agriculturii cu activitatea de unire a gospodăriilor colective mici în gospodării colective mai mari. Astfel, la încheierea colectivizării agriculturii, suprafața medie ce revenea pe o gospodărie colectivă a ajuns la 1276,5 ha, această cifră apropiindu-se de media pe țară. Relatăm în același timp, faptul că, în unele raioane ale regiunii Iași suprafața medie ce revenea la o G.A.C. la data încheierii colectivizării agriculturii era mai mare decît media pe regiune: de pildă în raionul Huși acest indicator era de 1300 ha, iar în raionul Iași de 1415 ha.

Unirea gospodăriilor colective mici în gospodării mai mari, este una din căile principale pentru realizarea consolidării organizatorice și economice a G.A.C. deoarece asigură condiții optime pentru folosirea rațională a pămîntului, a utilajelor, utilizarea mai eficientă a forțelor de muncă.

Procesul lărgirii continue a sectorului colectivist al agriculturii s-a desfășurat într-o legătură indestructibilă cu munca pentru consolidarea economico-organizatorică a unităților collectiviste. Consolidarea economico-organizatorică a acestor unități a constituit și constituie una din preocupările permanente ale partidului și guvernului.

Consolidarea economico-organizatorică continuă a unităților socialist-cooperatiste create constituie unul din factorii esențiali de care depinde victoria socialismului la sate, unul din principiile planului cooperatist al lui V. I. Lenin. Consolidarea economico-organizatorică a G.A.C. le asigură acestora trănicie și stabilitate, permite creșterea continuă a mijloacelor lor de producție, sporirea producției și productivității muncii, creșterea veniturilor membrilor lor.

Așa cum s-a subliniat la Conferința pe țară a țăranilor colectivști, o deosebită importanță prezintă: „...concentrarea sistematică și perseverență a tuturor forțelor pentru continua consolidare organizatorică și economică a gospodăriilor colective”¹⁾.

Căile de întărire economico-organizatorică a G.A.C. sint multiple, ele fiind cerute de condițiile concrete ale fiecărei unități.

Principala cale de întărire economico-organizatorică a G.A.C. o constituie dezvoltarea proprietății obștești.

Insemnătatea dezvoltării proprietății obștești a gospodăriilor colective a fost confirmată de întreaga experiență a transformării socialiste a agriculturii. Întărirea continuă a proprietății obștești asigură reproducție socialistă lărgită, sporirea producției agricole, vegetale și animale și ridicarea nivelului de trai al colectivștilor.

În dezvoltarea proprietății obștești, G.A.C. au primit sprijin substanțial din partea statului socialist. Acordarea de prețuri avantajoase pentru produsele vândute de gospodării pe bază de contracte, dobînda scăzută la creditele de investiții și de producție, asigurarea deservirii tehnice, tarifele reduse pentru lucrările efectuate de S.M.T., sint doar cîteva din mijloacele cu care statul socialist a ajutat și ajută gospodăriile colective să-și dezvolte proprietatea obștească.

În același timp, volumul lucrărilor efectuate cu mijloacele mecanizate ale S.M.T. a sporit an de an. Spre exemplu, în 1960 gradul de mecanizare a principalelor lucrări agricole în G.A.C. din regiunea Iași a ajuns la 80% pentru arături de vară, la 82% pentru arături pentru însămînțări de primăvară, la 59% la recoltatul păioaselor cu secerătoarele etc. În sprijinul dezvoltării agriculturii statul nostru va asigura și în anii următori înzestrarea S.M.T. cu un număr sporit de tractoare și mașini agricole. În anul 1955 va reveni un tractor la 95 ha teren mecanizabil, în G.A.C. din regiunea Iași, față de 265 ha cît era media pe regiunea Iași în 1960.

În legătură cu cele arătate mai sus, subliniem faptul că proprietatea obștească a G.A.C. se crează cu sprijinul și participarea alături de colectivști a clasei muncitoare. Prin eforturile comune ale colectivștilor, ca urmare a sprijinului dat de stat (de pildă numai în anul 1961 s-a acordat G.A.C. credite în sumă de peste 48.000.000 lei) și a muncii educative desfășurate, datorită realizărilor obținute în sporirea producției agricole, proprietatea obștească în G.A.C. din regiunea Iași a crescut an de an.

Creșterea continuă a averii obștești asigură reproducția socialistă lărgită și pe această bază sporirea producției agricole vegetale și animale. Așa

1) Gh. Gheorghiu-Dej, *Cuvîntare rostită la încheierea consfăturii pe țară a țăranilor colectivști*. Edit. politică, 1961, p. 8.

cum a subliniat tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Dezvoltarea continuă a proprietății obștești reprezintă izvorul puterii economice a gospodăriilor colective, al creșterii veniturilor gospodăriei și colectivităților²⁾.

Averea obștească a G.A.C. din regiunea Iași a crescut de la aproape 111.000.000 lei cât era în 1959 la 546.000.000 lei în 1961. Numai în raionul Birlad averea obștească a G.A.C. a crescut în 1961 la 100.000.000 lei. Ca urmare valoarea averii obștești a sectorului colectivizat din regiunea Iași la 100 ha teren agricol a crescut și ea de la 73.000 lei cât era în 1959 la 157.000 lei în 1961.

Izvorul principal care alimentează creșterea averii obștești este sporirea fondului de bază. Numai acele G.A.C. care și-au mărit an de an fondul de bază au reușit să cumpere animale, să construiască grajduri, saivane și magazii, să facă plantații de pomi și vie, și diferite amenajări tehnice, să procure mijloace de transport asigurând, astfel, o puternică creștere a proprietății obștești și o retribuție ridicată a muncii colectivităților.

Creșterea proprietății obștești în G.A.C. pe baza reproducției largite n-ar fi posibilă dacă nu s-ar destina anual o parte din producția totală pentru acumulare. Acumularea socialistă în G.A.C. se manifestă în principal prin creșterea fondului indivizibil.

Sursa principală de creștere a fondului de bază al G.A.C. o constituie cota de 10—15% din veniturile bănești realizate în cursul anului. Pe baza experienței pozitive a multor gospodării colective s-a recomandat creșterea fondului de bază prin reținerea unui procent nu numai la veniturile bănești, ci și la veniturile în natură realizate de G.A.C.

Ca urmare a extinderii și consolidării relațiilor de producție socialiste, fondul de bază ca element component al averii obștești al G.A.C. a sporit pe regiune de la 14.366.288 lei cât era în 1955, la peste 162.000.000 lei în 1961; numai în perioada 1959—1961 pe ansamblul sectorului colectivizat, acesta a crescut cu peste 100.000.000 lei.

Sporind neîncetat fondul de bază, multe gospodării colective au devenit milionare. În acest sens amintim: G.A.C. „N. Bălcescu” din comuna Cîrja-Birlad, G.A.C. „23 August” Pribești-Vaslui, G.A.C. „Flamura Roșie” din comuna Tîrziș-Huși și altele. De pildă G.A.C. din Pribești-Vaslui, în anul 1960 și 1961 a alocat anual 22% din veniturile bănești pentru completarea fondului de bază.

Pentru a ilustra dinamica fondului de bază pe surse de formare și acumulare, din datele cuprinse în dările de seamă anuale am alcătuit tabloul II (vezi tabloul II).

Din analiza datelor cu privire la dinamica fondului de bază în G.A.C. din regiunea Iași, se desprind unele aspecte mai semnificative și anume:

a) Fondul de bază în perioada 1958—1961 a crescut de 3,4 ori. Desigur că la unele gospodării colective fondul de bază a înregistrat în această perioadă creșteri mult mai mari. De exemplu la G.A.C. „N. Bălcescu” din comuna Cîrja-Birlad creșterea fondului de bază în această perioadă a fost de 4 ori. Acest lucru evidențiază lărgirea bazei materiale a producției în G.A.C.

2) Gh. Gheorghiu-Dej, *op. cit.*, p. 8.

TABLOUL II
cuprinzând dinamica fondului de bază, pe surse de formare și de acumulare în G.A.C. din reg. Iași

Anii	Surse de formare în lei		Surse de acumulare în lei				Total fond de bază în lei	%	
	Valoarea bu- nurilor co- lectivizate trecute la fondul de bază	Taxe de inscriere	Valoarea mij- loacelor primite de organiz. de stat și obștești fără plată	Rețineri din ve- nituri în natură și în bani pr. complet. f. de bază	Valoarea prași- lei și creșterea în greutate a animalelor	Acumulări în construcții plan- tații invent. gosp. și ame- najări tehnice		Surse de for- mare	Surse de acu- mu- lare
1958	7587.814	437.107	5.952.806	9.460.757	6.120.834	9.126.724	38.686.042	37	63
1959	14.586.256	885.787	6.909.932	19.691.505	7.972.209	16.016.838	66.062.527	33,8	66,2
1960	18.571.145	1.330.834	7.302.954	39.409.958	10.586.684	23.755.533	100.957.108	26	74
1961	25.970.916	1.813.525	8.184.587	70.339.894	19.100.209	37.361.246	162.770.377	22	78

b) O dată cu creșterea valorii fondului de bază s-au înregistrat și schimbări calitative în structura surselor sale. Astfel, ponderea surselor de formare a scăzut de la 37% cât era în 1938 la 22% în 1961, iar ponderea surselor de acumulare a crescut corespunzător de la 63% la 78%. În mod deosebit a crescut ponderea „reținerilor din veniturile în natură și în bani pentru completarea fondului de bază” în totalul fondului indivizibil și anume de la 17,8% în 1955 la 25% în anul 1958 și la 43% în 1961. Greutatea specifică a valorii „mijloacelor primite de la organizațiile de stat și obștești” a scăzut în totalul fondului de bază de la 29% cât era în 1955, la 15% în 1958, ajungând la numai 5% în 1961.

Acești indici oglindesc schimbările calitative care au loc în structura fondului de bază și demonstrează destul de convingător că reproducția socialistă lărgită a mijloacelor de producție în G.A.C. este asigurată în cea mai mare parte prin munca prestată de colectiviști. Munca în comun a colectivștilor constituie deci sursa principală a creșterii fondului de bază, a întăririi și dezvoltării proprietății obștești și în ultimă analiză a bunăstării colectivștilor.

c) Dacă analizăm valoarea fondului de bază la 100 ha teren agricol observăm că, deși s-a înregistrat o creștere de la an la an, nivelul la care s-a ajuns nu oglindește încă realele posibilități pe care le oferă gospodăria colectivă.

Sînt multe gospodării colective, care acordînd o atenție mai mare creșterii fondului de bază au ajuns să obțină rezultate bune; spre exemplu, la G.A.C. „23 August” Pribești-Vaslui valoarea fondului de bază la 100 ha teren agricol a sporit de la 80.000 lei cât era în 1959 la 112.000 lei în 1960, ajungînd în anul 1961 la 145.000 lei.

Pentru întărirea economico-organizatorică a unităților socialiste un rol important îl joacă dezvoltarea intensivă și multilaterală a producției. Sistemului socialist al agriculturii îi este proprie dezvoltarea intensivă a agriculturii. Agricultura intensivă înseamnă investirea suplimentară a mijloacelor de producție pe suprafața de pămînt respectivă, prin folosirea tehnicii agricole moderne și îmbunătățirea metodelor de gospodărire.

Dezvoltarea multilaterală a ramurilor de producție crează posibilități pentru amplasarea anumitor ramuri de producție în funcție de condițiile ecologice.

G.A.C. din regiunea noastră dețin diferite categorii de terenuri arabile; pășuni și fînațuri, terenuri pentru legumicultură, pomicultură, viticultură și altele, care trebuie folosite cât mai rațional. Numai ca urmare a dezvoltării intensive și multilaterale, se poate ridica pe o treaptă mai superioară activitatea economică a gospodăriilor colective.

Întrucît pămîntul este principalul mijloc de producție în agricultură, desfășurarea unei acțiuni largi pentru extinderea suprafeței arabile reprezintă o sarcină deosebit de importantă. Spre exemplu, în regiunea Iași ponderea suprafeței arabile în totalul suprafeței agricole se va mări de la 74,6% cât era în 1961 la 75,2% în anul 1965.

Lărgirea suprafețelor arabile constituie doar un aspect al întăririi economice, în rezolvarea sarcinii creșterii producției agricole. Este evident că suprafețele arabile nu pot crește nelimitat. Un alt aspect îl constituie ridi-

carca fertilității solurilor prin ameliorarea, prin dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii.

Așa cum a arătat tov. Gh. Gheorghiu-Dej: „Sporirea producției agricole vegetale și animale se va realiza pe calea dezvoltării intensive și multilaterale a agriculturii, prin imbinarea armonioasă a diferitelor ramuri de producție ținând seama de condițiile economice și pedoclimatice”³⁾.

Fiecare sol are o anumită fertilitate naturală (potențială) care este determinată de compoziția sa biochimică și mecanică. Fertilitatea naturală se manifestă în capacitatea solului de a reproduce vegetația spontană.

În afară de fertilitatea naturală, trebuie deosebită fertilitatea economică (efectivă) descoperită de K. Marx. Fertilitatea economică a solurilor se manifestă în capacitatea solului de a reproduce plantele de cultură, adică de a da recoltă. Fertilitatea economică crește ca rezultat al îmbunătățirilor ființare — ca rezultat al activității omului.

Marile gospodării agricole oferă condiții favorabile pentru aplicarea rezultatelor științelor agricole, pentru introducerea și generalizarea metodelor agrotehnice avansate care hotărăsc obținerea unor recolte bogate.

Dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii cere ca, în funcție de necesitățile economiei naționale, să se stabilească cu competență și fundamentat din punct de vedere economic, pentru fiecare gospodărie, măsurile pentru dezvoltarea ramurilor de producție și în primul rând a ramurilor cerealiere și a creșterii animalelor, pentru a se obține o producție globală și o producție maximă la ha concomitent cu o productivitate ridicată a muncii și o rentabilitate corespunzătoare.

Planul de dezvoltare a economiei țării noastre pe anii 1960—1965 prevede ca producția globală agricolă să crească pînă la sfîrșitul acestei perioade cu 70—80% față de anul 1959. Regiunea Iași își propune să realizeze pînă în 1965 o producție totală anuală de 272.000 tone grîu și 600.000 tone porumb. În acest scop va trebui să se obțină pînă în 1965 o producție medie de 1650 kg grîu la ha pe regiune, din care de pe ogoarele G.A.S. 2300 kg iar a G.A.C. cel puțin 1650 kg la ha.

În lumina acestor sarcini — directive, folosind avantajele agriculturii intensive un număr important de G.A.C. din regiune au obținut în 1961 producții mari la ha. De exemplu G.A.C. „7 Noiembrie” din Roșiști-Vaslui a obținut pe o tarla de 70 ha cite 2580 kg grîu în medie la ha, iar gospodăria din Berezeni-Huși a obținut pe o tarla de 42 ha cite 3600 kg grîu în medie la ha. Colectivității din Mălăiești, Hirău au obținut pe o suprafață de 30 ha o producție medie de 5000 kg porumb boabe la un ha în cultura neirigată.

Producția medie pe ansamblul sectorului colectivizat al regiunii Iași a crescut în anul 1961 față de 1960 cu 20% la grîu, cu 42% la porumb, cu 31% la floarea soarelui, cu 19% la sfecla de zahăr. Cu toate acestea, pe ansamblul regiunii nu la toate G.A.C. recoltele de cereale cît și de alte culturi ce se obțin, sînt la nivelul amintit. De aici necesitatea de a se intensifica eforturile în direcția sporirii producției la ha. „Trebuie mobilizate toate forțele — subliniază tov. Gh. Gheorghiu-Dej — pentru aplicarea în-

3) Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la Congresul al III-lea al P.M.R.*, Ed. politică.

iregului complex de măsuri agrotehnice, folosirea pe o scară largă a îngrășămintelor și îndeosebi a celor organice, a semințelor din soiurile cele productive și potrivit condițiilor pedoclimatice ale fiecărei zone, executarea la timp a însămînțărilor, îngrijirii și recoltării culturilor⁴⁾.

Subliniind importanța aplicării întregului complex de măsuri agrotehnice, diferențiat după condițiile specifice ale fiecărei zone, Plenara C.C. al P.M.R. din 30 iunie — 1 iulie 1961, a evidențiat ca unul din elementele cele mai de seamă ale agrotehnicii avansate introducerea și răspîndirea în cultură a unor semințe de soiuri mai productive și de calitate superioară. Suprafața însămînțată cu grîu de soiuri de înaltă productivitate și cu hibrizi dubli de porumb va crește de 2 ori în anul 1962 față de anul 1961, iar începînd cu recolta anului 1963 la grîu și cu a anului 1964 la porumb, întreaga suprafață cultivată cu aceste culturi trebuie să fie însămînțată cu semințe din soiurile și hibrizii de înaltă productivitate, potrivit condițiilor din zonele respective.

De asemenea pentru ridicarea capacității de producție a pămîntului, o importanță deosebită prezintă combaterea eroziunii solului. În acest domeniu, regiunea Iași a moștenit de la regimul burghezo-moșieresc o situație grea. Deși, prin organizarea rațională a teritoriului în condițiile transformării socialiste a agriculturii, procesul de eroziune a fost oprit pe o suprafață importantă, totuși în regiunea Iași mai există încă o parte din suprafața agricolă în diferite faze ale procesului de eroziune, avînd o fertilitate scăzută.

În prezent procesul de colectivizare s-a încheiat și există condiții ca eroziunea solului să fie înlăturată. Așa cum sublinia tov. Gh. Gheorghiu-Dej: „Trebuie să întreprindem în toate zonele cu soluri care suferă de pe urma eroziunii o acțiune largită de mobilizare a maselor de colectiviști la combaterea acestui fenomen, prin organizarea teritoriului unităților socialiste în tarlale mai mari în care arăturile și celelalte lucrări agrotehnice se pot face pe curbe de nivel, prin cultivarea acelor plante care stăvilesc și previn eroziunea, prin terasări și alte mijloace⁵⁾).

Terenurile puternic erodate își pierd capacitatea de producție, iar cele supuse diferitelor faze ale procesului de eroziune au o fertilitate scăzută. Pe baza experienței stațiunii I.C.A.R. Perieni-Bîrlad s-a stabilit că scăderea producției pe un teren moderat erodat ajunge în medie la 475 kg la ha. De aceea se prevede ca în regiunea Iași să se execute pînă în anul 1965 lucrări antierozionale pe o suprafață de cca. 250.000 ha.

Potrivit calculelor făcute, în urma executării lucrărilor de combatere a eroziunii solului, în regiunea noastră se va realiza un spor anual de producție de circa 200.000 tone grîu sau circa 250.000 tone porumb, iar sporul anual al producției de masă verde a pășunilor va fi de 480.000 tone — cantitate suficientă pentru furajarea în timpul verii a 53.000 taurine.

Lucrările pentru recuperarea terenurilor supuse inundațiilor, eroziunilor, necesită eforturi mari și de aceea este necesar ca ele să fie eșalonate pe

4) Gh. Gheorghiu-Dej, *Pentru dezvoltarea economică și social culturală a regiunii Iași*, Ed. politică, 1960, p. 18.

5) Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la Plenara C.C. al P.M.R. din iunie-iulie 1961*, p. 30.

mai mulți ani. Într-o primă etapă, pînă în 1965 se prevede amenajarea complexă a Bahluiului și a afluenților săi, ceea ce va asigura apărarea contra inundațiilor a cca. 4500 ha teren agricol, inclusiv orașul Iași și zona sa industrială. Lucrările de îmbunătățiri funciare prevăzute în jurul orașului Iași vor permite în total scoaterea de sub inundații a unei suprafețe agricole de 20.000 ha, irigarea acestor ha, crearea unor iazuri agropiscicole etc.

Pentru combaterea efectelor negative ale eroziunii, pentru sporirea suprafeței arabile productive, colectivității pot contribui la înlăturarea unor acțiuni cum ar fi: îndiguiri, amenajări pentru desecarea terenurilor cu exces de apă, defrișarea mărăcinșurilor, a pilcurilor de arboret, defrișarea treptată a viilor hibride, situate pe terenurile de șes, punerea în cultură a terenurilor sărăturoase și altele.

Pentru dezvoltarea intensă și multilaterală a producției agricole fiecare gospodărie agricolă colectivă, alături de producția de cereale, trebuie să dezvolte și alte ramuri de producție agricolă necesare satisfacerii nevoilor economiei naționale și aducătoare de mari venituri bănești. În această privință o atenție deosebită trebuie să se acorde dezvoltării creșterii animalelor, și în primul rînd a animalelor proprietate obștească.

În întreaga perioadă a reconstrucției socialiste la sate cele mai mari venituri le-au obținut acele G.A.C. care au îmbinat armonios producția cerealiară cu creșterea animalelor. „Doar este știut — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — că veniturile cele mai mari le obțin acele G.A.C. care se dezvoltă multilateral, iar dezvoltarea multilaterală nu este posibilă fără creșterea animalelor, care este unul din cele mai bogate izvoare de venituri”⁶⁾.

Datorită măsurilor luate de stat, prin credite pentru investiții și mai ales prin cointeresarea țărănimii, caracteristic pentru construcția socialistă în țara noastră este sporirea numărului de animale și a producției animaleiere. O dată cu lărgirea sectorului socialist, pe ansamblul sectorului colectivizat din regiunea Iași a crescut în perioada 1959—1961 numărul de animale proprietate obștească. Astfel la taurine de la 14.000 la 57.000, la porcine de la 8.500 la 36.500, iar la ovine de la 70.000 la 192.200.

În privința densității animalelor la 100 ha s-au obținut rezultate bune. Sîc re exemplu, la sfîrșitul anului 1961 numărul de taurine ce reveneau la 100 ha teren în G.A.C. era de 30,8, porcine 25 și 120 ovine. Desigur că în urma eforturilor depuse de către oamenii muncii din agricultură, densitatea la taurine în regiunea Iași este apropiată de media pe țară.

Pentru a-și asigura o producție intensivă și multilateral dezvoltată, G.A.C. din regiunea Iași, trebuie pe lîngă cultivarea cerealelor și creșterea animalelor, să dezvolte în funcție de condițiile economice și pedoclimatice diferite culturi ca: sfecla de zahăr, floarea soarelui, inul, tutunul, cultura legumelor și zarzavaturilor, cultura viței de vie și a pomilor fructiferi, culturi extrem de importante pentru economia națională, foarte rentabile și aducătoare de mari venituri bănești pentru membrii colectivității. Relatăm de exemplu că, G.A.C. din Tanacu-Vaslui a obținut în anul 1961 numai din valorificarea legumelor suma de lei 300.000, iar G.A.C. „23 August”

6) Gh. Gheorghiu-Dej, *Cuîntare ținută la 17 martie 1960 la Cluj*.

Pribești-Vaslui de pe cele 6 ha pepinieră viticolă a realizat în 1960, 580.000 lei, iar în anul 1961 peste 700.000 lei.

În regiunea Iași, în cadrul G.A.C. sînt rezerve serioase pentru extinderea suprafețelor plantate cu vii și pomi. Aici există o tradiție și o experiență îndelungată, producătorii sînt formați ca buni pomicultori și vitiicultori iar condițiile pedoclimatice sînt cele mai prielnice pentru obținerea de producții mari de fructe și struguri de calitate superioară. Astfel, ponderea suprafeței plantate cu viță de vie va crește de la 2,9% cît este în prezent la 3,2% în 1965 iar a suprafeței plantate cu pomi fructiferi va crește în aceeași perioadă de la 0,9% la 2,3% din suprafața agricolă. Numai în G.A.C. „23 August” Pribești-Vaslui suprafața ocupată cu plantații de viță de vie va crește de la 43 ha cît este în prezent la 60 ha în 1965, iar suprafața plantată cu pomi fructiferi va spori cu aproape 25 ha în aceeași perioadă.

Iată numai cîteva aspecte ale dezvoltării intensive și multiple a G.A.C. din regiunea Iași, cîteva izvoare de realizare a unor producții ridicate, necesare acoperirii nevoilor de materii prime agricole ale industriei și pentru satisfacerea nevoilor mereu crescînde de produse agro-alimentare ale populației.

Printre factorii care duc la consolidarea economico-organizatorică a G.A.C. un loc important îl are și utilizarea rațională a forței de muncă.

Forța de muncă este elementul activ al producției, ea creează și pune în mișcare mijloacele de producție ale societății omenești în toate etapele dezvoltării ei. Așa cum subliniază Lenin: „Prima forță de producție a întregii omeniri este muncitorul, cel ce muncește”⁷⁾.

Eliberarea muncii de exploatare și organizarea ei calificată pe scara întregii societăți creează posibilitatea folosirii cît mai depline a resurselor de muncă și a ușurării muncii prin creșterea neconținută și rapidă a înzestrării tehnice a lucrătorilor.

În cadrul G.A.C., ca formă superioară a cooperației de producție agricolă, utilizarea rațională a forței de muncă prilejuiește creșterea producției agricole, creșterea productivității muncii, micșorarea prețului de cost și mărirea rentabilității lor.

Pentru a analiza folosirea forței de muncă în G.A.C., la nivelul unităților și al regiunii, și pentru a putea face comparațiile necesare cu privire la fenomenul cercetat, între G.A.C. și media pe regiune, am pornit de la modul de folosință a terenului din G.A.C., transformînd categoriile de folosință a terenului în ha convenționale, pe baza coeficienților folosiți în acest sens de I.C.A.R.

Pornind de la datele cuprinse în dările de seamă anuale, date referitoare la numărul de zile-muncă planificate și raportîndu-le la suprafața de teren în ha convenționale, am stabilit numărul zilelor muncă la suta ha convenționale, pe regiune și la unele unități collectiviste.

Pe baza datelor obținute cu privire la suprafața de teren în ha convenționale și a numărului de membri apti de muncă am procedat la stabilirea numărului de membri apti la suta ha convenționale.

7) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 29, p. 317.

În vederea determinării numărului de zile muncă potențial anual la suta ha convenționale, am considerat că potențialul de zile muncă pe un an, la un colectivist apt de muncă este în medie de 200 zile muncă.

În felul acesta am stabilit forțele de producție cu care lucrează gospodăriile colective și anume: pământul și forța de muncă; aici avem în vedere principalele forțe de producție care aparțin colectivităților, fără să pierdem din vedere faptul că producția se desfășoară cu sprijinul multilateral în mijloace de producție pe care-l acordă statul socialist.

Analizând principalele forțe de producție pe baza cărora G.A.C. își organizează producția, rezultă că, concomitent cu creșterea suprafeței totale în ha convenționale a crescut an de an și numărul membrilor apti de muncă la 100 ha teren ha convenționale, acest indicator ajungând în anul 1961 la 50.

Pentru a oglindi gradul de utilizare a forței de muncă, sub aspectul participării la muncă a colectivităților în cadrul gospodăriei obștești a G.A.C. din regiune, am alcătuit — pe baza datelor din dările de seamă anuale a acestora — tabloul III.

TABLOUL III

Cuprinzând gradul de utilizare a forței de muncă pe baza participării la muncă a colectivităților în gospodăria obștească G.A.C. din regiunea Iași.

Nr. crt.	Anul	Nr. total al colectivităților apti de muncă *)	Numărul colectivităților care au lucrat în G.A.C.	
			Total	% din cei apti de muncă
1.	1958	25.646	19.999	77,98
2.	1959	87.980	70.391	80,00
3.	1960	141.906	116.365	82,00
4.	1961	185.813	157.941	85,00

*) Acest indicator reprezintă numărul colectivităților apti de muncă din cadrul G.A.C. ce au avut activitate de producție pe baza relațiilor socialiste în anul respectiv.

Analizând datele cuprinse în tabloul III se desprinde faptul că marea majoritate a colectivităților apti de muncă au lucrat în cadrul gospodăriei obștești a G.A.C. Totodată reliefăm că în acele G.A.C., unde consiliile de conducere au avut în centrul atenției lor mobilizarea și organizarea membrilor colectiviști la muncă în cadrul gospodăriei, proporția colectivităților care au îndeplinit minimum de zile muncă este cu mult mai mare decât media pe regiune. Astfel la G.A.C. „23 August” Pribești-Vaslui, ponderea numărului de colectivități care au îndeplinit minimum de zile muncă a fost în 1961 de 89,6% față de numărul total al colectivităților care au lucrat în gospodăria colectivă.

Din aceste câteva aspecte care reflectă gradul de folosire a forței de muncă în gospodăriile colective de pe cuprinsul regiunii se desprinde con-

cluzia că există o importantă rezervă de forță de muncă, care poate fi folosită, fie la dezvoltarea multilaterală și intensivă a agriculturii colectivistice, fie să acopere necesarul de forță de muncă cerut de ritmul de dezvoltare a economiei regiunii. Posibilitatea eliberării treptate a unei părți din forța de muncă ocupată în prezent în agricultura colectivistă, va spori în același timp pe măsura ce gradul de mecanizare a lucrărilor agricole care se execută în G.A.C. va crește.

Pe baza studiului făcut în legătură cu unele aspecte ale întăririi economico-organizatorice a gospodăriilor agricole colective din regiunea Iași, se pot desprinde câteva concluzii practice și anume:

1. Necesitatea sporirii continue a averii obștești la suta ha teren agricol, și în cadrul acesteia mai ales a valorii fondului de bază la suta ha teren agricol, potrivit posibilităților reale de creștere a acestor indicatori, posibilități care nu au fost încă pe deplin folosite.

2. Necesitatea și posibilitatea dezvoltării intensive și multilaterale a agriculturii colectivistice, pentru care regiunea are condiții de climă și sol deosebit de prielnice și însemnate rezerve încă nefolosite. Aceasta în special prin: dezvoltarea culturii cerealelor, urmărindu-se sporirea producției la ha, ameliorarea raselor de animale, acordându-se importanță mai mare sporirii producției pe cap de animal; dezvoltarea calitativă a viticulturii prin sporirea suprafețelor cultivate cu vii nobile; dezvoltarea pomiculturii urmărindu-se îmbunătățirea raportului între specii în favoarea celor mai valoroase soiuri.

3. Rezolvarea unor probleme complexe pe care le ridică o parte a teritoriului regiunii ca: corectarea solurilor podzolice, creșterea fertilității solului respectiv, folosirea cu mai multă eficiență a pământului, organizarea unei largi acțiuni de combatere a eroziunii solului, întrucât valorificarea terenurilor erodate constituie o mare rezervă pentru creșterea producției agricole.

4. Orientarea în continuare a eforturilor în direcția pregătirii și în special a permanentizării cadrelor care lucrează în gospodăriile agricole colective din regiunea Iași.

5. Îndrumarea în continuare a gospodăriilor colective mici să se unească în unități mai mari, puternice, ca astfel să se poată folosi cât mai fructuos pământul, atelajele și forța de muncă.

BIBLIOGRAFIE

1. Karl Marx, *Capitalul*, vpl. I, ed. P.M.R., 1948, p. 176, *Capitalul*, vol. III, ed. politică 1955, p. 760.
2. V. I. Lenin, *Opere*, vol. 29 ed. P.L.P. 1956, p. 347.
3. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la Congresul al II-lea al P.M.R.*
4. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la Congresul al III-lea al P.M.R.*

8) Gh. Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al P.M.R., Ed. Politică, 1960, p. 69—70.

5. Gh. Gheorghiu-Dej, *40 ani de luptă a Partidului*. Ed. politică 1961.
6. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport prezentat la Plenara C.C. al P.M.R. din 30 iunie—1 iulie 1961*.
7. Curîntarea Gh. Gheorghiu-Dej, *Expunerea făcută în adunarea activului de partid din regiunea Iași*.
8. *Enciclopedia Romîniei* volumul II și III.
9. *Anuarul statistic al R.P.R.* 1960.
10. *Anuarul statistic al Regiunii Iași* 1960.
11. *Din lupta Partidului Comunist Român pentru încheierea alianței dintre clasa muncitoare și țărînimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944/45*, vol. II și III.
12. *Probleme ale dezvoltării consolidării a agriculturii socialiste*, Academia R.P.R. 1960.
13. *Studii de materialism istoric*. Edit. științifică, 1960.
14. *Dările de seamă anuale ale unor G.A.C. din regiunea Iași, centralizatoarele pe raioane și pe regiune care reflectă activitatea G.A.C. din regiunea Iași în procesul transformării socialiste a agriculturii (centralizatoarele fiind întocmite de către secția agricolă a Sfatului Popular al regiunii Iași)*.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УЛУЧШЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ РАБОТЫ ДЛЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОДЪЁМА КОЛЛЕКТИВНЫХ СЕЛЬСКИХ ХОЗЯЙСТВ ЯССКОЙ ОБЛАСТИ

Краткое содержание

Улучшение организационной работы имеет важное значение для экономического подъёма и расширения сектора коллективных сельских хозяйств, а также и для постепенного роста материального благосостояния коллективистов. Исходя из этого, авторы данной работы изучали деятельность коллективных сельских хозяйств Ясской области и пытаются представить некоторые аспекты утверждения общественной собственности, интенсивного и многостороннего развития коллективного производства использования в нём рабочей силы.

На основании всестороннего анализа, авторы приходят к выводам подчёркивающим: необходимость и возможность повышения основного фонда на каждые 100 га; возможности, открывающиеся перед коллективными хозяйствами для их интенсивного и многостороннего производства а также и возможность освобождения части рабочей, занятой в настоящее время в сельском хозяйстве. По мере механизации и завершения коллективизации в сёлах, эта освобождённая рабочая сила дополнит потребности в ней возникающие в связи с непрерывным экономическим, общественным и культурным развитием как Ясской области, так и других областей нашей страны.

QUELQUES PROBLÈMES CONCERNANT LE RENFORCEMENT DE L'ÉCONOMIE ET DE L'ORGANISATION DES EXPLOITATIONS AGRICOLES COLLECTIVES

Résumé

Les exploitations agricoles collectives présentent une grande importance en vue de l'élargissement du secteur collectiviste, pour le relèvement continu du niveau de vie des collectivistes. C'est pour cela que les auteurs, après

avoir analysé l'activité des exploitations agricoles collectives, se proposent de présenter quelques aspects concernant le développement de la propriété commune, ainsi que le développement intensif et multilatéral de la production collectiviste et l'emploi de la force de travail.

On présente quelques conclusions, d'où il résulte : la nécessité et la possibilité de l'augmentation du fonds de base indivisible jusqu'à cent hectares : les possibilités offertes par les exploitations agricoles collectives pour le développement intensif et multilatéral de la production collectiviste.

Les auteurs soulignent la possibilité présentée par l'achèvement du processus de collectivisation et l'accroissement de la mécanisation de l'agriculture pour la libération de la force du travail, utilisée à présent dans l'agriculture ; ce qui pourra assurer le nécessaire exigé par le rythme du développement économique, social et culturel de la région de Jassy, aussi bien que par celui d'autres régions administratives du pays.

NATURA ȘI POZIȚIA CONSILIULUI DE STAT AL R.P.R. IN SISTEMUL ORGANELOR STATULUI NOSTRU DEMOCRAT-POPULAR DE

I. BENDITER

*Comunicare prezentată în sesiunea Univ. „Al. I. Cuza” Iași
din 26 octombrie 1961*

În actuala etapă de desăvârșire a construcției socialiste în țara noastră, un rol important revine organelor statului democrat popular. Pentru a putea face față cu succes sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al P.M.R., concretizate în planul de 6 ani și în schița, planului de perspectivă pe 15 ani, organele statului își perfecționează continuu activitatea lor, îmbunătățindu-și structura, formele organizatorice și metodele de lucru. La realizarea funcțiilor statului democrat popular sînt antrenate într-o măsură din ce în ce mai mare organizațiile obștești ale oamenilor muncii, avînd astfel loc o lărgire a bazei politice a societății și statului nostru socialist.

Corespunzător sarcinilor noi ce decurg din faptul că țara noastră se găsește în ultima etapă de desăvârșire a construirii societății socialiste — prima fază a comunismului — se produc schimbări în însuși sistemul organelor statului. Astfel, în prima sesiune a Marii Adunări Naționale a actualei legislaturi, au fost adoptate importante acte legislative prin care s-au creat organe noi: Consiliul de Stat al R.P.R. și Consiliile economice ale Sfaturilor populare regionale.

Pe baza examinării atribuțiilor ce-i sînt date în competență, a modului de alcătuire și funcționare, în lumina recente modificări aduse capitolului III și altor articole din Constituție, studiul de față se ocupă de natura Consiliului de stat și de locul său în sistemul organelor statului nostru demokrat popular.

I. Modificarea adusă capitolului III al Constituției înlătură dificultățile cu privire la definirea naturii juridice a Consiliului de stat. După cum este cunoscut, în trecut, datorită faptului că în textul Constituției nu exista o referire expresă cu privire la natura Prezidiului Marii Adunări Naționale, s-au purtat discuții în literatura noastră de specialitate privitor la faptul dacă Prezidiul Marii Adunări Naționale poate fi inclus sau nu în sistemul organelor supreme ale puterii de stat.

Unii autori¹⁾ susțineau că Prezidiul Marii Adunări Naționale este, alături de Marea Adunare Națională, un organ suprem al puterii, în timp ce alții²⁾, combatându-i pe primii, erau de părerea contrarie. Și autorul comunicării de față, în unele articole mai vechi, scria că Prezidiul Marii Adunări Naționale este un organ al puterii de stat a cărui natură juridică se caracterizează prin aceea că exercită în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, puterea de stat la nivelul cel mai înalt, dar care este în același timp subordonat în toată activitatea sa Marii Adunări Naționale, ferindu-se însă să-l numească organ suprem al puterii de stat. Această poziție este explicabilă dacă ținem seamă de faptul că pînă la recenta modificare adusă Constituției, problema caracterizării Prezidiului Marii Adunări Naționale prezenta unele greutăți, deoarece, în timp ce Marea Adunare Națională era denumită expres de Constituție ca unicul organ suprem al puterii de stat, nu existau în legea fundamentală a statului nostru dispoziții exprese, care să precizeze natura Prezidiului Marii Adunări Naționale.

Prin noua redactare dată capitolului III, intitulat *Organele supreme ale puterii de stat ale Republicii Populare Romine*, Constituția înlătură orice echivoc în această privință.

Incluzînd Consiliul de stat în organele supreme ale puterii, Constituția dă noțiunii de organ suprem al puterii de stat sensul de organ care exercită pe planul cel mai înalt puterea de stat a oamenilor muncii de la orașe și sate.

În sistemul organelor statului socialist, puterea de stat este exercitată la nivelul cel mai înalt, în primul rînd de către organul suprem reprezentativ (Marea Adunare Națională la noi, Adunarea Națională în R. S. Cehoslovacă, Adunarea Reprezentanților Popolari din Întreaga Chină în R. P. Chineză, Camera Populară în R. D. Germană, Seimul în R. P. Polonă ș.a.).

În afară de organul suprem reprezentativ, pot exista însă și alte organe, care prin natura atribuțiilor ce le îndeplinesc, sînt organe supreme ale puterii. Astfel, în R. S. Cehoslovacă, în sistemul organelor supreme ale puterii de stat sînt incluse, alături de Adunarea Națională a R. S. Cehoslovacă, și Președintele Republicii. În R. P. Chineză, organe supreme ale puterii de stat sînt, potrivit Constituției, Adunarea Reprezentanților Popolari din Întreaga Chină, Comitetul Permanent al Adunării Reprezentanților Popolari din Întreaga Chină, Președintele R. P. Chineze și Conferința Supremă de Stat — ultima cu caracter nepermanent. (Consiliul de Stat în R. P. Chineză este denumirea ce o poartă guvernul, organul suprem de execuție și dispoziție). În R. D. Germană, sistemul organelor supreme ale puterii de stat este format din Camera Populară și Consiliul de stat al R.D.G.; în R. P. Polonă, organe supreme ale puterii de stat sînt: Seimul R. P. Polone, Consiliul de Stat al R. P. Polone și Camera Supremă de control, iar în R. D. Vietnam: Adunarea Națională a R. D. Vietnam, Comitetul Permanent al Adunării Naționale și Președintele R. D. Vietnam.

1) N. Prisca și A. Carsian, *Organele supreme ale puterii de stat în Republica Populară Romină*, Edit. de stat pentru literatură econ. și juridică, București, 1956.

2) T. Vancea, *Marea Adunare Națională — unicul organ suprem al puterii de stat în Republica Populară Romină*, „Justiția Nouă”, nr. 2, 1958.

Constituția R.P.R., în noua redactare a capitolului III modificat, include — după cum am văzut — de asemenea Consiliul de stat în categoria organelor supreme ale puterii de stat.

2. Pentru a înțelege natura Consiliului de Stat ca organ suprem al puterii, este necesar să definim conținutul concret al noțiunii de exercitare a puterii de stat la nivelul cel mai înalt.

În literatura sovietică, a fost combătută ideea potrivit căreia în cadrul statului socialist sovietic s-ar putea vorbi de două puteri de stat distincte, una supremă și alta locală. Marea majoritate a autorilor susțin punctul de vedere just, conform căruia în statul socialist nu poate fi vorba decât de o putere de stat unică, a oamenilor muncii de la orașe și sate, care este exercitată pe plan superior de organele supreme ale puterii de stat, iar pe plan local, de organele locale ale puterii.

Pornind de la faptul că esența puterii de stat este unică în statul nostru socialist, deținătorii unici ai acestei puteri fiind oamenii muncii de la orașe și sate, trebuie să constatăm însă că exercitarea puterii de stat unice de către organele supreme ale puterii de stat prezintă unele particularități pe care nu le întâlnim în exercitarea aceleiași puteri de către organele locale ale puterii de stat.

Organele puterii de stat în statul nostru socialist sînt organe alese, care reprezintă în mod autentic poporul muncitor, interesele și voința oamenilor muncii. Ele sînt purtătoare reale ale suveranității poporului și în modul în care sînt alcătuite și își desfășoară activitatea lor ele întruchiează democrația reală socialistă.

Toate organele puterii de stat — începînd de la Marea Adunare Națională și terminînd cu Sfaturile populare comunale — exercită puterea de stat unică a oamenilor muncii, de la orașe și sate și sînt purtătoare ale suveranității poporului. Metodele concrete de exercitare a puterii se diferențiază însă în raport cu întinderea competenței organului. Așa de exemplu pentru Marea Adunare Națională — organul suprem al puterii de stat în R.P.R. — este caracteristic faptul că el e unicul organ legiuitor, care îndeplinește activitatea de legiferare, în timp ce pentru activitatea Sfaturilor populare — în special cele comunale și orașenești — este caracteristică organizarea participării directe, într-o măsură din ce în ce mai mare, a maselor largi populare la rezolvarea treburilor obștești și de stat.

Delimitarea competenței fiecărei categorii de organe ale statului — în cazul nostru a organelor puterii de stat de diferite grade — este necesară în vederea asigurării legalității și ordinii de drept socialiste și ea se face potrivit principiului de bază în organizarea statului socialist — centralismul democratic. Pe baza principiului centralismului democratic, organele puterii de stat sînt constituite într-un sistem unitar, în cadrul căruia se realizează subordonarea ierarhică a fiecărui organ față de organele ierarhice superioare.

Organele supreme ale puterii de stat au o competență mai cuprinzătoare, mult mai largă, în raport cu organele locale ale puterii.

Caracteristica principală a activității de exercitare a puterii oamenilor muncii prin organele supreme ale puterii de stat o constituie faptul că, fiind purtătoare a suveranității poporului, ele exprimă în gradul cel mai înalt, voința și interesele acestuia.

Ca organe reprezentative alese de toți cetățenii statului, pe baza celor mai democratice norme ale dreptului electoral, ele se bucură de plenitudinea puterii pe care o exercită în numele poporului și pentru popor.

Desigur că și organele locale ale puterii de stat sînt purtătoare ale suveranității poporului, exprimînd voința și interesele oamenilor muncii. Conținutul material al competenței lor este însă limitat, tot așa cum limitată este și competența lor teritorială.

Conținutul concret al exercitării puterii de stat pe planul suprem este dat de competența organelor supreme ale puterii de stat, competența ce include :

a) atribuțiunile de legiferare :

b) atribuțiuni de formare a organelor ce stau în vîrfurile sistemului fiecărei categorii principale de organe ale statului nostru :

c) atribuțiuni de stabilire a liniilor fundamentale ale politicii interne și externe a statului nostru democrat popular, în conformitate cu politica P.M.R.

d) atribuțiuni de control asupra activității tuturor organelor statului socialist, asupra respectării Constituției și legilor țării.

Toate aceste atribuțiuni sînt exercitate în statul nostru democrat popular de către Marea Adunare Națională, organul suprem al puterii de stat, care potrivit art. 24 din Constituție, „exercită toate drepturile statului democrat-popular român“.

Consiliul de Stat îndeplinește și el însă o activitate al cărei conținut este de natura exercitării puterii de stat pe plan suprem. Cu excepția atribuțiunii de legiferare propriu-zisă și a unor atribuțiuni prevăzute în punctele 1—6 incl. ale art. 24 din Constituție, — atribuțiuni ce se referă la validarea mandatelor deputaților Marii Adunări Naționale, alegerea Biroului Marii Adunări Naționale, prelungirea mandatului Marii Adunări Naționale, alegerea și controlul activității Consiliului de Stat —, toate celelalte atribuțiuni ale Marii Adunări Naționale pot fi îndeplinite, în condițiile stabilite de Constituție, și de către Consiliul de Stat.

Trebuie relevat faptul că și în domeniul legiferării, care constituie un drept exclusiv al Marii Adunări Naționale, Consiliul de Stat are atribuțiuni importante. Astfel, el are dreptul de inițiativă legislativă, este singurul organ al statului nostru care are dreptul de a emite acte — decrete cu caracter normativ ce au putere de lege : este singurul organ care are dreptul de a da interpretare legală legilor în vigoare. De asemenea, legile adoptate de Marea Adunare Națională sînt publicate în Buletinul Oficial al M.A.N., sub semnătura Președintelui Consiliului de Stat.

Cu excepția atribuțiunilor amintite de competența exclusivă a Marii Adunări Naționale, Consiliul de Stat exercită în intervalul dintre sesiuni, toate celelalte atribuțiuni ale Marii Adunări Naționale. În afară de acestea, Consiliul de Stat mai are în competența sa și atribuțiuni de reprezentare a R.P.R. în relațiile cu alte state, el fiind organul ce personifică statul și îl reprezintă atât în relațiile interne cît și în relațiile externe.

Din cele expuse, rezultă cu prisosință că Consiliul de Stat este un organ care exercită puterea de stat a oamenilor muncii de la noi la cel mai înalt

nivel, ceea ce justifică includerea lui în categoria organelor supreme ale puterii.

3. Pentru a determina poziția Consiliului de Stat în sistemul organelor de stat ale R.P.R., este necesar să examinăm în primul rând poziția sa față de Marea Adunare Națională.

Prin crearea Consiliului de Stat nu s-a micșorat de loc importanța Marii Adunări Naționale. Ea rămâne mai departe organul care ocupă o poziție unică în sistemul organelor statului nostru, situându-se pe treapta cea mai de sus, în vârful piramidei pe care o formează diferitele organe de stat ale R.P.R. Aceasta este exprimat în art. 24 din Constituție, în care se spune că: „Marea Adunare Națională, ca organ suprem al puterii de stat, exercită toate drepturile statului român democrat popular”.

Marea Adunare Națională rămâne ca și mai înainte de crearea Consiliului de Stat, unicul organ legiuitor al R.P.R., fapt consacrat de art. 22 (al. 2) al Constituției.

În ceea ce privește poziția Consiliului de Stat, ea este precizată de art. 36 din Constituție, în care se spune că: „Consiliul de Stat al Republicii Populare Romine răspunde de întreaga sa activitate în fața Marii Adunări Naționale”.

Subordonarea Consiliului de Stat față de Marea Adunare Națională se întemeiază pe principiul socialist al reprezentării reale a poporului.

În calitatea ei de organ suprem reprezentativ al puterii, ales de toți oamenii muncii, Marea Adunare Națională este organul direct împuternicit de către întregul popor de a exercita în numele și în interesul său, toate drepturile statului român democrat popular. Marea Adunare Națională ca organ colegial, lucrează în sesiuni, unica formă organizatorică în cadrul căreia ea își exercită atribuțiunile cele mai importante, și în primul rând, atribuțiunile de legiferare.

Avînd însă o compunere mai largă (470 deputați), Marea Adunare Națională se întrunește mai greu în sesiuni (Constituția stabilește 2 sesiuni ordinare pe an).

Necesitatea organizării exercitării puterii de stat și în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale a impus crearea unui organ suprem al puterii de stat, cu activitate permanentă. Aceasta a determinat înființarea Consiliului de Stat al R.P.R., care este organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă.

Fîind subordonat Marii Adunări Naționale, Consiliul de Stat nu este însă organ executiv.

Organizării noastre de stat socialiste îi este străină concepția burgheză cu privire la organele așa-zisei puteri executive. Statului socialist nu i se poate aplica schema de organizare a statului burghez în cadrul căruia organul ce personifica și reprezintă statul la nivelul cel mai înalt — Președintele sau monarhul — este în același timp și șeful așa-denumitei puteri executive.

În concepția marxist-leninistă, organele reprezentative ale puterii în statul socialist nu sînt numai organe legiuitoare. Criticînd parlamentarismul burghez, V. I. Lenin, în *Statul și revoluția*, relevă faptul că superioritatea organelor statului de dictatură a proletariatului constă în aceea

ca ele sînt, așa cum trebuia să fie și Comuna din Paris, nu o instituție parlamentară, ci una cu caracter luerativ, care concentrează în același timp, și activitate legiuitoare și cea de executare a legii³⁾.

Marca Adunare Națională și Consiliul de Stat, ca organe supreme ale puterii statului socialist, îndeplinesc în același timp, și atribuțiuni de legiferare și iau măsurile generale necesare în vederea executării legii.

Merita a fi subliniat un aspect important și anume, că activitatea Consiliului de Stat se împletește cu aceea a Marii Adunări Naționale, Consiliul de Stat fiind acel organ care continuă activitatea Marii Adunări Naționale în intervalul dintre sesiunile acesteia.

4. Ca organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă, Consiliul de Stat are o competență lărgită față de vechiul Prezidiu al Marii Adunări Naționale.

Constituția dă în competența Consiliului de Stat atribuțiuni pe care Prezidiul M.A.N. nu le avea. Astfel, potrivit art. 37 din Constituție, pct. 7, Consiliul de Stat are dreptul de a controla activitatea Procuraturii Generale a R.P.R., drept care înainte nu era prevăzut pentru Prezidiu. De asemenea, Constituția (art. 37, pct. 11) conferă Consiliului de Stat dreptul de amnistie, drept exercitat înainte în mod exclusiv de Marca Adunare Națională. Lărgind și mai mult competența Consiliului de Stat, Constituția (art. 39, al. 2) stabilește că el are dreptul, în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, de a convoca Comisiile permanente ale acesteia.

Prin unele dispoziții, Constituția întărește dreptul de control al Consiliului de Stat asupra organelor centrale ale statului: Consiliul de Miniștri, Tribunalul Suprem, Procuratura Generală. În această privință art. 37 (pct. 1 și 6) din Constituție stabilește că, Consiliul de Stat ascultă dări de seama și exercită controlul asupra Guvernului și respectiv Tribunalului Suprem al R.P.R., iar pct. 8 al aceluiași articol atribuie Consiliului de Stat dreptul de numire și revocare a Președintelui, a membrilor Tribunalului Suprem și a comandantului suprem al Forțelor Armate ale Republicii Populare Romine.

Si competența Consiliului de Stat modificată față de aceea a vechiului Prezidiu, îi asigură posibilitatea exercitării puterii de stat, în mod permanent, pe plan suprem. Importanța în această privință este dispoziția cuprinsă în art. 35 (penultimul alineat) al Constituției, potrivit căreia nu există incompatibilitate între funcțiile de membru al Consiliului de Stat și cele de Președinte al Marii Adunări Naționale și Președinte al Consiliului de Miniștri. Principiul s-a găsit aplicarea în actuala componere a Consiliului de Stat, în care Președintele Marii Adunări Naționale și Președintele Consiliului de Miniștri sînt în același timp și vice-președinți ai Consiliului de Stat. Această situație asigură operativitatea în activitatea de exercitare a puterii de stat, de conducere a statului.

5. Pentru precizarea poziției Consiliului de Stat, este necesar să arătăm raporturile în care el se găsește cu celelalte organe ale statului.

Fiind subordonat Marii Adunări Naționale, Consiliul de Stat are totodată atribuțiuni de formare a tuturor celorlalte organe ale statului, precum și dreptul de control asupra activității lor. În Constituție sînt preve-

3) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 25, p. 416.

deri care stabilesc în mod expres subordonarea acestora fața de Consiliul de Stat.

Poziția superioară a Consiliului de Stat reiese și din faptul că el este organul cu atribuțiuni permanente de personificare a statului în relațiile sale interne și externe.

Toate aceste atribuțiuni asigură Consiliului de Stat o poziție superioară tuturor celorlalte organe ale statului nostru democrat popular, cu excepția Marii Adunări Naționale, căreia îi este subordonat.

6. Sarcinile grandioase ale desăvârșirii construirii socialismului și ale trecerii spre construcția societății comuniste pun în fața organelor statului nostru — inclusiv și a Consiliului de Stat, — cu multă acuitate, problema perfecționării continue a organizării și funcționării lor, în scopul realizării unei cât mai eficiente conduceri de stat în toate domeniile construcției socialiste, economice și social-culturale.

Acele normative cu privire la Consiliul de Stat stabilesc în mod principal și numai în linii mari, modul sau de alcătuire și competența sa.

În Constituțiile unor state socialiste, sunt cuprinse chiar în textul constituțional, dispoziții cu privire la organizarea interioară a Consiliului de Stat. Așa spre exemplu, în Constituția poloneză se stabilește că pe lângă Consiliul de Stat funcționează comisii pentru diferite probleme: legiferare, organele locale ale puterii, cetățenia, conferirea de decorații, numirea unor înalți funcționari și a judecătorilor, amnistia.

În scurta perioadă care s-a scurs de la data înființării sale, Consiliul de Stat a desfășurat o activitate importantă, care s-a concretizat pe plan juridic în actele ce sînt în curs de elaborare privitoare la unele sectoare importante, în direcția întăririi ordinii și legalității socialiste, întăririi relațiilor socialiste de conviețuire socială ș.a.

Sedintele Consiliului de Stat, prin punctele ce au figurat la ordinea de zi, dovedesc însemnătatea mare pe care acest organ nou creat o are în conducerea de stat, în opera de desăvârșire a construcției socialiste în Patria noastră.

ПРИРОДА И МЕСТО ГОСУДАРСТВЕННОГО СОВЕТА РНР В СИСТЕМЕ ОРГАНОВ НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ГОСУДАРСТВА

Краткое содержание

Соответственно с новыми задачами настоящего этапа завершения социалистического строительства в РНР происходят некоторые изменения и в системе государственных органов.

Государственный Совет РНР созданный вместо бывшего Президиума Великого Национального Собрания, является вторым верховным органом государственной власти после Великого Национального Собрания которым он образован и которому он подчиняется.

На основе рассмотрения представленных ему полномочий, способов его образования и функционирования в свете последних изменений в тексте конституции, настоящая статья разрабатывает вопросы о

природе Государственного Совета, и о его месте в системе государственных органов РНР.

Автор объясняет характер Государственного Совета, как высший орган государственной власти, исследуя конкретное содержание понятия осуществления государственной власти на высшем уровне. Далее рассматривается место Государственного Совета в отношении Великого Национального Собрания и других государственных органов. Выявляется также тот факт, что в сравнении с бывшим Президиумом Великого Национального Собрания, Государственный Совет имеет более широкую компетенцию.

В заключение подчеркивается значение и роль Государственного Совета в управлении государством, делом завершения социалистического строительства в РНР.

LA NATURE ET LA POSITION DU CONSEIL D'ÉTAT
DE LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE ROUMAINE DANS LE SYSTÈME
DES ORGANES DE L'ÉTAT DÉMOCRATIQUE-POPULAIRE

Résumé

Les problèmes qui se posent à l'étape actuelle — étape d'achèvement de l'édification socialiste dans notre pays — exigent une série de modifications dans le système des organes d'État.

Ayant remplacé l'ancien Présidium de la grande Assemblée Nationale, le Conseil d'État de la République Populaire Roumaine est devenu le second organe suprême du pouvoir d'État. Il est subordonné à la grande Assemblée Nationale.

Après avoir étudié les attributions du Conseil d'État, sa composition et ses fonctions, vu la modification du chapitre III et de certains articles de la Constitution, l'auteur de la présente communication examine la nature du Conseil et sa position dans le système des organes de l'État démocratique populaire roumain.

Le caractère du Conseil d'État — organe suprême du pouvoir d'État — est mis en évidence par l'analyse du contenu concret de la notion d'exécution du pouvoir d'État au niveau le plus élevé. On examine aussi la position du Conseil d'État par rapport à la Grande Assemblée Nationale et aux autres organes de l'État, en précisant que le Conseil d'État a une compétence plus grande que celle de l'ancien Présidium.

Les conclusions montrent le rôle du Conseil dans la vaste action dirigée par l'État en vue de l'achèvement de l'édification socialiste dans la République Populaire Roumaine.

BAZELE LEGISLAȚIEI CIVILE A U.R.S.S. ȘI A REPUBLICILOR UNIONALE ȘI DOMENIUL DE REGLEMENTARE A DREPTULUI CIVIL

DE

R. SANIELEVICI

În iulie 1960 a fost publicat spre discutare proiectul bazelor legislației civile U.R.S.S. și a Republicilor Unionale și a fost votat în decembrie 1961.

Necesitatea elaborării bazelor legislației civile a fost determinată de schimbările social-economice petrecute în U.R.S.S. și de sarcinile construcției desfășurate a comunismului.

Codul astăzi în vigoare a fost elaborat în 1922 — de atunci s-au petrecut uriașe transformări în raporturile social-economice. S-a construit socialismul și U.R.S.S. a pășit pe calca construirii comunismului. Normele juridice trebuie puse de acord cu noile raporturi sociale. În anii ce au urmat adoptării codului civil din 1922 s-au elaborat numeroase acte normative care n-au fost integrate în codul civil. În baza indicațiilor Congresului al XXI-lea al P.C.U.S. statul sovietic a început o uriașă muncă de perfecționare a legislației sovietice în cadrul căruia un loc important îl ocupă codificarea legislației panunionale și republicane pe ramuri de drept.

Bazele legislației civile sînt primul act legislativ panunional sistematizat. Codurile care au reglementat pînă în prezent problemele legislației civile sînt coduri civile ale republicilor unionale adoptate în primii ai puterii sovietice.

Bazele legislației civile oglindesc schimbările esențiale intervenite în viața statului sovietic și reglementează instituțiile fundamentale ale dreptului civil. Unitatea bazei economice a statului socialist determină necesitatea soluționării unitare a problemelor principale în cadrul legislației panunionale. De aceea, bazele legislației civile conțin principii diriguitoare pentru elaborarea noilor coduri republicane.

Bazele legislației civile au 8 secțiuni: secțiunea I cuprinde principiile generale; secțiunea II dreptul de proprietate cu reguli privind proprietatea socialistă de stat, proprietate cooperatistă colhoznică, a organizațiilor obștești

și personală; secțiunea III dreptul obligațiilor în care se găsesc principii generale și reguli privind diferite contracte: vânzare-cumpărare, furnizare, închiriere, antrepriza, antrepriza pentru construcții capitale, transport, prestare de servicii de către întreprinderile poșta-telegraf-telefon, asigurările de stat, relațiile de credit și decontare și obligațiile izvorite din cauzare de prejudiciu; secțiunea IV, V și VI reglementează dreptul de autor, dreptul de inventator și dreptul asupra descoperirii, secțiunea VII dreptul succesoral și secțiunea VIII capacitatea juridică a străinilor și condițiile aplicării legilor civile ale altor state.

Elaborarea bazelor legislației civile a fost precedată de o amplă discuție în literatura juridică. Problema cea mai controversată care a apărut cu ocazia pregătirii proiectului a fost sfera raporturilor ce trebuie reglementate de normele dreptului civil. Discuțiile au început cu problema generală a sistemului de drept socialist, apoi ele s-au concentrat asupra sferei dreptului civil. Problema fundamentală a fost problema locului normelor ce reglementează sfera complexă a raporturilor între organizații socialiste. Acestei probleme i-a fost consacrată și o sesiune științifică a Institutului de drept de pe lângă Academia de Științe a U.R.S.S. din mai 1959. Anumite aspecte ale acestei probleme au continuat să formeze obiectul discuțiilor și după publicarea proiectului bazelor legislației civile — mai ales în ce privește sistematizarea normelor cuprinse în proiect precum și conținutul unor secțiuni și articole.

În problema obiectului de reglementare a dreptului civil s-au exprimat multe păreri care în esență se reduc la două poziții opuse. Unii au propus separarea reglementării raporturilor patrimoniale între organizațiile socialiste într-o ramură separată a dreptului socialist — dreptul economic. Alții au considerat că aceste raporturi trebuie reglementate în cadrul ramurii unitare a dreptului civil. Celelalte poziții introduc unele corective la una din aceste două poziții fundamentale.

Dreptul civil trebuie să reglementeze raporturi patrimoniale ale societății socialiste. Greutatea provine de acolo că ne lovim de raporturi patrimoniale mai complexe decât în orice altă orînduire ce nu pot fi cuprinse în instituțiile și categoriile juridice tradiționale. În societatea burgheză raporturile patrimoniale sînt bazate pe proprietatea privată și sînt de aceeași natură. Proprietatea privată stă la baza raporturilor juridice indiferent dacă participanții săi sînt persoane fizice sau juridice.

La baza societății socialiste stă proprietatea socialistă care se realizează atît prin intermediul relațiilor de marfă-bani cit și în afara lor. De aici prima problemă: care din ele trebuie cuprinse în sfera de reglementare a dreptului civil? Toate sau numai cele de marfă-bani?

În societatea socialistă proprietatea socialistă există sub forma proprietății de stat și cooperatist-colhoznice și în afara de ea există și proprietatea personală. De aici problema: toate raporturilor patrimoniale din societatea socialistă trebuie reglementate laolaltă în cadrul aceleiași ramuri sau în cadrul unor ramuri diferite în funcție de forma de proprietate care stă la baza lor?

În societatea socialistă raporturile de marfă-bani nu sînt de aceeași natură. Raporturile de marfă-bani între organizațiile socialiste au trasături

diferite față de raporturile marfă-bani între cetățeni sau între cetățeni și organizațiile socialiste. De aici întrebarea: Bazele legislației civile trebuie să reglementeze raporturile de marfă-bani în ceea ce au ele comun sau fiecare categorie conform cu specificul ei?¹⁾.

I

Codurile civile burgheze, în special cele mai vechi, reglementează toate raporturile patrimoniale, deoarece la baza relațiilor de producție stă proprietatea privată. Producția de mărfuri este atotcuprinzătoare — și forța de muncă și pământul se transformă în marfă. Dreptul civil are de aceea caracter universal.

În dreptul socialist relațiile economice sunt reglementate în afara de normele dreptului civil și de alte norme: dreptul funciar, dreptul muncii, dreptul colhoznic, într-o anumită măsură dreptul familiei care există ca ramuri de drept independente ale sistemului de drept sovietic. De aceea majoritatea autorilor sînt de acord că dreptul civil nu reglementează toate relațiile patrimoniale ci numai acelea care se stabilesc în cadrul producției și schimbului de mărfuri.

Bazele legislației civile delimitează în art. 1 și 2 sfera raporturilor reglementate de dreptul civil arătînd că dreptul civil reglementează raporturile patrimoniale și nepatrimoniale legate de ele, precizînd că legislația civilă nu se aplică raporturilor bazate pe subordonarea administrativă a unei părți față de cealaltă, nici raporturilor ce se stabilesc în legătura cu plata impozitelor. Raporturile de familie, de muncă, funciare și cele ce se stabilesc în baza statutului artelului agricol în colhozuri sînt reglementate de normele corespunzătoare ale dreptului familiei, muncii, funciar și colhoznic.

Unii autori critică ca tehnică juridică modul cum este făcută delimitarea sferei de reglementare a legislației civile. „Proiectul trebuie să arate care sînt relațiile la care se referă legislația civilă și nu cele la care nu se referă”²⁾. Pentru a sublinia izvorul economic al unității legislației civile și a delimita sfera raporturilor patrimoniale reglementate de ea, unii autori au propus ca articolul respectiv să precizeze că legislația civilă reglementează raporturile patrimoniale ce iau naștere în cadrul relațiilor economice de marfă-bani³⁾. Această formulare a fost adoptată în preambul.

II

La întrebarea dacă dreptul civil trebuie să reglementeze numai raporturile patrimoniale între cetățeni și între cetățeni și organizațiile socialiste,

1) Vezi „Вопросы экономики” 12, 1960. М. Колганов — *Raporturile patrimoniale și bazele legislației civile*.

2) „Социалистическая Законность” 8, 1960. В. Татевосян. *Contribuții la proiectul bazelor legislației civile U.R.S.S. și a Republicilor Unionale*.

3) „Советское государство и право” 2, 1961. Т. В. Кукусов, Д. С. Карасик, С. С. Алексеев, О. А. Красавкичев — *Despre reglementarea de drept civil diferențiată*.

sau și raporturile între organizațiile socialiste, partizanii dreptului economic au răspuns că raporturile patrimoniale între organizațiile socialiste formează obiectul unei ramuri separate a dreptului — dreptul economic, iar bazele legislației civile trebuie să cuprindă numai raporturile patrimoniale cu participarea cetățenilor. Ei consideră drept criteriu esențial pentru separarea dreptului civil de cel economic faptul că la baza relațiilor patrimoniale între cetățeni și între cetățeni și organizațiile socialiste stă proprietatea personală în timp ce la baza relațiilor patrimoniale între organizațiile socialiste stă proprietatea obștească⁴⁾. Deosebirile esențiale între relațiile sociale bazate pe proprietatea obștească și relațiile sociale legate de proprietatea personală, ar determina necesitatea separării dreptului economic de dreptul civil.

Partizanii dreptului economic separă în mod greșit raporturile patrimoniale bazate pe proprietatea obștească de cele bazate pe proprietatea personală. Raporturile cu participarea cetățenilor nu se bazează numai pe proprietatea personală. Proprietatea personală derivă din proprietatea socialistă și proprietatea socialistă formează baza unor importante raporturi patrimoniale cu participarea cetățenilor ca de exemplu închirierea locuințelor proprietate de stat, cumpărarea de către cetățeni a bunurilor de consum în cadrul comerțului socialist etc. Întreaga activitate economică se desfășoară în mod planificat — pe baza planului unic de stat — raporturile cu participarea cetățenilor sînt și ele cuprinse în sfera de influență a planului.

Bazele legislației civile stabilesc în art. 2 sfera de reglementare a dreptului civil. Dreptul civil sovietic reglementează raporturile între cetățeni, între cetățeni și organizațiile de stat, cooperatiste și obștești, între organizațiile de stat cooperatiste și obștești între ele⁵⁾.

Bazele consacră astfel unitatea raporturilor patrimoniale ce se stabilesc în baza producției de mărfuri, ce se desfășoară conform planului unic de stat. Aceste raporturi patrimoniale indiferent dacă funcționează în sfera economiei socialiste sau ale satisfacerii nevoilor individuale ale cetățenilor sînt din punct de vedere al naturii lor economice de același tip și necesită o reglementare unitară. Unitatea însușirilor producției de mărfuri planificate indiferent de participării la raporturile patrimoniale ce se nasc în baza ei, este baza economică obiectivă a unității dreptului civil⁶⁾.

Toate sferele producției de mărfuri în U.R.S.S. nu sînt separate, ci ele alcătuiesc verigile producției de mărfuri socialiste. Producția de mărfuri socialistă în ansamblul ei este subordonată conducerii planificate a economiei. Dar întrucît legea dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale, acționează în forme diferite în diferitele sfere ale producției de mărfuri, se poate pune problema unei reglementări diferențiate în cadrul dreptului civil unitar.

4) „Советское государство и право“ 6, 1959. S. V. Tedovosian — *Esența dreptului economic și apropiata codificare a legislației civile.*

5) „Советское государство и право“ 1, 1962.

6) „Советское государство и право“ 2, 1960. S. S. Alexeev — *Reglementarea de drept civil diferențiată în societatea socialistă.*

Unitatea reglementării juridice de drept civil în societatea socialistă își găsește expresia în faptul că în sistemul dreptului civil există instituții juridice comune care se extind asupra tuturor raporturilor de tip marfă-bani, indiferent de participanții la raportul juridic. Raporturile între organizațiile socialiste au cu celelalte raporturi de drept civil o serie de trăsături comune. Ele au forma de marfă-bani și se reduc în esență la predarea unui bun sau prestarea unui serviciu contra unei sume de bani. Părțile în aceste raporturi apar ca participanți egali la circuitul civil și poartă o răspundere materială pentru obligațiile asumate.

Separarea dreptului economic de dreptul civil ar duce în mod necesar la reglementarea paralelă a unor instituții juridice în cadrul a două ramuri diferite — stabilirea a două noțiuni de culpă, a două noțiuni de răspundere contractuală etc.

Discuțiile au vizat și denumirea de drept civil căreia nu i-ar corespunde, după părerea partizanilor dreptului economic, reglementarea raporturilor între organizațiile socialiste. Astfel, V. Tadevosian pornind de la ideea că denumirea de drept civil e convențională, propune ca normele juridice să fie desemnate prin numele lor — normele ce reglementează relațiile economice între organizațiile socialiste să fie denumite drept economic și celelalte norme ce reglementează raporturile patrimoniale bazate pe proprietatea personală a cetățenilor, drept civil.

A. I. Denisov, N. I. Bernștein, precum și S. Bratus recunosc că termenul de drept civil nu exprimă exact raporturile reglementate prin această ramură a dreptului sovietic, dar considerentele privind denumirea nu pot fi criteriu hotărâtor în soluționarea problemelor sistemului dreptului sovietic. De altfel, noțiunea de drept civil s-a schimbat, nu mai are nici înțelesul ei din dreptul roman, nici înțelesul ei din dreptul burghez unde reglementează raporturi patrimoniale bazate pe proprietatea privată. În procesul dezvoltării istorice multe noțiuni și schimbă esența, deși denumirea lor poate rămâne aceeași. Conținutul dreptului civil s-a schimbat mult așa cum s-au schimbat relațiile economice pe care acestea le exprimă.

Unii participanți la discuții care n-au fost de acord cu separarea dreptului economic ca ramură de drept, au susținut necesitatea separării a dreptului economic ca ramură a științei. Astfel, Venedictov a arătat că problemele construcției economice trebuie reglementate atât de dreptul civil cit și de drept administrativ (respectiv administrativ-economic); dar întrucât problemelor economice le este strîmțat atât în dreptul civil cit și în dreptul administrativ, existența unei ramuri a dreptului economic în știința dreptului ar permite o studiere complexă și de ansamblu a problemelor conducerii întreprinderii și a legăturilor între ele.

III

În fine s-au purtat discuții după apariția proiectului dacă raporturile patrimoniale de marfă-bani trebuie reglementate numai în ceea ce au ele comun, sau fiecare categorie conform cu specificul ei

Aparind principiul unității dreptului civil, o serie de autori au considerat că teoria dreptului economic nu poate fi pur și simplu respinsă. Ea conține și o serie de teze juste care oglindesc necesitatea unei reglementări diferențiale a raporturilor patrimoniale din diferitele sectoare ale producției de mărfuri. Insași istoria dezvoltării dreptului civil arată că această dezvoltare a mers pe linia unei reglementări diferențiate a raporturilor patrimoniale.

În cadrul dreptului civil trebuie reglementate diferențiat raporturile patrimoniale ale diferitelor verigi ale producției de mărfuri, astfel încât normele juridice să oglindească particularitățile acțiunii legii economice a dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale în aceste sectoare.

Relațiile patrimoniale ce se stabilesc în baza producției de mărfuri sunt de același tip, dar instituțiile juridice din cadrul economiei socialiste au o serie de particularități care necesită separarea instituțiilor respective în cadrul legislației civile unice. Această necesitate și-a găsit oarecare expresie în bazele legislației civile: a) în definirea sferei de aplicare a dreptului civil, în art. 2 bazele disting 3 categorii de relații patrimoniale: între cetățeni, între cetățeni și organizațiile socialiste și între organizațiile socialiste; b) contractul de furnizare și contractul de construcții capitale sunt reglementate în capitole aparte; c) fără să formeze capitole sau subdiviziuni, unele norme se referă la raporturile între organizațiile socialiste, altele la raporturile cu participarea cetățenilor.

Apreciind că proiectul bazelor legislației civile reprezintă un pas înainte în dezvoltarea dreptului civil și în sistematizarea legislației civile o serie de autori au criticat insuficienta atenție acordată problemelor raporturilor între organizațiile socialiste⁷⁾. Autorul V. P. Efimocikin⁸⁾ arată că din 106 articole, 13 sunt aplicabile tuturor raporturilor patrimoniale, 46 raporturilor patrimoniale la care participă cetățenii; 2 raporturilor patrimoniale privind colhozurile și numai 15 raporturilor între organizațiile socialiste.

Alți autori au criticat inconsecvența proiectului bazelor legislației civile în reglementarea diferențiată a diferitelor categorii de raporturi patrimoniale⁷⁾. Reglementarea diferențiată trebuie să-și găsească expresia după caz — în cadrul unor capitole dintr-o secțiune sau uneori chiar în cadrul unei secțiuni aparte.

Contractele economice, contracte între organizațiile socialiste au o serie de particularități în ceea ce privește modul de încheiere a lor intrucât obligațiile contractuale au un izvor complex — planul și contractul —, existența litigiului precontractual, unele particularități în ce privește răspunderea contractuală, gradul și formele ei. Bazele legislației civile reglementează anumite contracte economice — furnizare, construcțiile capitale —

7) „Советское государство и право“ 3, 1961. Cu privire la problema contractului economic: Kuksov T. A., D. S. Karasik, S. S. Alexeev, O. A. Krasavichikov. Despre reglementarea de drept civil diferențiată: I. V. Seorohodov, *Proiectul bazelor legislației civile U.R.S.S. și a Republicilor Unionale și reglementarea juridică a relațiilor economice în industrie și construcție*.

8) „Советское государство и право“ 2, 1961. V. P. Efimocikin, *Problemele construcției economice și proiectul bazelor legislației civile U.R.S.S. și a Republicilor Unionale*.

dar lipsește o reglementare a contractelor economice în general. O asemenea reglementare separată care să cuprindă principiile generale ale contractelor economice ar fi cu atât mai utilă cu cât există o serie de contracte ce se încheie între organizații socialiste și care au rămas în afara reglementării ca de exemplu contractul de proiectare, contractul pentru furnizarea energiei electrice etc.

În aceeași secțiune sau capitol fără subdiviziuni speciale sînt cuprinse norme de reglementare a unor raporturi patrimoniale între organizațiile socialiste și a unor raporturi patrimoniale cu participarea cetățenilor, ca de exemplu, normele privind prescripția, culpa, garantarea obligațiilor — fără indicarea unor particularități în funcționarea acestor instituții în raporturile cu participarea cetățenilor și în raporturile între organizațiile socialiste. Aceste propuneri pe linia aprofundării reglementării diferențiate n-au fost primite de Bazele legislației civile.

Discuțiile care s-au purtat și se poartă în paginile literaturii juridice sovietice au permis reținerea momentelor pozitive în poziția partizanilor unității dreptului civil și a partizanilor dreptului economic. Astfel, în articolul redacțional din „Советское государство и право“ 2, 1961 privind discutarea proiectului bazelor legislației civile se rețin ca rezultate pozitive ale acestor discuții recunoașterea necesității unei reglementări diferențiate a raporturilor patrimoniale precum și recunoașterea necesității unei cercetări științifice profunde și independente a problemelor raporturilor juridice din cadrul economiei socialiste. S-a întărit atenția acordată problemelor juridice ale construcției economice în U.R.S.S. și în baza hotărîrii Prezidiului Academiei U.R.S.S. în cadrul institutului de stat și drept de pe lângă Academia de știință U.R.S.S. sectorul de drept civil a fost transformat în sector de drept civil și economic. Discuțiile și propunerile concrete au permis o îmbunătățire a sistematizării și a reglementării raporturilor de drept civil de către Bazele legislației civile.

ОСНОВЫ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА СССР И СОЮЗНЫХ РЕСПУБЛИК И ПРЕДМЕТ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА

Краткое содержание

В статье излагается обсуждение имевшее место в советской литературе по вопросу о предмете гражданского права. Исходя из единства планового товарного производства при социализме, автор демонстрирует полное единство гражданского права, закрепленное и основами гражданского права, СССР. Автор подчеркивает необходимость дифференциального урегулирования имущественных отношений разных сфер товарного производства в рамках единого социалистического гражданского права.

LES BASES DE LA LÉGISLATION CIVILE DE L'U.R.S.S.
ET DES RÉPUBLIQUES UNIONALES ET LE DOMAINE DE
RÉGLEMENTATION DU DROIT CIVIL

Résumé

L'auteur expose les discussions qui ont eu lieu dans la littérature soviétique concernant le problème de l'objet de réglementation du droit civil. Prenant comme point de départ l'unité de la production de marchandises planifiée, l'auteur démontre l'unité du droit civil consacrée également par les bases de la législation civile. On souligne la nécessité d'une réglementation différenciée des rapports patrimoniaux des différentes sphères de la production de marchandises dans le cadre du droit civil unitaire.

DEZVOLTAREA ORGANELOR LOCALE ALE PUTERII DE STAT IN REPUBLICA POPULARĂ UNGARĂ

DE

OTTO BIHARI

Pécs — P. P. Ungară

În procesul de dezvoltare a statelor de democrație populară, cei cinci-sprezece ani trecuți de la eliberare se transformă deja într-o perioadă istorică. Avem sarcina să acumulăm experiențele acestei perioade de dezvoltare, dând astfel posibilitate și țărilor frățești socialiste ca — în activitatea lor de construire a socialismului — să se folosească de aceste experiențe.

Îmi face o deosebită onoare, ca -- în cadrul cercetărilor mele de drept constituțional maghiar -- să pot vorbi înaintea dvs. despre un sector însemnat al organizației noastre de stat: *despre dezvoltarea organelor locale*. Profit de ocazie să expun și câteva chestiuni problematice în legătură cu această materie. Țin să menționez chiar de acum că simt greutatea acestei sarcini, deoarece examinând procesul de dezvoltare a sfaturilor populare și istoria activității lor, se prezintă înaintea noastră un șir întreg de greutăți — inerente procesului dezvoltării — și de chestiuni discutate, premergătoare modalităților actuale de rezolvare.

Înainte de eliberare, în județele, orașele și comunele Ungariei au funcționat așa-numitele consilii municipale, organe locale de autoadministrație. Formele retrograde, moștenite din sistemul feudal, au fost tot atât de caracteristice pentru aceste organe, ca și pentru celelalte părți ale mecanismului nostru de stat. Dacă privim numai așa-zisul „sistem virilist“, reiese clar caracterul reacționar al acestor „municipii“, organe locale de autoadministrație. Acest caracter exclude posibilitatea oricărui progres efectiv. (În organele municipale județene și orașenești 2/5 din numărul total al membrilor consiliului municipal au fost „viriliști“, adică cetățeni care erau cei mai mari contribuabili). În consiliile comunale, jumătatea membrilor era virilistă. La acest sistem s-a mai adăugat și un sistem electoral, care a conținut cele mai multe cazuri de excludere de la dreptul de vot. În comunele noastre numărul celor cu drept de vot era sub 20 la sută, iar în orașe sub 30 la sută din numărul total al locuitorilor. Pe lângă aceasta, și competența consiliilor municipale.

compuse din membri astfel „purificați” era minimală. Partea covârșitoare a administrației de resort nu a fost niciodată de fapt subordonată organelor de autoadministrație. E caracteristic, că administrația financiară — un resort foarte însemnat — își desfășura activitatea aproape complet independent de organele locale. În cadrul organelor de autoadministrație locală adevărata putere nu a fost în mâinile organelor alese — de altfel în baza unui drept de vot cu totul antidemocratic — ci în mâinile funcționarilor (subprefect, prefect, primpretor, notar).

E natural că un astfel de aparat era chiar de la început nefolositor pentru o orînduire de stat democratică. Concomitent cu eliberarea țării „municipiile” dispar în mod automat și oamenii muncii de la sate și orașe înființează organele noi ale activității locale a puterii progresist-democratice: comitete naționale.

Aceste organe — funcționînd pe baza unui principiu așa-zis „paritar”, au exercitat aproape exclusiv puterea de stat și au îndeplinit funcțiile administrative pe teritoriul lor de activitate pînă la consolidarea organelor centrale de stat. Decizia nr. 14/1945 a Consiliului de Miniștri a trecut însă în cursul lunii ianuarie 1945 atribuțiile administrative ale comitetelor naționale asupra unor consilii comunale și municipale, recent înființate, respectiv asupra organelor acestora.

Noile organe ale administrației autonome au fost înființate tot pe baza sistemului parității, adică erau constituite din delegați — în număr egal — ai partidelor democratice și ai organelor sindicale. Sistemul parității nu a luat în considerare ponderea forțelor politice pe un teritoriu dat. Rezultatul acestui fapt a fost că devenind mai hotărîtă conștiința socială a oamenilor muncii, cu cît au stat mai ferm pe lingă programul trasat de Partidul Comunist, cu atît a devenit mai străină și, politicește, mai nemotivată, activitatea acestor organe. Baza paritară, care la început a fost un mijloc corespunzător în scopul de a îndemna și de a educa pentru o activitate politică poporul muncitor dezrobît, a devenit din ce în ce mai mult o piedică a înființării unei puteri adevărat populare la orașe și la sate. Însemnătatea comitetelor naționale, care — fiind organe politice — s-au îndepărtat din ce în ce mai mult de activitatea de stat de toate zilele, s-a micșorat deci din zi în zi în așa fel, încît Consiliul Republican al Comitetelor Naționale, cu cîteva luni înaintea acceptării noii constituții, a declarat dizolvarea comitetelor naționale. Sistemul din 1945 a menținut dezmembrarea de pînă atunci a organelor administrative și consolidarea activității organizațiilor economice a mai accentuat această dezmembrare. Concomitent însă cu începerea activității sfaturilor populare județene, a fost necesară încadrarea în sistemul sfaturilor populare a următoarelor organe administrative de stat — pînă atunci de sine stătătoare, adică nesubordonate organelor de autoadministrație locală — administrația financiară, direcțiunea de agricultură, cadastrul, subcentrul uzinei de stat de mașini agricole, direcțiunea comercială, inspectoratul de edilitate, inspectoratul școlar, inspectoratul sportiv, inspectoratul treburilor sociale, medicii primari, inspectoratul învățămîntului extrașcolar, precum și organele locale ale noilor organe centrale ca: Comitetul de Stat pentru Planificare, Oficiul Central de Statistică, Oficiul Forțelor de Muncă etc. Această situație a dezmembrării a făcut fără

indoiială imposibil chiar și un minim al unei coordonări planificate și moderne a muncii.

Acest sistem municipal a făcut — cu toate eforturile contrare ale comunistilor — imposibilă înființarea unei legături constante între organele locale și între masele poporului muncitor. În anii ce au precedat înființării sfaturilor populare, mase mai însemnate ale oamenilor muncii au luat parte numai la pregătirea planurilor politicii comunale, precum și la pregătirea unor acțiuni locale asemănătoare, inițiate de către organele locale ale Partidului Comunist. În schimb elementele reacționare care mai existau în organele administrației locale, au căutat să influențeze într-o direcție cu totul opusă activitatea consiliilor comunale și municipale: au făcut tot posibilul pentru ca aceste organe să-și desfășoare activitatea în cadrul discuțiilor „confidențiale“, închise, cu excluderea cit mai perfectă a oamenilor muncii.

Aceste contradicții s-au ascuțit continuu. După marile schimbări din anii 1947—1948 s-au efectuat schimbări însemnate și în organele centrale ale statului, iar forțele socialismului s-au consolidat pretutindeni. E caracteristic faptul că organele locale nici în acești ani de însemnată istorică nu s-au putut dezlega de punctele lor de vedere locale și azi — citind procesele-verbale ale ședințelor consiliilor municipale din acel timp — ne surprinde faptul că acestea nu reflectă de loc luptele și schimbările politice ale acestor timpuri. În acest timp activitatea organelor administrative de tip vechi s-a redus deja la minimum și a devenit din ce în ce mai evident înaintea oamenilor muncii că trebuie constituite noi forme organizatorice corespunzătoare pentru rezolvarea pe plan local a sarcinilor de stat.

Sarcina organizării sistemului sfaturilor populare — ca organe locale unice ale puterii de stat — a fost trasată pentru prima oară de către Constituția Republicii Populare Maghiare, legea XX din 1949. În urma discuțiilor desfășurate în legătură cu anteproiectul Constituției — discuții la care au luat parte masele largi ale poporului maghiar — în privința inserării în Constituție a dispozițiilor fundamentale reglementând organele locale ale puterii de stat, s-a stabilit în mod unanim că trebuie luate ca bază principiile leniniste ale sistemului sovietelor. Drept consecință, Constituția a și declarat (art. 30) că organele unice ale puterii de stat sînt sfaturile populare în toate unitățile teritoriale ale administrației de stat. Prin aceasta Constituția a lichidat sistemul local de pînă atunci al administrației de stat și a creat sistemul organelor locale de stat socialiste. Constituția schițează principiile fundamentale ale sistemului sfaturilor populare (art. 30—34): a reglementat sistemul alegerii membrilor sfaturilor populare, obligația membrilor de a da seamă de activitatea lor, revocarea membrilor, competența sfaturilor populare, sistemul de sub- și supraordonare, precum și structura organelor executive-operative ale sfaturilor populare. Toate acestea sînt dispozițiuni de cadru, care au făcut posibilă elaborarea dispozițiilor de detaliu în legile ulterioare privind sfaturile populare. Constituția a poreclamat în același timp principii foarte importante, enunțînd principiul fundamental al unității puterii de stat și al democratismului socialist.

Constituția Republicii Populare Maghiare a intrat în vigoare în ziua de 20 august 1949. Dispozițiile ei referitoare la sfaturile populare au fost însă traduse în viață numai după aproape 9 luni, în cadrul reglementării date prin

legea I din anul 1950. În acest răstimp, a trebuit mai întâi să construim organizația centrală de stat, în conformitate cu dispozițiunile cuprinse în Constituție. A mai fost necesar să înfăptuim concomitent unele reforme și în ce privește împărțirea administrativ-teritorială a țării, pentru a feri sfaturile populare de dificultățile ce s-ar fi putut ivi în urma inegalității de pînă atunci a unităților teritoriale. Deci, anterior intrării în vigoare a legii sfaturilor populare, s-a reglementat teritoriul județelor și al circumscripțiilor capitalei. E demn de menționat că, în perioada de la votarea primei legi a sfaturilor populare pînă la efectuarea primelor alegeri ale sfaturilor populare, s-au mai executat și alte reforme teritoriale.

Legea I din 1950 a dat o nouă trăsătură vieții organelor noastre locale. Noua lege a căutat să creeze o organizație, care — față de aparatul vechi administrativ — să fie corespunzătoare antrenării maselor largi ale oamenilor muncii în viața de stat. Au trebuit să fie precizate garanțiile organizatorice ale acestui caracter: dările de seamă ale membrilor sfaturilor, sistemul comisiunilor permanente, precum și alte forme de legături cu masele și care au exprimat trăsăturile esențiale ale sistemului sfaturilor populare.

Legea a trebuit să mai asigure ca sfaturile populare să fie unicele organe locale ale puterii de stat, care nu dau nici o șansă tradițiilor de „opozitie“ ale municipiilor și sînt în același timp organe ale întregului popor muncitor, cît și ale populației locale. A fost deci necesară determinarea principiului centralismului democratic, precum și a formelor de realizare a acestui principiu, pentru a putea asigura pe de o parte încadrarea sfaturilor populare în întreaga organizație de stat, iar pe de altă parte, trecerea organelor administrative locale în subordonarea sfaturilor populare.

Nu a fost o sarcină mai ușoară nici aceea de a înființa un organ de stat, conducerea căruia era hotărîtă de minile muncitorilor și ale țăranilor muncitori și a cărui întreagă activitate o îndrumază partidul comunistilor. Ceea ce nu s-a putut realiza în toate direcțiile în organele vechi municipale și de autoadministrație, bazate pe un sistem paritar-mecanic, a devenit de la sine înțeles acum, în noul sistem al sfaturilor populare.

Or, aparatul de stat socialist se deosebește de organizația oricărui tip de stat existent pînă acum și prin aceea că nu se poate mulțumi cu o construcție a organelor centrale, care să fie favorabilă claselor asupritoare, și cu înființarea unui mecanism de stat, centralizat în mod extrem. Statul socialist fiind statul celor ce muncesc, pentru îndeplinirea funcțiilor de stat e necesară colaborarea maselor oamenilor muncii. Experiențele istorice, exemplul Uniunii Sovietice, precum și al altor țări de democrație populară, dovedesc unanim că în organizația de stat a clasei muncitoare și a țăranimii muncitoare, structura organelor locale este o garanție pentru atragerea în munca de stat, sub conducerea clasei muncitoare, a unor păături sociale care de altfel ar rămîne izolate, și în special a țăranimii de la sate. Fără de aceasta nici nu se poate închipui o construcție socialistă a statului. Organizația de stat locală socialistă trebuie să fie realizată într-o formă care să promoveze înființarea unui aparat unic de stat, ducerea la îndeplinire a unei voințe unice de stat, să ușureze consolidarea unui sistem de planificare. O organizație socialistă de stat unică — constînd din elemente centrale și locale, care nu sînt în contradicție între ele, ci desfășoară împreună acti-

vitătea de stat — are posibilitatea ca prin atragerea unui număr maxim de oameni ai muncii să realizeze în același timp unitatea și eficacitatea maximă.

În cursul procesului de construire a statului socialist, discuțiile s-au desfășurat mai ales în legătură cu această problemă. Discuțiile au avut drept obiect în primul rînd nu principiile, ci realizarea acestora. Problemele legate de sistemul organelor centrale au fost timp relativ îndelungat clare și au fost dezvoltate în ultimii ani, mai ales în legătură cu îndrumarea industriei socialiste. În schimb însă, problematica activității, funcționării și atribuțiilor organelor locale a fost viu discutată. Mult timp au fost și au rămas discutate următoarele probleme: îndrumarea sfaturilor populare, relațiile dintre sfaturile populare și organele lor administrative, conținutul și forma dublei subordonări, competența organelor sfaturilor populare, relațiile dintre sfaturile populare și organele locale administrative nesubordonate sfaturilor, formele legăturilor dintre sfaturile populare și masele muncitoare, sistemul electoral — pentru a releva problemele principale.

Toate aceste probleme s-au ivit în ambele noastre legi asupra sfaturilor populare, în primul rînd în legea I din 1950. Problemele însă au fost rezolvate în mod diferit. E de menționat că reprezentanții științei juridice, în primul rînd specialiști de drept constituțional și administrativ, au luat parte la pregătirea ambelor legi și chiar și la elaborarea actelor normative de executare. În consecință, rezultatele discuțiilor desfășurate în viața științifică se reflectă și în aceste legi.

Dispozițiunile generale ale legii I din 1960 au fixat între altele și principiile fundamentale ale împărțirii administrativ-teritoriale a Republicii Populare Maghiare. Legea a sistat vechiul sistem al notariatelor cercuale, în care mai multe, adeseori 6—7, erau subordonate unui singur organ administrativ și fiecare comună avea propriul său organ local: consiliul comunal. În baza legii, orice comună, care avea peste 500 de locuitori, și-a creat un sfat popular, precum și un aparat administrativ propriu. (În practică, o mulțime de comune a format un sfat popular propriu, cu toate că numărul total al locuitorilor nu se cifra la 500). Această dispoziție a mărit în mod considerabil numărul localităților unde s-a înființat un organ de stat propriu. (Numărul comunelor în care mai înainte nu a funcționat nici un fel de organ de stat e de 1125, iar numărul total al comunelor țării în 1950 era de 3169). În acest timp s-au constituit aproape 170 sfaturi populare comune, au fost unite cîte 2—3 comune. Orașele au fost categorizate prin noua lege după noi principii. Astfel, sfatul popular al capitalei Budapesta a ajuns la nivel identic cu sfaturile populare județene. Unele orașe mai mari — între altele toate reședințele de județ — au primit rangul sfaturilor populare raionale, subordonate numai organelor județene, iar celelalte orașe au rămas subordonate organelor raionale. Legea a admis înființarea de circumscripții (raioane) orașenești și în alte orașe în afară de Budapesta.

Țin să menționez că ridicarea numărului unităților teritoriale de grad inferior nu a contribuit de loc la o descentralizare, ci din contra, concomitent cu aceasta s-a mărit competența organelor superioare, mai ales a organelor județene. În legătură cu sporirea numărului unităților administrative de grad inferior un proces asemănător de centralizare s-a desfășurat și în

alte țări de democrație populară, ca de ex. în Republica Populară Polonă, în Republica Populară Română etc.

Legea sfaturilor populare a reglementat printre dispozițiunile generale (art. 10) și problema îndrumării sfaturilor populare. Legea declară că în gradul cel mai înalt toate sfaturile populare locale sînt subordonate Adunării Naționale, precum și Prezidiului Republicii Populare. În același timp însă — interpretînd în mod restrictiv această dispozițiune — legea spune că controlul suprem, îndrumarea generală și coordonarea activității sfaturilor populare, îl exercită Consiliul de Miniștri. Îndrumarea concretă a sfaturilor populare cade deci nu în competența Adunării Naționale și a Prezidiului Republicii Populare, ci formează atribuțiunea organului suprem al administrației de stat, a Consiliului de Miniștri. Actele normative ulterioare transmise în parte aceste atribuțiuni.

Capitolul II al legii reglementează alegerea și organizarea sfaturilor populare. Regulile de detaliu ale alegerilor în esență sînt identice cu normele ce reglementează alegerile deputaților în Adunarea Națională. În conformitate cu aceste dispozițiuni, membrii sfaturilor populare au fost aleși pe baza unei liste electorale. Frontul Popular Maghiar de Independență a întocmit cîte o listă pe teritoriul fiecărui sfat popular. Lista a conținut pe lângă numele candidaților și numele unor candidați supleanți. În cazul cînd un loc de membru în sfatul popular a devenit vacant, nu s-au mai ținut noi alegeri, ci a fost chemat în sfat persoana aleasă pe listă ca supleant. Conform unei dispozițiuni ulterioare nu s-au mai ținut alegeri noi nici după ce candidații și supleanții de pe listă s-au epuizat, ci sfaturile populare au avut un drept de cooptare. Membrii aleși pe o listă au primit un mandat valabil pe tot teritoriul de activitate al sfatului și nu numai pe o anumită circumscripție mai mică. Mai tirziu, pentru îmbunătățirea muncii pe teren a membrilor sfaturilor, comitetele executive ale sfaturilor au repartizat membrii sfaturilor pe cîte o circumscripție determinată.

În legătură cu organizarea sfaturilor populare, legea I, din 1950 a determinat numărul maxim și minim al membrilor diferitelor sfaturi populare. A fost interesant că în sfaturile populare comunale nu se puteau alege mai puțin de 21 de membri. În legătură cu aceasta trebuie să observăm că și în comunele cu 500 locuitori și chiar și în unele comune sub acest număr, au fost alese sfaturi populare. În aceste comune, deci, cîte 10—15 persoane au ales un membru în sfat. Această proporție a cauzat multe greutăți la delimitarea teritorială ulterioară a circumscripțiilor.

Între drepturile membrilor sfaturilor populare legea enumera între altele și dreptul de propunere și de interpelare, iar între obligațiunile membrilor: participarea în activitatea sfaturilor populare, precum și ținerea legăturilor cu alegătorii și dările de seamă de două ori pe an.

Organele sfaturilor populare, după legea I, din 1959, sînt: comitetul executiv — caracterizat de lege drept organ executiv și de dispoziție al sfatului popular — secțiile — ca părți ale organizației administrative a comitetului executiv — precum și organele de consultare ale sfaturilor: comisiunile permanente, respectiv comisiunile provizorii de pregătire și de control. După cum aceasta reiese fără îndoială din textul legii, dintre aceste organe, comitetele executive și organele oficiale ale sfaturilor populare au funcționat

ca organe administrative, după cum le denumeste chiar titulatura Capitolului V din lege. Legea nu dispune mai pe larg în afară de cele de mai sus în privința activității și caracterului comisiilor permanente și provizorii. Este clar însă, că aceste comisii nu au putut desfășura nici o activitate ca autorități. Pentru stimularea activității acestor comisii s-au publicat ulterior mai multe acte normative, încercând să reglementeze mai amănunțit atribuțiunile și activitatea acestora.

Legea determină și atribuțiunile sfaturilor populare (art. 26—27). Art. 26 corespunde dispoziției constituționale, care determină limitele activității sfaturilor populare, ca organe ale puterii de stat. Art. 27 nu a reglementat competența unor anumite sfaturi populare, ci a enumerat în mod general atribuțiunile tuturor sfaturilor populare de orice grad. Drept consecință nici legea sfaturilor populare și nici instrucțiunile de executare nu au enumerat atribuțiunile sfaturilor populare după grade, ceea ce a cauzat multe probleme, mai ales în privința sfaturilor populare din comune, precum și în legătură cu începerea activității lor. În schimb, legea a delimitat unele atribuțiuni speciale ale sfaturilor populare de atribuțiunile comitetului executiv sau ale altor organe administrative de stat. Astfel, legea trece în competența exclusivă a sfaturilor populare alegerea și revocarea membrilor comitetelor executive, aprobarea planului economic local și a bugetului local, alcătuirea comisiilor permanente și provizorii a permis perspectiva largirii acestor atribuțiuni speciale.

Fixarea unei competențe exclusive a fost cu atât mai mult necesară, întrucât legea I. din 1950 (art. 30) a dat comitetelor executive dreptul de substituire pe tot timpul dintre sesiunile sfaturilor populare. În acest fel — făcând abstracție de unele diferențe neînsemnate — s-a format între sfatul popular și comitetul lui executiv o situație de drept analogă celei dintre Adunarea Națională și Prezidiul Republicii Populare. Legea a realizat această concepție în mod așa de consecvent încât a dat comitetului executiv și dreptul de a putea emite regulamente locale, ca acte normative ale sfatului popular.

De altfel, legea a delimitat competența sfaturilor populare în legătură cu alcătuirea regulamentelor locale dispunând: „Emiterea regulamentelor locale are loc în special în legătură cu executarea legilor și a regulamentelor superioare”. Legea deci nu dă sfatului popular posibilitatea de a putea reglementa prin actul său normativ un teren nereglementat de către organele superioare. Cu toate acestea, în anii din urmă s-a dovedit în mod clar, că există o mulțime de probleme de acest fel, care pot fi reglementate în acest mod.

În privința sesiunilor sfaturilor populare legea dispune în modul următor: Sfaturile populare județene sînt obligate a ține sesiuni din 3 în 3 luni, sfaturile populare raionale, orașenești din 2 în 2 luni, iar sfaturile populare comunale lunar. În spiritul acestei legi întreaga desfășurare a sesiunii, precum și activitatea sesiunii a fost influențată în mod hotărîtor de către comitetul executiv. Comitetul executiv a adus hotărîrea pentru convocarea sesiunii (însă și în baza cererii a 1/3 părți din membrii sfatului, comitetul a fost obligat să convoace sesiunea), ordinea de zi a fost stabilită de către comitet (sfatul popular însă și-a putut modifica ordinea de zi), iar ședințele sesiunilor au fost conduse de către președintele comitetului executiv. Rezultatul

general a fost că, comitetul executiv a devenit îndrumătorul principal al activității sfatului popular. Însemnătatea și activitatea de îndrumare operativă a comitetului executiv le-au subliniat și dispozițiunile legii (art. 40), care au dispus că comitetul își va ține ședințele săptăminal. Ținerca deasă a ședințelor avea însă rezultatul că au ajuns în ședința comitetului executiv o serie de probleme de resort de o însemnătate din ce în ce mai redusă și astfel comitetul executiv și-a asumat în mod treptat drepturile și obligațiunile șefilor de secție din administrația de resort. În plus, organele centrale — și astfel și ministerele — în baza art. 59 al legii, au fost obligate să transmită dispozițiunile lor mai importante nu organelor administrative de resort, ci comitetetelor executive și numai dispozițiunile de o importanță redusă și cu caracter general le-au putut trimite direct șefilor administrativi de resort, dar și în aceste cazuri au fost obligate să înștiințeze președintele comitetului executiv despre trimiterea directă a unor astfel de dispozițiuni. Comitetul executiv a fost deci nevoit să se ocupe cu aproape toate problemele detaliate ale administrației de resort. Subordonarea organelor de administrație de resort s-a agravat din ce în ce mai mult.

Legea tratează organele administrației de resort în două sensuri, ca fiind organele administrative ale sfaturilor populare, precum și organizații de administrație ale comitetului executiv. Aceste organe — de regulă secțiuni — au fost înființate pe ramuri de administrație de resort și în activitatea lor au fost subordonate comitetului executiv și nu sfatului popular. Personalul secțiunilor — inclusiv șeful de secțiune — a fost numit de către comitetul executiv și angajații și-au desfășurat activitatea în calitate de funcționari de stat. În anumite cazuri și anume pentru numirea unor funcționari pe posturi mai importante, a fost necesară și aprobarea organelor superioare.

În privința relațiilor existente între organele administrative de resort și comitetul executiv, erau caracteristice dispozițiunile legii (art. 53), din care reiese că în procedurile administrative hotărîrea de gradul I o putea aduce numai comitetul executiv, iar nu și organul de administrație de resort. Secția respectivă a pregătit cauzele, a făcut proiectul hotărîrii, dar dreptul de a decide îl avea numai președintele sau unul dintre vicepreședinții comitetului executiv. Această dispoziție a legii a avut drept rezultat că comitetele executive au fost supraincărcate cu un număr atât de mare de cauze, încât a hotări în fond pentru ele a fost aproape imposibil: semnătura președintelui sau vicepreședintelui era numai o simplă formalitate.

Din textul primei legi asupra sfaturilor populare — legea I din 1950 — reiese în mod clar că legea a construit întreaga organizare a sfaturilor după un sistem unitar, încercînd să rezolve ca o problemă principală, că sfaturile populare fără experiență să fie îndrumate de către comitetele executive, care se compun dintr-un număr mai redus de membri și care astfel se pot mobiliza mai ușor. Îndrumarea s-a referit la însușirea noilor metode de muncă, în vederea îndrumării mai directe a organelor administrative de resort de către Comitetele Executive, pentru care pînă la acea dată era mai mult sau mai puțin neobișnuită o muncă coordonată. Această concepție era în mod neîndoiește în legătură cu împrejurările istorice și la timpul său a apreciat în mod just problemele actuale de conducere și de îndrumare. Este de re-

levat faptul că legea a făcut un pas important înainte și în privința inițierii înființării legăturilor de masă și sfaturilor populare. Sistemul electoral din 1950, precum și construcția primitivă organizatorică a sfaturilor populare însă, nu au făcut posibilă constituirea unor forme definitive ale legăturilor cu masele oamenilor muncii și nu era posibilă rezolvarea multilaterală a modalităților și posibilităților legăturilor dintre sfaturile populare și masele oamenilor muncii.

Recapitulând cele de mai sus, trebuie să constatăm că legea a însemnat un mare pas înainte spre realizarea principiilor formulate în Constituție și a organizațiilor determinate, care au servit ca bază corespunzătoare pentru dezvoltarea de mai târziu. La baza dispozițiilor privitoare la executarea legii din 1950 au stat aceste principii, în privința unor probleme însă a fost nevoie de unele dispoziții derogatorii.

Alegerea membrilor sfaturilor populare nu se putea efectua imediat după publicarea legii asupra sfaturilor populare. Mai întâi era de asigurat lichidarea dezmembrării organizării administrative locale; în primul rând, a trebuit să se elibereze acte normative pentru înființarea sfaturilor populare provizorii și a comitetelor executive județene, raionale și orașenești. Dintre aceste acte normative a fost cea mai importantă hotărîrea nr. 143 din 1950 a Consiliului de Miniștri. Această hotărîre trece în subordonarea sfaturilor populare județene și orașenești organele administrative locale. Tot această hotărîre a Consiliului de Miniștri a reglementat pentru prima oară funcționarea sfaturilor populare și a comitetelor executive.

Hotărîrea de mai sus a Consiliului de Miniștri mai conține însă și o dispoziție importantă, care derogă de la legea asupra sfaturilor populare. Art. 2 din hotărîre conține o dispoziție provizorie, în sensul căreia Consiliul de Miniștri exercită prin ministrul afacerilor interne drepturile sale asupra sfaturilor populare, comitetelor executive, precum și asupra organelor lor de administrație de resort. Prin urmare, legea asupra sfaturilor populare trecea asupra Consiliului de Miniștri dreptul de supraveghere al Adunării Naționale și al Prezidiului Republicii Populare, iar ulterior, prin subdelegațiune, asupra ministerelor afacerilor interne. Examinînd în mod detaliat chestiunea, nu putem conchide altfel că în acest drept de supraveghere transmis ministrului afacerilor interne se pot recunoaște rămășițele dreptului de control al ministrului afacerilor interne ce l-a avut mai înainte asupra municipiilor. Atribuțiunea de atunci a ministrului de interne a fost nu numai de ordin polițienesc, dar și de o supraveghere generală administrativă: ministrul a exercitat un control și o îndrumare asupra subprefecturilor subordonate municipiilor. Sfaturile populare au ajuns astfel sub îndrumarea unui singur minister: a Ministerului Afacerilor Interne, ceea ce nu a folosit de loc prestigiului sfaturilor populare. Consiliul de Miniștri s-a mulțumit cu faptul subdelegațiunii date ministrului afacerilor interne și începînd de la această dată nu s-a ocupat decît în mod excepțional de îndrumarea sfaturilor populare, iar ministrul afacerilor interne a dat numai foarte rar seamă de activitatea sa. Principiul conducerii colective în acest fel a fost violat.

Următorul act normativ însemnat în viața sfaturilor populare a fost hotărîrea nr. 251 a Consiliului de Miniștri, publicată în ziua de 22 octom-

brie 1950, care conține dispozițiuni în privința începerii activității sfaturilor populare comunale. Această hotărâre a completat legea asupra sfaturilor populare în mai multe privințe. Astfel, hotărârea a reglementat în mod mult mai amănunțit decât legea I. din 1950, atribuțiunile și organizarea comisiunilor permanente și temporare. Actul normativ a dispus în mod clar: comisiunile sînt organe de consfătuire, consultative și de control, care iau parte la centralizarea propunerilor oamenilor muncii, la atragerea oamenilor muncii în rezolvarea sarcinilor locale ale statului, precum și la controlul activității din subordonarea sfaturilor populare, respectiv a comitetelor executive. În ceea ce privește organizarea comisiunilor, hotărârea Consiliului de Miniștri a restrîns mult competența sfaturilor populare comunale, dispunînd că decizia sfatului popular privind înființarea comisiunilor permanente trebuie să fie aprobată de către sfatul popular raional. Hotărârea mai stabilește numărul maxim și minim al membrilor comisiunilor permanente. Pentru a garanta eficacitatea activității comisiunilor, hotărârea dispune următoarele: a) Comitetul executiv este obligat să se ocupe cu propunerile comisiunilor (actul normativ însă nu fixează termen pentru executarea acestei obligațiuni); b) La cererea comisiunii, comitetul executiv este obligat să înainteze sfatului popular propunerea comisiunii; c) Funcționarul din aparatul administrativ, anume invitat de președintele comisiunii, este obligat să ia parte la ședințele comisiunii și să dea toate lămuririle necesare. Această hotărâre a Consiliului de Miniștri însă nu a însemnat nici un pas înainte pe drumul întrebunțării metodelor activității de organizare a maselor oamenilor muncii.

Art. 23 din această hotărâre a Consiliului de Miniștri, conținînd dispozițiuni referitoare la regulamentele locale comunale, conține unele aspecte cu totul noi. E foarte caracteristic, că acest articol — care de altfel repetă unele dispozițiuni ale art. 28 al legii asupra sfaturilor populare — introduce o modificare esențială prin faptul că a omis din textul legii sfaturilor populare dispoziția conform căreia: „Emiterea unui regulament local are loc în special în legătură cu executarea legilor și a dispozițiunilor forurilor superioare”. Acest articol 23 — în contradicție cu legea I din 1950 — mai enumeră și unele exemple privind emiterea regulamentelor locale și prin aceasta atrage atenția tocmai asupra unor domenii unde sfatul popular poate avea drept „autonom” de emitere a regulamentelor. Cu toate că această dispoziție a schimbat în mod tacit sensul dispozițiunilor legale, a fost de fapt o reglementare derogatorie de la lege, Consiliul de Miniștri determinînd corespunzător nevoilor reale, scopul acestor acte normative locale importante.

În fine, o inovație în hotărârea nr. 254 a însemnat și dispoziția prin care toate organele administrative din comună au fost subordonate comitetului executiv al sfatului popular, respectiv atribuțiunile lor s-au transmis comitetelor executive. Între altele, au fost date în competența comitetului executiv conducerea registrelor stării civile, constatarea și perceperea impozitelor, precum și aprovizionarea publică; în schimb, pedagogii din comune, precum și angajații sanitari și cei de asistență socială au rămas în subordonarea sfaturilor populare.

Membrii sfaturilor populare au fost aleși pentru prima dată în țara

noastră la data de 22 octombrie 1950. Sistemul electoral pe liste nu a întâmpinat greutăți nici cu ocazia alegerilor, nici în prima perioadă a funcționării sfaturilor populare. Probleme în legătură cu aceasta s-au ivit numai atunci când în urma industrializării rapide a Ungariei, emigrarea de la sate a luat proporții considerabile, iar strămutarea locuitorilor pe unele teritorii ale țării a cauzat o fluctuație însemnată în rândurile membrilor sfaturilor populare. Erau sfaturi populare, în care aproape jumătate din membrii sfatului s-au mutat din comună și înlocuirea lor era aproape imposibilă.

După alegeri, sfaturile populare au început cu însuflețire transpunerea în viață a noilor lor atribuțiuni. Viața sfaturilor populare se caracterizează printr-o animație. Membrii sfaturilor populare au început munca lor cu un mare avânt și au căutat sectoarele unde pot fi de folos. Regretabil, după un timp relativ scurt s-a constatat că posibilitățile de activitate ale sfaturilor sînt foarte limitate. Nu trebuie să uităm că această perioadă coincide la noi cu tendințele de centralizare exagerată. Astfel, restrîngerea posibilităților economice ale sfaturilor a împiedicat rezolvarea problemelor economice locale. În urma acestora tocmai în domeniul cel mai important: în cel al dezvoltării industriei locale nu s-a putut realiza inițiativa creșterii sfaturilor populare. Într-o perioadă relativ scurtă s-a dovedit că va fi necesar ca organele noastre de stat să ia noi măsuri pentru îmbunătățirea activității organelor de stat locale: a sfaturilor populare. Ținem însă să menționăm că și aceste dispozițiuni au căutat să rezolve problemele pe linia unei centralizări accentuate și din această cauză au și rămas ineficace.

Dintre aceste dispozițiuni cea mai caracteristică a fost hotărîrea nr. 1004 din 17 martie 1951 a Consiliului de Miniștri, care cu 5 luni după alegeri a ridicat probleme importante, ca: activitatea de îndrumare a ministerelor, care nu a fost coordonată și în consecință a împiedicat dezvoltarea sfaturilor populare; activitatea slabă de coordonare a Ministerului Afacerilor Interne, stînjinirea activității oamenilor de specialitate la secțiile administrative de resort; lipsa de planificare în activitatea comitetelor executive și a sfaturilor populare; neglijarea comisiunilor permanente, precum și centralizarea exagerată a competențelor. Hotărîrea Consiliului de Miniștri nu a găsit însă mijloacele corespunzătoare pentru lichidarea exagerărilor centralizării și a altor deficiențe. Vrem să amintim numai ca exemplu ca trecerea asupra organelor inferioare a unor atribuțiuni, adică lichidarea exagerărilor centralizării, a fost merendintată ministerelor de resort, adică tocmai organelor care în acest timp au fost luptătorii de frunte ai eforturilor de centralizare. Caracteristic în privința concepției birocratice a hotărîrii a fost și faptul că șeful secției de resort a fost făcut răspunzător pentru activitatea comisiunii aferente, iar comisiile permanente au dat seamă de activitatea lor nu sfaturilor populare, ci președintelui comitetului executiv.

În cei doi ani următori și într-o măsură mai mică chiar și după aceasta, greșelile politice comise au ieșit la iveală și pe terenul construirii sistemului sfaturilor populare. În primul rînd, a fost neglijată dezvoltarea formelor legăturii cu masele oamenilor muncii. Decizia Ministerului afacerilor interne nr. 5.200 — 8 din 8 februarie 1950 privind activitatea comisiunilor permanente într-o serie de chestiuni avea chiar și puncte de plecare greșite și comisiunile permanente au devenit de fapt subordonate aparatului admi-

nistrativ. Dispozițiunile ulterioare — cel puțin pînă la 1954 — nu au schimbat această situație.

Restringerea posibilităților economice a continuat și incapacitatea sfaturilor populare pe teren economic s-a agravat. Mai multe dispozițiuni greșite au seos din subordonarea sfaturilor populare o întreagă serie a organelor administrației de resort. Astfel de exemplu, aparatul statistic local a devenit independent, iar organele de colectare au fost trecute direct în subordonarea Ministerului de Colectări. S-au săvîrșit încercări asemănătoare și pentru a scoate și organele comerciale și financiare din subordonarea sfaturilor populare. Ministerul Comerțului Interior, iar mai târziu Ministerul Sănătății, au înființat organe speciale de control și aceasta ar fi fost preludiul desființării secțiunilor respective. Noroc că nu s-au putut lua dispozițiuni definitive, deoarece Congresul al III-lea al Partidului s-a declarat principal în contra unor asemenea încercări, care în ultima analiză ar fi dus la dezmembrarea completă a organizației administrative unice a sfaturilor populare și la o situație asemănătoare sistemului învechit de autoadministrație.

Pînă în anul 1954 nici cele cîteva dispozițiuni de detaliu nu au ameliorat această situație. În anul 1953, hotărîrea Consiliului de Miniștri, nr. 37 din 23 iulie 1953 a desființat dreptul de supraveghere supremă al ministrului afacerilor interne și a ordonat ca Consiliul de Miniștri să preia în mod direct exercitarea acestui drept. Cu toate acestea însă, Guvernul — ca organ colectiv — nu s-a ocupat nici de acum înainte cu problemele sfaturilor populare, ci a încredințat această sarcină unui aparat de pe lîngă Consiliul de Miniștri. Toate acestea nu au putut avea alt rezultat decît diminuarea rolului și importanței sfaturilor populare. E cu totul caracteristic că și după anul 1953 s-a manifestat o tendință care a căutat să scoată îndrumarea sarcinilor comunale din domeniul agriculturii din mina sfaturilor populare și a organelor lor, apoi să desființeze comisiile permanente agricole ale sfaturilor populare comunale, trecînd atribuțiile tuturor acestor organe asupra comisiilor de producție, recent înființate. Această deviere de dreapta, făcută aproape fătîș, ar fi avut rolul să dovedească că sfaturile populare sînt incapabile să-și îndeplinească sarcinile lor și că problemele comunei socialiste pot fi rezolvate numai de unele organe care nu mai au caracterul sfaturilor populare.

Toate aceste încercări au fost însă zdrobite de Congresul al III-lea al Partidului, care a stabilit principiile juste ale construcției de stat. Principiile cele mai importante — care au și fost transpuse în viață prin legea noastră a doua asupra sfaturilor populare — sînt pe scurt următoarele:

a) Sfaturile populare trebuie privite ca organele locale ale puterii — adică organe ce reprezintă suveranitatea poporului — și în același timp și drept organizații de masă. Trebuie să întărim în același timp ambele laturi ale activității sfaturilor populare. Trebuie să asigurăm competența îndestulătoare organelor colective, alese ale sfaturilor populare, deoarece numai în acest fel sînt capabile să intruchipeze suveranitatea populară. În același timp, trebuie să acordăm mai multă atenție decît am făcut pînă în prezent, formelor de organizații de masă (comisiunile permanente, activiști etc.).

b) Trebuie să se determine în mod clar și neîndoiește modalitatea îndrumării superioare a sfaturilor populare. Sfaturile populare — fiind organe locale ale puterii de stat — trebuie trecute în ultimul grad în subordonarea Prezidiului Republicii Populare, deoarece numai în acest mod se poate elimina birocratismul din activitatea sfaturilor populare. Organul puterii de stat să fie îndrumat numai de către un organ al puterii de stat, iar organul administrativ numai de către un organ administrativ.

c) În locul sistemului electoral pe liste să intre în vigoare sistemul circumscripțiilor electorale individuale. Numai această modalitate poate să asigure în cadrul sfaturilor populare legăturile strinse între alegători și membrii sfaturilor. Sistemul circumscripțiilor electorale individuale elimină din viața sfaturilor populare contradicțiile cooptării și pornește o vie activitate în circumscripțiile electorale;

d) Competința sfatului popular și a comitetului executiv respectiv, competența comitetului executiv și a secțiilor de administrație de resort trebuie să fie clar delimitate. Comitetul executiv e un organ administrativ cu competență generală, secțiile sînt organe administrative de resort. În cazul realizării dublei subordonări va înceta dependența completă a secțiilor față de comitetul executiv, deoarece principiul dublei subordonări exprimă competența independentă a secțiilor de resort. Comitetul executiv este un organ supraordonat secțiilor de resort, însă organele administrative de resort, pe ultima treaptă, ministerele de resort de asemenea exercită pe o altă linie, oarecare influență asupra secțiilor de resort, fără însă a putea sista autonomia secțiilor, răspunderea completă și neștirbită a șefilor și angajaților secției și dreptul lor de a hotări independent în cadrul competenței lor legale.

Aceste principii au adus o nouă atmosferă în activitatea sfaturilor populare. Totodată au permis ca experiențele de mai mulți ani ale sovietelor să ajungă, fără orice deformare pe acest teren, poate cel mai sensibil, al activității de stat. În baza acestor hotărîri s-a pornit o muncă intensă pentru pregătirea modificării Constituției și a unor legi, precum și a noii legi electorale și celei asupra sfaturilor populare. Sesiunea următoare a Adunării Naționale a votat trei legi de mare importanță: Legile VIII, IX și X din anul 1954.

Legea VIII din 1954 conține modificările Constituției. Legea completează atribuțiile Prezidiului Republicii Populare în modul următor: trece în competența Prezidiului îndrumarea supremă a organelor locale ale administrației de stat (art. 20, alin. 2, punctul e) din Constituție); scoate din competența Consiliului de Miniștri dreptul de a putea modifica împărțirea unităților teritoriale administrative și trece acest drept în competența organelor puterii de stat (art. 29 alin. 2, din Constituție); modifică competența sfaturilor populare în ceea ce privește planul economic local și bugetul local (mai înainte — sfatul popular avea numai atribuția să pregătească și să execute planul și bugetul local, după modificare — în cadrul planului economic republican și al bugetului național — sfatul popular întocmește planul economic local, precum și bugetul local — art. 31, alin. 2, punctul b) din Constituție). — O specială însemnătate a avut modificarea art. 33, alin. 3, precum și a art. 34 din Constituție. Alin. 3

al art. 33 dispunea că comitetele executive sînt responsabile numai sfaturilor locale, precum și comitetelor executive ierarhice superioare, rămîn însă obligate să respecte dispozițiunile organelor administrative de stat. Textul care a modificat Constituția declară în schimb că, comitetele executive sînt subordonate atît organelor ierarhice superioare ale puterii de stat cît și Consiliului de Miniștri. S-a schimbat cu totul textul și conținutul art. 34. Articolul avea următorul text original: „Organele administrației de stat pot înființa organele de resort pe lângă comitetele executive. Aceste organe în privința îndrumării de resort sînt subordonate organelor superioare ale administrației de stat, iar în privința activității lor directe sînt subordonate comitetelor executive“. În locul acestui text a intrat în vigoare următorul text: „Sarcinile administrației de resort, de competența sfaturilor locale, vor fi rezolvate de către organele administrației de resort ale comitetelor executive, care pe de o parte sînt subordonate comitetului executiv, iar pe de altă parte organelor administrative superioare de resort“. Delimitarea competenței se reflectă deci în mod clar în textul modificat al Constituției.

Prin legea IX din 1954 s-a introdus noul sistem electoral al sfaturilor populare. S-a desființat sistemul electoral pe liste și cu ocazia alegerilor următoare în fiecare circumscripție electorală a fost ales numai un singur membru în sfatul popular. În baza legii, în toate cazurile, cînd un mandat a rămas vacant, trebuie să se procedeze la o nouă alegere. Sistemul de cooptare a fost deci desființat și legea nici nu a admis cooptarea. Aceasta însemna un mare pas înainte pe drumul consolidării democrației în sistemul sfaturilor populare.

Nu mai puțin importantă a fost dispoziția legii privind revocarea membrilor sfaturilor populare (art. 53—54). Pe lângă sistemul electoral pe liste, această problemă — care de altfel a fost deja atinsă prin Constituție — nu s-a putut rezolva. În schimb, legea IX din 1954 a găsit fără dificultăți modul de reglementare a problemei revocării membrilor.

Creația cea mai importantă a legiferării din 1954 a fost legea X, care a reglementat multilateral problema organizării sfaturilor populare. Scopul legii era să sisteze împletirea atribuțiunilor și să dea o delimitare clară atribuțiunilor unităților din sistemul sfaturilor populare: atît în principiu cît și în practică au trebuit să fie delimitate atribuțiunile organelor puterii de stat și cele ale organelor administrației de stat, respectiv atribuțiunile organelor administrației de stat, cu caracter general și cele ale organelor administrative pe ramuri. Modificările Constituției au fixat deja acest scop, reglementarea detaliată însă o conține noua lege privind sfaturile populare.

A doua lege privind sfaturile populare s-a ocupat din nou cu chestiunea împărțirii administrativ-teritoriale în privința orașelor și a comunelor. Legea schimbă statutul juridic de pînă atunci al orașelor, desființînd trecerea unor orașe în subordonarea organelor raionale. Sfaturile populare ale orașelor de competență județeană — denumire folosită de lege pentru orașele de subordonare republicană — trec în subordonarea Adunării Naționale, respectiv a Prezidiului Republicii Populare, iar orașele de competență raională, în cea a sfaturilor populare județene. În ceea ce privește comunele,

legea a scos din vigoare dispoziția legii I din 1950, în sensul căreia sfaturi populare comune se pot înființa numai în localități cu mai puțin de 500 locuitori. Noua lege vorbește numai despre „comunele mai mici”. Trebuie însă să relevăm și o altă caracteristică a legii, care nu a contribuit la dezvoltarea activității organelor sfaturilor populare. Nici această lege nu a determinat precis atribuțiunile organelor sfaturilor populare și nici chiar ulterior nu a intervenit o dispoziție legală, care să fi precizat cel puțin competențele exclusive. Legea enumeră numai exemplificativ atribuțiunile sfatului popular și ale comitetului executiv, fără să fi delimitat în mod clar competența sfaturilor de diferite grade sau a comitetelor executive. Nede-limitarea atribuțiunilor a devenit în anii următori izvorul multor greșeli.

Legea sfaturilor populare subliniază în mai multe dispozițiuni importanța respectării principiului centralismului democratic și tinde să realizeze acest principiu în legătură cu organele locale ale administrației de stat prin aplicarea sistemului dublei subordonări. E de o importanță specială delimitarea competenței Adunării Naționale respectiv a Prezidiului Republicii Populare (art. 4, alin. 2). Trebuie însă să menționăm că unele părți ale acestei dispozițiuni nu au fost încă executate, deoarece pe lângă Prezidiul Republicii Populare nu s-a înființat deocamdată aparatul auxiliar corespunzător pentru pregătirea cauzelor.

În ceea ce privește sarcinile sfaturilor populare, legea asigură organelor locale ale puterii de stat atribuțiuni de sine stătătoare, determinate în Constituție și în actele normative aduse pe baza Constituției, precum și în cadrele delimitate de către organele superioare ale puterii de stat. Atribuțiunile autonome reies în legătură cu rezolvarea unor sarcini, ca de ex. întocmirea planului și a bugetului local, îndrumarea executării planului și a bugetului local, înființarea întreprinderilor locale, întocmirea planului de dezvoltare comunală etc. Sfatul popular colaborează în același timp și la realizarea sarcinilor de stat de însemnătate republicană.

E un principiu cardinal al legii că sfatul popular poate să se folosească de posibilitățile date de lege numai atunci, dacă pe de o parte mobilizează membrii sfaturilor populare, iar pe de altă parte, atrage organizațiile de masă ale oamenilor muncii în activitatea de stat. Fără de aceasta nu se pot realiza sarcinile sfaturilor populare. Aceasta este una dintre trăsăturile cele mai caracteristice ale noii legi privind sfaturile populare.

Atât legea asupra sfaturilor populare cât și hotărârile nr. 16 și 17 ale Prezidiului Republicii Populare, aveau drept scop atragerea pe o scară cât mai întinsă a membrilor sfaturilor populare și — cu ajutorul membrilor — a populației comunei în munca de pregătire a ședințelor sfaturilor populare, precum și în munca de executare a hotărârilor. În aceste hotărâri s-au fixat termene precise pentru comunicarea ordinii de zi, a propunerilor, precum și a hotărârilor aduse. Dispozițiunile hotărârilor, în sensul căreia în ședințele sfaturilor populare votarea se face în primul rînd asupra propunerilor făcute în ședință și numai după aceasta se poate proceda la votarea propunerii inițiale, de asemenea caută să întărească democratismul sfaturilor populare. Hotărârile citate conțin dispozițiuni foarte stricte în ce privește constituirea legală a ședinței și aceasta tocmai în interesul participării membrilor sfaturilor populare la activitatea sfaturilor. Tot dezvoltării democratismului ser-

veste introducerea sistemului interpelărilor și al avizărilor în ședințele sfaturilor populare.

Legea sfaturilor populare, precum și hotărârile prezidiale citate conțin o mulțime de dispozițiuni noi în legătură cu activitatea comisiunilor permanente și mai ales a comisiunilor provizorii. Actele normative prezintă comisiunile, ca organe de consfătuire — consultative și de control ale sfaturilor populare, care nu sînt subordonate nici comitetului executiv și nici organelor administrative de resort. Legislația tinde să dirijeze activitatea comisiunilor în primul rînd pe linia legăturilor cu masele, pentru a întări astfel legăturile sfaturilor populare cu masele. Din acest motiv hotărârile citate se ocupă cu mult mai intens decît pînă acum cu rețeaua activiștilor, precum și cu activitatea acestei rețele.

Este de asemenea o nouă trăsătură a noii legi privind sfaturile populare, că s-a mărit lungimea și s-a îmbogățit conținutul capitolului referitor la drepturile și îndatoririle membrilor sfaturilor populare. Aceste articole subliniază importanța activității membrilor sfaturilor populare. Pe lîngă sistemul de rechemare, legea menține și instituția așa-numitei incompatibilități, pentru cazul dacă membrul sfatului popular ar desfășura o activitate politică, economică sau de altă natură, care ar fi în contradicție cu interesele oamenilor muncii, respectiv ar da dovadă de o astfel de atitudine. În aceste cazuri, sfatul popular respectiv are dreptul, ca pe lîngă constatarea incompatibilității, să excludă din sinul său pe membrul respectiv. Incompatibilitatea a fost reglementată de altfel ulterior prin Hotărîrea nr. 3 din 1955 a Prezidiului Republicii Populare.

În legătură cu activitatea sfaturilor populare, organul administrativ local de cea mai mare importanță este comitetul executiv, organul administrativ de competență generală a sfatului popular. Legea sfaturilor populare menține și pe mai departe principiul că membru în comitetul executiv poate să fie numai un membru al sfatului popular. Legea accentuează caracterul colectiv al muncii comitetului executiv. Tot acest caracter de colectivitate îl subliniază și Hotărârile Consiliului de Miniștri nr. 1099 și 1100 din 1954.

Legea sfaturilor populare desființează competența substitutivă a comitetelor executive față de sfaturile populare. Legea însă nu fixează o linie de delimitare între activitatea sfatului popular și a comitetului executiv. Lipsa reglementării competenței exclusive a sfatului popular a dat posibilitate la ivirea multor neînțelegeri și greutăți și pe acest teren. Pe o altă linie însă, legea a creat o situație clară și anume: în privința sistemului de dublă subordonare, declarînd că comitetul executiv e subordonat pe de o parte sfatului popular respectiv, iar pe de altă parte comitetului executiv ierarhic superior, în ultimul grad Consiliului de Miniștri.

Legea determină în mod precis atribuțiunile funcționarilor comitetului executiv: ale președintelui, ale vicepreședinților și ale secretarului comitetului executiv. De o deosebită importanță sînt dispozițiile referitoare la competența președintelui, care — între altele — în baza punctului g) alin. 1 al art. 49, are pe intervalul dintre ședințele comitetului executiv, un drept de substituție. Secretariatul comitetului executiv își desfășoară activitatea organizatorică și administrativă în baza dispozițiilor date de președintele comitetului executiv.

Legea sfaturilor populare a extins, respectiv a consolidat autonomia organelor administrative de resort (secțiuni, grupe, referenți independenți etc.). Alin. 2 al art. 53 din lege declară că: „Organele administrației de resort au o competență independentă de a dispune, de a îndruma și de a exercita drepturile unei autorități. Organele gestionează, respectiv dispun autonom în cadrul planului și al bugetului aprobat, precum și în cadrul schemei de organizare și al fondului de salar”. Legea trece asupra șefilor organelor administrative de resort dreptul de a numi pe angajații organelor administrative de resort.

Legea a clarificat în toate relațiile sistemul de dublă subordonare a organelor administrative de resort. Unitatea organelor administrative de resort pe plan republican este asigurată prin aceea că sistemul organizatoric, precum și regulamentul de funcționare al organelor administrative de resort, sunt stabilite prin regulamentul elaborat de către ministerul de resort respectiv.

Dispozițiunea legii, în sensul căreia sfatul popular are un drept de control și de a cere în seamă activitatea organelor nesubordonate sfaturilor populare, care iau parte la satisfacerea nevoilor locale, mărește și ea autoritatea sfaturilor populare și a organelor lor. Organele de miliție sunt obligate să dea seamă la ședințele sfaturilor populare și ale comitetului executiv în ce privește situația securității publice.

A doua lege privind sfaturile populare a lărgit în mare măsură posibilitățile sfaturilor populare și ale organelor lor, în scopul îmbunătățirii activității lor. Activitatea sfaturilor populare constituite în baza noii legi electorale arată de fapt o mulțime de trăsături noi și avantajoase. Greșelile politice comise pe plan republican și mai ales atacurile revizioniste, comise în contra sfaturilor populare, au împiedicat o îmbunătățire continuă. Sfaturile populare și-au apărut poziția cu toate atacurile comise împotriva lor — și în timpul contrarevoluției din 1956 au îndeplinit un rol foarte important în interesul stabilizării politice a țării.

După înăbușirea contrarevoluției, Partidul Muncitoresc Socialist Maghiar a dus o politică bazată pe principii consecvente, și în privința construirii sistemului sfaturilor populare. În perioada decursă după contrarevoluție, s-a desfășurat o activitate perseverentă pentru consolidarea activității economice a sfaturilor populare și în scopul lărgirii atribuțiilor sfaturilor populare. Această activitate s-a realizat într-un ritm calm, fără orice ezitare. Ca exemplu în această privință ne putem referi la munca de dezvoltare a comunelor, precum și la mărirea într-o măsură considerabilă a posibilităților economice. Mai este caracteristic pentru această perioadă și dispozițiunea art. 2 alin. 2 din legea IV din anul 1957 — legea asupra procedurii administrative — în sensul căreia toate cauzele de ordin administrativ, care nu sînt date în mod expres — prin vreun alt act normativ — în competența vreunui alt organ administrativ, sînt de competența organelor sfaturilor locale.

Mai țin să atrag atenția asupra faptului că prin hotărîrea nr. 2061 din 4 septembrie 1961 a Guvernului s-au dat dispozițiuni pentru lărgirea și delimitarea competenței sfaturilor populare. Această hotărîre declară drept principiu de bază legarea administrației de popor și mărirea competenței organelor comunale, ale organelor orașenești de subordonare județeană, precum și ale organelor sfaturilor populare orașenești (de circumscripție orașenească).

Folosirea posibilităților date de către legea sfaturilor populare, valorificarea consecventă a principiului centralismului democratic a devenit de fapt posibilă în întregime numai după înăbușirea contrarevoluției. Condițiile politice corespunzătoare, modurile consecvente și juste de guvernare au deschis o cale largă înaintea dezvoltării pe mai departe a sistemului sfaturilor populare. Desigur, că mai există o sumedenie de sarcini și prin cele expuse am relevat deja câteva dintre acestea, ca de exemplu dezvoltarea rațională a competenței economice a sfaturilor populare, ne mai vorbind de marea problemă a reorganizării socialiste a agriculturii în cadrul sistemului sfaturilor populare comunale.

Aspectul actual al sfaturilor populare este însă fără orice îndoială pozitiv. După încercările și greutățile celor 10 ani din urmă, astăzi în Republica Populară Maghiară avem acte normative juste pentru întregul sistem al sfaturilor populare. În același timp avem o atmosferă politică corespunzătoare pentru dezvoltarea competenței, activității sfaturilor populare. Dezvoltarea sistemului sfaturilor populare este astăzi în Ungaria pentru fiecare organ de stat și organizație de masă, una dintre sarcinile cele mai importante. Din acest motiv avem toată speranța că vom putea înainta în mod hotărât pe drumul început și în deceniile ce urmează vom realiza succese și mai mari pe acest tărâm al organizării socialiste de stat.

РАЗВИТИЕ МЕСТНЫХ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ В ВЕНГЕРСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Краткое содержание

В настоящей сообщении автор представляет аспекты развития местных органов государственной власти в Венгерской Народной Республике.

Задача организации системы народных советов — как единых органов государственной власти — впервые была намечена Конституцией Венгерской Народной Республики, XX закон 1949 года, устанавливая в этом отношении ленинские принципы системы советов.

В продолжении автор анализирует главные нормативные акты регламентирующие организацию и функционирование народных советов, как например: I закон 1950 года, Постановление Совета Министров № 1004/1951, III и IX законы и в особенности X закон 1954 года который многосторонне регламентировал задачу организации народных советов.

В последней части сообщения автор занимается актуальными аспектами народных советов, которые в соответствующих политических условиях и последовательного и правильного образа правления Венгерской Народной Республики развёртывает свою деятельность в соответствии с применением в практике принципа демократического централизма.

LE DÉVELOPPEMENT DES ORGANES LOCAUX DU POUVOIR D'ÉTAT
DANS LA RÉPUBLIQUE POPULAIRE HONGROISE

Résumé

Dans cet exposé, l'auteur présente quelques aspects du développement des organes locaux du pouvoir d'état dans la République Populaire Hongroise.

La tâche d'organiser le système des conseils populaires — comme organes uniques du pouvoir d'état — a été prévue, pour la première fois par la Constitution de la République Populaire Hongroise dans la loi XX de 1949, par laquelle on a établi les principes léninistes qui ont été à la base du système des soviets.

L'auteur analyse ensuite les principaux actes normatifs qui coordonnent l'organisation et le fonctionnement des conseils populaires, comme par exemple : la loi I de 1950, la Décision du Conseil des Ministres no. 254/1950, la Décision du Conseil des Ministres no. 1.004/1951, les lois VIII, IX et spécialement la loi X de 1951 qui a réglé, à tous les points de vue, le problème de l'organisation des conseils populaires.

Dans la dernière partie de l'exposé, l'auteur se rapporte à l'aspect actuel des conseils populaires qui, dans les conditions politiques correspondantes et selon le mode de gouvernement conséquent et juste de la République Populaire Hongroise, mènent leur activité conformément à l'application pratique du principe du centralisme démocrate.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A MUNCII

ASPECTE NOI ALE PROBLEMEI ÎMBUNĂTĂȚIRII MECANISMULUI EI

DE

NICOLAE ȚĂTOMIR

I

Reglementarea internațională a muncii a devenit o necesitate din momentul în care clasele dominante, fiind nevoite să cedeze — la începutul secolului al XIX-lea — în fața revendicărilor oamenilor muncii din industrie, au reușit totuși să nu acorde pe plan legislativ decît o iluzorie libertate de coalizare a muncitorilor: ele au menținut — prin așa-numita neintervenție a legislației în libertatea industriei și în aceea a individului de a dispune de timpul și de munca sa — condiții inumane de lucru pentru barbat, femeie și copii, cu tot cortegiul de suferințe și privațiuni.

De la Necker, susținătorul ideii că ocrotirea muncii este o chestiune internațională, de la adepții elaborării unei legislații internaționale a muncii prin mijlocirea convențiilor diplomatice și pînă la teoreticienii burghezi, inclusiv cei contemporani, doctrinarii societății exploatare au reflectat în tezele lor concepțiile clasei dominante care încerca să justifice teoretic, pe linia intereselor ei, rezistența organizată împotriva revendicărilor oamenilor muncii care începuseră să se opună burgheziei¹⁾.

În prefața la ediția americană din 1887 a lucrării sale *Situația clasei muncitoare din Anglia*, Fr. Engels amintea de solidaritatea elementelor progresiste pentru satisfacerea revendicărilor oamenilor muncii: „Aceasta este linia de acțiune pe care marele întemeietor al socialismului modern, K. Marx, și, împreună cu el, cu și socialiștii tuturor națiunilor, care au mers alături de noi, au urmat-o timp de mai bine de patruzeci de ani și

1) *Chartismul*, de pildă, a fost „forma concentrată a opoziției contra burgheziei. În asociații și greve această opoziție se manifesta întotdeauna în mod izolat“. El „a fost mai ales o mișcare muncitorească, dar el nu se separase încă cu totul de mica burghezie radicală“. Fr. Engels, *Situația clasei muncitoare din Anglia*, Editura pentru literatură politică, 1953, p. 214—215.

care a dus pretutindeni la victorie avind totodată ca rezultat faptul că în momentul de faţă masele socialiștilor europeni din Germania şi Franţa, din Belgia, Olanda şi Elveţia, din Danemarca şi Suedia, din Spania şi Portugalia luptă ca o armată unitară, sub acelaşi stindard².

Fie că e vorba de necesitatea instituirii unor organizaţii cu caracter internaţional, care să se ocupe cu ameliorarea — în limitele societăţii burgheze — a situaţiei femeilor şi copiilor din întreprinderile industriale, fie că se încearcă a se pune premisele elaborării principiilor de bază ale unui drept internaţional muncitoresc, fie că se fac în diferite parlamente propuneri de proiecte cu privire la necesitatea adoptării unei legislaţii internaţionale în domeniul protecţiei muncitorilor, femeilor şi copiilor, fie că se întrunesc congrese şi conferinţe internaţionale²), care recomandă statelor să perfecteze convenţii internaţionale pentru reglementarea muncii, perioada de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea se caracterizează — în linii generale — printr-o efervescenţă legislativă pe plan intern şi prin transformarea lentă a diverselor proiecte în convenţii pe calea conferinţelor internaţionale, precum şi prin instituirea unor asociaţii internaţionale pentru protecţia legală a muncitorilor.

II

O conferinţă sindicalistă internaţională de la Berna (februarie 1919) a trasat în linii mari programul chartei internaţionale a muncii, iar un congres internaţional de la Paris (martie 1919) a subliniat necesitatea ca tratatul de pace postbelic să includă printre clauzele lui un program de legislaţie internaţională a muncii, făcînd propunerea creării unui institut internaţional a cărui activitate să fie canalizată în direcţia elaborării unei legislaţii industriale cu caracter internaţional.

Se sugera concordanţa principiilor statornice în diverse legislaţii internaţionale cu clauzele prevăzute în legislaţia internaţională, efectuarea unui control internaţional asupra aplicării acesteia, precum şi proporţia reprezentării guvernelor, organizaţiilor muncitoreşti şi organizaţiilor patronale.

Pînă la instituirea comisiei pentru studiul bazelor legislaţiei internaţionale a muncii în cadrul conferinţei preliminare de pace, burghezia a fost deci nevoită să introducă în legislaţia statelor capitaliste clauze referitoare la reglementarea duratei muncii, la crearea instituţiilor de prevederi sociale, fixarea salariului minimal etc., elaborînd un ansamblu de dispoziţii cu caracter social, transpuse pe plan internaţional într-o serie de acorduri bi- şi multilaterale.

Aceste tratate mai prevedeau — printre altele — necesitatea înfiinţării caselor de economii şi pensii pe baza de reciprocitate, restructurarea serviciilor de inspecţie a muncii pentru a se putea supraveghea aplicarea riguroasă a legilor şi regulamentelor referitoare la munca femeilor şi copiilor etc. Asemenea clauze, precum şi dispoziţii de altă natură, erau incluse şi în

2) De pildă, congresele şi conferinţele internaţionale de la Berlin, Zürich şi Bruxelles. Hotărîrea congresului de la Bruxelles (1897) se referea la necesitatea creării unui „oficiu internaţional al muncii”, iar conferinţa de la Berna (1905) a adoptat, printre altele, convenţia referitoare la interzicerea muncii de noapte a femeilor în întreprinderile industriale etc.

contextul unor tratate comerciale, al unor convenții de colonizare și de emigrare.

Asociația internațională pentru protecția legală a muncii a fuzionat în 1925 (după congresul de la Praga — 1924) cu Asociația internațională pentru lupta împotriva șomajului, precum și cu Comitetul internațional al asigurărilor sociale, fără însă să reușească a găsi mijloacele adecvate pentru transpunerea în viață a enunțurilor formale enumerate pompos de burghezie în legislațiile interne ale statelor respective.

III

După Revoluția din Octombrie, starca de spirit revoluționară a maselor de oameni ai muncii din țările capitaliste intensificându-se în măsura în care clasa muncitoare devenea tot mai conștientă de misiunea sa istorică, burghezia a fost nevoită să accepte reglementarea juridică internațională a muncii cu ocazia tratatelor de pace.

Conferința preliminară de pace a hotărât, în ianuarie 1919, instituirea Comisiei de legislație internațională, compusă din 15 membri, care au lucrat pe baza proiectului englez, a declarațiilor și memoriilor unor state membre, a proiectului belgian asupra „Chartei muncii”, a memoriului cehoslovac referitor la ziua de muncă de 8 ore etc.

Raportul comisiei, prezentat conferinței preliminare de pace la 24 martie 1919, includea în partea întâi un ansamblu de comentarii referitoare la organizația permanentă, iar în partea a doua cuprindea o serie de explicații asupra clauzelor cu caracter muncitoresc transpuse în contextul art. 427 al tratatului de pace.

Proiectul cu privire la bazele legislației internaționale a muncii a fost discutat în ședințele conferinței de pace de la Paris din aprilie 1919 și adoptat cu unele modificări.

Partea a XIII-a a tratatului de la Versailles (1919), precum și părțile respective din tratatele de la St. Germain cu Austria (art. 332—372 și art. 272 referitor la atribuțiile Biroului Internațional al Muncii în materie de asigurări sociale), de la Trianon cu Ungaria (art. 315—355 și art. 258) și de la Neuilly cu Bulgaria (art. 249—289 și art. 203), sint rezultatul unor convenții internaționale, cuprind o serie de principii generale transpuse în clauzele unor texte pozitive și constituie în realitate prima chartă a organizației internaționale a muncii, ansamblu de principii fundamentale referitoare la organizarea și la conținutul activității de fond a noii uniuni internaționale permanente și autonome, care urma să reglementeze munca din punct de vedere juridic.

Pactul Societății Națiunilor, în art. 23, prevedea de asemenea angajamentul și obligația fundamentală a tuturor statelor membre ale acestui organism internațional de a asigura bărbaților, femeilor și copiilor condiții de muncă umane și echitabile și de a institui și subvenționa organizații internaționale necesare atingerii acestui scop. Condițiile erau prevăzute în preambulul și secția a II-a a părții a XIII-a a tratatului.

Art. 312 al tratatului de pace prevede participarea efectivă a Biroului Internațional al Muncii în domeniul rezolvării problemelor referitoare la asigurări sociale în teritoriile cedate de Germania altor țări³⁾.

Organizația Permanentă a Muncii are o competență largă prevăzută în Pactul Societății Națiunilor (art. 23) și preambulul la partea a XIII-a a tratatului de pace (art. 387), preambul ce cuprinde o expunere a programului, a cărui realitate constituie însuși scopul înființării organizației permanente și autonome a muncii.

În preambul se scoate în evidență faptul că pacea universală nu se poate fundamenta decât pe o justiție socială și că în lume există condiții de muncă grele care pentru un mare număr de persoane presupune mizerie, nedreptate și privațiuni, ceea ce aduce nemulțumiri de natură a periclită pacea: că e stringent necesară ameliorarea cât mai grabnică a acestor condiții (reglementarea recrutării mîinii de lucru, lupta împotriva șomajului, plafonarea duratei zilei și săptămîinii de muncă, fixarea unor salarii care să permită un trai convenabil, protejarea femeilor, adolescenților și copiilor, acordarea pensiilor de bătrînețe, libertatea de organizare în sindicate etc.).

Competența organizației internaționale nu se limita însă la metodele și principiile prevăzute în preambulul părții a XIII-a și în secția a II-a a tratatului de pace⁴⁾. Beneficiar al părții a XIII-a este orice individ (bărbat, femeie, copil, fără deosebire de rasă), care se găsește în condițiile prevăzute în art. 23 din Pactul Societății Națiunilor, de preambul sau de art. 127 din tratatul de pace. Acest articol scoate în evidență însemnătatea bunei stări fizice, morale și intelectuale a muncitorilor salariați.

Preambulul părții a XIII-a a tratatului de pace mai subliniază faptul important că neaplicarea unui regim de muncă cu adevărat uman din partea unei națiuni oarecare constituie un impediment serios pentru eficacitatea eforturilor celorlalte națiuni dornice de a îmbunătăți soarta muncitorilor în propria lor țară.

Conform art. 388 al tratatului de la Versailles, structura organizatorică a Organizației Internaționale a Muncii presupunea existența a trei organe: a) o conferință generală a reprezentanților membrilor, care trebuia să se întrunească cel puțin o dată pe an; b) un birou internațional al muncii, organ cu caracter permanent; c) un consiliu de administrație (compus din 12 persoane reprezentînd guvernele, 6 persoane alese de delegații conferinței, reprezentînd patronatul și 6 persoane reprezentînd pe funcționari sau muncitori).

Organizația Internațională a Muncii a funcționat în timpul existenței Societății Națiunilor, ai cărei membri au făcut parte și din această instituție

3) Biroul Internațional al Muncii, înființat prin tratatul de la Versailles, făcea parte din ansamblul instituțiilor Societății Națiunilor (art. 392 din tratat) și avea deci aceeași natură juridică.

4) În tratatul de pace de la Versailles (28 iunie 1919), încheiat între puterile aliate și asociate și Germania, partea a XIII-a, care se ocupă cu problemele muncii, este divizată în două secții. Secția I începe cu un preambul și este cuprinsă între art. 387 și 426. Secția a II-a cuprinde art. 427 și enunță o serie de principii generale. Secția I, intitulată „Organizarea muncii” instituie o organizație permanentă cu caracter internațional, Organizația Internațională a Muncii.

internațională administrativă. Biroul Internațional al Muncii putea cere concursul secretarului general al Societății Națiunilor pentru orice chestiune în care acest concurs putea fi dat (art. 398 din tratatul de pace), iar secretariatul putea să se adreseze Biroului pentru rezolvarea problemelor de natură socială. Art. 24 din statutul Societății Națiunilor prevedea punerea sub controlul acesteia a tuturor birourilor internaționale, deci o subordonare a lor unui organism internațional, subordonare care însă nu s-a realizat în practică.

La conferința generală a Organizației Internaționale a Muncii din 1944, ținută la Philadelphia, a fost votată declarația despre scopurile și sarcinile organizației, care a fost ulterior anexată la statutul ei revizuit în octombrie 1946 la Montreal.

IV

Uniunile internaționale cu caracter administrativ, instituite de statele capitaliste pentru rezolvarea unor probleme de specialitate și pentru găsirea unor soluții comune și acceptabile pentru un număr mai mare sau mai mic de state nu au avut și nu au rolul, nici însemnătatea pe care le-o atribuie doctrina burgheză, care încearcă să demonstreze că acordurile internaționale încheiate în domeniile respective de specialitate reprezintă o dovadă a dezvoltării progresive a dreptului internațional, omițând să analizeze natura reală a raporturilor internaționale.

Colaborarea statelor în cadrul acestor organizații are un caracter limitat și de strictă specializare. Dar chiar și în acest domeniu restrâns, uniunile administrative — astăzi instituții specializate — oglindesc contradicțiile de neîmpăcat din lumea capitalistă, precum și lupta dintre statele capitaliste care s-a ascuțit o dată cu trecerea la stadiul imperialismului⁵⁾.

Charta O.N.U. schimbă denumirea uniunilor internaționale administrative în instituții specializate și prevede în articolul 57 că: „Diferitele instituții specializate, înființate prin acorduri interguvernamentale și înzestrate în conformitate cu statutele lor cu întinse răspunderi internaționale, în domeniile economic, social, cultural, educativ, al sănătății publice și alte domenii conexe, sînt legate de organizație în conformitate cu prevederile art. 63”. Acest articol prevede că Consiliul economic și social poate încheia cu oricare din instituțiile specializate acorduri prevăzînd condițiile în care se stabilesc legăturile dintre instituția respectivă și O.N.U.

Atribuțiile Consiliului economic și social, unul din organele principale ale O.N.U., sînt complexe și variate, de la efectuarea cercetărilor și de la inițierea studiilor, rapoartelor și recomandărilor cu privire la problemele internaționale din domeniile economic și social, al culturii și învățămîntului (educativ), al ocrotirii sănătății, al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, pînă la pregătirea proiectelor de convenții și convocarea conferințelor internaționale în toate problemele care intră în largă lui competență. Însăși enumerarea generală a atribuțiilor Consiliului economic și so-

5) N. Tațomir, *Poziția statelor socialiste față de instituțiile specializate ale O.N.U.* An. št. Univ. „Al. I. Cuza” din Iași, secția III, tom. VII (1961), p. 193—202.

cial explica în mare măsură necesitatea încheierii unor acorduri între acest organ și diferite uniuni administrative, acorduri ale căror clauze precizează de obicei raporturile dintre Organizația Națiunilor Unite și uniunile respective, devenite, prin stabilirea acestor legături de natură convențională, instituții specializate ale O.N.U.

Problemele studiate în cadrul instituțiilor specializate, de către organele acestora, sint analizate competent și în cadrul Consiliului economic și social, iar ulterior sint dezbătute în plenul Adunării Generale O.N.U.

Consiliul economic și social coordonează activitățile instituțiilor specializate prin consultări cu ele, prin recomandări făcute acestor instituții, precum și prin recomandări făcute Adunării Generale și membrilor O.N.U.; ia toate măsurile pentru a obține în mod regulat rapoarte de la instituțiile specializate, putându-se înțelege cu acestea și cu membrii O.N.U. pentru a obține rapoarte asupra măsurilor luate în vederea aducerii la îndeplinire a propriilor lui recomandări și a recomandărilor făcute de Adunarea Generală; face de asemenea, la cerere, servicii aprobate de Adunarea Generală atît membrilor O.N.U. cît și instituțiilor specializate.

Pe lîngă comisiile cu caracter funcțional, s-au instituit — pe lîngă Consiliul economic și social — patru comisii regionale: Comisia economică pentru Europa, Comisia economică pentru Asia și Extremul Orient, pentru America Latină și pentru Africa (această ultimă comisie economică a fost constituită prin hotărîrea adoptată la a 12-a sesiune a Adunării Generale din anul 1957 și la a 25-a sesiune a Consiliului din 1958⁶⁾).

V

În lumina celor mai sus expuse, problema locului și rolului — în ansamblul organizațiilor internaționale — a Organizației Internaționale a Muncii ca instituție specializată calificată ca atare în urma acordului încheiat în 1946 de O.I.M. cu Consiliul economic și social cuprinde date suficient de clare pentru rezolvarea ei, pentru găsirea unei soluții sociale și juridice corespunzătoare, precum și pentru explicarea cauzelor care duc încă la o politică de discriminare față de Federația Sindicală Mondială și față de organizațiile afiliate ei, mai ales în domeniul reprezentării oamenilor muncii.

Activitatea discriminatorie nu este de natură a crea premisele politice și de altă natură, necesare unei destinderi a situației internaționale, deci a consolidării păcii în lume.

În raportul de activitate al C.C. al P.C.U.S., prezentat la Congresul al XVII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, N. S. Hrușciov subliniază că, pentru asigurarea păcii și securității în lume „a devenit de mult actuală problema îmbunătățirii esențiale a mecanismului Organizației Națiunilor Unite. În anii războiului rece acest mecanism a ruginit și a început să funcționeze defectuos. A sosit timpul ca el să fie curățat, să fie

6) Constituirea Comisiei economice pentru Africa este una din consecințele — pe plan internațional — a procesului de descompunere a sistemului colonial.

inlaturate reziduurile care s-au depus, să-i însuflăm forțe proaspete, ținându-se seama de schimbările survenite în situația internațională în ultimii ani” 7).

Problema ridicată are o excepțională importanță, întrucât vechile mecanisme ale organizațiilor internaționale, ne mai corespunzând raportului de forțe din lumea contemporană, își orientează activitatea către o finalitate, pentru atingerea căreia se violcăză uneori flagrant principiile fundamentale prevăzute în statutele organizațiilor respective, datorită poziției obstructioniste a politicii „de pe poziții de forță” duse de statele imperialiste. Aceste state, care în perioada postbelică și-au asigurat în cadrul diferitelor organe ale organizațiilor internaționale majoritatea numerică pentru manevrarea mașinii de vot, au încercat și încearcă să impună politica lor discriminatorie, făcând un permanent *distinguo* între organizațiile internaționale democratice, progresiste și organizațiile reacționare și folosind toate mijloacele pentru încurajarea activității acestora din urmă.

Analiza structurii Organizației Internaționale a Muncii, ca și a structurii tuturor instituțiilor specializate, demonstrează necesitatea ameliorării urgente a mecanismului său ruginit și cu suficiente defecțiuni în desfășurarea activității atât sesionale cât și intersesionale.

Dacă, de pilda, se analizează structura organului principal al O.I.M. — Conferința generală a muncii —, se constată în adevăr că componența ei actuală este consecința unei reprezentări tripartite (delegațiile naționale sînt formate din doi reprezentanți ai guvernului, un reprezentant al conducerii întreprinderii și un reprezentant al asociațiilor muncitorești), acceptate provizoriu de către statele socialiste, dar aceasta structură nu oglindește raportul real al forțelor capabile să rezolve pe plan internațional — în mod just și democratic — problemele complexe și variate ale muncii pe linia satisfacerii intereselor celor ce muncesc. A fost și rămîne deci legitimă revendicarea, inițiată de U.R.S.S. în cadrul Consiliului economic și social (1948) și ulterior susținută de statele socialiste, ca numărul reprezentanților muncitorilor să fie augmentat pentru a ajunge egal cu numărul total al reprezentanților guvernelor și ai întreprinderilor, și aceasta pentru simplul motiv că grupul patronal capitalist și grupul guvernamental capitalist depășesc — din punctul de vedere al quorum-ului voturilor — totalitatea voturilor delegaților muncitorilor din țările capitaliste.

Nici componența Consiliului administrativ — alt organ important al O.I.M. — nu corespunde raportului real amintit mai sus, nu mai reflectă situația lumii contemporane, în care de exemplu Federația Sindicală Mondială nu este reprezentată în grupul muncitoresc, deși are importanța și rolul ei bine definit sint recunoscute pe plan mondial.

Nici noul statut al O.I.M., după revizuirea de la Montreal, nu înlătură discriminările referitoare la aplicarea reformelor pentru reglementarea relațiilor de muncă. Clauza, așa-numită „colonială”, prevăzută de art. 35 al statutului O.I.M., permite statelor care au colonii să nu aplice sau să aplice parțial convențiile ratificate în toate teritoriile coloniale.

7) N. S. Hrușciov, *Raportul de activitate al C.C. al P.C.U.S., prezentat la Congresul al XVII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice*, Editura politică, București, 1961, p. 47.

VI

Drepturile sindicale presupun în primul rând drepturile ale căror subiecte sînt oamenii muncii. Charta drepturilor sindicale fundamentale ale celor ce muncesc a fost adoptată la sesiunea a VII-a a Consiliului General al F.S.M. (Varşovia, 1954), iar Congresul Mondial al Sindicatelor (Leipzig, 1957) a cerut Organizaţiei Internaţionale a Muncii să aibă în vedere această Chartă. Drepturile prevăzute în Charta drepturilor sindicale au fost transpuse în multe convenţii ale Organizaţiei Internaţionale a Muncii, precum şi în alte documente⁸⁾.

Deşi statutul O.I.M. prevede în mod categoric că delegatul oamenilor muncii trebuie să fie numit de comun acord cu organizaţiile sindicale cele mai reprezentative, guvernele statelor capitaliste trimit în organele O.I.M. pe reprezentanţii sindicatelor reformiste, violînd drepturile marilor organizaţii sindicale progresiste şi determinînd adoptarea unor hotărîri potrivnice interesele oamenilor muncii din ţările capitaliste.

Atît timp cît O.I.M. continuă să ducă o politică de discriminare şi să-şi menţină aceeaşi structură organizatorică, rezultatele obţinute în urma activităţii ei specifice nu corespund principiilor stabilite în statutul fundamental, nici sarcinilor principale pe care O.I.M. le îndeplineşte prin intermediul convenţiilor şi recomandărilor⁹⁾. S. A. Ivanov¹⁰⁾ subliniază în mod just că oamenii muncii, sprijinindu-se pe convenţiile O.I.M. se pot opune violării drepturilor sindicale în ţara lor, chiar dacă convenţia nu a fost ratificată de statul respectiv şi că ratificarea de către jumătate din statele membre ale O.I.M. (U.R.S.S., Anglia, Franţa, R.P.R., etc.) atribuie normelor incluse în convenţii un caracter de recunoaştere unanimă: acest fapt obligă guvernele statelor capitaliste să recunoască drepturile sindicale cel puţin ca enunţuri formale.

Este adevărat¹¹⁾ că aceste convenţii, fiind multilaterale, creează premisele unei aplicări uniforme a drepturilor sindicale din multe ţări ale lumii, precum şi premisele efectuării unui control internaţional. Dar aceste rezultate pozitive sînt cu totul insuficiente, dacă sînt luate în consideraţie atribuţiunile generale şi scopurile O.I.M.

Necesitatea restructurării organizatorice a organismelor internaţionale se impune aşadar, cu atît mai mult cu cît „monopolistii răpesc maselor populare posibilitatea de a-şi exprima voinţa şi de a alege adevăraţii apărători ai intereselor lor. Avînd în mîinile lor asemenea mijloace puternice cum sînt capitalul, presa, radiodifuziunea, cinematografia, televiziunea, a-

8) Vezi şi S. A. Ivanov, *Organizaţia Internaţională a Muncii şi drepturile sindicale în ţările capitaliste*, Editura Academiei de Ştiinţe, Moscova, 1959, 261 p.

9) Statul, care ratifică o convenţie elaborată de O.I.M., are — prin însuşi actul ratificării — obligaţia de a respecta clauzele convenţionale şi poartă răspunderea neîndeplinirii lor, putînd fi şi sancţionat. Recomandarea nu are caracter obligatoriu, ei caracteristicile unui act prin care se invită statul respectiv să elaboreze măsuri adecvate în ceea ce priveşte reglementarea condiţiilor de muncă.

10) *Op. cit.*

11) *Ibidem.*

vind oamenii lor în sindicate și alte organizații de masă, monopolistii induc în eroare masele populare, impun alegătorilor pe candidații lor" ¹²⁾).

Rolul mișcării sindicale crește pe zi ce trece, unind mase imense de oameni și determinând o deplasare a centrului de greutate în domeniul necesității satisfacerii tot mai depline a intereselor vitale ale oamenilor muncii. Totuși, atât timp cât în statele capitaliste „oligarhia financiară... folosește, paralel cu metodele de reprimare, diferite metode de înșelare și de corupere a clasei muncitoare și a organizațiilor ei, de scindare a mișcării sindicale pe scară internațională, recurgând la coruperea virfurilor organizațiilor sindicale...” ¹³⁾, membrii delegațiilor capitaliste trimise la conferințele internaționale, implicit la Conferința Generală a O.I.M. — organ principal al instituției specializate — chiar dacă se vor numi reprezentanți ai muncitorilor, nu numai că nu vor activa pentru ridicarea standardului de viață al acestora, ci — satisfăcând interesele grupului patronal — vor viola principiile stabilite în statut, deci însuși scopul pentru care a fost creată O.I.M.

Existența Federației Sindicale Mondiale, care lupta pentru unificarea mișcării sindicale mondiale și împotriva politicii de sciziune duse de sindicatele reformiste, precum și activitatea constructivă și plină de inițiativă și de realizări a statelor socialiste — membre ale O.I.M. — care — în lumina principiului coexistenței pașnice și a necesității consolidării păcii și securității lumii — depun un efort continuu pentru respectarea integrală a principiilor unanim admise de drept internațional, prevăzute de Charta O.N.U. și statutele unor organizații internaționale, sînt o cheazășie a victoriei în domeniul restructurării organizatorice a instituțiilor specializate — în speță O.I.M. — al căror mecanism ruginit nu mai corespunde raportului real de forțe din lumea contemporană.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТРУДА

— Новые аспекты проблемы улучшения её механизма —

Краткое содержание

Автор выявляет факт, что международная регламентация труда стала необходимостью с момента когда госудствующие классы были вынуждены, — в начале XIX-го века, — уступить требованиям трудящихся из промышленности, сохраняя, — через так называемое невмешательство законодательство в свободу индустрии и свободу личности располагать своим временем и работой, — бесчеловечные условия работы для мужчин, женщин и детей, со всем шествием страданий и нужд.

После Великой Октябрьской Революции, революционное настроение масс трудящихся из капиталистических стран усиливаясь по мере того как рабочий класс становился более сознательным к своей истории —

12) *Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice*. Editura politică, București, 1961, p. 36.

13) *Ibidem*, p. 38.

ческой миссии, буржуазия была вынуждена согласиться с международной юридической регламентацией труда, по случаю мирного договора заключенного после первой мировой войны.

Проблема места и роли Международной Организации Труда как специализированного учреждения, квалифицированного как таковое вследствие соглашения заключенного в 1946 году с Экономическим и Социальным Советом, содержит данные достаточно ясные для её решения для нахождения соответственного социального и юридического разрешения, а также для объяснения причин которые ещё ведут к дискриминационной политике по отношению к Всемирной Федерации Профсоюзов и организациям примыкающим к ней, особенно в области представления трудящихся.

Анализ структуры Международной Организации Труда, как и структуры всех специализированных учреждений, доказывает необходимость срочного улучшения её механизма, заржавевшего с довольными недостатками, состав органов несоответствуя уже реальному соотношению сил в современном мире.

Существование Всемирной Федерации Профсоюзов, а также и конструктивная, полная инициативы и достижений деятельность социалистических стран, — членов МОТ, — является залогом победы в области организационной реструктуризации всех международных организаций.

ORGANISATION INTERNATIONALE DU TRAVAIL

ASPECTS NOUVEAUX DU PROBLEME DE L'AMELIORATION DE SON MECANISME

Résumé

La réglementation internationale du travail est devenue une nécessité dès que les classes dominantes ont été obligées de céder — au début du XIXe siècle — devant les revendications des hommes du travail de l'industrie : les conditions inhumaines de travail se sont maintenues quand même pour hommes, femmes et enfants, avec tout le cortège de souffrances et de privations — par ce qu'on a appelé la non-intervention de la législation dans la liberté de l'industrie et de l'individu de disposer de son temps et de son travail.

Après la Révolution d'Octobre, l'état d'esprit révolutionnaire des masses ouvrières des pays capitalistes s'est intensifié dans la mesure dans laquelle la classe ouvrière devenait plus consciente de sa mission historique. La bourgeoisie a été ainsi obligée d'accepter la réglementation juridique internationale du travail à l'occasion du traité de paix après la première guerre mondiale.

Le problème du lieu et du rôle de l'Organisation Internationale du Travail comme institution spécialisée, qualifiée comme telle à la suite de l'accord conclu en 1946 avec le Conseil Économique et Social, comprend des données suffisamment claires pour le résoudre ; il convient de trouver

une solution sociale et juridique correspondante : de même il faut expliquer les causes qui conduisent aujourd'hui encore à une politique de discrimination à l'égard de la Fédération Syndicale Mondiale et à l'égard des organisations qui y sont affiliées, surtout en ce qui concerne la représentation des hommes du travail.

Si l'on analyse la structure de l'Organisation Internationale du Travail, de même que la structure de toutes les institutions spécialisées, on comprend la nécessité d'améliorer d'urgence son mécanisme rouillé qui comporte de nombreuses défections, la composition des organes ne correspondant plus au rapport réel des forces du monde contemporain.

L'existence de la Fédération Syndicale Mondiale, de même que l'activité constructive et pleine d'initiatives et de réalisations des états socialistes — membres de l'O.I.T. — sont une garantie de la victoire dans le domaine de la reconstruction constitutionnelle de tous les organismes internationaux.

CONTRACTELE DE MUNCĂ INCHEIATE CU ABSOLVENȚII INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÎNT SUPERIOR

DE

I. IAVORSCHI

Desăvârșirea construirii socialismului necesită cadre suficiente și cu calificarea corespunzătoare sarcinilor care le stau în față. Pregătirea cadrelor calificate de toate gradele constituie — după cum a subliniat Raportul C.C. al P.M.R. la Congresul al III-lea al partidului — „o problemă de însemnată importanță pentru economie și cultură, care se află în permanență în atenția partidului și statului”¹⁾.

Asigurarea organizațiilor socialiste cu cadre de calificare superioară impune, desigur, nu numai pregătirea studenților potrivit cerințelor nivelului actual al dezvoltării științei și tehnicii, dar și planificarea calificării lor, ținându-se seama de nevoile diferitelor domenii de activitate. Această planificare a determinat elaborarea unui complex de norme juridice privind cadrele de tineri specialiști. O parte dintre aceste norme privesc repartizarea și încadrarea în producție a absolvenților instituțiilor de învățămînt superior, fiind cuprinse în H.C.M. nr. 918, publicată în 27 iulie 1960²⁾ și în regulamentul de aplicare, aprobat de Ministerul Învățămîntului la 1 iunie 1961.

Potrivit dispozițiilor cuprinse în aceste două acte normative, încadrarea în producție a absolvenților implică planificarea repartizării (repartizarea numerică) și repartizarea nominală.

Repartizarea numerică. Absolvenții instituțiilor de învățămînt superior sînt repartizați în producție pe baza planurilor general și departamentale de repartizare numerică a acestor specialiști.

Planul general de repartizare este întocmit anual, pînă la 31 martie, de Comitetul de Stat al Planificării, urmînd a fi aprobat de Consiliul de Miniștri. Elaborarea acestui plan se face pe baza propunerilor formulate

1) Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și curîutări* (1959—1961), Buc., 1961, p. 131.

2) *Colecția de hotărîri și dispoziții ale Consiliului de Miniștri al R.P.R.*, nr. 28 din 27 iulie 1960.

de ministere, alte organe centrale ale administrației de stat și de comitele executive ale sfaturilor populare regionale, care în timpul stabilit prin dispoziții normative trebuie să comunice Comitetului de Stat al Planificării și Ministerului Învățământului numărul necesar de cadre cu pregătire superioară, pe specialități, precum și organizațiile socialiste în care ele urmează a fi încadrate.

Planul general de repartizare a absolvenților este defalcă pe ministere și alte organe centrale. Pe baza sarcinilor ce le revin, organele centrale comunică Ministerului Învățământului posturile, pe specialități, în care urmează a fi încadrați absolvenții repartizați. La rândul lui, acest minister trimite fiecărei instituții de învățămînt superior planul respectiv de repartizare numerică, care indică numărul total de absolvenți și repartizarea lor pe ministere și alte organe centrale, unități și specialități. Locurile de muncă sînt arătate — după caz — prin denumirea organizației socialiste (de exemplu, instituția de învățămînt superior) sau numai prin sectorul de activitate (de exemplu, învățămîntul de cultură generală) ori organul central la dispoziția căruia sînt repartizați unii absolvenți.

Repartizarea nominală. Pe baza planului de repartizare numerică aprobat de Ministerul Învățământului, comisiile stabilite procedează la repartizarea absolvenților pe locuri de muncă.

Repartizarea nominală are loc după terminarea ultimului an de studii și a sesiunii principale de examene, la date fixate prin dispoziții normative.

Repartizarea trebuie făcută în postul pentru care este necesară o pregătire superioară din specialitatea absolvenților sau dintr-o specialitate înrudită, în ordinea rezultatelor obținute la studii și în activitatea extrascolară, ținîndu-se seama și de interesele lor personale.

Urmărind ca prin repartizarea absolvenților în producție să fie satisfăcute nevoile de cadre cu calificare superioară ale diferitelor ramuri de activitate și totodată ca acei repartizați să aibă posibilitatea de a-și desăvîrși la locurile de muncă cunoștințele practice, dispozițiile normative în vigoare stabilesc, pentru absolvenții institutelor de învățămînt superior tehnic, agronomic, economic și medico-farmaceutic, categoriile de unități și chiar de posturi în care aceștia pot fi repartizați. Astfel, absolvenții care au studiat ingineria trebuie repartizați, de regulă, în unități productive, iar în altele unități numai în condițiile stabilite de lege. Repartizarea acestor absolvenți în anumite activități sau categorii de unități este chiar interzisă în mod expres, de exemplu repartizarea lor în administrațiile centrale, institute de cercetări științifice sau învățămîntul profesional și tehnic.

Repartizarea în producție este făcută de comisii organizate de regulă pe facultăți, alcătuite din decan, ca președinte, 1—2 cadre didactice, cîte un delegat al organizațiilor studențești, un delegat al serviciului de personal și delegați ai organelor de stat care urmează să primească absolvenții repartizați. Absolvenții institutelor de învățămînt superior agronomic și medico-farmaceutic sînt repartizați în producție de comisii cu o componență asemănătoare și care sînt organizate în cadrul fiecărui institut.

Dispozițiile normative stabilesc perioadele în care comisiile de repartizare își desfășoară activitatea: de exemplu, comisiile pentru repartizarea absolvenților facultăților de științe juridice lucrează între 12—18 octombrie, deci după terminarea sesiunii principale a examenului de stat.

Comisia de repartizare este obligată să afișeze din timp locurile de muncă în care urmează să se facă repartizări și să indice ordinea de prezentare a absolvenților pentru alegerea lor, iar aceștia au obligația de a respecta programarea stabilită. Absolvenții care nu se prezintă la comisie pentru alegerea locurilor în producție sunt repartizați din oficiu, repartizările făcute în aceste condiții fiind comunicate la domiciliile lor.

Repartizarea în producție a absolvenților trebuie făcută în conformitate cu planul anual aprobat de Ministerul Învățământului pentru instituția de învățământ superioară respectivă, cu respectarea criteriilor stabilite de dispozițiile în vigoare și pe baza cunoașterii multilaterale a situației fiecărui absolvent care urmează a fi repartizat. În scopul cunoașterii cit mai temeinice a situației absolvenților, comisia de repartizare trebuie să le studieze dosarele personale și să poarte convorbiri individuale cu absolvenții, în cadrul cărora delegații organelor de stat beneficiare pot da și unele lamuriri suplimentare asupra locurilor de muncă.

Contestațiile absolvenților împotriva hotărîrilor comisiei de repartizare se depun la această comisie, care trebuie să le soluționeze în termen de 10 zile de la terminarea lucrărilor de repartizare. În unele cazuri, aceste contestații sunt trimise spre soluționare ministerului care tutelază unitățile în cadrul cărora s-au făcut repartizările.

Comisia de repartizare consemnează lucrările într-un proces-verbal, căruia i se anexează un tabel nominal cu absolvenții repartizați pe locuri de muncă, cu specificarea dacă absolventul a primit sau a refuzat repartizarea în producție. După definitivarea lucrărilor de repartizare, conducerea instituției de învățământ superior este obligată să trimită organelor de stat care primesc absolvenții dosarele personale ale acestora, iar Ministerului Învățământului, un exemplar al procesului-verbal încheiat de comisia de repartizare, precum și catalogul absolvenților repartizați.

Îndrumarea și supravegherea comisiei de repartizare sunt executate de conducerea institutului de învățământ superior respectiv.

Pentru unele ramuri de activitate, de exemplu învățământul de cultură generală, repartizarea nominală este făcută în mod centralizat, de ministerul respectiv.

Actul de repartizare în producție. Tinerii specialiști, care au absolvit anumite instituții de învățământ, sunt încadrați în procesul producției pe baza actelor de repartizare emise de organul competent. În cazul absolvenților instituțiilor de învățământ superior, actul de repartizare este hotărîrea comisiei respective, comunicată în scris prin conducerea unității de învățământ superior în cadrul căreia ea a lucrat. Actul de repartizare este un act administrativ.

În literatura juridică de specialitate din U.R.S.S. s-a produs o largă discuție privind rolul actului de repartizare în nașterea raporturilor juri-

dice de muncă cu absolenții repartizați. După V. M. Dogadov³⁾, actele de repartizare a cadrelor de tineri specialiști și tineri muncitori se încadrează în categoria actelor administrative prin care se stabilesc obligații de muncă, din care fac parte actele privind munca obligatorie și cele de mobilizare pentru muncă.

Cu drept cuvânt acest punct de vedere a fost criticat de alți autori sovietici, ca de exemplu A. S. Pașcov⁴⁾ și M. P. Karpuşin⁵⁾, care arată că actul de repartizare a absolventului se deosebește de actul privind stabilirea obligației de muncă, acesta din urmă fiind emis exclusiv din inițiativa organului administrativ competent în anumite cazuri prevăzute de lege.

Într-adevăr, având caracterul unui act administrativ, repartizarea în producție a absolventului unei instituții de învățământ prezintă totuși trăsătura caracteristică de a nu realiza o încadrare în procesul muncii pe baza constringerii de stat. Folosirea metodei administrative pentru încadrarea în producție a tinerilor cadre calificate se întemeiază pe alegerea lor profesională, pe respectarea intereselor personale bine justificate ale absolvenților care urmează a fi repartizați, de ea nefiind legată o constringere penală pentru acei care refuză repartizarea sau acceptînd-o inițial nu se prezintă la locurile de muncă unde au fost repartizați. Așadar, încadrarea în producție a cadrelor de tineri muncitori și tineri specialiști pe temeiul actului administrativ de repartizare nu încalcă principiul de aplicațiune generală în socialism potrivit căruia încadrarea în procesul muncii se realizează prin consimțămîntul cetățenilor. Această cale de încadrare în muncă, care de altfel completează metoda contractuală — a nașterii raportului juridic de muncă prin acordul de voință nemijlocit al subiecților acestui raport, — este determinată de necesitatea justei repartizări a forțelor de muncă calificate pe ramuri de activitate, unități administrativ-teritoriale și organizații socialiste.

Totodată, trebuie să subliniem că actul administrativ de repartizare în producție acordă absolventului respectiv dreptul de a cere să fie încadrat în unitatea specificată, într-o muncă corespunzătoare calificării sale, ceea ce constituie o garanție de ordin juridic a exercitării dreptului la muncă, prevăzută și de codul penal⁶⁾.

Actul administrativ de repartizare constituie unicul temei pentru nașterea raporturilor juridice de muncă ale absolvenților repartizați în pro-

3) V. M. Dogadov, *Cu privire la problema nașterii și încetării raporturilor juridice socialiste de muncă, în culegerea „Problemele dreptului muncii”*, Acad. Șt. R.S.F.S.R. M—L, 1948, p. 67—71, cf. M. K. Karpuşin, v. mai jos nota 5).

4) A. S. Pașcov, *Actele administrative de încadrare în muncă și importanța lor juridică* (în l. rusă). „Anal. Univ. din Leningrad”, nr. 23, seria economie, filozofie și drept, fasc. 4, Leningrad, 1958, p. 105—115.

5) M. P. Karpuşin, *Raportul juridic socialist de muncă*, Moscova, 1958, trad. dactilo., Inst. Șt. Rom.-Sov., p. 76.

6) Art. 368³ c.p. sancționează cu închisoare corecțională (1—6 luni) sau amendă (50—300 lei) refuzul nejustificat de a primi la lucru persoanele repartizate de către organele competente.

ducție sau pentru stabilirea unor atare raporturi juridice este necesar și un alt act? La această întrebare în lucrările de specialitate ale juriștilor sovietici găsim răspunsuri diferite.

N. G. Alexandrov⁷⁾, E. I. Astrahan⁸⁾ și alții au afirmat că actele de repartizare, în mod direct sau completate cu acte de administrație internă ale organizațiilor socialiste, dau naștere raporturilor juridice de muncă, fără a mai fi necesară încheierea contractelor de muncă. Așadar, potrivit acestei opinii raporturile juridice de muncă ale absolvenților repartizați în producție se stabilesc numai pe temeiul actelor administrative.

D. M. Ghenkin, A. S. Pașcov, M. P. Karpuşin și alți juriști sovietici consideră actul administrativ ca insuficient pentru stabilirea raporturilor juridice de muncă cu persoana repartizată în producție, susținând că pentru nașterea acestor raporturi juridice este necesară și încheierea contractului de muncă.

Folosind analogia cu actele administrative de planificare, în temeiul cărora se încheie unele contracte civile, D. M. Ghenkin⁹⁾ ajunge la concluzia că actul de repartizare în producție stabilește numai obligația pentru persoanele pe care le indică de a intra în raporturi juridice de muncă, dar aceste raporturi juridice se nasc prin încheierea contractului de muncă. Explicația dată de D. M. Ghenkin cu privire la rolul actului de repartizare în nașterea raporturilor juridice de muncă este convingătoare, ea fiind însușită și de alți juriști sovietici, dar cu unele dezvoltări diferite.

Actul de repartizare în producție fiind un act administrativ generează numai obligația pentru persoanele respective de a se supune hotărârii comisiei de repartizare și de a stabili raporturi juridice de muncă. El nu constituie un temei nemijlocit al nașterii unor astfel de raporturi, chiar dacă cuprinde unele indicații privind locul și felul muncii, salarizarea etc. De altfel, la data cînd se face repartizarea nu sînt sau chiar nu pot fi stabilite toate condițiile de muncă, îndeosebi în cazurile în care comisia respectivă se limitează la repartizarea absolvenților pe seama unui minister sau a altui organ al administrației de stat. Drepturile și obligațiile părților care dau conținut raporturilor juridice de muncă urmează a fi concretizate prin încheierea contractului de muncă.

Incheierea contractului de muncă. Dacă asupra îmbinării actului administrativ de repartizare cu contractul de muncă sînt de acord mai mulți juriști sovietici, părerile lor sînt însă împărțite în privința momentului și modalității încheierii acestui contract.

Astfel, A. S. Pașcov afirmă că contractul de muncă se încheie abia atunci cînd absolventul repartizat se prezintă la locul de muncă, ceea

7) *Drept muncitoresc*, sub red. N. G. Alexandrov, E. S. Buc., 1950, p. 171.

8) E. I. Astrahan, S. Karpinski, A. Stavțev, *Rolul dreptului muncii sovietic în asigurarea planificată cu cadre a economiei naționale*, Moscova, 1955, p. 56—62, Cf. M. P. Karpuşin, *loc. cit.*

9) D. M. Ghenkin, *Obiectul și sistemul dreptului muncii sovietic*, în «Statul și dreptul sovietic», 1940, nr. 2, p. 65; vezi și L. I. Ghintburg, *Broșuri de drept muncitoresc sovietic*, «St. și dr. sovietic», 1955, nr. 7, p. 239—240.

ce înseamnă că unitatea în cadrul căreia își va desfășura activitatea participă în mod nemijlocit la nașterea raporturilor juridice de muncă.

M. P. Karpuşin susține că contractul de muncă se încheie în momentul în care absolventul a acceptat repartizarea făcută de comisie. „Declararea de acord a tinărului specialist cu hotărîrea comisiei înseamnă tocmai încheierea contractului de muncă, în care scop i se înmînează adeverința de repartizare”¹⁰⁾, — precizează acest jurist sovietic. Potrivit acestei opinii raporturile juridice de muncă ar lua naștere înainte de prezentarea celui repartizat la locul de muncă, contractul de muncă fiind încheiat de către delegatul în comisia de repartizare al organului de stat din sistemul căruia face parte întreprinderea sau instituția respectivă, deci fără participarea directă a întreprinderii sau instituției.

Acele normative din R.P.R. privind repartizarea în producție a absolvenților unor instituții de învățămînt și îndeosebi acelea referitoare la repartizarea absolvenților instituțiilor de învățămînt superior au adus importante precizări care înlătură unele din controversele existente în literatura juridică de specialitate. Astfel, din dispozițiile H.C.M. nr. 918/1960 și ale regulamentului de aplicare din 1961, rezultă că încheierea contractului de muncă are loc după repartizarea în producție, iar nu la aceeași dată. Art. 12 din regulament precizează chiar că acest contract se va încheia „în termen de cel mult o lună de la data repartizării». Aceasta înseamnă că contractul cu absolventul repartizat nu este încheiat chiar de către delegatul organului de stat beneficiar în comisia de repartizare, ci de organul de stat respectiv, printr-un reprezentant cu competență în această materie, cum dealtfel rezultă din cuprinsul aceluiași text.

Așadar, contractele de muncă cu absolvenții repartizați sînt încheiate de organele de stat pentru unitățile din sistemul respectiv.

Încheierea contractului de muncă de către organul de stat în subordinea căruia se află întreprinderea sau instituția unde a fost repartizat absolventul face posibilă menținerea acestui contract în ipoteza desființării sau ocupării funcției respective înainte de prezentarea la post a celui repartizat. În acest caz, organul de stat va repartiza pe absolvent într-o altă unitate din sistemul său, contractul de muncă suferind numai o modificare privind locul muncii sau chiar și funcția.

Dispozițiile normative în vigoare dispun încheierea în forma scrisă a contractelor cu tinerii specialiști repartizați, pentru ca drepturile și obligațiile reciproce ale părților contractante să fie mai bine precizate și cunoscute. În acest scop se vor folosi formule de contract întocmite de ministere și alte organe de stat, avizate de Ministerul Învățămîntului și Consiliul Central al Sindicatelor.

Conținutul contractului de muncă. În contractele de muncă încheiate de organele de stat pentru unitățile respective sînt prevăzute drepturile și obligațiile reciproce ale absolvenților repartizați și ale unităților în care aceștia vor fi încadrați. Unele dintre aceste drepturi și obligații sînt stabilite chiar de normele care reglementează repartizarea în producție a absolvenților.

10) M. P. Karpuşin, *op. cit.*, p. 73

Absolvenții sînt obligați să se prezinte la locurile de muncă unde au fost repartizați și să activeze în posturile respective cel puțin 5 ani¹¹⁾ de la prezentare. În cursul acestui termen acei repartizați au obligația de a îndeplini stagiile de muncă, în subunitățile și pe duratele stabilite de actele normative.

Tinerii specialiști care nu au domiciliul în localitățile în care au fost repartizați au dreptul la costul transportului pentru ei, membrii familiei și gospodăriei, iar dacă au fost repartizați în localități rurale mai primesc și o indemnizație de instalare egală cu salariul lunar. Absolvenții instituțiilor de învățămînt superior repartizați în învățămîntul de cultură generală, profesional și tehnic, precum și acei repartizați în instituțiile medicale și farmaceutice, beneficiază și de înlesnirile prevăzute numai pentru aceste categorii, prin H.C.M. nr. 826/1951, respectiv nr. 1365/1957, fără a mai avea însă dreptul la indemnizația de instalare care se acorda în condițiile arătate.

Regimul muncii absolvenților repartizați în producție este, în general, acel stabilit pentru muncitori și funcționari. Astfel, durata zilei de muncă, timpul de odihnă, măsurile de protecția muncii etc. sînt identice cu ale categoriilor corespunzătoare de angajați care au intrat în producție pe cale exclusiv contractuală. Există însă o trăsătură caracteristică raporturilor juridice de muncă născute în baza actelor de repartizare, — trăsătură determinată de stabilirea termenului de 5 ani, în cursul căruia absolventul trebuie să lucreze în locul de muncă unde a fost repartizat. Cel puțin 5 ani de la prezentare acesta este obligat să activeze în postul respectiv potrivit dispozițiilor legale și clauzelor contractului de muncă. În cursul acestui termen obligator cadrele repartizate trebuie să îndeplinească stagiile prevăzute de dispozițiile normative pentru anumite categorii de absolvenți: de exemplu, absolvenții institutelor de învățămînt tehnic și agrotehnic sînt obligați să lucreze în secțiile de producție, avînd timp de 1 an încadrarea de stagiari. De îndeplinirea stagiilor obligatorii este condiționată promovarea în grad și funcție.

Termenul obligatoriu de 5 ani stabilit pentru absolvenții repartizați nu are semnificația termenului dintr-un contract de muncă încheiat pe o durată determinată, deoarece la expirarea lui raporturile juridice de muncă nu încetează deplin drept, ci ele continuă, putînd lua sfîrșit numai în cazurile prevăzute de Codul Muncii pentru toți angajații. Raporturile juridice de muncă continuă după expirarea termenului de 5 ani pe temeiul lor inițial — contractul de muncă — numai că, fiind satisfăcută cerința legală, acest contract își pierde particularitatea inițială, iar regimul juridic al muncii absolvenților repartizați nu se mai deosebește prin nimic de acel stabilit în general pentru toți muncitorii și funcționarii.

Termenul obligatoriu de lucru în locul de muncă repartizat a fost introdus nu numai din necesitatea de a asigura organizațiilor socialiste cadre calificate stabile și în mod just repartizate, dar și ca o garanție

11) H.C.M. nr. 1051 privind acordarea de burse și alte forme de sprijin material studenților de la cursurile de zi, publicată la 14 noiembrie 1962, a mărit de la 3 la 5 ani, pentru toți absolvenții, termenul minim de lucru în locurile de muncă unde au fost repartizați.

specială pentru absolvenții unor instituții de învățămînt în privința înfăptuirii dreptului la muncă. Tinerii repartizați au dreptul să ceară ocuparea funcțiilor atribuite, iar organizațiile socialiste respective sînt obligate să-i primească la muncă, refuzul lor nejustificat fiind calificat infracțiune.

Organele de stat (ministere, alte organe centrale și comitetele executive ale sfaturilor populare) cărora li s-au repartizat absolvenți ai instituțiilor de învățămînt superior sînt obligate să le asigure condiții materiale necesare începerii activității lor (locuința, masă contra cost).

Organizațiile socialiste care primesc în serviciu pe acei repartizați trebuie să-i folosească numai la munci din specialitatea lor sau legate de această specialitate, în subunitățile și pe termenele de stagiu stabilite pentru fiecare categorie și să le acorde salariile tarifare corespunzătoare încadrării lor. În privința salarizării, actele normative care reglementează repartizarea în producție cuprind unele dispoziții speciale pentru anumite categorii de absolvenți (art. 22 din H.C.M. nr. 918/1960).

Modificarea și încetarea contractului de muncă. De regulă, condițiile esențiale, privind felul și locul de muncă, stabilite prin contractul încheiat cu absolventul repartizat nu pot fi modificate în cursul termenului de 5 ani. Astfel, este interzisă folosirea absolvenților repartizați în aparatul administrativ, precum și trecerea într-o muncă care nu are legătură cu specialitatea lor. Credem însă că această dispoziție de principiu nu împiedică schimbarea temporară a felului muncii în cursul executării contractului în condițiile stabilite de art. 15 c.m., în general pentru toți salariații, deoarece prin dispozițiile prevăzute de acest text se urmărește satisfacerea unor interese generale importante: înlăturarea timpilor morți și prevenirea unui pericol grav pentru funcționarea unității respective și viața unor persoane.

În mod excepțional, absolvenții repartizați pot fi transferați în interesul producției, dar numai după un stagiul de cel puțin un an și numai în locurile de muncă similare cu acele în care au fost repartizați.

Urmărind să înlăture fluctuația tinerilor cadre calificate, normele care reglementează repartizarea în producție a absolvenților interzic, de regulă, desfacerea contractelor de muncă în cursul termenului de 5 ani de la data repartizării. Din modul cum este redactat textul care reglementează încetarea acestui contract¹²⁾, rezultă că întreprinderea sau instituția nu poate desface contractul de muncă decît în cazurile de abateri pentru care normele legale prevăd concedierea, de exemplu, în cazul indicat de art. 20, lit. e, c.m. Aceasta înseamnă, că în alte cazuri, în care nu este pusă în discuție vinovăția angajatului, de exemplu reducerea personalului, dizolvarea unității, ministerul sau organul central respectiv trebuie să intervină pentru încadrarea tînărului absolvent în altă unitate din cadrul sistemului său.

Ținînd seama de semnificația termenului obligator de 5 ani, credem că absolvenților repartizați nu li se aplică, în cursul acestui termen, dispozițiile art. 19 c.m., care reglementează desfacerea în mod unilateral a con-

12) Art. 13. H.C.M. nr. 918/1960, „În cazuri de abateri pentru care normele legale în vigoare prevăd desfacerea contractului de muncă conducîrile întreprinderilor (instituțiilor) vor putea desface contractul de muncă și în timpul celor 3 ani de activitate“.

tractului de muncă de către angajat, deoarece pentru aceştia îndeplinirea stagiului arătat constituie o obligație contractuală¹³).

În concluzie, reglementarea repartizării și încadrării în producție a absolvenților instituțiilor de învățământ superior cuprinde dispoziții necesare și utile pentru asigurarea diferitelor domenii de activitate cu cadrele necesare desăvârșirii construirii socialismului.

ТРУДОВЫЕ ДОГОВОРЫ ЗАКЛЮЧЕННЫЕ С ВЫПУСКНИКАМИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Краткое содержание

Настоящее сообщение анализирует последние нормативные акты по расстановке в производстве и заключении трудовых договоров с выпускниками высших учебных заведений. Эти нормативные акты занимают планированием расстановки, номинальной расстановкой, заключением трудовых договоров с расстановленными выпускниками, а также и особенностями этих договоров.

Некоторыми постановлениями внесены важные уточнения в спорных вопросах; например, в связи с ангажированием расстановленного выпускника установилось что трудовой договор заключается центральными органами, для социалистических организаций и соответственной системы, в течении месяца со дня расстановки.

Трудовой договор заключается в письменной форме и, как правило может быть изменен, что касается функции и места работы, только после обязательного пяти годичного срока со дня явки на службу.

В сообщений предложены некоторые разрешения касающиеся применения выше рассмотренных нормативных актов.

LES CONTRATS DE TRAVAIL CONCLUS AVEC LES DIPLOMES DES INSTITUTIONS D'ENSEIGNEMENT SUPERIEUR

Résumé

L'auteur examine les récents actes normatifs concernant la répartition dans la production et la formation des contrats de travail avec les diplômés des institutions d'enseignement supérieur. Ces actes normatifs réglementent la planification de la répartition, la répartition nominale, la formation des contrats de travail avec les diplômés répartisés, ainsi que les particularités de ces contrats.

Par quelques dispositions on a établi des précisions importantes concernant quelques questions controversées; ainsi, par exemple, on a établi que le contrat de travail est conclu par les organes centraux de l'Etat pour les organisations socialistes de même système dans le délai d'un mois à partir du jour de la répartition.

Le contrat de travail est conclu en forme écrite et, d'habitude, il ne peut être modifié, quant à la fonction et au lieu de travail, pendant le terme obligatoire de 5 années à partir du jour de la présentation au poste. En concluant, l'auteur propose quelques solutions en ce qui concerne l'application des actes normatifs qu'il a examiné.

13) V. în acest sens și L. Miller, *Desfășurarea contractului de muncă de către angajat*. „Legalitatea Populară”, 1957, nr. 3, p. 278—279.

CONTRACTELE PENTRU FOLOSIREA ÎN FILM A UNOR OPERE DE CREAȚIE

DE

PAUL I. DEMETRESCU

1. Cinematografia este o artă care are legile ei de dezvoltare, limbajul ei și particularitățile ei în ceea ce privește forma artistică. Specificul acestei arte constă în îmbinarea originală dintre imagine și spectacol, cinematografia folosind pentru aceasta mijloace de expresie ale altor arte.

Calitățile noi pe care le dobîndesc diferitele genuri de artă în arta sintetică a cinematografiei, complexitatea problemelor de creație, dau naștere la noi forme de raporturi juridice între cei ce au participat la producerea filmului.

Dreptul de autor asupra unui film — rezultat din activitatea creatoare a mai multor persoane — aparține Centrului de producție cinematografică, Studioul cinematografic „București” — întreprindere de stat. Acesta îl dobîndește ca urmare a organizării muncii și mijloacelor de producție, în scopul producerii lui și a creării unor condiții favorabile pentru desfășurarea activității tuturor colaboratorilor din sectorul cinematografic, care au luat parte la producerea filmului.

Acești colaboratori sînt retribuiți fie cu remunerații de autor — în cazul unei activități creatoare — scenariu cinematografic, desene artistice, scenografie, afiș cinematografic, machete etc., fie fără drept de autor — în cazul colaboratorilor ce nu au desfășurat o activitate creatoare — lucrători pentru filmele de desen animat sau diverși colaboratori (specialiști externi în consilii artistice, achiziționarea de subiecte sau teme pentru filme ecranizate, figurație pentru film etc.).

Remunerările pentru consultanții științifici, artistici sau tehnici, în scenarii și în îndrumarea producției se stabilesc în funcție de volumul și complexitatea lucrărilor respective și se plătesc pe baza contractului încheiat cu ei.

Filmele fiind împărțite pe categorii — filme artistice de lung metraj, filme artistice de scurt metraj, filme documentare, de știință popularizată, păpuși, desen animat — va trebui ca în fiecare categorie să fie determinată

activitatea ce își găsește expresia în ea, determinare ce atrage și o remunerație deosebită — de autor sau fără drept de autor.

Dacă ajutorul unui colaborator în realizarea filmului este o operă de creație, avînd o importanță de sine stătătoare — literară, artistică sau științifică — și poate fi folosită separat, pe lângă remunerația ce i se cuvine în calitate de colaborator la producerea filmului, va avea și un drept de autor asupra aportului lui. El va putea valorifica separat acest drept de autor, în măsura în care între Studio și autor nu există o înțelegere deosebită. De exemplu, după premiera filmului, compozitorul va putea să difuzeze în public cîntecele speciale și muzica de fond achiziționate de studio, primind pentru aceasta o remunerație de folosință.

2. Baza unei opere cinematografice — atît pentru filmele artistice, cît și pentru cele documentare și de știință popularizată — este scenariul cinematografic. Acesta cuprinde descrierea completă, succesivă și concretă a acțiunii, compusă din scenele și episoadele elaborate, inclusiv dialogul personajelor. Scenariul cinematografic constituie astfel o lucrare dramatică completă și servește ca bază ideologică și artistică pentru crearea unui film.

Munca începută de scenarist este continuată prin creația regizorală, iar decorul prinde formă pe măsură ce se stabilește punerea în scenă — pe măsura deci ce acțiunea dramatică se dezvoltă în timp și spațiu. Fiecare componentă a filmului dezvoltîndu-se le influențează și pe celelalte, din moment ce o operă de artă cinematografică prezintă un caracter unitar.

Însușirile estetice ale cinematografeiei artistice sînt astfel părți ale unei unice metode de organizare a spectacolului cinematografic, a acțiunii dramatice reproduse de operator pe peliculă, în scopul proiectării ei pe ecran.

Scenariul cinematografic poate constitui obiectul unui contract de comandă, atît pentru filmele artistice, cît și pentru acele de documentare și de știință popularizată, — contract ce se va încheia în temeiul propunerii scrise a autorului sau al unui proiect de scenariu scris, aprobat de direcția studioului.

Studioul va putea încheia un contract de scenariu cu un autor și în cazul în care acesta, fără contract de comandă, prezintă direct un scenariu cinematografic corespunzător — ce asigură prin urmare posibilitatea folosirii lui în vederea realizării filmului.

Contractul pentru scenariu cinematografic se încheie între Studio și un autor pe formularul tip aprobat de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă. În contract se prevede termenul de predare și examinare a scenariului, remunerația autorului și celelalte stipulațiuni care reglementează raporturile dintre Studio și autor.

Autorul se obligă să scrie în formă definitivă și în conformitate cu proiectul aprobat de Studio, un scenariu cinematografic, respectînd tema, ideile și orientarea cuprinsă în proiect și în eventualele observațiuni ale Studioului. El are dreptul la ajutor din partea Studioului — consultații în problemele legate de producția cinematografică, acces la filmoteca și biblioteca Studioului.

La primirea scenariului de către Studio, scenariul este repartizat, de redacție, unei grupe de creație, formată din regizori, redactori, directori de

film, operator de imagine, pictori, scenografi etc., care avizează asupra posibilității de realizare a filmului pe baza scenariului. Referatul grupei de creație este prezentat conducerii Studioului.

În cazul admiterii scenariului și încheierii contractului, autorul este obligat, la solicitarea Studioului, să-și spună părerea în problemele de dramaturgie ce s-ar ivi în procesul de elaborare a scenariului regizoral și de realizare a filmului. Această obligație a scenaristului se justifică prin aceea că opera creată de el nu cuprinde toate indicațiile privind jocul personajelor, gesturile lor, procedeele tehnice de producere a filmului — indicații ce aparțin scenariului regizoral.

Dacă pentru un film artistic are loc o prelucrare a unei producții literare într-un scenariu cinematografic, acesta este o operă derivată din cea prelucrată, fiind necesar, în această situație, consimțământul autorului operei literare pentru transformarea ei în scenariu. Autorul operei literare va putea, de asemenea, să consimtă la transformarea operei sale în scenariu, participând la întocmirea lui, în calitate de coautor.

În situația în care autorul operei literare consimte la transformarea operei sale într-un scenariu cinematografic, fără a limita drepturile scenaristului, acesta va putea să creeze o operă nouă — deosebită de opera literară pe baza căreia a fost creată, atât prin caracterul personajelor, cât și prin dezvoltarea și deznodământul conflictului. Transformarea unei opere literare într-un scenariu cinematografic este o muncă creatoare, astfel că autorul operei literare care a consimțit la transformarea ei, fără a limita drepturile scenaristului, nu va putea interveni în activitatea creatoare a acestuia.

Dacă autorul operei literare a limitat însă drepturile scenaristului, condiționând turnarea filmului după aprobarea de către el a scenariului cinematografic, iar această aprobare nu a fost dată și totuși filmul a fost turnat, autorul operei literare nu va putea cere totuși interzicerea prezentării filmului — turnat în cadrul activității de producție cinematografică — ci numai introducerea în film a unor eventuale modificări sau despăgubiri.

Drepturile cu caracter patrimonial ale scenaristului se nasc în momentul în care societatea folosește rezultatele muncii sale, existind așadar un complex de fapte care îmbrățișează crearea scenariului, predarea ce precede încheierea contractului pentru scenariu cinematografic sau pentru achiziție de scenariu cinematografic și folosirea operei consimțită de autor prin contract.

Remunerația de autor se naște deci în momentul în care Studioul constată că opera este utilă dezvoltării științei și culturii și o acceptă pentru folosirea ei în film.

Remunerarea autorilor se face potrivit H.C.M. nr. 632/1957, privind aprobarea normelor de remunerare a autorilor și stabilirea tarifelor și a modalităților de plată, în raport cu genul operei, calitatea și cantitatea muncii de creație concretizate în operă, felul și gradul de folosire a operei. Remunerația autorului este fixată deci, ținându-se seama de rezultatul muncii, măsurat prin folosirea operei pe care autorul a transmis-o societății și cuprinde o remunerație de bază și o remunerație de folosință.

Remunerația de bază se cuvine autorului pe temeiul acceptării, în scop de folosire a operei comandate sau oferite și se plătește, pentru fiecare operă, o singură dată.

Remunerația de folosință va fi încasată prin cote din rețeta brută ce se vor plăti de către unitățile de stat, trimestrial, prin Uniunea scriitorilor.

Studioul va putea să achiziționeze în favoarea sa exclusivă, și dreptul de a folosi subiecte sau teme de scenarii pentru filme cinematografice, fără a avea însă față de vânzător obligația de a realiza filmul. Cumpărarea este condiționată de aprobarea directorului general al Direcției generale a cinematografiei din Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă.

Vanzatorul subiectului sau temei este obligat ca fără altă remunerație să dea explicațiile ce i se vor cere de Studio și să nu folosească subiectul sau tema sau să cedeze folosirea ei de către o altă persoană fără consimțământul Studioului.

Dacă vânzătorul subiectului sau temei achiziționate va fi și autorul scenariului sau coautorul lui, plata făcută pentru achiziționarea ei se scade din remunerația de zutor, fiind considerată ca avans asupra remunerației de autor.

3. În scopul compunerii și orchestrării muzicii de fond pentru un anumit film se încheie între un compozitor și Studio un contract pentru muzică de film. Prin acest contract, compozitorul, în schimbul remunerațiilor cuvenite, autoriză Studioul să exerce dreptul de realizare cinematografică sau prin televiziune a muzicii, de reprezentare cinematografică sau prin televiziune și de vânzare sau de locație — în țară sau în străinătate — a copiilor filmului astfel realizat.

În contract este prevăzută provizoriu durata muzicii, durata exactă urmînd să fie stabilită prin cronometrare, după înregistrarea muzicii, printr-un proces-verbal semnat de regizor și redactorul muzical, proces-verbal ce va sta la baza calculului drepturilor cuvenite autorului.

Lucrarea urmează să fie predată în formă definitivă — armonizată deci și sincronizată — la data prevăzută în contract.

La cererea comisiei muzicale a Studioului, compozitorul este obligat să înlocuiască sau să transforme orice parte a compoziției sale, potrivit indicațiilor primite și în termenul arătat, fără a pretinde vreo remunerație în plus.

Studioul va plăti compozitorului drept remunerație de bază pentru muzica filmului, o sumă de bani pentru minutul înregistrat, reprezentînd remunerația stabilită provizoriu pînă la acceptare. O parte a remunerației va fi plătită la predarea lucrării, într-o formă care să asigure posibilitatea folosirii ei, restul la predarea copiei standard a filmului, potrivit încadrării date lucrării la acceptare.

Autorul compoziției muzicale va mai primi și o remunerație de folosință și anume cote din rețeta brută, cote ce vor fi plătite de către unitățile de stat, trimestrial, prin Uniunea compozitorilor.

4. Pentru executarea filmelor artistice de către Studio, se încheie între acesta și Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor, întreprindere de stat, un contract direct, prin care Studioul se obligă să execute un

film artistic pentru Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor, în schimbul plății unei sume și în condițiile prevăzute în contractul general.

Filmul artistic reprezintă un spectacol fixat pe peliculă, coautorii lui fiind scenaristul, regizorul, pictorul scenograf, compozitorul, actorii, operatorul de imagine și operatorul de sunet.

Baza ideologică, artistică și organizatorico-economică a filmelor artistice, de desen animat și de păpuși este scenariul regizoral, în care este întruchipată concepția scenaristului într-un tot artistic în film, determinându-se și înlanțuirea scenelor ce urmează să asigure coerența filmului.

Scenariul regizoral aprobat este obligator atât pentru conducerea Studioului, cât și pentru echipa de filmare — care constituie unitatea principală de creație și de producție a studioului, avînd ca sarcină realizarea filmelor artistice.

Echipa de filmare, înființată pentru fiecare film în parte, prin decizie dată de directorul Studioului, este organizată pe principiul gospodăririi socialiste interne. Ea realizează filmul în baza scenariului regizoral, a planului calendaristic și a devizului general.

Activitatea artistică și de creație a echipei de filmare este condusă de regizor, iar aceea de producție de directorul filmului, ambii fiind însă răspunzători de buna realizare a filmului și de calitatea lui.

5. Unitatea artistică a spectacolului și forma sa artistică este asigurată de regizor, care cercetează viața eroilor și evenimentele mai adînc și mai multilateral decît scenaristul. În colaborare cu operatorul șef și cu pictorul scenograf, regizorul stabilește concepția artistică a filmului și necesitățile pentru filmare, iar cu compozitorul și operatorul de sunet, concepția muzicală a filmului. Regizorul poate fi în același timp și autorul scenariului de film. El poate crea, de asemenea, în colaborare cu scenaristul.

Tot astfel, dacă regizorul indică autorului scenariului lipsuri esențiale care rezultă din neconcordanța dintre scenariu și cerințele artei cinematografice și arată și căile îndreptării lui, ne aflăm în fața unei colaborări creatoare, pentru că regizorul îmbogățește scenariul, adaugă la creația scenaristului, contribuind la realizarea unei opere colective, îmbogățite.

Chiar și în situația contribuției regizorului la alcătuirea planului de montare, el nu acordă numai ajutor tehnic în crearea filmului, din moment ce alcătuirea planului de montare este prin sine un proces creator.

Luarea în considerare, la ecranizarea unui spectacol, a tuturor mijloacelor de care dispune arta cinematografică, duce la completări și schimbări esențiale în spectacol, cu ocazia fixării lui pe peliculă. Regizorul are, din această cauză, și un drept de autor, asupra unui spectacol ecranizat.

Regizorul este obligat, prin urmare, mai înainte de a trece la redactarea scenariului regizoral, să construiască întregul proces de montare a filmului, să precizeze scenele și episoadele scenariului cinematografic, să verifice rolul lor în cadrul subiectului, să determine ordinea de succesiune a montării scenelor.

Poate fi regizor, fie un angajat al Studioului, fie o persoană din afara Studioului.

Regizorul este un creator, deosebirea dintre el și alți creatori din alte genuri de artă constînd numai în mijloacele de întruchipare.

Concepția regizorală a unui film trebuie să fie legată de viața și de atitudinea artistului față de ea. De aceea regizorul trebuie să sesizeze intențiile scenaristului, să le dezvăluie, pentru a însufla operei acestuia o viață cinematografică. Viziunea regizorului pentru a da roade va trebui să se contopească astfel cu aceea a dramaturgului.

Regizorul trebuie să aibă o viziune plastică a imaginilor filmului, să aibă capacitatea de a-l simți muzical, ritmic, să posedă pricepera de a lucra cu colaboratorii săi cei mai apropiați, actori, operatori, scenografi. El va trebui să ridice probleme estetice în fața operatorului și scenografului, să le arate imaginile plastice ce se ivesc în imaginația sa când încearcă să transpună pe ecran ideile scenaristului, când caută stilul în care intenționează să ecranizeze scenariul.

Remunerația de bază pentru realizarea unui film artistic de orice gen, inclusiv elaborarea scenariului regizoral, se stabilește — în cazul unui regizor din afara personalului Studioului — ținând seama de categoria filmului. El are, de asemenea, dreptul și la o remunerație de folosință de 1/3 din remunerația de bază, care se plătește la prima reprezentare cu plată a filmului.

Un regizor, salariat al Studioului, primește pentru elaborarea scenariului regizoral și realizarea filmului, — pe lângă remunerația de bază cuprinsă în salariu — o remunerație de folosință, la prima reprezentare cu plată a filmului — care variază, după cum este vorba de filme artistice sau de filme documentare sau de știință, ori de știință popularizată.

6. După terminarea operei cinematografice, filmul este difuzat prin Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor, fiind dat în locație — în cadrul realizării planului cultural — organizațiilor obștești și întreprinderilor cinematografice, pe baza contractelor de locațiune de filme cinematografice ce se încheie în temeiul condițiilor fundamentale stabilite de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă.

Contractele de locațiune de filme cinematografice sînt contracte directe încheiate între Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor și locatarii filmelor, pe baza condițiilor fundamentale care sînt obligatorii atît la încheierea, cît și în cuprinsul executării contractelor și confirmărilor de comenzi. Însemnătatea condițiilor fundamentale și a contractelor directe și a confirmărilor de comenzi, încheiate pe baza lor, constă în faptul că se determină cu precizie obiectul și condițiile locațiunii de filme și se stabilește răspunderea materială a părților contractante.

Beneficiarul are dreptul de folosință limitată în timp a copiilor de filme. Filmul va putea rula numai în localul cinematografului beneficiar și numai numărul de zile pentru care sînt programate în avizul de programare.

Prin contracte încheiate între Direcția rețelei cinematografice și difuzării filmelor (Romfilm) se cedează, de asemenea, drepturile pentru exploatarea comercială a filmelor în străinătate. Din aceste contracte face parte integrantă „Condițiile generale ale Direcției difuzării filmelor pentru cesiunea și achiziționarea drepturilor reprezentanților de filme în străinătate, pe bază comercială“.

Fiind pusă în slujba marilor idealuri ale construcției socialiste și comuniste, opera de artă cinematografică trebuie să aibă un profund conținut ideologic, un înalt umanism, să fie o artă democratică, capabilă să înfruncească masele.

ДОГОВОРЫ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ТВОРЧЕСКОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ В КИНОФИЛЬМЕ

Краткое содержание

Новые качества приобретаемые разными жанрами искусства в обобщаемом искусстве кинематографии производят разнообразные виды юридических соотношении между сотрудниками кинематографического отдела.

Дальше автор занялся кинематографическим сценарием, который может является либо объектом договора заказа заключенного между автором и центром кинематографического производства, либо договора для приобретения, киностудией, сценария или права употреблять сюжеты или темы для киносценария. В последней части, автор занялся правами соавторов одного художественного кинофильма а также и юридическими вопросами связанными с распространением кинофильмов созданных на основании договоров кинофильменного произведения.

LES CONTRATS POUR L'EMPLOI DANS UN FILM DES OEUVRES DE CRÉATION

Résumé

L'auteur a souligné que les nouvelles qualités que reçoivent les différents genres d'art dans l'art synthétique du cinéma donnent naissance aux formes variées des rapports juridiques entre les collaborateurs du secteur cinématographique.

L'auteur a étudié ensuite le scénario cinématographique qui peut constituer soit l'objet d'un contrat de commande conclu entre l'auteur et le Centre de production cinématographique, soit d'un contrat pour l'acquisition, par le Studio, d'un scénario ou du droit d'utiliser des sujets ou des thèmes pour un scénario de film.

Dans la partie finale l'auteur a étudié les problèmes des coauteurs d'un film artistique et les problèmes juridiques concernant la diffusion des films réalisée par les contrats conclus pour l'emploi dans un film des oeuvres de création.

NOUL COD PENAL AL R.S.F.S.R. — EXPRESIE A DEZVOLTĂRII ȘI PERFECȚIONĂRII LEGISLAȚIEI PENALE SOVIETICE ¹⁾

DE

B. BRAUNȘTEIN

Uniunea Sovietică este țara în care, pentru prima oară în lume, s-a faurit societatea socialistă, iar în prezent se înfăptuiește — sub conducerea gloriosului Partid Comunist al Uniunii Sovietice — construcția desfășurată a comunismului.

A construi comunismul — arată tovarășul N. S. Hrușciiov — înseamnă a rezolva două sarcini de excepțională importanță, a crea baza tehnică-materială a comunismului și a-l educa pe omul nou al societății comuniste. Între aceste sarcini există o legătură reciprocă, iar rezolvarea lor constituie, în esență, procesul unic al construirii comunismului.

La înfăptuirea acestor mărețe sarcini sînt chemate să-și aducă contribuția activă și diferitele ramuri ale dreptului sovietic — între care dreptul penal, ca instrument de luptă împotriva criminalității — deoarece dreptul sovietic este una din formele importante de realizare a politicii Partidului Comunist și al Statului Sovietic.

În rolul dreptului de instrument al politicii își găsește explicația și faptul că pentru perioada construirii desfășurate a societății comuniste este caracteristică intensificarea activității statului sovietic de creare de norme juridice și creșterea rolului legalității socialiste — condiție obligatorie pentru soluționarea cu succes a sarcinilor construcției comuniste.

În ce privește domeniul luptei împotriva criminalității, Congresul al XXII-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a trasat sarcina lichidării complete a criminalității, ea fiind incompatibilă cu societatea care construiește comunismul.

În această societate — după cum se arată în Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice adoptat de Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. — „creșterea asigurării materiale a oamenilor muncii, a nivelului lor cul-

1) Textul acestui cod, tradus în limba română, se găsește în „Justiția Nouă”, nr. 1, 1961, p. 158 și urm.

tural și a gradului lor de conștiință crează toate condițiile pentru stîrpirea infracțiunilor și, în cele din urmă, pentru înlocuirea sancțiunilor penale prin măsuri de înrîurire și de educare obștească²⁾.

Pentru realizarea acestui obiectiv, Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. a trasat și sarcina perfecționării corespunzătoare a legislației penale.

Intemeindu-se pe hotărîrile Congresului al XXI-lea și în concordanță cu Bazele legislației penale U.R.S.S. și a republicilor unionale din 25 decembrie 1958, Sovietul Suprem al R.S.F.S.R. a adoptat la 27 octombrie 1960 Codul penal al R.S.F.S.R. care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1961.

Eveniment de mare însemnătate în dezvoltarea legislației penale sovietice, noul cod penal al R.S.F.S.R. a stîrnit un viu interes nu numai în republicile sovietice, ci și în țările de democrație populară, deoarece el oglindește direcția dezvoltării dreptului penal socialist.

În dorința de a contribui la cunoașterea acestui cod și de către juriștii noștri, articolul de față și-a propus să arate în linii generale — cum se oglindește în dispozițiile codului indicațiile Congresului al XXI-lea al P.C.U.S. cu privire la întărirea continuă a legalității socialiste, la intensificarea apărării drepturilor și intereselor legitime ale persoanei și cu privire la antrenarea pe scară largă a maselor populare la lupta împotriva criminalității.

1

Pentru întărirea continuă a legalității socialiste, în lupta contra infracțiunilor, prezintă o însemnătate fundamentală rezolvarea justă a problemei temeiurilor răspunderii penale, adică o rezolvare care să prevină cazurile de tragere neintemeiată la răspunderea penală.

Reproducind întocmai dispozițiile art. 3 din Bazele legislației penale U.R.S.S. și a republicilor unionale, art. 3 al. 1 din codul penal R.S.F.S.R. — intitulat și el „Temeiurile răspunderii penale” prevede că:

„Poate fi trasă la răspundere penală și pedepsită numai persoana vinovată de săvîrșirea unei infracțiuni, adică persoana care a săvîrșit cu intenție sau din culpă o faptă socialmente periculoasă prevăzută de legea penală.”

Prin urmare, tragerea la răspundere penală și pedepsirea unei persoane este posibilă numai cu îndeplinirea cumulativă a două condițiuni: a) săvîrșirea unei fapte socialmente periculoase prevăzută de legea penală și b) săvîrșirea faptei cu vinovăție, adică cu intenție sau din culpă.

Din cerința primei condițiuni — care reprezintă temeiul obiectiv al răspunderii penale — reiese că legislația penală sovietică a abandonat încriminarea prin analogie și că principiul legalității incriminării a dobîndit un caracter absolut în această legislație.

Din cerința celei de a doua condițiuni — care reprezintă temeiul subiectiv al răspunderii penale — rezultă că legislația penală sovietică respinge concepția imputațiunii obiective, adică a răspunderii penale fără vinovăție și întemeiată pe simpla săvîrșire a unei fapte prevăzute de legea penală.

2) Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, în „Komunist”, nr. 16, 1961, p. 87.

Temeiurile răspunderii penale, așa cum sînt definite de art. 3 al. 1 c. p. R.S.F.S.R., au un caracter general în sensul că ele stau la baza răspunderii penale nu numai în cazul săvîrșirii unei infracțiuni consumate, dar și în cazurile comiterii unor acte de pregătire a infracțiunii, a tentativei și a participării la săvîrșirea unei infracțiuni, și iată de ce: dacă răspunderea penală implică săvîrșirea cu vinovăție a unei fapte socialmente periculoase prevăzute de legea penală, aceasta nu înseamnă neapărat o faptă prevăzută în Partea specială a codului penal, deoarece și în Partea sa generală sînt definite — sub aspect obiectiv și subiectiv — unele fapte socialmente periculoase ca: actele de pregătire și tentativa de infracțiune în art. 15, organizarea, instigarea și complicitatea la săvîrșirea unei infracțiuni în art. 17 din codul penal R.S.F.S.R.

De mare însemnătate principială pentru întărirea legalității în domeniul dreptului penal este și dispoziția din al. 2 al art. 3 c.p. R.S.F.S.R., potrivit căreia:

„Pedepsa se aplică numai pe baza unei hotărîri judecătorești.”

Aceasta înseamnă că în afară de instanța judecătorească nici un alt organ de stat nu are căderea să aplice pedepse.

În legătură cu acest principiu, în Partea specială a codului a fost introdus cap. VIII în care au fost separate infracțiunile contra justiției.

Normele care prevăd aceste infracțiuni au drept scop să apere desfașurarea normală a activității justiției prin incriminarea faptelor care o vatămă ca: tragerea cu știință la răspunderea penală a unei persoane nevinovate, mărturia mincinoasă, denunțarea calomnioasă etc.

Întărirea legalității socialiste în domeniul dreptului penal se oglindește nu numai în Partea generală a codului penal R.S.F.S.R. — prin definirea temeiurilor răspunderii penale — ci și în Partea specială a codului sub forma restructurării unor conținuturi de infracțiune în sensul definirii lor cu mai mare precizie.

Sub acest aspect, un exemplu tipic îl constituie art. 102 din noul cod penal, care incriminează omorul intenționat săvîrșit în circumstanțe agravante.

Comparat cu art. 136 din vechiul cod penal al R.S.F.S.R., care incrimina aceeași infracțiune, noua redactare a textului incriminator este superioară celei vechi. Astfel, potrivit lit. *a* din actuala formulare, omorul intenționat este mai grav atunci cînd este săvîrșit din interes material: lit. *a* a vechiului art. 136 avea următorul cuprins: „omorul săvîrșit cu voință, din interese materiale, din gelozie, sau din alte îndemnuri josnice se pedepsește...”.

Noul text de lege a eliminat din rîndul circumstanțelor agravante gelozia, deoarece practica arată că omorul din gelozie nu este un omor săvîrșit din îndemnuri josnice și totodată a înlăturat și expresia „din alte îndemnuri josnice” din cauza caracterului ei nedefinit. În locul acestei expresii de natură să conducă la calificări arbitrare, în noul text al art. 102 s-a introdus lit. *b*, care prevede drept circumstanță agravantă a omorului, săvîrșirea lui din „porniri huliganice”.

II

Dacă socialismul a acordat și a garantat oamenilor muncii cele mai largi drepturi și libertăți, apoi trecerea la comunism înseamnă dezvoltarea pe toate căile a libertății individuale și a drepturilor cetățenilor sovietici în scopul asigurării înfloririi multilaterale a personalității umane.

Iată de ce și noul cod penal al R.S.F.S.R. — atît în Partea generală cit mai cu seamă în sistemul și conținutul Părții speciale — reflectă deosebita atenție pe care Partidul și Guvernul o acordă apărării drepturilor și intereselor persoanei în statul sovietic.

În legătură cu aceasta este necesar să menționăm, în primul rînd, că în noul cod penal infracțiunile contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei sînt cuprinse în cap. III al Părții speciale în timp ce în vechiul cod penal din 1926, ele erau prevăzute în capitolul VI.

Această modificare în ordinea grupării infracțiunilor contra vieții, sănătății, libertății etc. oglindește prin ea însăși intensificarea apărării prin mijloace penale a persoanei umane.

În afară de această schimbare în structura sistemului Părții speciale a codului penal, trebuie subliniat și faptul că au fost înăsprite pedepsele pentru cele mai periculoase infracțiuni contra persoanei. Astfel, de exemplu, pentru omorul intenționat săvîrșit în circumstanțe agravante, art. 102 din noul cod penal prevede pedeapsa privațiunii de libertate de la 8 la 15 ani sau pedeapsa cu moartea, în timp ce codul penal din 1926 stabilea pedeapsa privării de libertate pînă la 10 ani.

Concomitent cu agravarea răspunderii penale pentru infracțiunile cele mai periculoase contra persoanei, codul penal actual prevede posibilitatea aplicării unei măsuri de influențare cu caracter obștesc, în cazul săvîrșirii unor infracțiuni mai puțin periculoase ca: lovirea simplă, vătămarea ușoară a integrității corporale săvîrșită cu intenție, dar care nu atrage tulburarea sănătății, insulta etc., bineînțeles dacă gradul de pericol social al faptei și faptuitorului nu impune aplicarea unei pedepse.

Grija pentru apărarea cit mai deplină — pe plan penal — a drepturilor și intereselor persoanei își mai găsește expresia directă în capitolul IV intitulat — Infracțiuni contra drepturilor politice și de muncă ale cetățenilor — și în capitolul V intitulat — Infracțiunile contra proprietății personale a cetățenilor.

În capitolul IV au fost incluse infracțiuni care încalcă legislația muncii, drepturile de autor, inventator, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței etc., iar în capitolul V au fost separate diferitele forme de sustragere de bunuri proprietate personală, precum și distrugerea sau degradarea unor asemenea bunuri.

III

Este firesc ca persoana care încalcă legile penale sau care nu respectă regulile de conviețuire socială, aducînd în felul acesta prejudicii societății, să sufere sancțiunea corespunzătoare.

În legătură cu sancțiunea se naște însă întrebarea dacă este necesar, ca în toate cazurile să fie de natură penală.

Răspunsul nu poate fi decît negativ, și iată de ce: aplicarea sancțiunii penale pentru încălcarea ordinii de drept socialiste urmărește îndreptarea și reeducarea infractorului în spiritul respectării legilor și regulilor de conviețuire socială.

Prin urmare, în cazurile cînd îndreptarea unui om care a săvîrșit o infracțiune, în mod întîmplător, se poate realiza numai prin folosirea imensei forțe educative a colectivității, fără aplicarea sancțiunii penale, acest lucru trebuie să se facă cu hotărîre.

Toemai de aceea, Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. a subliniat în hotărîrile sale necesitatea folosirii prin toate mijloacele a forței educative a colectivului în lupta pentru prevenirea și lichidarea încălcărilor ordinii publice.

Linia trasată de Congres în ce privește participarea colectivității la lupta împotriva infracțiunilor și a încălcării regulilor de conviețuire socialistă, înseamnă traducerea în viață a ideilor leniniste cu privire la organizarea luptei largi a întregului popor împotriva rămășițelor capitaliste.

În articolul *Cum trebuie organizată întrecerea?*, V. I. Lenin scria: „Numai colaborarea conștiințioasă și voluntară, — colaborare plină de entuziasm revoluționar a masei muncitorilor și țăranilor la acțiunea de țînere în evidență și de control a pungășilor, trîntorilor și a huliganilor, poate birui aceste rămășițe ale blestematei societăți capitaliste, aceste lepădături ale omenirii, aceste mădulare cu totul putrede și atrofiate, această molimă, ciumă, plagă pe care capitalismul a lăsat-o moștenire socialismului”³⁾.

În legătură cu participarea colectivității la lupta împotriva infracțiunilor, Bazele legislației penale a U.R.S.S. și a republicilor unionale, din decembrie 1958, prevăd măsuri de influențare obștească numai în legătură cu condamnarea condiționată.

Astfel, atunci cînd instanța de judecată pronunță condamnarea condiționată a unei persoane la cererea unei organizații obștești sau a unui colectiv de muncitori, funcționari sau colhoznici, de la locul de muncă al infractorului, instanța de judecată va putea obliga organizația sau colectivul de muncă a se ocupa cu reeducarea și îndreptarea celui condamnat condiționat (art. 38 al. ultim).

Bazele legislației penale a U.R.S.S. și a republicilor unionale nu cuprind însă nici o dispoziție cu privire la înlocuirea răspunderii penale prin măsuri de influențare obștească, adică ele se mențin la teza tradițională că săvîrșirea infracțiunii poate să atragă numai răspunderea penală a făptuitorului.

Călăuzindu-se după indicațiile Congresului al XXI-lea al P.C.U.S. — cu privire la trecerea treptată a unor funcții ale organelor de stat în competența organizațiilor obștești — noul cod penal al R.S.F.S.R. face un pas înainte în problema participării colectivității la lupta împotriva infracțiunilor.

3) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 26, p. 395.

nilor, reglementînd condițiile în care răspunderea penală poate fi înlocuită prin măsuri de influențare cu caracter obșteșc.

Ogîndind un proces legic — îngustarea domeniului constringerii penale în favoarea măsurilor de înrîurire și de educare obștească — dispozițiile respective ale codului penal R.S.F.S.R. merită o atenție specială.

În afară de unele articole din Partea specială a codului penal, care prevăd posibilitatea înlocuirii răspunderii penale cu măsuri de influențare obștească, art. 51 și 52 din Partea generală a codului dau o rezolvare principială acestei probleme.

Potrivit art. 51, o persoană poate fi apărata de răspundere penală cu trimiterea cauzei la instanța tovarășească, dacă a săvîrșit pentru prima oară una dintre următoarele fapte penale:

1. vătămarea ușoară intenționată a integrității corporale sau lovirea fără vătămarea sănătății (art. 112 al. 2), răspîndirea, în cadrul colectivului, de calomnii la adresa unui membru al colectivului (art. 130, al. 1), insulta (art. 131);

2. o altă faptă pentru care potrivit Partii speciale pot fi aplicate măsuri de influențare obștească;

3. o altă infracțiune, lipsită de însemnătate, dacă ținînd seama de caracterul faptei săvîrșite și de persoana făptuitorului rezultă că acesta poate fi îndreptat cu ajutorul măsurilor de influențare obștească, fără a i se aplica o pedeapsă.

Prin urmare, absolvirea de răspundere penală și trimiterea cauzei la instanța tovarășească — adică înlocuirea pedepsei printr-o măsură de influențare obștească — implică satisfacerea a două condițiuni: a) săvîrșirea unei infracțiuni ce prezintă un pericol social redus, și b) săvîrșirea ei pentru prima oară.

În ce privește prima condiție, ea este îndeplinită dacă fapta săvîrșită face parte dintre infracțiunile enumerate în mod limitativ la punctele 1 și 2, sau potrivit pct. 3 al art. 51, este o infracțiune lipsită de însemnătate și în raport cu pericolozitatea socială a faptei și făptuitorului, este posibilă îndreptarea acestuia prin aplicarea unei măsuri de influențare obștească.

În afara de absolvirea de răspundere penală cu trimiterea cauzei la instanța tovarășească, codul penal R.S.F.S.R. mai prevede în art. 52 posibilitatea înlocuirii răspunderii penale cu măsura încredințării făptuitorului pe garanție, pentru reeducare și îndreptare, organizației obștești sau colectivului de oameni ai muncii care au cerut această măsură.

Apărarea de răspundere penală cu încredințarea făptuitorului pe garanție poate fi admisă la cererea unei organizații obștești sau a colectivului de oameni ai muncii, dacă datorită împrejurărilor cauzei infracțiunea săvîrșită și însuși făptuitorul nu prezintă un pericol social mare, și dacă fapta săvîrșită nu a produs urmări grave, iar făptuitorul și-a regretat sincer fapta.

Nu poate fi încredințată pe garanție o persoană care a mai suferit o condamnare pentru o infracțiune săvîrșită cu intenție, sau a mai fost încredințată pe garanție (art. 52 al. 2).

De asemenea, nu poate fi încredințată pe garanție o persoană care se consideră nevinovată sau care dintr-un motiv sau altul stăruie în examinarea cauzei de către instanța judecătorească.

Organizația obștească sau colectivul de oameni ai muncii care a luat pe garanție un infractor este obligat să se ocupe de educarea acestuia.

Infractorul încredințat pe garanție își ia obligația că va avea o conduită exemplară, o atitudine cinstită față de muncă, și că se va supune regulilor de conviețuire socialistă.

Dacă, în decurs de un an, persoana luată pe garanție nu a justificat încrederea colectivului, n-a respectat promisiunea de a dovedi printr-o conduită exemplară și prin muncă cinstită îndreptarea sa, nu se supune regulilor de conviețuire socialistă sau a părăsit colectivul de muncă cu scopul de a se sustrage influențării obștești, organizația obștească sau colectivul de oameni ai muncii care au luat această persoană pe garanție, poate hotărî renunțarea la garanție, înaintînd această hotărîre procuraturii sau instanței judecătorești spre a fi examinată problema tragerii la răspundere penală a făptuitorului pentru infracțiunea în legătură cu care a fost încredințat pe garanție (art. 52 al. ultim.).

IV

Alături de posibilitatea înlocuirii răspunderii penale cu măsuri de influențare obștească, în cazul săvîrșirii unei infracțiuni ce prezintă un pericol social redus, noul cod penal al R.S.F.S.R. prevede și agravarea pedepselor în cazul săvîrșirii unor infracțiuni contra vieții, libertății și demnității persoanei sau a unor infracțiuni care constituie manifestări ale tendinței către o viață parazitară.

Cărui fapt se datorează oare ascuțirea represiunii în aceste cazuri? Desigur, nu faptului că ar fi crescut numărul elementelor antisociale, parazitare cuibărite în societatea sovietică, deoarece fenomenul infracțional este în continuă scădere.

Înăsprirea pedepselor, în asemenea cazuri se datorește, în etapa actuală de dezvoltare a societății sovietice, ascuțirii luptei dintre elementul nou, comunismul în creștere și elementul vechi, rămășițele capitalismului din conștiința unor elemente înapoiate. Aceste rămășițe nu dispar de la sine, fără luptă și, unul dintre mijloacele de luptă este și legea penală.

Prin urmare, în perioada construcției desfășurate a comunismului, datorită creșterii sistematice a nivelului de trai material și cultural și a gradului de conștiință a oamenilor muncii, lupta pentru lichidarea totală a criminalității prezintă această particularitate că, pe de o parte se aplică pe scară tot mai largă măsuri de influențare obștească, și, că pe de altă parte se înăspresc pedepsele pentru infracțiunile ce prezintă un pericol social deosebit și care în noile condiții de dezvoltare a societății, devin mai condamnabile.

Referindu-se la această particularitate a luptei împotriva criminalității, Programul P.C.U.S. adoptat de Congresul al XXII-lea al P.C.U.S., arată că au fost create condițiile pentru stîrpirea criminalității și în cele din urmă pentru înlocuirea sancțiunilor penale prin măsuri de înrîurire și de educare

obştească, însă „atita timp cît mai există cazuri de delievență, trebuie aplicate pedepse severe persoanelor care săvîrșese infracțiuni periculoase pentru societate, care încalcă normele conviețuirii socialiste, care nu doresc să trăiască și să muncească cinstit⁴⁾).

Încheind aceste sumare considerații asupra unora dintre aspectele noului cod penal al R.S.F.S.R. în care se oglindesc mai pregnant particularitățile luptei împotriva criminalității în actuala etapă de dezvoltare a societății sovietice, ținem să subliniem din nou însemnătatea deosebită pe care o prezintă studierea acestui cod și pentru viitoarea dezvoltare a legislației noastre penale.

НОВЫЙ УГОЛОВНЫЙ КОДЕКС РСФСР ВЫРАЖЕНИЕ РАЗВИТИЯ И УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СОВЕТСКОГО УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Краткое содержание

Событие большого значения в развитии советского уголовного законодательства, новый уголовный кодекс РСФСР вступивший в силу 1 января 1961 г., вызвал живой интерес не только в советских республиках но и в государствах народной демократии, так как он отражает направление развития социалистического уголовного права.

Желая способствовать распознаванию этого кодекса и нашими юристами, настоящая статья поставила себе целью показать в общих чертах как отражается в постановлениях кодекса указания XXI Съезда КПСС относительно постоянного укрепления социалистической законности, усиления защиты законных прав и интересов личности и в связи с участием народных масс в широком масштабе в борьбе против преступности.

LE NOUVEAU CODE PÉNAL DE LA R.S.F.S.R. EXPRESSION DU DÉVELOPPEMENT ET DU PERFECTIONNEMENT DE LA LEGISLATION PÉNALE SOVIÉTIQUE

Résumé

Événement de grande importance dans le développement du droit pénal soviétique, le nouveau code pénal de la R.S.F.S.R. a suscité un vif intérêt non seulement dans les républiques soviétiques, mais aussi dans les pays de démocratie populaire, parce qu'il reflète la direction du développement du droit pénal socialiste.

Désirant de contribuer à la connaissance de ce code par nos juristes, le présent article se propose de montrer, en général, comment se reflètent dans les dispositions du code les indications du XXI-ème Congrès du P.C.U.S., concernant la consolidation de la légalité socialiste, l'intensification de la protection des droits et des intérêts légitimes de la personne et la participation croissante des masses populaires à la lutte contre la criminalité.

4) Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, în «Komunist», nr. 16, 1961, p. 87.

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA APRECIEREA PROBELOR IN PROCESUL PENAL R.P.R.

DE

GR. GR. THEODORU ȘI A. CIOPRAGA

1) Organele judiciare penale au sarcina de a lămuri fiecare pricină concretă sub toate aspectele, astfel încât nici un infractor să nu rămână nedescoperit și nesupus pedepsei corespunzătoare, iar nici un nevinovat să nu fie tras la răspundere penală și condamnat. Pentru realizarea acestei sarcini, organele judiciare sînt obligate să stabilească faptele penale și vinovăția celor ce le-au săvîrșit în deplină conformitate cu realitatea obiectivă; numai în măsura în care faptele stabilite de către organele judiciare corespund adevărului, soluția dată în fiecare pricină penală poate constitui un mijloc eficace pentru prevenirea infracțiunilor și educarea cetățenilor.

Adevărul în pricinile penale se stabilește cu ajutorul probelor. Potrivit art. 131 al. 7 cod proc. pen., organele judiciare nu-și pot întemeia convingerea cu privire la faptele pricinii decît pe probele administrate în cauză. De aceea, ele desfășoară o multilaterală activitate de probațiune: descoperă probele, le administrează potrivit dispozițiilor legale, le verifică autenticitatea lor și apoi le apreciază. Apreciind probele, ca operație finală a activității de probațiune, organele judiciare determină măsura în care acestea le formează convingerea că faptele și împrejurările la care se referă au avut sau nu loc în realitate. Aprecierea tuturor probelor, în ansamblul lor, determină concluzia cu privire la temeinicia sau netemeinicia învinuirii, concluzie care constituie temeiul de fapt al hotărîrii organelor judiciare.

Pentru teoria dreptului procesual penal și pentru practica judiciară sînt de o mare importanță problemele referitoare la aprecierea probelor, deoarece de această operație depinde, în mare măsură, stabilirea adevărului cu privire la faptele pricinii și, ca urmare, aplicarea justă a legii penale. Știința dreptului procesual penal găsește în legea procesuală penală a R.P.R. bazele legale necesare pentru elaborarea unei teorii științifice a probelor judiciare, iar practica judiciară mijlocul legal pentru stabilirea în fiecare pricină penală a adevărului obiectiv.

În codul de procedură penală al R. P. R. este înscrisă dispoziția ca judecătorii apreciază probele și hotărăsc după intimă convingere (art. 131 al. 7 cod proc. pen.). Această dispoziție a așezat, din punct de vedere legal, sistemul nostru probator pe principiul liberei aprecieri a probelor, regula fără de care nu poate exista un sistem probator științific.

Principiul liberei aprecieri a probelor exprimă cerința ca probele să fie apreciate numai după încrederea pe care o inspiră că sînt conforme cu realitatea, organele judiciare nefiind supuse nici unei îngrădiri formale în acceptarea lor. Acest principiu este opus sistemului probelor formale sau legale, potrivit căruia mijloacele de probă aveau o valoare prestabilită de lege, obligatorie pentru organele judiciare.

Pentru a-și îndeplini sarcina de stabilire a adevărului, organele judiciare trebuie să aibă libertatea deplină de a se încrede în acele probe care le conving că reflectă în mod just realitatea obiectivă și în acele mijloace de probă pe care le consideră surse neîndoielnice de cunoaștere justă a faptelor. Fixarea dinainte a valorii unei probe sau a unui mijloc de probă înseamnă o piedică în stabilirea adevărului, întrucît proba cu cea mai mare valoare stabilită de lege — ca regulă generală — poate să nu reflecte în mod just realitatea într-o pricină concretă, determinînd astfel, în soluționarea acestei pricini, stabilirea unei greșite situații de fapt. O probă provenită din același izvor poate reflecta, în unele cazuri, în mod just realitatea faptei pe care o dovedește, iar în alte cazuri o poate prezenta total greșit sau deformat.

Înscrisă ca regulă de apreciere a probelor pentru judecători, libera apreciere s-a impus și organelor de urmărire penală și procurorilor, chiar înainte de a fi prevăzută în codul de procedură penală ca regulă și pentru aceste organe¹⁾.

Dar libera apreciere a probelor nu poate constitui o regulă de bază a unui sistem probator științific decît dacă acesta se întemeiază pe învățătura marxist-leninistă. Numai cînd scopul probațiunii este stabilirea adevărului obiectiv, iar metoda folosită este dialectica marxistă, libera apreciere a probelor permite stabilirea faptelor pricinii în conformitate cu realitatea obiectivă. De asemenea, convingerea intimă a organelor judiciare poate constitui un criteriu științific de apreciere a probelor numai dacă se întemeiază pe conștiința juridică socialistă.

De aceea, știința dreptului procesual penal al R.P.R., pornind de la regula liberei aprecieri a probelor înscrisă în codul de procedură penală, a elaborat un sistem probator de tip socialist, în temeiul căruia organele judiciare, pentru a putea descoperi adevărul obiectiv, apreciază probele după convingerea lor intimă, bazată pe conștiința juridică socialistă, folosind ca metodă dialectica marxistă.

Tezele teoretice cu privire la aprecierea probelor din procesul penal socialist sovietic, care au influențat și teoria probelor în procesul nostru penal, și-au primit consacrarea în noua legislație procesual penală sovietică.

1) Art. 179³ cod. proc. pen., introdus prin legea nr. 3, publicată în B. Of. nr. 11 din 4 aprilie 1956.

Astfel, art. 17 din Bazele procedurii penale a U.R.S.S. și a republicilor unionale din 25 decembrie 1958 și art. 71 din Codul de procedură penală al R.S.F.S.R., pus în aplicare la 1 ianuarie 1961, prevăd: „Instanța, procurorul, anchetatorul și persoana care efectuează cercetarea penală apreciază probele după convingerea lor intimă, bazată pe examinarea multilaterală, completă și obiectivă a tuturor împrejurărilor cauzei în totalitatea lor, conducându-se după lege și conștiința juridică socialistă. Nici un fel de probe nu au valoare dinainte stabilită pentru instanță, procuror, anchetator sau persoana care efectuează cercetarea penală”²⁾.

2) Adoptarea în știința dreptului nostru procesual penal a unei teorii științifice a probelor, după exemplul teoriei sovietice a probelor judiciare, a făcut să apară o contradicție între tezele teoretice și unele dispoziții legale învechite care consacrau cîteva probe formale.

Astfel, în vechea redactare a art. 133 cod proc. pen., procesele-verbale referitoare la constatarea infracțiunilor aveau o valoare probantă prestabilită: cele încheiate de organele de cercetare penală și de organele prevăzute de art. 187³⁾, cod prod. pen. (organele inspecțiilor de stat, organele de control și de conducere ale unităților obștești, ofițerii și subofițerii din trupele de grăniceri etc.), aveau valoare probantă pînă la proba contrară, iar cele încheiate de judecători, procurori, anchetatori penali făceau dovadă pînă la înscrierea în fals. Dispoziții speciale din legile referitoare la regimul mijloacelor de plată străine, a metalelor și pietrelor prețioase⁴⁾, din codul silvic⁵⁾, din legea de organizare a cooperăției⁶⁾, recunoșteau valoare probantă pînă la înscrierea în fals proceselor-verbale încheiate de organele acolo prevăzute. În cazul proceselor-verbale care făceau dovadă pînă la proba contrară, în lipsa unei astfel de probe, cele consemnate trebuiau să fie considerate ca adevărate, iar în cazul proceselor-verbale care făceau dovadă pînă la înscrierea în fals, legea nu permitea a se contravidi faptele acolo constatate, pînă ce nu intervenea o declarație în fals contra procesului-verbal.

De asemenea, legile speciale privitoare la regimul mijloacelor de plată străine și al metalelor prețioase⁶⁾ prevedeau că recunoașterea făcută de învinuit în fața organelor de constatare făcea dovada deplină împotriva lui, pînă la proba contrară, derogînd astfel de la regula liberei aprecieri a probelor.

Aceste rămășițe ale probelor formale în procesul nostru penal erau în dezacord cu tezele teoretice referitoare la aprecierea probelor, deoarece,

2) În lb. română în «Justiția Nouă», nr. 4/1961, p. 92.

3) Art. 7, pct. 7 din Legea nr. 285/1947, pentru comerțul de deșeuri, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 285/1947, pentru procesele-verbale încheiate de organele în drept cu privire la infracțiunile flagrante prevăzute de această lege.

4) Art. 81 din codul silvic, pentru procesele-verbale de constatarea infracțiunilor silvice flagrante, încheiate de organele silvice.

5) Art. 25 din Decretul nr. 133/1949 pentru organizarea cooperăției, pentru procesele-verbale de constatare încheiate de organele de îndrumare și control ale cooperăției.

6) Art. 7 pct. 7 al. 4 din Legea nr. 179/1932 pentru comerțul de deșeuri, astfel cum a fost modificată prin legea nr. 285/1947: art. 28 al. 4 din legea nr. 638/1946 pentru controlul producției, prelucrării și circulației metalelor prețioase.

potrivit legii, se impuneau cu autoritate de adevăr organelor judiciare deși nu întotdeauna reflectau realitatea. De exemplu, într-un proces-verbal de infracțiune silvică flagrantă era consemnat că pădurarul a surprins la 200 metri distanță de pădure două persoane care cărau cu spatele patru stejari și opt saieimi de cite 30—40 cm circumferință, iar la somația pădurarului aceștia au fugit cu lemnele. Această împrejurare de fapt apare în mod evident ca neverosimilă; cu toate acestea, fiind consemnată într-un proces-verbal care avea forță probantă pînă la înscrierea în fals, legea obliga organele judiciare, în lipsa procedurii de înscriere în fals, să-i dea crezare⁷⁾.

Știința dreptului procesual penal al R.P.R. a criticat existența probelor formale în procesul nostru penal, ca incompatibile cu principiul liberei aprecieri a probelor și a considerat că dispozițiile formale ale legii trebuie să fie subordonate scopului probațiunii de a se stabili adevărul obiectiv în fiecare pricină penală⁸⁾.

Însușindu-și aceste teze teoretice, practica noastră judiciară a interpretat art. 133 cod proc. pen. în legătură cu art. 298 al. 3 din același cod și a statuat, în materie de infracțiuni silvice, că înscrierea în fals pentru a contravene un proces-verbal cu o astfel de forță probantă este impusă de lege numai părților din proces: instanța, care este obligată să caute prin orice mijloace să stabilească adevărul, nu poate fi împiedicată de o astfel de dispoziție atunci cînd își formează convingerea că procesul-verbal nu cuprinde fapte și împrejurări conforme cu realitatea⁹⁾. S-a hotărît, de asemenea, că instanța este obligată să verifice, ca pentru orice alt mijloc de probă, în ce măsură recunoasterea făcută de un învinuit în declarația dată organelor de constatare reflectă în mod just realitatea, deși legea îi acordă o forță probantă deplină pînă la dovedirea de către învinuit a situației contrare¹⁰⁾.

Justețea tezelor teoretice s-a oglindit și în modificările legislației noastre procesuale care au înlăturat, în 1960, probele formale din legile referitoare la regimul mijloacelor de plată străine și a metalelor prețioase¹¹⁾, iar prin modificarea art. 133 cod proc. pen.¹²⁾ a fost desființată forța probantă a proceselor-verbale pînă la înscrierea în fals. Considerăm că art. 133 c.p.p.

7) Datele sînt luate din Decizia nr. 1563/1957 a Tribunalului Reg. București, col. 2 pen., în «Legalitatea Populară», nr. 11/1957, p. 1313.

8) *Stabilirea adevărului material. Probe: procesele-verbale*, de Colectiv, în «Justiția Nouă», nr. 4/1952, p. 533; S. Kahane, *Curs de drept procesual penal*, Litografia Inv., Buc., 1955, p. 61.

9) Tribunalul Reg. București, col. 2 penal, Decizia nr. 1563/1957, în «Legalitatea Populară», nr. 11/1957, p. 1343, cu nota V. Papadopol; Tribunalul Reg. Iași, Decizia penală nr. 2730/1955, în «Legalitatea Populară», Nr. 7/1955, p. 762.

10) Fosta Curte Supremă, secția penală, Decizia nr. 330/1950, în «Justiția Nouă», nr. 5/1952, p. 490.

11) Decretul nr. 210 din 17 iunie 1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, metalelor prețioase și pietrelor prețioase a abrogat legile nr. 197/1932, nr. 285/1917 și nr. 638/1946, fără a mai cuprinde și dispoziții speciale de procedură.

12) Decretul nr. 213 din 18 iunie 1960, prin modificarea art. 133 din codul de proc. pen., a înlăturat forța probantă pînă la înscrierea în fals a proceselor-verbale de constatarea infracțiunilor, întocmite de organele judiciare

în noua redactare, are un caracter principial și, prin urmare, deși este prevăzut într-o lege generală, abrogă implicit dispozițiile contrare și din alte legi speciale, cum ar fi codul silvic și legea pentru organizarea cooperăției¹³⁾.

În legislația noastră penală actuală nu mai există, astfel, dispoziții care să impună cu preferință organelor judiciare, în ce privește forța probantă, un anumit mijloc de probă¹⁴⁾.

3) Aprecierea justă și completă a probelor nu se poate întemeia decât pe metodologia marxist-leninistă.

Lenin a arătat „că fără „emoții umane“ n-a existat niciodată, nu există și nu poate exista *căutarea* adevărului de către om”¹⁵⁾. De aceea, organele judiciare trebuie să pună la contribuție, în aprecierea probelor, toată capacitatea lor de a cunoaște în mod just realitatea obiectivă.

Acastă căutare a adevărului în pricinile penale se face printr-o activitate complexă, materială și mentală. Până la aprecierea finală a probelor, organele judiciare efectuează alte operațiuni de probațiune: descoperă probele necesare, le fixează din punct de vedere procesual, le verifică autenticitatea lor. În fiecare din aceste operațiuni se reflectă și operațiunea de apreciere a probelor: numai în măsura în care probele par concludente și produc o anumită încredere că sînt conforme cu adevărul, ele sînt strînse de organele de urmărire penală; cit privește verificarea probelor, aceasta se efectuează în scopul formării convingerii dacă probele corespund sau nu adevărului, servește direct aprecierii lor. Aprecierea probelor nu poate fi despărțită de celelalte operațiuni de probațiune, ci presupune o continuă căutare de noi probe care să confirme pe cele existente, care să înlăture contradicțiile, să formeze deplina convingere asupra realității unui fapt.

Evaluarea unei probe, fără verificarea ei, se sprijină pe o simplă impresie, care nu poate sta la baza unei hotărâri a organelor noastre judiciare. Impresiile trebuie să se transforme în certitudine, de aceea o justă și completă apreciere a probelor cere, în primul rînd, o *analiză* minuțioasă și obiectivă a materialului probator. Fiecare mijloc de probă poate cuprinde mai multe probe: unele din acestea sînt fapte și împrejurări concrete, esențiale pentru cauză; altele, dimpotrivă, nu au legătură cu cauza, sînt numai presupuneri, informații vagi. Reținînd probele concludente și precise, organul judiciar înlătură, cu ocazia analizei, probele neconcludente și nesi-

13) Noua redactare a art. 133 cod proc. pen., prevăzînd că procesele-verbale încheiate de organele enumerate de art. 187⁵ cod pen. fac dovadă pînă la proba contrară, s-a referit implicit și la organele silvice, la organele de control și inspecție ale cooperăției etc., deoarece acestea se încadrează între organele prevăzute de textul respectiv. În același sens, I. Pohonțu, *Ultimele modificări ale codului de procedură penală*, în „Legalitatea Populară”, nr. 8/1960, p. 16.

14) Și procesul-verbal care face dovadă pînă la proba contrară (art. 133 cod proc. pen.) constituie, într-o anumită măsură, o probă formală, deoarece are o valoare probantă prestabilită de lege. Cu toate acestea, organele judiciare au dreptul de a verifica realitatea celor consemnate în astfel de procese-verbale, prin orice mijloc de probă. În codul de procedură penală al R.S.F.S.R., nu numai că nu se dă o valoare prestabilită vreunui mijloc de probă, dar se prevede în mod expres că nici un fel de probe nu au valoare dinainte stabilită (art. 71).

15) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 20, Ed. P.M.R., 1951, p. 255.

gure. Se verifică apoi sursa de unde provin probele. Mijloacele de probă care apar ca îndoieelnice sînt verificate prin alte izvoare de probă: o expertiză care nu produce suficientă încredere poate fi verificată printr-o contraexpertiză; declarația unui martor poate fi verificată prin ascultarea altor martori, prin confruntări, prin înscrisuri sau chiar printr-un experiment judiciar. Numai astfel impresia produsă de o probă se poate transforma în certitudine, în convingerea deplină că reprezintă adevărul.

Analiza probelor trebuie făcută obiectiv, în sensul de a nu se da unei probe o încredere mai mare pentru că confirmă învinuirea și altei probe o încredere mai mică deoarece confirmă apărarea; organul judiciar trebuie să cunoască realitatea unui fapt, indiferent dacă acesta susține învinuirea sau o infirmă. Nu este, de aceea, justificată din punct de vedere teoretic și nici admisă de practica judiciară, atitudinea unor organe judiciare care se mulțumesc cu impresia produsă de probele strînse inițial, fără a mai încerca să le verifice autenticitatea. Respingerea probelor propuse în apărare de către inculpat pentru a-și dovedi nevinovăția sau o răspundere atenuată, pe motivul că din probele administrate deja instanța și-a format convingerea de vinovăție, constituie o abdicare de la rolul activ pe care trebuie să-l aibă instanțele judecătorești de a verifica, prin orice mijloace prevăzute de lege, realitatea faptelor pe care le rețin¹⁶⁾. Or, probele în apărare, cu excluderea cazului în care sînt cerute în scop de șicană procesuală, sînt de natură să verifice realitatea probelor în învinuire și să creeze astfel certitudinea cu privire la faptele pricinii.

Probele trebuie examinate apoi în ansamblul lor, în legătură cu celelalte probe. Este operațiunea de *sinteză* în aprecierea probelor. „Faptele, arată Lenin, dacă le luăm în *ansamblul* lor, în *conexiunea* lor, sînt nu numai „îndărătнице“, dar și absolut concludente. Faptele, dacă sînt luate în afara ansamblului, în afara conexiunii, dacă sînt fragmentare și arbitrar, sînt tocmai numai o jucărie sau chiar ceva și mai rău“¹⁷⁾.

Pentru ca probele să poată fi examinate în ansamblul lor, se cere să se fi administrat toate probele necesare pentru lămurirea completă a pricinii. Este o cerință a principiului stabilirii adevărului de a se strînge toate probele necesare, atît cele care confirmă învinuirea sau o agravează cît și cele care infirmă învinuirea sau o atenuază. Dacă, cu ocazia aprecierii probelor în ansamblul lor, se constată că nu au fost dovedite împrejurări de fapt importante pentru soluționarea pricinii, activitatea de strîngere a probelor trebuie reluată, pentru realizarea sarcinii de lămurire pe deplin a faptelor pricinii. Lipsa rolului activ al organelor judiciare, constatată în unele pricini penale, și care atrage inevitabil desființarea hotărîrilor care nu au putut stabili astfel adevărul, constituie o consecință a

16) Tribunalul Suprem, col. penal, a statuat întotdeauna în acest sens. A se vedea Decizia nr. 68/1960, în «Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem al R.P.R. pe anul 1960», p. 448, speța 163; Decizia nr. 1124/1956, în «Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem al R.P.R. pe anul 1956», vol. 2, p. 535, sp. 269; Decizia nr. 1678/1955, în «Culegere de decizii ale Plenului și Colegiilor Tribunalului Suprem al R.P.R. pe anul 1955», vol. 3, p. 201, sp. 116.

17) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 23, E.S.L.P., 1953, p. 270.

unei aprecieri a probelor în afara ansamblului lor, o lămurire a faptelor pricinii numai sub unele aspecte¹⁸⁾.

În cazul în care au fost administrate toate probele necesare, organele judiciare, cînd examinează probele în ansamblul lor, nu trebuie să omită nici una din probele administrate, deoarece altfel se poate ajunge la cunoașterea parțială sau greșită a realității faptelor pricinii. Omisiunea de a examina probele în apărare, care infirmă învinuirea sau o atenuează, poate duce la aprecierea ca demne de încredere a probelor în învinuire, deși acestea nu corespund adevărului¹⁹⁾.

Sau, omisiunea de a examina probele care agravează învinuirea inițială poate duce la aplicarea unei pedepse necorespunzătoare față de gravitatea faptelor comise²⁰⁾.

Așadar, examinarea multilaterală, completă și obiectivă a probelor, în totalitatea lor, constituie o regulă metodologică indispensabilă în aprecierea probelor în procesul nostru penal.

Examinarea probelor în ansamblul lor dă posibilitate organelor judiciare să stabilească probele care se confirmă unele pe altele și probele care se contrazic. O dată ce probele reținute deja ca demne de încredere sînt confirmate de ansamblul celorlalte, se formează convingerea că ele reprezintă adevărul și aprecierea lor este definitivă. Pentru probele care se contrazic unele pe altele, organele judiciare trebuie să continue munca de verificare spre a stabili care din ele reflectă în mod just realitatea. Este fundamental greșit a se înlătura unele probe numai pe considerentul că sînt contrazise de altele. Contradicțiile dintre probe nu pot fi înlăturate decît printr-o verificare complexă, în urma căreia se poate stabili care dintre probele respective corespund adevărului și care nu²¹⁾. Rezolvarea contradicțiilor nu poate fi arbitrară, ci trebuie să se sprijine pe temeiuri suficiente, serioase și obiective.

Practica Tribunalului Suprem al R.P.R. ne dă exemple în care au fost desființate hotărîrile acelor instanțe judecătorești care n-au încercat să lămurască contradicțiile dintre probe și s-au încrezut, în mod arbitrar, în unele din ele. Astfel, dacă declarațiile inculpatului sau ale martorilor,

18) Este ipoteza prevăzută de art. 406 pct. 2 cod proc. pen., cînd instanța de recurs, apreciînd întregul material probator, constată că este necesară administrarea de probe noi, și în acest scop trimite cauza organelor de urmărire penală sau o reține pentru rejudecare.

19) Tribunalul Suprem, col. penal, prin Decizia nr. 121/1957 (în «Justiția Nouă», nr. 3/1958, p. 510), a considerat netemeinică hotărîrea care, pronunțată în lipsă, nu a ținut seama de declarațiile inculpatului făcute în fața organelor de urmărire penală, prin care dădea explicații care înlăturau învinuirea. În același sens s-a pronunțat și Tribunalul Suprem al U.R.S.S., col. penal, prin Decizia din 21 sept. 1960 (în «Analele Romîno-Sovietice», seria Drept, nr. 4/1961, p. 139).

20) Neexaminarea tuturor împrejurărilor de fapt în care a fost lovită victima de către inculpat, a dus la calificarea faptei în lovituri cauzatoare de moarte în loc de omor cu intenție calificat. Trib. Suprem, col. penal, Decizia nr. 628/1960, în «Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1960», p. 528, sp. 197.

21) „Instanța este obligată, în stabilirea adevărului, să cerceteze toate probele dosarului și să elucideze contradicțiile care pot rezulta din ele. Tribunalul Suprem, col. penal, Decizia nr. 768/1953, în «Justiția Nouă», nr. 3/1954, p. 407.

date în fața instanței, nu mai corespund cu cele date în fața organelor de urmărire penală, nu se poate lua poziția de a se crede fie în primele declarații, fie în cele date în fața instanței, fără a se fi verificat care din ele corespund adevărului²²). În cazul existenței a două expertize a căror concluzii se contrazic, instanța nu se poate opri numai la concluziile uneia din ele, dacă nu a folosit toate mijloacele legale pentru lămurirea contradicțiilor²³). Sînt astfel de mijloace pentru lămurirea contradicțiilor: re-ascultarea sau confruntarea, în cazul declarațiilor unor persoane, suplimentul de expertiză sau supraexpertiza, în cazul expertizelor etc.

Probele sînt analizate, comparate, legate de generalizări și de experiența de anchetă, de împrejurările concrete ale cauzei, pînă ce organele judiciare își formează convingerea că ele reprezintă adevărul. În această operațiune mintală un rol important îl joacă deducția și inducția, ca reguli ale logicii formale. Deducerea unor adevăruri din legi cu caracter științific, pe baza unor raționamente strînse, nu poate decît să ajute la stabilirea adevărului. De asemenea, generalizarea practicii de urmărire și de judecată constituie o condiție indispensabilă pentru cunoașterea justă a faptelor. Dar aceste reguli ale logicii formale trebuie subordonate dialecticii marxiste. La aceasta contribuie conștiința juridică socialistă a organelor judiciare, în temeiul căreia acestea pot înțelege în fiecare caz concret legătura infracțiunii cu cauzele care au determinat-o, pot da explicația justă acțiunii sau inacțiunii care a avut loc și-i pot aprecia pericolozitatea socială din punctul de vedere al cerințelor desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră. Conștiința juridică socialistă face ca organele judiciare să vadă în infracțiune un fenomen socialmente periculos, condiționat de anumite cauze și care provoacă anumite urmări, împotriva cărora trebuie dusă o acțiune fermă de prevenire și reprimare.

Convingerea intimă a organelor judiciare, întemeiată pe conștiința juridică socialistă, este criteriul de apreciere a probelor. Convingerea intimă nu este un instinct, o intuiție cu privire la existența sau inexistența unui fapt. Convingerea intimă, bazată pe conștiința juridică socialistă, — scrie M. S. Strogovici — se caracterizează din punct de vedere subiectiv printr-un sentiment de certitudine fermă în existența sau inexistența unui fapt, în conștiința fermă că faptul este întocmai așa și nu altfel²⁴).

22) Tribunalul Suprem, col. penal, Decizia nr. 980/1960, în «Legalitatea Populară», nr. 7/1961, p. 84, cu privire la declarațiile invinutului și Trib. Suprem, col. penal, Decizia nr. 715/1953, în «Justiția Nouă», nr. 3/1951, p. 407, cu privire la declarațiile martorilor.

23) Este nejustificată, astfel, înlăturarea unei expertize care contrazice pe alta pe considerentul că este „absurdă” și că „depășește în mod vădit competența experților”, în loc să se recurgă la o supraexpertiză care să verifice concluziile contradictorii. Trib. Suprem, col. penal, Decizia nr. 811/1952, în «Culegere de decizii ale Plenului și Colegiilor Tribunalului Suprem al R.P.R. pe anul 1952—1954», vol. 2, p. 193, sp. 117; Trib. Suprem, col. penal, Decizia nr. 13/1955, în «Legalitatea populară», nr. 1/1955, p. 58. Vezi în același sens și Decizia din 24 sept. 1960 a Trib. Suprem al U.R.S.S., col. penal, în «Analele Romîno-Sovietice», Seria Drept, nr. 4/1961, p. 139.

24) Материальная истина и судебные доказательства в советском уголовном процессе. (Adevărul material și probele judiciare în procesul penal sovietic), Ed. Acad. de științe U.R.S.S., Moscova, 1955, p. 121.

Certitudinea fermă este incompatibilă cu orice îndoială cu privire la existența sau inexistența unui fapt. În timpul aprecierii probelor, organele judiciare pot avea îndoieli cu privire la o probă dacă corespunde sau nu adevărului. Lipsa de îndoieli în căutarea adevărului înseamnă plecarea de la o idee preconcepută, inadmisibilă în activitatea organelor judiciare. Convingerea intimă se formează prin învingerea tuturor îndoielilor, prin înlăturarea lor²⁵). Dacă verificarea probelor a confirmat îndoiala asupra unei împrejurări, aceasta este sigur neadevărată; dacă verificarea a dus la infirmarea îndoielii, certitudinea cu privire la faptul cercetat devine deplină. O împrejurare a cărei existență provoacă încă îndoieli, după toate verificările făcute, trebuie înlăturată ca și o împrejurare pentru care s-a format convingerea că este neadevărată. O împrejurare asupra căreia mai planează încă îndoiala dacă este adevărată, nu poate servi ca temei pentru o hotărâre judecătorească de condamnare²⁶).

Prin înlăturarea îndoielilor, rămâne în ființă o singură versiune, aceea care a determinat certitudinea că reprezintă adevărul.

Așadar, pentru justă și completa apreciere a probelor, organele judiciare se conduc după convingerea lor intimă, bazată pe conștiința juridică socialistă, în urma unei examinări multilaterale, complete și obiective a tuturor împrejurărilor cauzei, în totalitatea lor. Numai metodologia marxist-leninistă poate conduce organele judiciare la cunoașterea adevărului.

4) Metodologia marxistă obligă organele judiciare să se conducă, în aprecierea probelor, de împrejurările specifice ale fiecărei pricini penale. Dacă nu se ține seama de acest principiu, există posibilitatea soluționării greșite a pricinii respective.

Cînd apreciază probele într-o pricină penală concretă, organelor judiciare nu le este permis să aplice mecanic tezele generale cu privire la încrederea ce se poate acorda diferitelor feluri de probe și de mijloace de probă, ci trebuie să verifice dacă ele se potrivesc față de împrejurările specifice intilnite în cauză și de particularitățile pe care le prezintă probele administrate. Rutina, șablonul în urmărirea și judecarea unei cauze, înseamnă formalism în activitatea judiciară și duce la stabilirea unui adevăr „judiciar”, care numai întîmplător poate coincide cu adevărul obiectiv. Formarea convingerii intime cu privire la faptele pricinii trebuie să decurgă din examinarea împrejurărilor concrete ale cauzei, în totalitatea lor, și nu din teze apriorice care nu se potrivesc cu specificul ei.

Metodologia marxistă, adoptată de sistemul nostru probator, respinge pozițiile formale în aprecierea probelor.

O astfel de poziție formală este acceptarea, de unele organe judiciare, a tezei că probele directe trebuie crezute mai mult decît cele indirecte, că lipsa de probe directe nu poate duce la certitudine în ceea ce privește vinovăția inculpatului. Este adevărat că administrarea de probe directe în-

25) M. S. Strogovici, *op. citat.*, p. 125 și 131. A se vedea și critica teoriilor burgheze care acceptă numai „îndoiala rațională”, *ibidem.* p. 128—133.

26) M. S. Strogovici, *op. citat.*, p. 126; A. I. Visinski, *Teoria probelor judiciare în dreptul sovietic*, E.S.L.J., 1949, p. 230, nota nr. 2. În caz de îndoială asupra vinovăției inculpatului, însă, se poate pronunța o hotărâre de achitare.

tr-o pricină concretă ușurează operațiunea de apreciere efectuată de organele judiciare, deoarece o dată ce izvorul din care provin aceste probe este crezut, se poate considera ca stabilit faptul principal. În schimb, la aprecierea probelor indirecte se întâlnește o dublă dificultate: în primul rând se verifică, de obicei, mai multe izvoare de probe, intrucât în acțiunea de probațiune este necesar un ansamblu de probe indirecte; în al doilea rând, trebuie să se constate dacă aprecierea probelor indirecte, în ansamblul lor, duce la o singură versiune cu privire la vinovăția sau nevinovăția învinuitului.

Dacă probațiunea prin probe indirecte este mai complexă, ea nu este însă de un grad inferior. Concluzia cu privire la vinovăția sau nevinovăția unei persoane, trasă dintr-un ansamblu de probe indirecte, complet și just apreciate, poate fi tot atât de sigură ca și concluzia întemeiată pe probe directe provenite din izvoare demne de încredere. Practica ne arată, chiar, că mai des se pot întâlni erori asupra faptelor datorită calității probelor directe, decât a probelor indirecte. Astfel, adesea ori, fiind în fața unor probe directe, organele judiciare se rezumă la aceste probe spre a socoti faptul principal dovedit, fără a mai depune eforturi de a verifica temeinicia lor. Or, dacă izvorul din care provine proba directă este inexact, devine greșită și stabilirea faptului principal. În cazul probelor indirecte, însă, dacă mijlocul din care provine o probă indirectă este inexact, nu se produce, ca o consecință imediată, greșita stabilire a faptului principal, deoarece proba indirectă trebuie examinată în raport de celelalte probe indirecte, împreună cu care trebuie să stea la baza unei singure versiuni. Cu ocazia acestei operațiuni, se poate releva greșeala comisă în aprecierea mijlocului de probă. Probele indirecte cer, în mod firesc, o adâncire a examinării fiecăreia în parte, o verificare multilaterală în ansamblul lor, care permite evitarea erorilor.

Practica judiciară ne relevă suficiente cazuri în care condamnarea inculpatului s-a făcut, în mod just, numai pe baza probelor indirecte, precum și cazuri în care probele indirecte au înlăturat, în mod întemeiat, probele directe provenite din surse inexacte²⁷⁾. De aceea, teza că stabilirea adevărului depinde de existența probelor directe nu poate fi general valabilă și aplicarea ei în practică poate duce la formalism în aprecierea probelor și la inexactități în stabilirea faptelor.

Și în aprecierea fiecărui mijloc de probă se întâlnesc uneori poziții formale. Aceste poziții formale apar în acele cazuri în care, în loc să se examineze dacă sursa de probe formează, în pricina concretă respectivă și în raport de particularitățile ei, convingerea că este demnă de încredere, se fac raționamente formale, încadrându-se mijlocul de probă în teze considerate general valabile. Dacă ne referim la un mijloc de probă atât de frecvent ca declarațiile martorilor, în practică s-a constatat că martorul

27) „Instanța de judecată își poate întemeia soluția și pe probe indirecte; în asemenea caz, însă, este necesar ca aceste probe să fie multiple, să se întregască reciproc și să se impună cu atita tărie încât, din înlănțuirea lor logică, să se desprindă o singură concluzie, orice altă posibilitate fiind exclusă”. Tribunalul Suprem, col. pen., Decizia nr. 98/1961, în «*Legalitatea Populară*», nr. 6/1961, p. 93.

care nu este rudă cu vreuna din părți este o sursă mai sigură de probe decât cel care are legături de rudenie, că martorul care are toate simțurile perfecte a reușit să perceapă mai bine faptele decât martorul cu defecțiuni de vedere, de auz. Înseamnă oare că în toate cazurile trebuie să înălțăm declarațiile unui martor care este rudă cu una din părți, care nu vede sau nu aude perfect? Un asemenea mod de a proceda se întilnește numai în sistemul probelor legale. În raport de specificul unei cauze concrete, un martor, deși rudă cu una din părți, poate spune totuși adevărul²⁸⁾, un martor care nu vede bine a putut percepe totuși în mod corect faptele, dacă acestea s-au petrecut în apropierea lui. De aceea, deși este necesar ca declarația unui martor să fie examinată și în legătură cu factorii care pot influența asupra buneii lui credințe sau a percepției, memorizării și reproducerii faptelor, nu trebuie să se aplice, după șablon, formule nepotrivite cu specificul cauzei și persoana martorilor. De asemenea, dacă în practica organelor judiciare s-a întâmplat ca unui martor propus în apărare să nu fi declarat adevărul, nu se pot ridica cazurile ivite, oricât de numeroase ar fi, la rangul de regulă general valabilă și în nici o pricină să nu mai fie crezuți că spun adevărul martorii propuși în apărare. Experiența de urmărire și de judecată trebuie folosită în aprecierea probelor, dar aceasta impune o verificare minuțioasă a declarațiilor martorilor în apărare, de altfel ca și a celor în învinuire, în legătură cu împrejurările concrete ale cauzei și numai după aceea se poate stabili dacă sînt de bună sau de rea credință, dacă spun sau nu adevărul.

Pentru nici un mijloc de probă nu se poate stabili o teză generală și apriorică în raport de care poate fi considerată o sursă de probă demnă sau nu de încredere. Acceptarea unor astfel de teze ar însemna o apreciere formală a probelor, deoarece acestea în loc să fie apreciate după convingerea pe care o formează organelor judiciare în fiecare caz concret în parte, sînt apreciate după formule șablon care, dacă sînt aplicabile în unele cazuri, devin piedici în stabilirea adevărului în alte cazuri²⁹⁾.

5) În cele mai multe lucrări de specialitate, problema aprecierii probelor este studiată în legătură cu formarea convingerii intime a judecătorilor, considerîndu-se că aprecierea definitivă a probelor se efectuează numai de judecători³⁰⁾. În art. 131 cod proc. pen. al R.P.R. se reflectă aceeași teză, deoarece dispozițiile cu caracter general despre probe se referă numai la judecători că apreciază probele administrate și hotărăsc după inimă convingere.

În examinarea metodologiei aprecierii probelor, noi nu am făcut nici o deosebire între organele judiciare care efectuează aprecierea, întrucît

28) „Instanța nu poate înlătura depozițiile unor martori oculari pe simplul motiv că sînt rude cu părțile sau că au însoțit victima, fără să intre în examinarea acestor depoziții și să le cerceteze în raport de celelalte probe din dosar”. Fosta Curte Supremă, secția penală, Decizia nr. 1092/1949, în „Justiția Nouă”, nr. 9/1949, p. 1043.

29) M. S. Strogovici, *op. citat.*, p. 301—302.

30) În lucrarea citată a lui M. S. Strogovici, capitolul IV se intitulază: „Adevărul material și convingerea intimă a judecătorului”, p. 106 și urm. Problema este tratată la fel și de M. A. Celțov, *Procesul penal sovietic*. E.S.L.E.J., Buc., 1951, p. 130 și A. I. Vișinski, *op. citat.*, p. 157 și urm.

considerăm că fiecare organ judiciar trebuie să aprecieze în mod just și complet probele, indiferent dacă concluzia la care ajunge urmează a constitui temeiul de fapt al ordonanțelor date de organele de urmărire penală și de procurori sau al hotărârilor pronunțate de instanțele judecătorești³¹⁾.

Organele de urmărire penală au sarcina, prevăzută de lege, de a stabili adevărul în fiecare pricină cercetată sau anchetată. Nu poate fi considerată îndeplinită această sarcină dacă organele de urmărire ar face numai o apreciere sumară a probelor, fără a se preocupa de a fi strânse toate probele necesare, de a le analiza, a le compara între ele, a le verifica pe cele îndoicnice, a le aprecia complet și just, astfel încît să-și formeze certitudinea despre exactitatea faptelor pricinii. Organele de urmărire penală și procurorii nu pot înceta procesul penal și nu pot întocmi concluziile de învinuire dacă nu și-au format convingerea intimă că situația de fapt reținută este reală.

Introducînd, în anul 1956, în codul de procedură penală dispozițiile cuprinse în art. 179³ și 267⁸, legiuitorul a înțeles ca și organele de urmărire penală și procurorii să efectueze actele de cercetare sau de anchetă călăuzindu-se de convingerea lor intimă în ce privește justa rezolvare a cauzei. Acest punct de vedere se reflectă și în noul cod de procedură penală al R.S.F.S.R. (art. 71), care se referă la toate organele judiciare atunci cînd prevede modul cum trebuie să fie apreciate probele.

Se obișnuiește, totuși, în literatura juridică³²⁾ să se considere că aprecierea probelor de către organele de urmărire penală și de procurori are un caracter preliminar față de cea efectuată de judecători, care ar avea un caracter definitiv. Acest punct de vedere apără dreptul judecătorilor de a nu fi de acord cu aprecierea probelor efectuată de către organele de urmărire penală și de procurori, în sensul că instanța poate respinge învinuirea formulată în concluziile de învinuire și susținută de procuror în ședința de judecată sau poate confirma învinuirea formulată inițial, chiar dacă procurorul a renunțat la ea în timpul judecății. Fiind numai preliminară, aprecierea probelor făcută de organele de urmărire penală și de procurori poate fi oricînd înlocuită cu o apreciere definitivă, aceea a judecătorilor.

Sub aspectul arătat mai sus nu se pot aduce obiecții tezei că aprecierea probelor de către judecători are un caracter definitiv față de cea efectuată de organele de urmărire penală și de procurori, deoarece instanța judecătorească, potrivit Constituției, este singurul organ împuternicit să înlăptuiască justiția penală în R.P.R. În executarea acestei sarcini, instanța judecătorească are dreptul exclusiv de a declara o persoană vinovată de săvîrșirea unei infracțiuni și de a-i aplica pedeapsa corespunzătoare.

Dar teza enunțată trebuie dezvoltată. Caracterul preliminar al aprecierii probelor de către organele de urmărire penală și de către procurori nu decurge din modul cum se face aprecierea probelor, ci din rolul pe care-l are

31) În același sens și S. Kahane, *Dreptul procesual penal*, Ed. de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1961, p. 125—126.

32) M. S. Strogovici, *op. cit.*, p. 121; M. S. Strogovici, *Procesul penal sovietic*, E.S.L.J., București, 1959, p. 140; M. A. Celțov, *op. cit.*, p. 112 și 292.

în desfășurarea procesului penal actul procedural în care se cuprinde această apreciere.

Astfel, ordonanța de încetare a procesului penal dată de organele de urmărire penală și confirmată de procuror, în care se oglindește convingerea acestor organe că fapta nu a fost săvârșită sau că învinuitul nu se face vinovat de săvârșirea ei, nu are un caracter preliminar, deoarece pricina nu mai ajunge în fața instanței. Situația de fapt stabilită într-o astfel de ordonanță rămâne definitivă, cu excepția cazului în care se redeschide procesul penal. Pentru a ajunge la convingerea că din probele administrate reiese că învinuitul nu este vinovat, organele de urmărire penală trebuie să folosească un material probator strâns, verificat și apreciat cu aceeași grijă pe care o au și judecătorii care pronunță achitarea. Acest material probator, care constituie elementul obiectiv al formării convingerii intime, trebuie să se reflecte complet și just în conștiința organelor de urmărire penală și aceasta nu se poate obține decât prin folosirea metodologiei marxiste în aprecierea probelor.

Dacă organele de urmărire penală au ajuns la convingerea că învinuitul se face vinovat de săvârșirea unei infracțiuni, în urma aprecierii probelor administrate, întocmesc concluziile de învinuire care, confirmate de procuror, formează actul de trimitere în judecată. Concluziile de învinuire ale organelor de urmărire penală, confirmate de procuror, spre deosebire de ordonanța de încetare a procesului penal, au un caracter preliminar în desfășurarea procesului penal, deoarece ele au rolul numai de a investi instanța judecătorească cu judecarea pricinii, în scopul ca aceasta să statueze asupra vinovăției inculpatului și să-i aplice pedeapsa în caz de vinovăție. Umanismul procesului nostru penal, ca proces de tip socialist, a determinat luarea tuturor măsurilor pentru ca vinovăția învinuitului să fie cât mai riguros verificată, în condiții din ce în ce mai potrivite pentru completarea cunoașterii faptelor, pentru precizarea lor, pentru caracterizarea lor. Lenin a arătat că nu putem considera cunoștințele noastre ca ceva definitiv și invariabil, ci cunoașterea înseamnă un proces de la necunoaștere la cunoaștere, de la cunoștințele necomplete, neprecise, la cunoștințe mai complete, mai precise³³).

Legea noastră procesuală a organizat activitatea organelor judiciare ca un proces continuu și progresiv de căutare a adevărului cu privire la infracțiune și la făptuitorul ei, pornind de la organe unipersonale pînă la organe cu o componență din ce în ce mai largă, înzestrate cu cunoștințe și experiență din ce în ce mai vaste, care completează și precizează noi laturi ale faptelor, pe măsura desfășurării procesului penal, astfel încît în hotărîrea instanței de judecată, care capătă putere de lege, să nu se strecoare nici o eroare asupra faptelor, iar dacă aceasta s-a strecurat să poată fi descoperită și înlăturată.

Organul de urmărire penală și procurorul desfășoară activitatea de urmărire în condiții speciale, care asigură succesul luptei contra infracționalității. Dar această activitate desfășurată, de obicei, fără o participare

33) V. I. Lenin, *Opere*, vol. 14, E.P.L.P., p. 93.

activă a părților, prezintă condiții mai puțin potrivite pentru stringerea tuturor probelor necesare și pentru justă și completa lor apreciere. De aceea, legea procesuală penală supune convingerea intimă a organelor de urmărire penală și a procurorilor despre vinovăția învinutului verificării primei instanțe. În timpul judecății în prima instanță, completul de judecată, format din judecători și asesori populari, percepe probele nemijlocit, le verifică cu ajutorul activ al procurorului și al părților, le precizează, le completează cu noi probe, ascultă argumentele aduse de învinuire și apărare în evaluarea lor, astfel încît stabilirea faptelor pricinii se face în condiții mai favorabile pentru cunoașterea adevărului. Există, așadar, suficiente garanții că hotărîrea primei instanțe statuează, în mod temeinic și legal, asupra vinovăției inculpatului și aplică pedeapsa corespunzătoare.

Dar codul de procedură penală nu pune capăt procesului de căutare a adevărului, în fața primei instanțe. Instanța de recurs are dreptul de a verifica aprecierea dată probelor de către prima instanță și de a o înlocui, printr-o nouă apreciere, dacă nu reflectă în mod just probele administrate sau dacă, prin noi probe, s-au adus completări și precizări probelor existente. Exercițarea căilor extraordinare de atac poate atrage, printr-o nouă apreciere dată probelor, modificarea sau schimbarea situației de fapt.

Prin urmare, aprecierea probelor de către prima instanță de judecată are un caracter definitiv, în sensul că poate sta la baza unei hotărîri definitive de condamnare; dar, în același timp, ea poate fi numai o etapă spre cunoașterea completă și justă a faptelor pricinii, dacă este modificată sau înlocuită printr-o nouă apreciere dată probelor de instanțele superioare. Constatarea de către organul judiciar de control și de supraveghere că aprecierea anterioară data probelor este greșită sau necompletă, dovedește o activitate insuficientă și de slabă calitate din partea organelor controlate. O temeinică activitate de urmărire penală nu poate să dea loc la o alta apreciere a probelor din partea primei instanțe; o temeinică activitate a primei instanțe nu poate da loc la o altă apreciere a probelor din partea instanțelor de control și supraveghere. Prima instanță și instanțele superioare verifică dacă, în cursul desfășurării procesului penal, probele administrate au fost complet și just apreciate spre a înlătura erorile comise, dar adevărul cu privire la faptele pricinii trebuie stabilit încă din faza de urmărire penală, căci nu este permis să fie trimisă în judecată o persoană despre care organul de urmărire și procurorul nu are certitudinea că este vinovată.

Se impune, așadar, concluzia că fiecare organ judiciar, în limitele și condițiile activității pe care o desfășoară, trebuie să depună toate eforturile pentru stabilirea adevărului în fiecare pricină. În acest scop, stringerea tuturor probelor necesare, verificarea lor minuțioasă și aprecierea justă și completă a probelor de către fiecare organ judiciar în parte are o însemnătate deosebită în soluționarea legală și temeinică a pricinilor penale. Devine deci obligatorie, în aprecierea probelor, folosirea de către toate organele judiciare a metodologiei marxiste, întrucît numai astfel acestea pot ajunge la o stabilire corectă și completă a faptelor.

К ВОПРОСУ О ОЦЕНКИ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ РНР

Краткое содержание

Наука уголовно-процессуального права РНР предусматривает доказательственную систему социалистического типа, на основе которой судебные органы, для определения объективной истины, оценивают доказательства по их внутреннему убеждению, основанному на социалистической юридической сознательности и употребляя как методику марксистскую диалектику.

Поскольку в судебной практике встречаются случаи ошибочного применения социалистической теории доказательств в сообщении экзаминируется марксистская методология которая применяется в виду полной и правильной оценки доказательств и подвергаются критике формальные положения которые ведут к ошибкам в оценке доказательств.

Так как в уголовном процессе оценка доказательств производится последовательно разными судебными органами, начиная с органов уголовного преследования и кончая высшими судебными инстанциями, авторы приходят к заключению, что марксистская методология должна применяться не только судебными инстанциями, на которые обыкновенно ссылается юридическая литература, но и органами уголовного преследования и прокуратуры, так как только таким образом они могут дойти до полного и правильного определения фактов, что составляет обязанность их деятельности.

CONSIDÉRATIONS SUR L'APPRÉCIATION DES PREUVES DANS LA PROCÉDURE PÉNALE ROUMAINE

Résumé

Dans le système roumain des preuves, qui est un système de type socialiste, les organes judiciaires apprécient les preuves selon leur intime conviction, fondée sur la conscience juridique socialiste.

En vue d'une application correcte de la théorie socialiste en matière d'appréciation des preuves, les auteurs en viennent à examiner la méthodologie marxiste, qui mène à une complète et juste appréciation des preuves, et à critiquer les positions formelles qui produisent des erreurs dans l'évaluation de la force probante des moyens de preuves.

Un dernier problème que les auteurs examinent, a trait à l'obligation pour les organes judiciaires d'apprécier les preuves selon la méthodologie marxiste. Cette obligation incombe non seulement aux juges, selon l'opinion de la majorité des auteurs, mais aussi aux organes de poursuite, qui ont la même mission d'éclaircir les circonstances de la cause en conformité avec la réalité objective.

INFRAȚIUNEA DE SERVICIU ȘI CONTRAVENȚIA DISCIPLINARĂ

DE

LOGHIN OCTAVIAN

Fiecare funcționar din cadrul aparatului de stat și obștesc este obligat să-și îndeplinească cu conștiinciozitate îndatoririle sale de serviciu. Funcționarul, care își încalcă aceste îndatoriri, este supus răspunderii penale sau disciplinare, după cum încălcarea comisă de el constituie o infracțiune de serviciu sau numai o contravenție disciplinară. Întrucît, respectarea legalității populare cere ca fiecare faptă socialmente periculoasă să fie just calificată, este necesar a se rezolva, în fiecare caz concret, problema caracterului penal sau disciplinar al încălcărilor comise de funcționari. Dar, această dificilă problemă nu poate fi just soluționată fără existența unui criteriu științific de demarcație între infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare. De aici, decurge consecința că problema criteriului distinctiv dintre aceste două categorii de fapte ilicite constituie o însemnată problemă teoretică și practică.

Pentru a sublinia și în legătură cu această problemă superioritatea științei juridice socialiste față de știința juridică burgheză, voi începe prin a expune, sumar și critic, cîteva dintre punctele de vedere emise în privința ei, în literatura burgheză de drept administrativ, constituțional și penal.

Arătînd dificultatea problemei, printre alții, constituționalistul burghez Leon Duguit scrie: „Problema despre realul caracter al răspunderii disciplinare și fundamentul ei, reprezintă, una dintre cele mai delicate probleme ale dreptului public”¹⁾.

Referindu-se la legislațiile burgheze moderne, Duguit constata, totodată, că ele nu conțin o definiție a contravenției disciplinare, însă spera că o asemenea definiție nu va întîrzia să apară. Dar, după cum se știe, această previziune a constituționalistului francez nu a fost confirmată de dezvoltarea ulterioară a legislațiilor burgheze.

1) Leon Duguit, *Traité de Droit Constitutionnel*, p. 274.

La fel, penalistul german Frantz von Liszt observa cu regret că „dreptul modern face eforturi de a separa, unele de altele, contravențiile disciplinare și infracțiunile de serviciu... dar fără să ajungă la rezultate mari”²⁾.

Care să fie explicația că dreptul burghez nu a reușit să rezolve problema criteriului distinctiv dintre infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare, deși această problemă este atît de mult discutată în literatura juridică burgheză?

Pentru a găsi un răspuns just la această întrebare trebuie să pornim de la faptul că problema delimitării infracțiunilor de serviciu de contravențiile disciplinare nu este o problemă pur juridică, cum încearcă să o prezinte autorii burghezi, ci în primul rînd, o problemă politică.

După cum se știe, în condițiile imperialismului are loc un proces de diferențiere în rîndurile funcționarilor, dintre care cei inferiori, denumiți de Lenin proletariat funcționăresc, se îndreaptă tot mai mult către partidele muncitorești.

Drept consecință, statul burghez este interesat ca să nu existe un hotar precis între infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare, deoarece, în lipsa acestuia, dobîndind posibilitatea calificării arbitrare a încălcărilor comise de funcționari, poate îndrepta ascuțișul legii penale contra funcționarilor mărunti, ocrotind, după cum interesele sale o cer, pe acei funcționari care îi sînt atașați.

Dezvăluind acest interes al statului burghez, Marx încă la timpul său arăta că „ierarhia îl pedepsește pe funcționar în măsura în care el păcătuiește contra ierarhiei sau intrucît comite un păcat inutil ierarhiei. Ea îl apără însă în măsura în care păcatele lui sînt și păcatele ei”³⁾.

Adevărul cuvintelor lui Marx este pe deplin confirmat de practica statului burghez, care ne arată că funcționarii superiori, proveniți din rîndul burgheziei și atașați intereselor ei, sînt apărați de răspundere penală chiar dacă comit fapte de gravitatea unor infracțiuni de serviciu, pe cînd faptele neînsemnate, comise de funcționarii inferiori, ostili regimului burghez, sînt calificate întotdeauna drept infracțiuni de serviciu.

Deși legislațiile burgheze nu crează posibilitatea soluționării problemei criteriului distinctiv dintre infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare, totuși, în literatura juridică burgheză s-au făcut numeroase încercări în această privință, bineînțele, fără a se ajunge la vreun rezultat.

Dintre teoriile emise amintim, în primul rînd, teoria care caută acest criteriu în forma vinovăției. Potrivit ei, infracțiunea de serviciu se comite cu intenție, pe cînd contravenția disciplinară, din culpă.

Criteriul propus nu rezistă însă criticii și chiar practica legislativă a statelor burgheze îl infirmă, în sensul că, codurile penale burgheze prevăd ca infracțiune neglijența în serviciu care, din punct de vedere subiectiv, se săvîrșește din culpă.

Acest punct de vedere a fost susținut, printre alții, și de comentatorii codului penal francez Chauveau și Hélie. Referindu-se la faptele funcțio-

2) F. von Liszt, *Traité de Droit penal Allemand*, vol. II, p. 430.

3) Marx-Engels, *Opere complete*, vol. I, p. 574 (citât după Utevski, „Общее учение о должностных преступлениях”, Москва, 1949).

narilor care se ocupă cu afaceri comerciale incompatibile cu situația lor de serviciu, Chauveau și Hélie afirmă că aceste fapte vor constitui infracțiuni sau contravenții, după cum ele vor fi săvârșite cu intenție sau din culpă.

Căutînd criteriul de demarcație dintre infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare în sfera intereselor lezate, o altă teorie, reprezentată de penalistul german Frantz von Liszt, susține că infracțiunea de serviciu vatămă două categorii de interese: ordinea internă a serviciului și un alt interes, individual sau colectiv, în timp ce contravenția disciplinară încalcă numai bunul mers al serviciului.

Și acest criteriu este infirmat de practica legislativă a statelor burgheze, care încriminează drept infracțiuni fapte care aduc atingere numai ordinii interne a serviciului. Astfel, dacă ne referim la legislația României din timpul dictaturii antonesciene, trebuie să amintim că o lege din ianuarie 1942 sancționa, drept infracțiuni, absențele nemotivate de la serviciu, fapte care nu atingeau decît ordinea internă a acestuia.

O altă teorie încerca să stabilească limita dintre infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare, pornind de la caracterul și scopul sancțiunilor care se aplică în cazul comiterii acestor fapte. Astfel, penalistul german Hefter afirma că sancțiunea penală ar urmări pricinuirea unei suferinți infractorului, în scopul de a da satisfacție opiniei publice, pe cînd sancțiunea disciplinară ar urmări educarea și îndreptarea funcționarilor.

După cum se poate lesne observa, Hefter, în fond, nu dă nici o rezolvare problemei în discuție. Încercarea sa de a soluționa problema, pornind de la deosebirile existente între sancțiunea infracțiunii și a contravenției este fundamental greșită, deoarece, nu natura sancțiunii determină caracterul faptei ilicite, ci dimpotrivă, caracterul faptei ilicite este acela care determină natura sancțiunii.

Sînt și unii autori care încearcă să rezolve această problemă, pornind de la susținerea că represiunea penală și cea disciplinară ar avea fundamente deosebite. Unul dintre aceștia, G. Jellinek, afirmă că represiunea penală derivă din puterea suverană a statului, pe cînd cea disciplinară ar avea ca fundament contractul de serviciu intervenit între stat și funcționar.

În consecință, după Jellinek, statul, atunci cînd aplică o sancțiune disciplinară, nu intervine ca purtător al puterii suverane, ci ca un contractant care, în virtutea contractului intervenit, are dreptul de a aprecia dacă angajatul său își îndeplinește sau nu sarcina pe care și-a asumat-o.

Nici această teorie nu rezistă criticii. În primul rînd, ea nu oferă nici un criteriu de demarcație între infracțiuni și contravenții, iar îl al doilea rînd, ea este și greșită. Statul nu intervine într-un caz ca purtător al puterii suverane și în alt caz ca simplu contractant, ci, fiind un instrument al clasei dominante, intervine spre a reprima faptele periculoase pentru interesele acestei clase, fie că ele sînt infracțiuni de serviciu sau numai contravenții disciplinare.

Din teoriile analizate pînă acum, ne putem ușor da seama de neputința științei juridice burgheze de a rezolva problema criteriului distinctiv dintre infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare, neputință care

își găsește explicația — după cum am arătat — în faptul tratării acestei probleme sub aspect formal juridic, cu ignorarea caracterului ei politic.

Spre deosebire de dreptul burghez, în dreptul nostru, problema deosebiri dintre infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare și-a pierdut asemenița ei politică, putându-și găsi astfel o justă rezolvare.

În țara noastră, ca rezultat al luptei poporului muncitor condus de clasa muncitoare în frunte cu Partidul ei, a luat naștere un nou aparat de stat, a cărui sarcină principală, în etapa actuală, este desăvârșirea construirii socialismului. Acest aparat de stat, nemai fiind situat deasupra maselor, ci dimpotrivă strâns legat de ele, nu mai poate avea interese contrare lor. În aceste condiții, problema delimitării infracțiunilor de serviciu de contravențiile disciplinare, își poate găsi o soluționare care să corespundă atât intereselor aparatului de stat cât și a oamenilor muncii.

Atât aparatul de stat cât și oamenii muncii sînt interesați ca nimeni să nu fie supus răspunderii penale pentru o contravenție disciplinară și ca nici o faptă care întrunește trăsăturile unei infracțiuni să nu fie tratată ca o simplă contravenție.

Prin urmare, atât aparatul de stat cât și oamenii muncii sînt interesați în existența unui criteriu precis de demarcație între infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare.

În încercarea de a găsi un asemenea criteriu, unii autori⁴⁾ au afirmat că, pe cînd infracțiunea de serviciu este o faptă socialmente periculoasă, contravenția disciplinară ar fi lipsită de acest caracter.

Este adevărat că, potrivit definiției materiale a infracțiunii, aceasta este, înainte de toate, o faptă socialmente periculoasă. Dar, de aici, nu putem trage concluzia, în legătură cu problema care ne interesează, că numai infracțiunea de serviciu ar fi o faptă socialmente periculoasă, contravenția disciplinară, neputînd nici un pericol pentru societate. O asemenea concluzie ne-ar pune în situația de a nu putea da un răspuns satisfăcător problemei fundamentului răspunderii disciplinare.

Susținerea că această răspundere s-ar întemeia pe încălcarea unor norme juridice⁵⁾ ne pare lipsită de consistență, deoarece, ea nu ne indică decît fundamentul formal juridic al răspunderii disciplinare, lăsînd nerezolvată problema fundamentului ei material.

După cum se știe, sancțiunea disciplinară este o formă a constringerii de stat. Ca atare, ea nu poate interveni decît atunci cînd se comite o faptă ilicită care vătămă într-o anumită măsură interesele statului și ale oamenilor muncii. Numai săvîrșirea unei asemenea fapte, care prezintă pericolozitate socială, poate justifica exercitarea constringerii de stat contra făptuitorului, pentru restabilirea ordinii de drept și pentru educarea acestuia în spiritul respectării ei.

Aceste considerente ne conduc în mod firesc la concluzia că și contravenția disciplinară este o faptă socialmente periculoasă.

Dacă acest lucru este adevărat, atunci pericolozitatea socială nu mai

4) A. M. Vasiliev (citât după A. V. Saharov, «St. și dreptul sovietic», 2/53, p. 90).

5) T. A. Lampolskaia (citât după Utevski, *op. cit.*).

poate constitui un criteriu de delimitare a infracțiunilor de serviciu de contravențiile disciplinare.

Atît infracțiunile de serviciu cît și contravențiile disciplinare fiind fapte socialmente periculoase, singurul criteriu care ne va permite ca să le delimităm va fi gradul de pericol social. Într-adevăr, contravențiile disciplinare, deși sînt periculoase pentru societate, totuși, spre deosebire de infracțiunile de serviciu, ele se caracterizează printr-un grad mai redus de pericol social. Tocmai datorită acestui fapt, în cazul comiterii unei contravenții disciplinare, nu se aplică sancțiunea penală ci sancțiunea disciplinară care este o formă mai puțin aspră a constringerii de stat.

La această concluzie justă ajung o serie de autori, atît în literatura juridică sovietică cît și în literatura noastră de specialitate⁶⁾.

De asemenea, și instanțele noastre judecătorești s-au pronunțat, în unele cauze, într-un mod similar. De pildă, tribunalul regiunii Oradea prin decizia penală nr. 212 din 21 februarie 1955 a decis că „criteriul distinctiv dintre abaterea disciplinară și infracțiunea de neglijență în serviciu este gradul de pericol social al faptei”⁷⁾.

Același punct de vedere a fost adoptat și de tribunalul regional Iași care prin decizia penală nr. 1489 din 11 aprilie 1956 a considerat că „criteriul care delimitează neglijența disciplinară de cea penală este gradul de periculozitate socială a faptei, determinat la rîndul său de împrejurările specifice ale acesteia, de urmările sale păgubitoare și de persoana făptuitorului”⁸⁾.

Adoptînd drept criteriul distinctiv dintre infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare gradul de pericol social al faptei, decretul 320/53 privitor la consiliile de judecată din întreprinderi și instituție prevede că aceste consilii „au sarcina să examineze și să sancționeze faptele săvîrșite de angajații unităților socialiste, cînd aceste fapte, neavînd gravitatea unei infracțiuni constituie contravenții”.

Prin urmare, potrivit acestui decret, atît infracțiunile de serviciu cît și contravențiile disciplinare sînt fapte socialmente periculoase, cele din urmă deosebindu-se de cele dintîi, printr-un grad mai redus de pericol social.

Adoptarea tezei generale, potrivit căreia gradul de pericol social al faptei constituie criteriul de demarcație dintre infracțiunile de serviciu și contravențiile disciplinare, nu rezolvă însă și problema de a ști, în fiecare caz concret, dacă ne aflăm în fața uneia sau a alteia dintre aceste două categorii de fapte ilicite.

Pentru aceasta este necesar ca teza generală arătată, să fie concretizată prin stabilirea unor elemente care să permită organelor judiciare de-

6) A. N. Saharov, *Infracțiunea de serviciu și abaterea disciplinară*, «Statul și dr. sovietic» 2/55, p. 90; I. V. Suboțchi: *Contrar, ad-tiv și infracțiunea de serviciu*: «Statul și dr. sov.», 5/59, p. 151; Studenikin: *Drept ad-tiv. sovietic*; B. Brauștein: *Curs de drept penal al R.P.R.*, vol. II; V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor și N. Iliescu, *Înlocuirea răspunderii penale pentru unele infracțiuni cu răspunderea administrativă sau disciplinară*, Ed. Acad. R.P.R.

7) «Legalitatea populară» 4/55, p. 364.

8) «Legalitatea populară» 11/56, p. 1352.

terminarea gradului de pericol social al fiecărei fapte concrete, în raport cu care aceasta, să fie calificată infracțiune de serviciu sau numai contravenție disciplinară.

Unii autori⁹⁾ afirmă că problema gradului de pericol social al faptei poate fi întotdeauna rezolvată numai prin luarea în considerare a obiectului vătămat. Socotim acest punct de vedere numai în parte exact, deoarece, atât infracțiunile de serviciu cât și contravențiile disciplinare vătămă același obiect.

În aceste condiții, delimitarea infracțiunilor de serviciu de contravențiile disciplinare, neputându-se face în toate cazurile, în funcție numai de obiectul lor, va fi necesar să luăm în considerare și alte elemente care contribuie la determinarea gradului de pericol social al faptei.

Astfel, va trebui să ținem seama, în primul rând, de caracterul urmărilor socialmente periculoase generate. Dacă aceste urmări vor fi lipsite de însemnătate, fapta va constitui o contravenție disciplinară, iar în caz contrar, ea va constitui o infracțiune de serviciu.

În al doilea rând, va fi necesar să ținem seama de modul în care a fost comisă fapta, deoarece, un anumit mod de săvârșire a ei, îi poate imprima un grad mai mare de pericol social. Astfel, comiterea faptei în mod repetat, va atrage calificarea ei drept infracțiune și nu contravenție disciplinară, deoarece, repetarea faptei, cu intenție sau chiar din neglijență, vădește o atitudine mai accentuat negativă a funcționarului față de îndatoririle sale de serviciu.

În al treilea rând, va fi necesar ca să luăm în considerare elementele care caracterizează atitudinea psihică cu care acționează făptuitorul. O faptă comisă din culpă este mai puțin periculoasă decât aceeași faptă săvârșită cu intenție. Pe de altă parte, gradul de pericol social al faptelor comise din culpă poate varia după felul culpei, adică după cum făptuitorul a acționat în mod ușurativ sau neglijent.

Mobilul faptei constituie, de asemenea, un element care contribuie la determinarea gradului de pericol social al acesteia. Săvârșirea faptei dintr-un interes material îl caracterizează în mod negativ pe făptuitor și accentuează periculozitatea socială a conduitei sale. De asemenea, săvârșirea faptei dintr-un interes personal poate determina calificarea ei drept infracțiune de serviciu. Într-un asemenea caz însă, considerăm că organele judiciare trebuie să facă distincție între interesele personale josnice (lăcomie, dorință de îmbogățire) și interesele personale care, fără a primi aprobarea societății, merită totuși o oarecare înțelegere din partea ei. Această, cu atât mai mult cu cât, art. 157 din codul nostru penal consideră drept circumstanță atenuantă săvârșirea faptei dintr-un anumit mobil ca: foamă, mizerie și altele asemănătoare.

În sfârșit, pentru a determina gradul de pericol social al faptei concrete, va trebui să ținem seama și de elementele care caracterizează persoana făptuitorului, întrucât, nu se poate concepe ca acestea să nu exercite influență asupra acțiunii comise de el.

9) N. I. Zagorodnicov.

Pentru a înlătura orice posibilitate de calificare greșită a încălcărilor comise de funcționari, este necesar ca toate elementele obiective și subiective care contribuie la stabilirea gradului de pericol social al încălcării, să fie prevăzute în lege, ca trăsături ale conținutului infracțiunilor de serviciu.

Preocupat de această necesitate, legiuitorul nostru a adus modificări importante legislației penale referitoare la infracțiunile de serviciu. Astfel, prin Decretul 318/1958 și Decretul 212/1960, modificând articolele 242 și 245 din codul nostru penal, legiuitorul a dat formulări mai precise infracțiunilor de neglijență și abuz în serviciu, incluzând în conținutul acestora trăsături ca: săvârșirea faptei în mod repetat, caracterul ei grav, comiterea faptei din interese materiale sau alte interese personale.

Prin includerea acestor trăsături în conținutul infracțiunilor de neglijență și abuz în serviciu, organele noastre judiciare au dobândit elemente sigure, cu ajutorul cărora ele pot rezolva, în fiecare caz concret, problema dificilă a caracterului penal sau disciplinar al unei încălcări comise de funcționari.

Trebuie precizat, însă, că simpla concordanță formală dintre încălcarea comisă și textul legii nu va fi suficientă pentru calificarea acestei încălcări drept infracțiune de serviciu. În această privință aliniatul final al art. 1 din codul nostru penal prevede că „nu constituie totuși infracțiune, fapta încredințată prin lege, dacă prin conținutul ei concret și prin condițiile în care a fost săvârșită nu prezintă pericolul social al unei infracțiuni, fiind lipsită în mod vădit de importanță“.

În consecință, o încălcare a îndatoririlor de serviciu, comisă de un funcționar, va constitui o contravenție disciplinară și nu o infracțiune, fie că nu întrunește conținutul unei infracțiuni de serviciu fie că-l întrunește în mod formal, adică prin conținutul ei concret și prin condițiile în care a fost săvârșită, nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni de serviciu.

ДОЛЖНОСТНЫЕ (СЛУЖЕБНЫЕ) ПРЕСТУПЛЕНИЯ И ДИСЦИПЛИНАРНЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЕ

Краткое содержание

Вопрос разграничения служебных преступлений от дисциплинарных правонарушений представляет особое значение с точки зрения теоретической и практической.

Единственно правильным критерием на основании которого может быть сделано это разграничение является разная степень общественной опасности этих двух категории противоправных действий; дисциплинарные правонарушения в отличие от должностных преступлений характеризуются меньшей степенью общественной опасности.

Степень общественной опасности деяния может быть установлен в каждом конкретном случае принимая во внимание элементы как то: ценность поврежденного объекта, серьезности последствий деяния, пов-

торность деяния, условия в которых оно была совершено, а мотив, цель которую преследовал правонарушитель и наконец, даже личность правонарушителя.

Пользование этими элементами обеспечивает правильную квалификацию деяния при следствии или в суде что является необходимостью для соблюдения народной законности в деятельности наших судебных органов.

L'INFRACTION DE SERVICE ET LA CONTRAVENTION DISCIPLINAIRE

Résumé

Un problème qui offre une grande importance théorique et pratique, c'est d'établir la délimitation entre les infractions de service et les contraventions disciplinaires.

Le seul critère juste, selon lequel on puisse les délimiter réside dans le degré différent de danger social que représentent ces deux catégories de faits illicites. La contravention disciplinaire est caractérisée par un degré moindre de danger social.

Le degré de danger social du fait peut être déterminé, pour chaque cas particulier et concret, en tenant compte d'éléments comme: la valeur de l'objet endommagé, la gravité des conséquences, le caractère répété du fait, les conditions dans lesquelles il a été commis, son mobile, le but poursuivi par son auteur et enfin, la personne même de l'auteur.

En utilisant ces éléments, on garantit une appréciation juste des faits poursuivis ou jugés, ce qui est conforme aux prescriptions de nos organes judiciaires qui exigent le respect de la légalité populaire.

BAZELE EDUCAȚIEI COMUNISTE. Manual. Ed. politică, Buc., 1961, 464 p.

În actualele împrejurări istorice, cînd omenirea trece printr-o perioadă de profunde transformări economico-sociale, fața lumii se schimbă radical sub acțiunea mărețelor forțe revoluționare ale contemporaneității.

Construcția desfășurată a comunismului în U.R.S.S., construirea bazelor socialismului în alte țări, epoca trecerii de la capitalism la socialism, necesită educarea omului nou, a omului cult și instruit care, prin munca lui creatoare, să influențeze toate laturile vieții sociale. Victoria socialismului și comunismului este strîns legată de transformarea conștiinței oamenilor, a concepțiilor și obiceiurilor lor.

Lucrarea *Bazele educației comuniste* reprezintă un îndrumar prețios în această muncă, tratînd problemele fundamentale referitoare la componentele educației comuniste.

Pentru cadrele didactice și toți ceilalți educatori care au în sarcina lor misiunea măreată de a forma oameni noi, tineri, cu o înaltă ținută morală și înarmați cu o concepție științifică, cunoașterea conținutului acestei lucrări reprezintă o necesitate.

Bazele educației comuniste, manual elaborat de un numeros colectiv de cercetători ai Academiei de științe sociale de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. și ai Academiei de științe pedagogice din R.S.F.S.R., tratează problemele de pe pozițiile filozofiei marxist-leniniste. În lumina acestei învățături, la baza educației stă munca, activitatea vie de transformare a naturii și societății. Deci, preocuparea principală în educația comunistă o constituie formarea atitudinii socialiste față de muncă în folosul societății, ridicarea productivității muncii pentru întreaga societate și nu pentru folosul personal.

Primul capitol, intitulat „Însemnătatea educației comuniste în construirea comunismului”, tratează sarcinile principale ale construirii comunismului. Astfel, crearea bazei tehnico-materiale a comunismului și educarea omului nou constituie cele două sarcini istorice în etapa construcției desfășurate a comunismului.

V. I. Lenin a arătat că educarea omului nou înseamnă formarea atitudinii comuniste față de muncă. Importanța crescîndă a educației comuniste este determinată nu numai de condițiile interne, ci și de cele externe.

Sarcinile fundamentale ale educației comuniste constau din: formarea concepției comuniste despre lume, transformarea normelor moralei comuniste în convingeri și reguli de conduită, formarea aptitudinilor. Toate aceste laturi sînt axate pe cerința marxist-leninistă a legăturii dintre teorie și practică.

În cap. II, „Școala în perioada construcției desfășurate a comunismului” se reliefează rolul școlii sovietice, care s-a schimbat, în funcție de perioada istorică respectivă, îmbogățindu-și conținutul. Ca urmare, în noua etapă istorică s-a impus reorganizarea sistemului de învățămînt public.

Printre măsurile principale se menționează: realizarea învățămîntului general și obligatoriu de 8 ani, școala-internat, școala cu orar prelungit și altele.

Elementul principal în reorganizarea întregului sistem de învățămînt public în U.R.S.S. îl constituie mai ales îmbinarea învățăturii cu munca productivă, utilă societății.

În cap. III, „Marxism-leninismul despre dezvoltarea multilaterală a personalității”, se precizează înțelesul dezvoltării multilaterale a personalității, arătîndu-se totodată că numai comunismul oferă condițiile necesare acestei dezvoltări prin eliberarea muncitorilor și țărănilor de exploatare economică și asuprire politică.

Dezvoltarea multilaterală presupune lichidarea deosebirilor esențiale dintre munca fizică și intelectuală, îmbinarea activității din domeniul producției materiale cu activitatea de creație spirituală și cea socială.

Formarea omului multilateral dezvoltat necesită nu numai premise materiale, sociale și organizatorice, ci și educarea lui; de aceea rolul școlii sporește considerabil.

Capitolul „Însușirea bazelor științelor și educației aptitudinilor intelectuale la elevi” începe prin critica amplă și ascutită a învățământului de cultură generală din țările capitaliste. Prin contrast cu învățământul de cultură generală din țările capitaliste, autorii scot în evidență specificul învățământului de cultură generală din U.R.S.S.

Prin acest învățământ se urmărește, în primul rând, formarea unei concepții științifice despre lume, prin predarea bazelor științelor. În acest sens, autorii aduc o precizare prețioasă a noțiunii „bazele științelor”. Prin aceasta trebuie să se înțeleagă „cele mai importante teze științifice, accesibile elevilor de o anumită vîrstă, unite între ele printr-o legătură logică. În bazele științelor sînt cuprinse faptele, noțiunile și legile fundamentale ale științelor, metodele elementare de cercetare specifice științei respective și modurile de aplicare a datelor științifice în viață, în practică” (p. 100—101).

Cap. V. „Îmbinarea învățământului cu munca productivă, principiu esențial al educației comuniste”, cuprinde date din experiența școlii sovietice cu privire la realizarea acestui principiu. Capitolul se încheie cu noile probleme pedagogice ridicate de îmbinarea învățământului cu munca productivă.

În discutarea problemei învățământului politehnic, se scot în evidență ideile clasiceilor marxism-leninismului despre acest învățământ, experiența dobîndită de școala sovietică în această privință și dezvoltarea pe această bază a teoriei învățământului politehnic, privind conținutul, organizarea și metodele acestuia. Capitolul se încheie cu precizarea raportului dintre învățământul de cultură generală politehnic și profesional.

Cap. VII. „Formarea concepției comuniste despre lume”, tratează despre însemnătatea concepției comuniste despre lume la tîmra generație, indicîndu-se căile și metodele în realizarea acestui scop.

La începutul Cap. VIII. „Educația ateistă a tineretului” se explică, în mod științific, apariția religiei, precizîndu-se apoi atitudinea P.C.U.S. și a statului sovietic față de biserică. Se subliniază poziția marxistă privind propaganda ateist-științifică, prin contrast cu ideile iluministilor, anarhistilor și oportuniștilor. Apoi, în mod amplu, se analizează formele și metodele educației ateiste, arătîndu-se că principalul mijloc al educației ateiste îl constituie asimilarea cunoștințelor predate în școală. Educația ateistă poate fi realizată în cadrul oricărei discipline.

Nu trebuie uitat că reușita educației ateiste a elevilor depinde și de activitatea desfășurată în acest sens de organizațiile de tineret și de familie.

În cap. IX. „Educația morală a tinerii generații”, după ce se arată necesitatea educării tinerii generații în spiritul moralei comuniste, se dezvăluie specificul moralei comuniste ca formă a conștiinței sociale. În continuare, după caracterizarea moralei comuniste, ea treaptă cea mai înaltă a progresului moral al omenirii, se arată, prin antiteză, esența moralei burgheze, așa cum a caracterizat-o Lenin.

Educația morală reprezintă o activitate complexă, ea urmîrind înarmarea tinerii generații cu cunoștințe care să permită formarea unei concepții științifice despre lume, formarea convingerilor și deprinderilor morale. Educația morală este un proces complex și multilateral, care se realizează în cursul învățurii, la lecții, în munca de utilitate socială, în activitatea extrașcolară, în organizațiile de tineret și în familie.

„Educația în spiritul internaționalismului proletar și al patriotismului socialist”, problema tratată în capitolul X, reprezintă o latură importantă a educației comuniste. După precizarea trăsăturilor caracteristice ale internaționalismului proletar și patriotismului socialist — ca expresie a unității sarcinilor naționale și internaționale ale clasei muncitoare și ale tuturor oamenilor muncii — autorii se opresc asupra trăsăturilor fundamentale ale internaționalismului proletar și ale patriotismului socialist în etapa actuală.

Aceste noi trăsături sînt expresia noilor condiții concret-istorice ale epocii noastre.

În indicarea mijloacelor și a metodelor educării elevilor în spiritul patriotismului și al internaționalismului proletar socialist se ține seama de particularitățile de vîrstă.

Cap. XI tratează una din cele mai actuale probleme ale școlii sovietice, „Educația în spiritul atitudinii comuniste față de muncă și față de proprietatea obștească”.

Pentru a înfăptui una din cele mai importante condiții ale trecerii la comunism — transformarea muncii în primă necesitate vitală a omului — tinăra generație trebuie educată în spiritul atitudinii comuniste față de muncă. Aceasta va permite și înfăptuirea principiului fundamental al comunismului — „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi“.

După cum arată autorii, educatorul cel mai bun în acest sens este realitatea sovietică și anume acei oameni pentru care munca a devenit o îndatorire morală. În asemenea condiții, participarea omului la producția socială permite acestuia dezvaluirea aptitudinilor creatoare și dezvoltarea lui multilaterală.

Pedagogii sovietici, pe baza definiției leniniste a muncii comuniste — muncă care se prestează fără a se conta pe remunerație, o muncă făcută din obișnuință de a munci pentru folosul general, devinută o necesitate a unui organism sănătos — au stabilit programul educării acestei calități esențiale a omului nou.

În cap. al XII-lea, „Educația estetică a tineretului“, după precizarea rolului acestei componente a educației comuniste, în dezvoltarea multilaterală a omului, constructor al comunismului, se precizează, pe baza esteticii marxist-leniniste, principiile științifice ale educației estetice (teoria marxist-leninistă a reflecției, principiul unității dintre artă și practica social-istorică, principiul partinității comuniste și al caracterului popular al artei sovietice).

În ceea ce privește educația estetică în școală, ea nu se limitează la educația prin mijloacele artei. Ea se înfăptuiește și prin atitudinea estetică față de realitate, în special prin perceperea nemijlocită a frumosului în viață, precum și prin elementele estetice introduse în viața și activitatea elevilor. Pentru realizarea acestor sarcini multiple, principiile și metodele educației estetice elaborate de Makarenko trebuie aplicate într-un mod creator în noile condiții ale școlii.

În cap. al XIII-lea, „Educația fizică parte componentă a educației comuniste“, se subliniază necesitatea acestei laturi a educației. Pe baza învățării clasice marxism-leninismului, se impune o îmbunătățire radicală a sistemului educării fizice a elevilor.

În încheierea capitolului, se arată legătura educației fizice cu celelalte laturi ale educației comuniste.

Cap. XIV se ocupă de rolul învățătorului și profesorului în educarea tinerei generații, mai ales în condițiile actuale, cind sarcinile învățământului necesită o pregătire deosebită a cadrelor didactice. Educatorul nou trebuie să renească într-o singură persoană pe profesorul practician înaintat și pe pedagogul cercetător.

În cap. XV, „Educația copiilor în familie“, după precizarea schimbărilor esențiale suferite de familie în urma transformărilor radicale determinate de revoluția socialistă, se stabilesc sarcinile acestora în educarea copiilor, precum și particularitățile educației în familie.

Ultimul capitol, intitulat „Creșterea rolului organizațiilor obștești în educația comunistă a tinerei generații“, evidențiază rolul crescând al opiniei publice în educația comunistă a copiilor și tineretului. Dacă rolul conducător în educația tineretului revine școlii, nu trebuie ignorată nici contribuția organizațiilor de tineret care, deși utilizează metode specifice, ajută la realizarea aceluiași scop — educarea omului de tip nou.

Sarcinile trasate școlii de Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. care a avut loc după apariția acestei lucrări constituie un îndrumar pentru desfășurarea activității educative în viitor, precum și o completare indispensabilă a efortului colectivului Academiei de științe sociale și a celui al Academiei de științe pedagogice din R.S.F.S.R., efort concretizat în elaborarea valoroasei lucrări analizate.

Cornelia Dimitriu

PAUL POPESCU-NEVEANU : *Tipurile de activitate necesară superioară la om*. Editura Academiei R.P.R., 1961. 112 p.

Problemele care privesc tipologia umană au frământat de multă vreme mințile gânditorilor. Încă în antichitate, Hippocrate încerca o clasificare a temperamentelor, realizând renumita împărțire în: colerici, sanguinici, flegmatici și melancolici, a cărei nomenclatură se menține și astăzi.

Totuși, studierea științifică a tipologiei umane nu s-a putut realiza decât în urma progresului psihologiei ca știință, precum și a fiziologiei sistemului nervos. În acest fel se explică deosebitul aflax a cercetărilor pe această linie, după apariția operei marelui fiziolog I. P. Pavlov și a școlii sale.

Cartea de față își propune și realizează cu succes, pe lângă o contribuție de seamă la problemele de tipologie umană și o temeinică expunere a cercetărilor efectuate de școala pavlovistă în această direcție. Autorul ne prezintă întreaga evoluție a concepției pavloviste despre tipurile de sistem nervos: ea începe cu sesizarea unor diferențe între însușirile sistemului nervos la diferite animale și prima încercare de clasificare a tipurilor (1910, P. N. Nikiforovski, elev al lui Pavlov), continuă apoi cu stabilirea însușirilor de bază ale tipului de sistem nervos și culminează cu clasificarea dată de I. P. Pavlov în 1936, în care sînt fixate trei însușiri fundamentale ale sistemului nervos: intensitatea (forța), mobilitatea și echilibrul, iar în funcție de felul cum se combină acestea, cele patru tipuri fundamentale de sistem nervos.

Remarcăm străduința autorului de a prezenta clar concepția pavlovistă despre tipul de activitate nervoasă superioară ca *genotip* și despre raportul și interdependența dintre tip, temperament și caracter. Pavlov considera că tipul exprimă însușirile cele mai generale ale sistemului nervos, că temperamentul exprimă latura dinamico-energetică uneori chiar de conținut a persoanei umane, pe cînd caracterul (fenotipul) exprimă adevăratul conținut al persoanei. În acest raport rolul dominant îl are caracterul, care realizează din tip o anumită formă temperamentală.

Comparînd datele obținute de la animale cu observațiile făcute pe om, privitoare la tipul de sistem nervos, Pavlov ajunge la concluzia că ele sînt în general asemănătoare, însă tabloul valoric al însușirilor fundamentale se schimbă: dacă la animale *forța* era însușirea cea mai importantă, la om locul ei îl iau *mobilitatea* și *echilibrul* proceselor nervoase, deoarece mediul în care se dezvoltă omul este deosebit de variabil și de complex.

Este prezentată și concepția pavlovistă despre *tipurile speciale* la om, care se bazează pe raportul dintre cele două sisteme de semnalizare, subliniindu-se valoarea și corelația ei cu clasificarea tipurilor generale.

Ca părți importante mai semnalăm cercetările efectuate de elevii lui Pavlov pentru a determina raporturile dintre tipul de sistem nervos și: glandele cu secreție internă (M. K. Petrova), activitatea organelor interne (M. A. Ușievici) etc., precum și cercetările privitoare la tipurile de activitate nervoasă superioară la om (N. I. Krasnogorski, A. G. Ivanov-Smolenski, B. M. Teplov, V. N. Miasisev etc.).

Un capitol special este consacrat de autor criticii teoriilor burgheze referitoare la tipologia umană: psihanaliza (Freud), hormisniul (Mac Dougall), frenologia (Gall), morfotipologia (Viola), psihomorfologia (Kretschmer) etc. Cu argumente științifice este demonstrată nețemeinicia și falsitatea lor.

Privind contribuția de seamă la problemele tipologiei umane trebuie să remarcăm, înainte de toate, bogatul material experimental, pe baza căruia se trag concluzii, în primul rînd și metoda variată folosită pentru cercetare, în al doilea rînd.

Metodele experimentale folosite (reacția motorie cu întărire verbală, tabelele de corectură, experimentul asociativ-verbal, biografia și observația) nu sînt noi în psihologie, însă meritul autorului este că a realizat unele modificări experimentale cu scopul de a surprinde noi aspecte ale tipului de activitate nervoasă superioară la om. Autorul și-a propus (după cum mărturisește) să verifice valabilitatea acestor metode și să facă observații noi cu privire la tipologia umană. În mare măsură ambele scopuri au fost atinse.

Prin toate modelele experimentale folosite se urmărește a se surprinde felul cum se îmbină cele 3 însușiri fundamentale ale sistemului nervos, în cazuri individuale.

Insuși Pavlov afirmase că aceste însușiri pot da naștere la încă 24 variante, în afara celor 4, fundamentale, precum și că tipuri „pure” se întîlesc foarte rar. Și în lucrarea de față se considera că există numeroase variante intermediare, îmbinarea însușirilor diferind de la individ la individ. Ceva mai mult, autorul ajunge la concluzia că există și alte însușiri fundamentale în afara celor stabilite de Pavlov. Astfel, Pavlov considera ca fiind fundamentale forța, mobilitatea și echilibrul proceselor nervoase. Autorul ajunge la concluzia că se poate vorbi nu numai despre un echilibru după intensitate, ci și despre un *echilibru după mobilitatea* proceselor nervoase. Apare, deci, o nouă variantă tipologică. Concluziile sale au fost confirmate și de rezultatele unor cercetători sovietici, fapt care demonstrează veracitatea lor. Așadar, după afirmațiile autorului, această problemă „rămîne

incă deschisă" cercetării psihologice, iar în lucrare se prevăd chiar și unele linii de perspectivă, cum ar fi: corelațiile cortico-subcortice, corelațiile cortico-hormonale ș.a.

Semnalam studiarea concomitență a celor două feluri de tipuri: generale și speciale, precum și eforturile depuse de a explica raporturile dintre ele. După cum recunoaște însuși autorul, unele afirmații au valoarea unor ipoteze, urmînd ca cercetările ulterioare să adîncească această problemă. Totuși, unele concluzii care se referă la faptul că la un anumit tip general *apare mai ușor* o anumită variantă a tipului special, prezintă foarte mult interes. Atrage atenția și analiza raportului dintre cele două sisteme de semnalizare, ca element de bază în clasificarea tipurilor speciale, care este efectuată mai ales prin experimentul asociativ-verbal. O concluzie interesantă este aceea că există deosebiri individuale chiar în cadrul aceleiași tip. Astfel, tipul artistic prezintă variații în funcție de analizatorul dominant (auditiv, vizual sau chinestezic), iar în cadrul tipului gînditor există deosebiri în funcție de corelația dintre analiză și sinteză: tip analitic, tip sintetic și tip analitico-sintetic.

Din observațiile făcute autorul trage concluzia că tipul de activitate nervoasă superioară influențează desfășurarea proceselor psihice. Prin experimentele efectuate s-au urmărit și analize de acest fel. De exemplu, prin experimentele cu tabelele de corectură se analizează particularitățile atenției în funcție de tipul de sistem nervos și, trebuie să spunem, analiza este profundă și de mare valoare psihologică.

În general datele privitoare la tipologia subiecților cercetați, obținute prin experimente diferite, coincid, ceea ce demonstrează utilitatea metodelor folosite. Deosebirile care apar nu exprimă contradicții nete și nici nu se referă la gradul în care se exprimă o însușire, vizînd diferențieri de detaliu, care țin mai ales de specificul metodei.

Totuși, pentru aprofundarea cercetării științifice a temperamentului se impune modificarea și îmbunătățirea metodelor folosite. Autorul conchide că aceasta se poate realiza, iar stabilirea cu precizie a temperamentelor va merge pînă la exprimarea lor în raporturi cifrice, fapt ce va prileji analize fine și de mare precizie.

Privită în ansamblu, lucrarea tov. Paul Popescu-Nevcanu ne apare ca o realizare de cîrtă valoare, ca o contribuție de seamă a psihologiei romînești la studiul psihologic al omului. Ea este de un real folos psihologilor, pedagogilor, medicilor și fiziologilor, atît în activitatea lor teoretică cît și în cea practică și de aceea considerăm că ea nu trebuie să lipsească din biblioteca nici unui specialist.

T. Prună

Г. М. СВЕРДЛОВ — Семейное право европейских стран народной демократий
(*Dreptul de familie al țărilor de democrație populară din Europa*), Moscova, 1961, 223 p.

Lucrarea își propune ca, pe baza unei ample documentări asupra dreptului de familie din țările de democrație populară să realizeze o operă de sinteză, care, punînd în evidență unitatea principiilor fundamentale ale dreptului familiei din toate țările de democrație populară, din Europa, să releve, în același timp, particularitățile pe care legislația privitoare la relațiile de familie le prezintă în fiecare dintre aceste țări.

Trebuie să remarcăm că documentarea se bazează, atît pe texte legislative și alte acte normative în materie, pe practica și literatura juridică de specialitate, foarte recentă, cît și pe informații furnizate de către Instituțiile de cercetări juridice din unele țări. Cu alte cuvinte, autorul și-a luat toate măsurile pentru a avea informații cît mai exacte asupra aplicării dreptului familiei, în țările respective.

Cartea cuprinde un prim capitol în care, într-un scurt istoric al legislației cu privire la relațiile de familie, se arată transformarea revoluționară a legislației, ca o consecință a eliberării acestor țări de sub jugul fascismului. În toate aceste țări s-a edictat o nouă legislație, care a luat cel mai adesea forma de *coduri* ale familiei, sau de legi speciale. Numai în Republica Democrată Germană, proiectul de cod al familiei, elaborat în 1954, nu a devenit încă lege, iar relațiile de familie sînt cîrmuite de legi speciale sau hotărîri ale Consiliului de miniștri care, de fapt, reproduc părțile respective din proiectul de cod al familiei. Demn de reținut este faptul că legislația privitoare la familie, în Republica Populară Polonă și în Republica Socialistă Cehoslovacă a fost elaborată în strînsă colaborare, de către o comisie de colaborare juridică polono-cehoslovacă. „Condiții analoge

de viață în ambele republici au permis să rezolvăm în comun problemele căsătoriei și familiei" — arată raportul ministrului Justiției cehoslovace la proiectul de lege asupra dreptului familiei din 7 decembrie 1949.

Autorul relevă, așa cum de altfel se arată și în literatura juridică a țărilor respective, că în toate aceste țări s-a edificat un drept principal nou, ca o ramură distinctă a dreptului unitar socialist. La elaborarea noii legislații de un prețios ajutor a fost exemplul legislației sovietice, verificată prin practica orînduirii socialiste de cîteva decenii.

Un capitol este intitulat *Noțiunea, forma și modul de încheiere a căsătoriei*.

Căsătoria este considerată în toate legislațiile studiate ca o uniune pe viață, între un bărbat și o femeie, liber consimțită, fundamentată pe deplină egalitate în drepturi dintre soți și încheiată în fața delegatului de stare civilă, cu scopul de a întemeia o familie.

Legislațiile țărilor de democrație populară nu diferă cît privește trăsăturile esențiale ale căsătoriei. Se precizează, în mod deosebit, scopul încheierii căsătoriei și anume acela de-a întemeia o familie, marcînd astfel deosebirea esențială față de căsătoria burgheză, care, dominată de relațiile de proprietate privată, nu-și propune un atare scop și nici definițiile autorilor burghezi nu cuprind un atare țel al căsătoriei.

Se relevă, de asemenea, importanța încheierii căsătoriei în fața delegatului de stare civilă, a caracterului său civil, laic, precum și caracterul solemn al acesteia. În legislația bulgară, întocmai ca în dreptul sovietic, înregistrarea căsătoriei are un efect constitutiv, în sensul că numai prin înregistrare și din momentul înregistrării, căsătoria se consideră încheiată. În celelalte legislații, întocmai ca și în dreptul nostru, înregistrarea căsătoriei nu are efect constitutiv, ci constituie unul din momentele importante ale procedurii de încheiere a căsătoriei și un mijloc de probă al acesteia; în toate aceste legislații efectele căsătoriei sînt legate de „încheierea” căsătoriei și nu de înregistrarea acesteia.

Dintre toate legislațiile, numai cea poloneză și cea cehoslovacă prevede căsătoria prin procură; pentru motive tencinice tribunalul poate admite ca declarația de căsătorie să fie făcută de un mandatar, care va trebui să aibă un mandat scris, semnat și legalizat, cu indicarea persoanei cu care urmează să se căsătorească.

Capitolul III se referă la *condițiile intrării în căsătorie și nulitatea căsătoriei*. Printre condițiile de fond ale căsătoriei se află, în prim rînd, *vîrsta* matrimonială care este fixată, în toate celelalte legislații, afară de cea romînă, la 18 ani, atît pentru bărbat, cît și pentru femei. Uneori aceasta se arată, în mod indirect, dispunîndu-se că se interzice căsătoria *minorului* (legislația poloneză, cehoslovacă, ungară). Cu excepția legislației R.D. Germane există, în toate legislațiile posibilitatea unei dispense de vîrstă, dar, spre deosebire de legea noastră, în celelalte legislații se admite dispensă atît pentru bărbat, cît și pentru femeie: în timp ce în unele legislații se acordă dispensă pentru un, doi ani (legislația poloneză și cehoslovacă), în celelalte legislații nu se fixează nici o limită de vîrstă, sub care nu se poate da dispensă pentru căsătorie. Cît privește autoritatea care acordă dispensa, uneori organele locale ale puterii, întocmai ca în dreptul nostru, sînt chemate să acorde dispense, în alte țări, autoritatea tutelară sau instanța judecătorească.

Practica țărilor de democrație populară arată că sînt din ce în ce mai puține cereri de dispensă de vîrstă la căsătorie. Aceasta se explică prin condițiile de viață create în aceste țări și a ridicării nivelului conduitei sociale, în virtutea căreia tinerii se decid să intre în căsătorie numai după o matură pregătire pentru viață, conștienți de răspunderile pe care și le asumă și după o serioasă confruntare a sentimentelor lor reciproce cu sentimentul datoriei de soți și viitori părinți.

Cu privire la condițiile în care poate fi invocată nulitatea pentru neîndeplinirea condiției de vîrstă, există unele diferențe în legislațiile țărilor de democrație populară. În unele legislații nulitatea căsătoriei nu mai poate fi invocată, dacă, între timp soțul respectiv a împlinit vîrsta legală (legea poloneză și cea cehoslovacă), ori au trecut 6 luni de cînd acesta a împlinit majoratul (legislația bulgară și ungară), sau femeia a născut (legea romînă), ori numai a rămas însărcinată (legea romînă, bulgară, cehoslovacă și poloneză).

Încălcarea principiului monogamiei este sancționată în legislațiile cu nulitatea absolută. În situația în care un soț este declarat mort și celălalt se recăsătorește, iar ulterior reapare cel ce fusese declarat mort, atunci unele legislații prevăd că numai căsătoria de a doua rămîne valabilă (legislația bulgară, cehoslovacă, poloneză și cea romînă).

Rudenă, ca impediment la căsătorie este prevăzută în toate legislațiile, dar întinderea ei diferă. În toate legislațiile este interzisă căsătoria între rude în linie dreaptă, la infinit și între rude colaterale de gradul al doilea. În alte legislații căsătoria este împiedicată între rude colaterale până la gradul al patrulea, ori între afini, dar această interdicție este atenuată fie prin acordarea de dispense, fie prin faptul că o atare rudenie ori afinitate constituie numai un impediment prohibitiv la căsătorie. Situația este aceeași, în unele legislații cu privire la impedimentul rezultând din înfiere.

În toate cazurile, în toate legislațiile considerate, constituie impediment la căsătorie atât rudenă din căsătorie, cât și cea din afara căsătoriei.

În toate legislațiile se prevăd dispoziții menite să asigure manifestarea unui consimțământ liber la căsătorie. În acest scop este interzisă căsătoria unui alienat mintal sau debil mintal. Această interdicție răspunde însă, nu numai cerinței unui consimțământ liber, conștient, ci și unor considerații de ordin biologic.

Cît privește viciile de consimțământ, în afară de legea română, numai cea bulgară conține dispoziții speciale, reținând ca viciu al voinței la căsătorie numai violența. În literatura juridică a unor țări socialiste (Polonia, Ungaria) se susține că viciile de consimțământ trebuie să fie luate în considerație nu drept cauze de nulitate a căsătoriei, ci numai ca motive de divorț, în măsura în care duc, în adevăr, la destrămarea căsătoriei.

Capitolul IV se referă la *desfacerea căsătoriei* — divorțul. Din legislația țărilor de democrație populară, așa cum se reflectă aceasta în literatura și în practica judecătorească rezultă că acestea nu cunosc sistemul formalist al cauzelor de divorț, potrivit căreia desfacerea căsătoriei putea fi pronunțată numai pentru anumite cauze, limitativ determinate de lege, ci au adoptat un sistem în virtutea căruia legea fixează numai un criteriu general pe baza căruia divorțul se pronunță numai atunci cînd continuarea căsătoriei a devenit cu neputință.

Nici una din aceste legislații nu reține culpa unuia dintre soți drept temei pentru desfacerea căsătoriei. Culpa este desigur luată în considerație, sub mai multe aspecte. Astfel, în unele legislații vina unuia dintre soți în provocarea cauzelor de divorț, constituie temei pentru respingerea cererii de divorț, dacă motivele de divorț se datoresc vinei exclusive a reclamantului, iar celălalt soț nevinovat stăruie pentru menținerea căsătoriei (legislația cehoslovacă, poloneză și bulgară). Culpa unuia dintre soți are de asemenea importanță pe terenul efectelor divorțului de pildă cu privire la obligația de întreținere, în sensul că soțul vinovat de divorț nu mai are drept la întreținere din partea soțului nevinovat (legislația poloneză, cehoslovacă, ungară) sau are acest drept tărmurit în timp (legea română). Tot astfel vina unuia dintre soți este luată în considerație, cu ocazia împărțirii bunurilor comune, în sensul că soțul vinovat poate fi lipsit total sau parțial de partea sa din bunurile comune (legislația cehoslovacă și cea poloneză).

În sfîrșit a determina care dintre soți este vinovat de divorț are o deosebită importanță de ordin moral-educativ, deoarece în acest mod se exprimă blamul societății față de soțul vinovat de destrămarea căsătoriei prin comportarea sa vinovată. De aceea unele legislații prevăd că în hotărîrea judecătorească prin care se pronunță divorțul trebuie să se arate care dintre soți este vinovat (dreptul cehoslovac și polonez).

În toate legislațiile țărilor de democrație populară din Europa, nu este admis divorțul prin consimțământ mutual, deoarece el ar contraveni principiului stabilității căsătoriei. În anumite condiții, după eliberare, acest sistem de divorț a avut desigur un rol eliberator, pentru soții căsătorii în condițiile legislației burghezo-moșieresti ori fasciste. În faza actuală de dezvoltare a țărilor respective el nu-și mai are rațiunea de existență.

Cu privire la efectele divorțului există oarecare deosebiri în legislațiile la care se referă autorul. Astfel, în general se admite că, după divorț, soțul care, prin căsătorie, luase numele de familie al celuilalt soț, va putea să-l poarte și după desfacerea căsătoriei, fără consimțământul acestuia din urmă (legislația cehoslovacă și poloneză) sau numai cu acest consimțământ (legea bulgară); uneori acest drept este condiționat de purtarea demnă a soțului care vrea să continue a purta numele celuilalt soț (legea ungară).

Cu privire la bunurile soților, unele legislații prevăd că, la desfacerea căsătoriei acestea se împart în părți egale (legislația Republicii Democrate Germane și practica ungară), pentru că în alte legislații să se prevadă că împărțirea bunurilor comune se va face în raport cu contribuția fiecăruia dintre soți la dobîndirea lor (legea bulgară și cea română); în sfîrșit, unele legislații prevăd că la împărțirea bunurilor comune se va ține

seama și de culpa unuia dintre soți în provocarea divorțului, iar în caz de culpă comună, în raport cu contribuția fiecăruia dintre soți la dobândirea lor (dreptul polonez și cehoslovac).

În toate legislațiile se arată că, în determinarea efectelor căsătoriei se pleacă de la principiul fundamental al deplinei egalități în drepturi dintre bărbat și femeie. Soții decid, de comun acord, asupra alegerii domiciliului, care este în principiu, comun. Pentru motive temeinice soții pot locui și separat. Iar cît privește dreptul soților de a-și alege profesiunea, acesta decurge atît de firese din principiul deplinei egalități în drepturi dintre soți, încît nici nu-i nevoie să mai fie menționat. El este totuși menționat în unele legislații prin indicarea că pentru executarea profesiei sau alegera locului de muncă nici unul dintre soți nu are nevoie de consimțămîntul celuilalt (legea cehoslovacă, poloneză, bulgară și cea a Republicii Democrate Germane).

Cu privire la nume toate legislațiile prevăd că oricare dintre soți are dreptul să-și păstreze numele pe care l-a purtat mai înainte de căsătorie ori să renunțe la el. Soții, de comun acord, pot decide să poarte un nume comun care poate fi, aștî numele bărbatului, cît și numele femeii. Așadar dacă femeia poartă numele bărbatului, acesta este rezultatul acordului dintre soți.

Cu privire la bunurile soților, legislațiile considerate se referă la „bunuri comune” și nu la „proprietate comună”, cu toate consecințele juridice care decurg din aceasta. Regimul legal al bunurilor soților este comunitatea de bunuri, cu excluderea oricărui regim convențional. Unele legislații permit ca soții, prin convenție, să stabilească un volum mai mare ori mai mic al comunității (dreptul polonez și cehoslovac). Iar potrivit legislației R. D. Germane soții au dreptul ca la dobîndirea unui bun să decidă, de comun acord, dacă acesta va fi considerat bun comun.

Legea bulgară prezintă o situație specială, în sensul că pe timpul căsătoriei bunurile soților se află sub regimul separației, dar la desfacerea căsătoriei, acestea se împart între soți potrivit contribuției lor la dobîndirea bunurilor. De aceea practica Tribunalului Suprem a decis: că „legea consideră că bunurile agonisite de către soți în timpul căsătoriei sînt bunuri comune”.

În sfîrșit demn de reținut este faptul că în toate țările, chiar în lipsa unei dispoziții speciale, dar în virtutea principiilor fundamentale ale dreptului familiei și a regulilor de conviețuire socialistă, munca femeii în gospodărie și pentru creșterea copiilor este considerată ca avînd aceeași utilitate socială ca și munca în producție și se bucură de aceeași prețuire. De aceea, munca femeii în gospodărie este considerată ca o contribuție la dobîndirea bunurilor comune.

În toate legislațiile se prevede că obligația de întreținere, între soții divorțați durează un anumit timp după desfacerea căsătoriei și pînă la recăsătorirea soțului beneficiar (3 ani în dreptul bulgar, 5 ani în legislația poloneză). Iar după cum am văzut mai sus, în unele legislații dreptul la întreținere există numai în favoarea soțului nevinovat de divorț.

Capitolul VI se referă la relațiile dintre părinți și copii. În primul rînd se arată modul în care se stabilește filiația. Cît privește filiația față de tată, se face distincția între stabilirea filiației copilului din căsătorie și a celui din afara căsătoriei.

Cu privire la stabilirea filiației din căsătorie, toate legislațiile prevăd că în privința filiației față de tată există o prezumție de paternitate care poate fi răsturnată atunci cînd se stabilește că este cu neputință ca soțul mamei să fie tatăl copilului. În unele legislații această prezumție se bazează pe faptul concepției copilului în timpul căsătoriei și drept urmare se permite contestarea acesteia, atunci cînd copilul s-a născut la mai puțin de 180 zile de la încheierea căsătoriei (legea poloneză și cehoslovacă). Dar și în aceste legislații ca și în toate celelalte există posibilitatea răsturnării prezumției de paternitate prin acțiunea în tăgăduirea paternității pe care o poate intenta numai tatăl (legea română și bulgară). Unele legislații prevăd însă că acest drept îl are și copilul precum și mama acestuia.

Filiația din afara căsătoriei față de tată se stabilește prin recunoaștere sau prin hotărîre judecătorească, existînd în privința aceasta unele deosebiri în legislațiile țărilor considerate. Uneori pentru recunoașterea unui copil de către tată este necesar și consimțămîntul copilului, dacă are vîrsta de 16 ani, ori al autorității tutelare (legea ungară). Legislațiile unor țări (Polonia, Cehoslovacia) prevăd posibilitatea recunoașterii copilului prin testament, întocmai ca în legea noastră.

În sfârșit unele legislații prevăd o prezumție de paternitate în favoarea copilului din afara căsătoriei, rezultată din conviețuirea mamei cu pretinsul tată la epoca concepțiunii.

În privința relațiilor dintre părinți și copii toate legislațiile prevăd ocrotirea minorului de către părinți, elădită pe principiul deplinei egalități în drepturi dintre aceștia și pe deosebita ocrotire a intereselor copiilor minori. Orice măsură cu privire la copii se ia de către părinți, împreună ori de comun acord. Ultimul capitol se referă la *infierie*. Esența infierii este aceeași în toate legislațiile considerate și anume de a stabili raporturi identice cu acelea care există între părinți și copii. Un principiu fundamental al infierii este că ea se face numai în interesul infiatului.

Lucrarea se ocupă apoi de efectele infierii precum și de încetarea acesteia, relevind, cât privește încetarea infierii unele deosebiri între legislațiile țărilor considerate.

După cum se vede din această scurtă prezentare, lucrarea prof. G. M. Sverdlov constituie un studiu de drept comparat al legislațiilor țărilor de democrație populară din Europa așa cum se reflectă acestea în practica respectivă și în literatură. Incontestabil că interesul unui asemenea studiu depășește cadrul oamenilor de știință, de specialitate, deoarece modul cum sînt reglementate relațiile de familie prezintă interes pentru toți cetățenii.

Tudor R. Popescu

CRESTOMATIE PENTRU STUDIUL ISTORIEI STATULUI ȘI DREPTULUI R.P.R.

Vol. I (*Descompunerea orînduirii comunei primitive și sclavagismul*) de Vl. Hanga, București, E.S.P.L.E.J., 1955, 272 p. + 12 pl.; vol. II (*Feudalismul I*) de St. Păscu și Vl. Hanga, București, Editura științifică, 1958, 371 p. + 42 fig.

Crestomafia pentru studiul istoriei statului și dreptului R.P.R. este o lucrare al cărei interes, nu numai pentru istorici și juriști, dar chiar pentru un cerc mai larg de cititori, nu poate fi îndeajuns subliniat. Crestomafia pune la îndemina tuturor, într-o prezentare sistematică, o bogată culegere de texte însoțite de aparatul critic strict necesar și de ample notițe explicative.

Numeroase dificultăți au stat în fața autorilor. Uneori izvoarele privind direct țara noastră erau insuficiente: acesta este cazul pentru dreptul sclavagist în Dacia. Altorii, pentru a da o imagine cât mai completă a sistemului de drept aplicat, au recurs la textele juriconsulturilor romani. Pentru unele perioade, izvoarele privind statul și dreptul pe teritoriul țărilor noastre sînt destul de numeroase (feudalismul dezvoltat), împrejurare care pune în fața autorilor problema unei selecții după criterii juste. Prin însăși natură lor, documentele furnizează date incomplete sau aparent contradictorii, de multe ori, care nu pot fi înțelese decît în lumina ansamblului cunoștințelor noastre despre fenomenele sociale studiate. Din această cauză, trebuie să subliniem necesitatea noțiunilor explicative adăugate paragrafelor și a introducărilor la principalele diviziuni ale lucrării. Acestea sînt utile, nu fiindcă lipsește un manual de istorie a statului și dreptului R.P.R., așa cum arată autorii, dar chiar în cazul cînd un astfel de manual ar exista. Este drept însă că în modul cum sînt redactate notițele explicative și introducărilor la principalele diviziuni, se poate deduce intenția autorilor de a pune la dispoziția cercului de persoane cărora li se adresează în primul rînd *Crestomafia* noțiunile juridice indispensabile pentru a putea utiliza documentele. Scopul acesta a fost atins. Am sugera, pentru o ediție viitoare, ca notițele explicative să întregască, acolo unde este cazul, datele incomplete sau neprecise ale textului cu rezultatele obținute de știința istoriei. Ar fi util de asemenea, acolo unde este posibil, indicarea literaturii sau a celor mai importante lucrări pentru fiecare problemă (feudalismul).

O altă dificultate pe care autorii au rezolvat-o în mod fericit era repartizarea textelor între diferitele secțiuni, ținînd seama de caracterul lor complex.

În merit de seamă al lucrării îl constituie faptul că pentru prima dată în țara noastră izvoarele privind istoria statului și a dreptului sînt sistematizate după criterii științifice: concepția materialist-istorică a stat la baza întocmirii *Crestomafiei* și a interpretării materialului adunat.

Primul volum al *Crestomației* cuprinde 2 părți: prima parte este consacrată izvoarelor privind descompunerea orînduirii comunei primitive pe teritoriul țării noastre și organizării cetăților grecești din Dobrogea; partea a II-a privește statul și dreptul sclavagist în Dacia.

Izvoarele din prima parte sînt grupate în paragrafe relativ la teritoriul, viața și obiceiurile triburilor de sciți și dacii, la diferențierile sociale, organizarea politică, religioasă, la aspecte ale vieții sociale.

Despre o prezență efectivă a sciților la Dunăre nu se poate vorbi decît din secolul al IV-lea î.e.n. Geții și dacii ocupau cursul mijlociu și inferior al Dunării, pe ambele maluri, așa cum arată Strabo, confirmat de cercetările arheologice moderne. Cu Buerebista și urmașii săi se poate vorbi despre un stat începător dac. Textele prezentate în această ordine de idei, sînt de o valoare inegală. Prezintă însă un deosebit interes observația lui Strabo (*Geographia*, VII, 3, 11), care se referă la un moment semnificativ pentru încheierea statului începător dac. Cînd s-a făcut simțită necesitatea unui element ideologic care să asigure coeziunea uniunii de triburi, religia a fost folosită pentru a întări puterea insuficient consolidată a regilor. Credința introdusă de Zalmoxe și urmașii săi, venea să înlocuiască zeii tribali diverși, numeroși, expresie a particularismului local și piedică în calea unificării. Trebuie subliniat în mod deosebit spiritul critic ascuțit, discernămintul subtil cu care apreciază scriitorul antic evenimentele relate. Regele a „văzut” că oamenii se supun mai ușor poruncilor sale decît înainte, crezîndu-le date după sfatul zeilor”, spune Strabon.

Partea a II-a a primului volum cuprinde izvoarele privind orînduirea sclavagistă pe teritoriul țării noastre. Materialul este împărțit în 2 secțiuni: statul (1) și dreptul sclavagist (2). Pentru această perioadă izvoarele sînt mai abundente și autorul a făcut selecția cuvenită. Se prezintă inscripții și extrase din autori vechi relativ la epoca lui Decebal, la cauzele cuceririi romane, războaiele daco-romane, întinderea Daciei romane, populațiile băștinașe, colonizare, clasele sociale și lupta de clasă, organizarea administrativă, adunările provinciale, statul orășenesc și magistratii, satele și organizarea militară și financiară a provinciei.

Interesul pe care-l prezintă aceste texte este cu totul deosebit. Din numeroasele probleme pe care le ridică, nu vom releva decît una, dat fiind cadrul restrîns și scopul prezentării de față. O inscripție din Histria, descoperită ceva mai de mult (1934), cuprinde plîngerea locuitorilor satului Dagis către guvernatorul Iulius Severus. Aceștia, împovărați peste măsură cu prestații și corvezi, roagă guvernatorul să ia măsuri de ușurare. După cum arată ei, într-un caz asemănător, locuitorii din satul Laicos Pyrgos s-au adresat guvernatorului de atunci — Antonius Hiberus — care i-a ajutat. Ei cer lui Iulius Severus un ordin asemănător, deoarece altfel s-ar găsi în situația de a părăsi satul. Textul ilustrează una din formele obișnuite pe care le îmbrăcau în imperiu contradicțiile sociale (Iorgu Stoian, *O inscripție inedită din Histria*, în *Studii și Cercetări de Istorie veche*, 2, 1951, p. 137). Un număr destul de mare de inscripții din toate provinciile imperiului, printre care cele mai cunoscute sînt acele din Henchir-Mettich și Ain-Ouassel (Girard, *Textes*, 1923, p. 875—881), conțin proteste ale populației exploatare împotriva conducătorilor în subordine. Spre deosebire de inscripțiile din Henchir-Mettich și altele de felul ei, aceasta se referă la prestații datorite statului (*munera*) și nu la relațiile dintre arendașul unui domeniu imperial și colonii săi (cf. rescriptul lui Gordian la plîngerea locuitorilor din Scaptopara din anul 238). Regretăm lipsa inscripțiilor privind relațiile posesorilor de moșii cu colonii respective, în Dacia romană.

Secțiunea a II-a este consacrată dreptului sclavagist în Dacia. Aici izvoarele erau, sau prea numeroase, dacă se foloseau toate textele cunoscute, sau prea puține, dacă ne refeream exclusiv la documentele găsite în Dacia (tablitele cerate). Selecția făcută de autori este cea mai potrivită.

Precedate de o notiță introductivă, textele sînt prezentate în 4 paragrafe privind dreptul provincial roman și dreptul peregrin. (1) edictul împăratului Caracalla (2), dreptul aplicat cetățenilor romani în Dacia (3), tablitele cerate (4). Textele prezentate aici ridică numeroase probleme, din care ne vom măgini să semnalăm problema introducerii dreptului roman în Dacia.

Transformarea Daciei în provincie romană, integrarea ei în economia imperiului, a avut drept consecință dezvoltarea economiei și a schimbului. Pentru reglementarea noilor raporturi, vechile cutume erau cu totul insuficiente. Dimpotrivă, dreptul roman, ca drept

elaborat pentru nevoile unei societăți producătoare de mărfuri, satisfăcea deplin cerințele create de noile relații. În mod incontestabil peregrinii din Dacia foloseau dreptul roman, dar nu numai acea parte accesibilă peregrinilor (instituțiile lui *ius gentium*), ci chiar dreptul quiritar rezervat exclusiv cetățenilor (*mancipatio*, spre exemplu). Dacă răspîndirea rapidă a dreptului roman (*ius gentium*) în Dacia se poate explica în general prin împrejurarea că instituțiile lui exprimau relațiile sociale care se dezvoltau aici după cucerirea romană, rămîne totuși de explicat folosirea de către peregrini a unor instituții de drept quiritar. S-a invocat de unii prestigiul formelor romane (Baltariu Al., *Tripticele din Transilvania*, 1930, p. 12). După noi, utilizarea unor acte ale dreptului quiritar în relațiile dintre peregrini se datorește împrejurării că aceștia întrebuițau formulele de acte juridice redactate conform dreptului roman și pentru uzul cetățenilor. Aceste formulele aveau circulație în tot imperiul (mai mică într-o oarecare măsură în Grecia și Egipt). Practica formularelor de acte juridice este străveche la Roma. Ea se leagă probabil în primul rînd de formalismul accentuat al vechiului drept roman (dreptul quiritar). Una din activitățile de competență ale jurisconsulților romani consta în asistarea părților la încheierea actelor juridice (*causae*). Ni s-au păstrat formulele din diferite epoci ale dreptului roman din care rezultă că ele urmau cu fidelitate principiile elaborate de jurisconsulții romani. Se poate face o apropiere instructivă între textele din tăblițele cerate și unele formule descoperite în alte părți ale imperiului și câteva texte ale jurisconsulților romani, cuprinse în Digeste. Formularele au constituit una din căile neoficiale cele mai importante a răspîndirii dreptului roman în imperiu. Confruntate cu cele descoperite în alte părți ale imperiului, actele din Dacia confirmă rolul de seamă al practicii de redactare a actelor în răspîndirea dreptului roman. Formularele fac legătura între știința dreptului și practică și explică pătrunderea dreptului roman pînă dincolo de granițele imperiului și persistența lui de-a lungul secolelor, mult după căderea imperiului roman de apus.

Spre deosebire de dreptul romano-bizantin — care deja înainte de Justinian era un drept rupt în mare măsură de realitate, un drept savant, pe cînd în practică se aplica un drept cutumiar rudimentar — dreptul roman din epoca clasică a fost totdeauna strîns legat de practică, umînd, în măsura în care lucrul acesta era posibil într-un drept și selavagist și cutumiar, destul de aproape nevoile clasei dominante determinate de condițiile clasei vieții materiale.

Volumul al II-lea al *Crestomației* cuprinde texte referitoare la începuturile îndepărtate ale feudalismului, la perioada feudalismului timpuriu și dezvoltat pînă la 1600.

Pentru prima perioadă (începuturile îndepărtate ale feudalismului), izvoarele sînt grupate în paragrafe care tratează legăturile romînilor cu alte popoare care au avut o dominație vremelnică pe teritoriul țării noastre: popoarele germanice (I), hunice (II), slave (III), avarii (IV), bulgarii (V), ungurii (VI), pecenegii (VII), cumanii (VIII). Două paragrafe sînt rezervate izvoarelor privind populația băstîneasă din Transilvania în secolul al X-lea și populația Moldovei și a Țării Românești în secolele al XII-lea și al XIII-lea (VII și X).

Lectura izvoarelor privitoare la perioada prefendală nu reușește să ne dea o imagine completă despre viața populațiilor locale fapt ce ține în întregime de caracterul izvoarelor, puțin numeroase și lipsite de precizia necesară.

Eliberarea Daciei este însoțită de prăbusirea orînduirii selavagiste. Afară de rolul pozitiv pe care l-au avut în înlăturarea exploatarei selavagiste, migrațiile au frînat timp de secole de-a rîndul dezvoltarea economică și socială a populației locale. Aceasta trăia în obște, comunități sătești ale căror legături cu formațiile politice voievodale se reduceau la prestații în natură și serviciu militar. Oștile diferitelor popoare migratoare care au locuit vremelnice pe teritoriul țării noastre au avut probabil și trupe de valahi (vol. II, p. 54—55, dec. 46 și 47).

Perioada feudală este ilustrată de numeroase izvoare romîne și străine: informațiile sînt din ce în ce mai abundente, așa încît pe măsura ce ne apropiem de 1600, data la care se oprește crestomația, documentele ne permit să reconstituim mai bine organizarea de stat și principiile trăsături ale instituțiilor juridice.

Pentru perioada feudalismului timpuriu și dezvoltat (secolul al X-lea — 1600), autorii au folosit diviziunea în stat și drept.

În secțiunea „stat“, izvoarele au fost grupate în următoarele paragrafe: organizația socială (I), lupta de clasă (II), organele centrale și locale (III), organizația fiscală (IV), organizația bisericească (V), organizarea armatei (VI), relațiile cu alte state (VII).

Secțiunea consacrată dreptului cuprinde paragrafe privind izvoarele (I), proprietatea (II), imunitățile (III), obligațiile (IV), persoanele și familia (V), moștenirea (VI), dreptul penal (VII), organele judecătorești și procedura (VIII). Problemele pe care le ridică textele incluse în culegere, cit și observațiile pe care le sugerează alcătuirea lucrării sînt foarte numeroase. Ne mărginim să indicăm cîteva:

a) Volumul al II-lea al *Crestomației* prezintă izvoarele studiului istoriei statului și dreptului în Moldova, Țara Românească și Transilvania de la retragerea stăpînirii romane pînă în secolul al XVI-lea. Este o perioadă destul de lungă, în care timp organizarea statului și dreptului s-au cunoscut o transformare neîncetată. O sarcină grea stătea în fața autorilor: ci trebuiau să reușească să înfățișeze (acolo unde este posibil) cu ajutorul celor mai potrivite texte (și de acum textele sînt din ce în ce mai abundente) schimbările succesive pe care le-au suferit în curs de mai multe sute de ani organizarea de stat și dreptul în aceste țări. La aceasta se putea ajunge folosindu-se atît sistemul de note introductive la diferitele secțiuni (în care se putea indica momentul cînd o instituție dispărea sau nu se mai întîlnește în acte), cit și o judicioasă alegere a textelor prin care să se înfățișeze evoluția instituției marcîndu-se principalele ei etape de dezvoltare. În forma prezentă rezultă uneori impresia că instituțiile ilustrate cu texte n-au cunoscut o dezvoltare sensibilă de-a lungul secolelor la care se referă lucrarea.

b) O altă observație cu caracter general, dar care se referă îndeosebi la perioada feudală pentru care izvoarele sînt mai abundente și deci permit o triere mai severă a lor în raport cu scopurile urmărite: la o viitoare ediție a lucrării, am sugera autorilor să selecționeze din masa de texte de care dispun pe cele mai semnificative pentru ordinea de idei pe care o ilustrează.

Problemele pe care le ridică textele și pe care autorii le rezolvă în măsura în care le permit dimensiunile și scopurile lucrării, în introducere sau în notele introductive la diversele paragrafe, sînt prea numeroase pentru a putea fi analizate sau măcar expuse. Vom semnală numai cîteva din observațiile pe care ni le sugerează textele.

Autorii subliniază pe drept cuvînt trăsăturile identice ale orînduirii feudale, ale organizării de stat și ale dreptului în cele trei țări romîne în perioada la care ne referim (vol. II, p. 19). Nu este mai puțin adevărat însă că lectura izvoarelor ne arată că nu putem neglija nici celălalt aspect, dacă ținem să avem o imagine fidelă a epocii. Există trăsături proprii statului și dreptului în Moldova și Țara Românească, care provin din condițiile economice diferite, din particularitățile dezvoltării istorice și care se pot întîlni în orînduirea socială, organizarea de stat, în drept. Astfel, în Moldova — și într-o măsură mai mică în Țara Românească — nu se poate vorbi despre autoritate de lucru judecat. Instituție deosebit de necesară pe o anumită treaptă de dezvoltare a economiei și schimbului — introducerea ei a fost încercată în Țările Romîne, dar fără rezultate apreciabile. (vol. II, p. 718). Lipsa autorității de lucru judecat ducea la instabilitatea situațiilor juridice și lovea în interesele clasei dominante. Dar condițiile proprii în care s-a dezvoltat puterea de stat în aceste țări, n-au permis lucrul acesta.

O altă problemă la care am vrea să ne oprim este poziția dreptului cutumiar față de cel scris. Tradiția amintește despre o timpurie introducere a dreptului romano-bizantin — sub forma *Basilicalelor* — în Moldova (vol. II, p. 441, nr. 772). Chiar dacă evenimentul ar fi avut loc, el n-ar fi putut avea nici o consecință pentru dezvoltarea dreptului cutumiar în secolele care au urmat. *Basilicalele* constituiau o legislație cu mult prea avansată pentru nivelul de dezvoltare a economiei țării în acea epocă (secolul al XIV-lea).

Pe de altă parte, este imposibil să nu observăm că instituțiile dreptului civil, așa cum rezultă din obiceiul pămîntului, din primul moment în care putem să-l constatăm în actele juridice — deci anterior oricărei influențe a dreptului scris romano-bizantin — are trăsături care-l apropie mai mult de dreptul roman în faza lui cea mai evoluată: lipsa formalismului în actele juridice este îndeosebi de relevant. La aceeași epocă, formalismul este încă accentuat în dreptul statelor feudale din nordul și apusul Europei, așa după cum fusese mai înainte în statele franc, vizigot, burgund, lombard. Un oarecare formalism se întîlnește în Moldova și Țara Românească, dar numai în procedura de judecată și acolo sub formă foarte atenuată. Formalismul în actele juridice este inseparabil legat de un

anumit nivel de dezvoltare a economiei și a schimbului și-l întâlnim în toate statele sclavagiste în perioada imediat posterioară formării lor, în condițiile trecerii directe de la comuna primitivă la feudalism.

Dar poate ar trebui de semnalat și alt aspect al raporturilor dintre cutumă și dreptul scris. Cutuma — izvor principal al dreptului pentru o anumită perioadă de dezvoltare a statului feudal — permite arbitrarul într-o largă măsură. Încercările repetate de la un moment dat de a introduce dreptul scris oglindesc nevoia din ce în ce mai resimțită, în condițiile unei oarecare dezvoltări economice, de a se asigura stabilitatea situațiilor juridice, cit și interesul puterii centrale de a-și asigura consolidarea dominației. Este totuși caracteristic pentru condițiile istorice proprii în care s-au dezvoltat Moldova și Țara Românească, că în general pînă tîrziu tot dreptul cutumiar a format fondul principal de reguli pe care le aplicau instanțele.

Reglementarea condiției juridice a străinului oglindește dezvoltarea economiei Țărilor Românești și lărgirea progresivă a comerțului lor cu statele străine, în decurs de mai multe secole. Textele privind această chestiune sînt răspîndite în mai multe părți (Cap. „Stat“, secțiunea VII-a, „Poziția internațională a Țărilor Romîne și relațiile lor cu alte state“; cap. „Dreptul“, secțiunea I, „Izvoarele dreptului“, p. 443 și 445; secțiunea V, „Persoane și familie“, p. 612; secțiunea VIII, „Organizarea judecătorească și procedura“, p. 735). Desigur, din cele cîteva texte, deși foarte semnificative, nu se poate desprinde un tablou complet al condiției juridice a străinului, care de altfel nu a cunoscut la noi o dezvoltare perfect ascendentă. Cu o singură excepție, (nr. 1151, p. 612), textele folosite de *Crestomație* se referă la negustorii străini. Dreptul feudal al Țărilor Romînești consacră inegalitatea în drepturi a străinilor cu supușii. Cît de precară era situația negusturilor străine, deci a străinilor nedomiciliați, rezultă din actele prin care se acordau privilegiile comerciale. Ei pot să-și desfășoare activitatea lor numai sub protecția specială a domnitorului. Privilegiile cuprind de obicei două feluri de dispoziții: a) unele privesc taxele pe care au a le plăti negustorii; b) altele se referă la dreptul de a intra, petrece și a ieși nestîngherit din țară, garantîndu-li-se integritatea persoanei și posesiunea bunurilor. Străinii sînt judecați de obicei de domn, instanță care prezintă mai mare garanție de imparțialitate, iar dreptul pe care-l aplică este obiceiul pămîntului sau dreptul scris al instanței. Pentru Transilvania, soluția aceasta este înscrisă în *Tripartitum* (nr. 778, p. 443, *Tripartitum*, II, 7, & 2—4), și este soluția care se aplică în toată Europa între secolele X—XIV (perioada zisă a teritoriului feudal al cutumelor).

Utilitatea celor două volume ale *Crestomației* este sponită și prin prezența într-o anexă a unor note bibliografice, note explicative privitoare la autori și lucrări, o listă a domnilor Țărilor Romînești, un indice onomastic, un indice toponimic, un indice de materii și instituții, un indice de termeni străini.

Mihai Jacotă